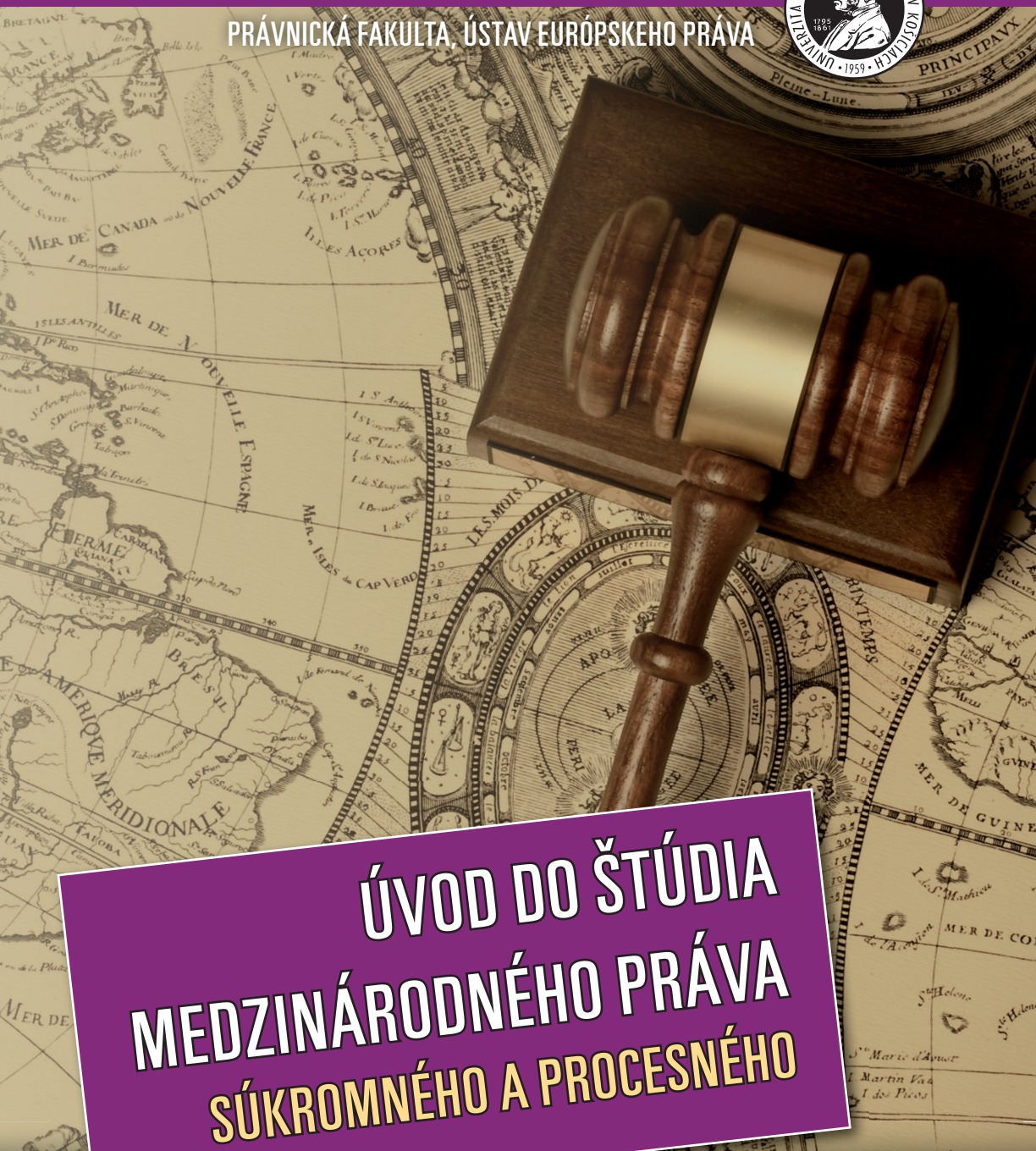

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

PRÁVNICKÁ FAKULTA, ÚSTAV EURÓPSKEHO PRÁVA

**ÚVOD DO ŠTÚDIA
MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA
SÚKROMNÉHO A PROCESNÉHO**

KRISTIÁN CSACH - LUBICA ŠIRICOVÁ, K O Š I C E 2 0 1 1

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

Právnická fakulta

Ústav európskeho práva

**ÚVOD DO ŠTÚDIA MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA
SÚKROMNÉHO A PROCESNÉHO**

Kristián Csach – Ľubica Širicová

Košice 2011

Publikácia vznikla v rámci riešenia projektu podporeného Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0381-07

Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného

Kristián Csach, Ľubica Širicová

Recenzenti: Prof. JUDr. Ján Klučka, CSc.
JUDr. PhDr. Miroslav Slašťan, PhD.

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani jeho žiadnu časť nemožno reprodukovat', ukladať do informačných systémov alebo inak rozširovať bez súhlasu majiteľov práv.

Za odbornú a jazykovú stránku publikácie zodpovedajú autori.

ISBN 978-80-7097-880-1

Predhovor

Práve sa Vám do rúk alebo na obrazovky Vašich monitorov dostáva študijný materiál predmetu medzinárodné právo súkromné a procesné. Vzhľadom na historický vývoj, pedagogickú vhodnosť a legislatívnu prepojenosť ponúkame výklad ako medzinárodného práva súkromného, tak aj medzinárodného práva procesného. Obe tieto oblasti právnej úpravy sú predmetom spoločnej kodifikácie v zákone o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom a historicky sa v našom priestore vyučovali spoločne v rámci predmetu označovaného ako medzinárodné právo súkromné. Vedomí si ťažkostí s týmto spojením vznikajúcich, nechceme od tejto tradície ustupovať.

Predkladaný *Úvod* by mal uzrieť svetlo sveta súběžne s avizovanou publikáciou *Medzinárodné právo súkromné* od autorského kolektívu pod vedením Natálie Štefankovej a Petra Lysinu (Praha : C. H. Beck, 2011). Po určitej odmlke od vydania *Základov medzinárodného práva súkromného* od autorského tria: František Poredoš, Michal Ďuriš a Peter Lysina (Bratislava : Univerzita Komenského, 2006) sa medzinárodné právo súkromné a procesné opätovne dostáva do pozornosti slovenskej právnickej obce a vyrovnáva sa deficit právnickej literatúry, ktorý je obzvlášť citeľný v dôsledku rýchleho vývoja právnej úpravy v oblasti medzinárodného práva súkromného a procesného.

Ako sa stalo medzičasom dobrou tradíciou, aj predkladaný materiál je verejne prístupný na internetovej stránke Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach v jeho plnom znení (<http://www.upjs.sk/pravnicka-fakulta/publikacie-zborniky-zverejnenia/>). Zámerne bola zvolená nielen klasická, papierová forma predkladaného študijného materiálu, ale aj forma elektronického zverejnenia, ktoré obsahuje aktívne prepojenia so zverejnenou literatúrou, judikatúrou alebo s ďalšími odkazmi, vrátane odkazov na justičný atlas Európskej únie. Plnohodnotne je materiál možné využívať až v jeho elektronickej verzii. Autori sa budú snažiť pravidelne aktualizovať prepojenia a zvolená forma zverejnenia umožní aj jednoduchšiu a menej nákladnú aktualizáciu znenia oproti jeho rýdzo papierovej podobe. Okrem materiálu bola na pôde Ústavu európskeho práva našej Právnickej fakulty pripravená aj *Zbierka dokumentov k štúdiu medzinárodného práva súkromného*, ktorá je taktiež voľne prístupná na uvedenej internetovej adrese a aktualizovaná (február 2011).

Po stránke prístupu k spracovaniu sa autori snažili zachovať tradované rozlišovanie matérie medzinárodného práva súkromného na osobný, vecný, zmluvný, deliktný, rodinný a dedičský štatút. Nárast európskej normotvorby, osobitne úpravy, ktorá prierezovo zasiahla do viacerých oblastí regulácie medzinárodného práva procesného (napríklad nariadenie Brusel I) však nútila k určitým ústupkom. Autori tak pri rozhodovaní o základnej štruktúre učebného textu sledovali koncepciu nariadení európskeho práva, ako prednostne aplikovaných prameňov medzinárodného práva súkromného a procesného.

Ponúkaný materiál je úvodom, resp. sprievodcom po problematike medzinárodného práva súkromného a procesného. Má primárne pedagogický účel, a preto boli určité zjednodušenia a redukcie matérie nevyhnutné. Pri spracova-

ní matérie sme boli vedení snahou vyhnúť sa prílišnej kazuistike a tam, kde by inak popis riešenia mal predstavovať prepis textu právneho predpisu sme siahli radšej k jeho (neskrývanej) reprodukcii. Študent sa týmto spôsobom podľa nášho názoru lepšie pripraví na skutočnosť, že poznatky o práve nepramenia z hmlistých konštrukcií vytvorených pisateľmi textu, ale pravidelne vyplývajú zo samotného textu právneho predpisu. Takto bude študent lepšie pripravený na prípadnú zmenu právnej úpravy. Vzhľadom na dostupnosť dokumentov k štúdiu sa ale snažíme rozsah reprodukcie textov právneho predpisu v predkladanej publikácii redukovať na minimum.

Z formálnej stránky dodávame, že názvy právnych predpisov budeme používať v skrátrenom vyjadrení a vždy s odkazom na ich aktuálne znenie (internetové odkazy ale nie vždy umožňujú odkaz na konsolidované znenie právneho predpisu). V prípade odkazov na judikatúru Súdneho dvora Európskej únie alebo komunitárnu právnu úpravu spred 1. mája 2004 budeme odkazovať na anglické verzie oficiálnych zverejnení. Ohľadne výberu literatúry je preferencia daná tuzemským zdrojom a zo zahraničných najmä zdrojom primárnym a tým, ktoré sú dostupné vo fakultnej knižnici, resp. sú (aspoň sčasti) voľne prístupné na internete. Použité internetové prepojenia (odkazy) sú aktuálne k času vydania tohto materiálu.

Predhovor si dovoľíme uzavrieť terminologickou poznámkou, reagujúcou na trend osobitného vyzdvihovania európskeho rozmeru regulácie medzinárodného práva súkromného a procesného. Nepovažujeme za účelné meniť názov vednej alebo pedagogickej disciplíny na *európske* medzinárodné právo súkromné a procesné, resp. na *európske* súkromné právo, iba vzhľadom na zmenenú povahu jeho prameňov. Medzinárodné právo súkromné a procesné je vžitým pojmom, ktorým sa popisuje obsah právnych noriem, ktoré ho tvoria, nie povaha prameňov regulujúcich tento súbor právnych noriem. Ani doteraz sa nerozlišovalo medzi *vnútroštátnym* medzinárodným právom súkromným a procesným a *medzinárodným* medzinárodným právom súkromným a procesným v závislosti od pôvodu, resp. prameňa regulácie. Preto budeme v tomto materiáli vychádzať z pojmu medzinárodné právo súkromné a procesné bez ohľadu na to, či je upravené nariadeniami európskeho práva, medzinárodnými zmluvami alebo vnútroštátnym právom.

Pri štúdiu tohto právneho odvetvia, parafrázujúc *Konrada Zweigerta* – jadrovej fyziky právnych vied,¹ prajeme veľa úspechov.

Zároveň by sme chceli poďakovať recenzentom tejto publikácie a to nielen za cenné rady a inšpiráciu pri príprave tohto textu.

autori

¹ ZWEIGERT, K.. Die Dritte Schule im internationalen Privatrecht. In: Ipsen (ed.): *Festschrift für Leo Raape*. Hamburg: Rechts- und Staatswissenschaftlicher Verlag, 1948, s. 35 a nasl.

Obsah

Predhovor	3
Obsah	5

Všeobecná časť..... 11

1. Pojem a predmet medzinárodného práva súkromného a procesného.....	12
2. Historický vývoj doktríny medzinárodného práva súkromného	14
2.1. Kolízne právo staroveku.....	14
2.2. Štatutárna teória	15
2.3. Holandská právna škola a zrod doktríny <i>comitas</i>	17
2.4. Počiatky moderného kontinentálneho medzinárodného práva súkromného	17
2.5. Vývoj angloamerických doktrín medzinárodného práva súkromného....	18
3. Prístupy k právnej úprave súkromnoprávných vzťahov s cudzím prvkom.....	21
3.1. Hmotnoprávne (vecné) riešenia	21
3.1.1. Unifikácia hmotného práva (priama metóda)	21
3.1.2. Harmonizácia hmotného práva.....	23
3.1.3. Vytvorenie (vnútroštátnych) vecných noriem	23
3.2. Kolíznoprávne riešenia	24
3.2.1. Základný kolízny prístup.....	24
3.2.2. Unifikácia kolízneho práva.....	24
3.2.3. Europeizácia kolízneho práva.....	25
4. Štruktúra a účel kolíznych noriem a noriem určujúcich právomoc súdov	28
5. Pramene medzinárodného práva súkromného a procesného	31
5.1. Vzťah vnútroštátneho a európskeho kolízneho práva.....	32
5.2. Stret vnútroštátneho, komunitárneho a medzinárodného kolízneho práva.....	33
6. Aplikácia kolízneho práva (riešenie kolíznych situácií)	36
6.1. Aplikácia kolízneho práva.....	36
6.2. Kvalifikácia v medzinárodnom práve súkromnom	36
6.2.1. Kvalifikácia podľa <i>lex fori</i>	38
6.2.2. Kvalifikácia podľa <i>lex causae</i>	39
6.2.3. Stupňovitá kvalifikácia	39

6.2.4. Autonomná kvalifikácia	39
6.2.4.1. Kvalifikácia prostredníctvom porovnávania právnych poriadkov	39
6.2.4.2. Autonomná teleologická kvalifikácia podľa <i>lex fori</i>	40
6.2.4.3. Autonomná kvalifikácia z dôvodu medzištátneho / nadštátneho charakteru kolíznej normy	40
6.3. Vedľajšie otázky v medzinárodnom práve súkromnom	40
6.3.1. Prvotná otázka	41
6.3.2. Čiastková otázka	41
6.3.3. Predbežná otázka	41
7. Aplikácia určeného (cudzieho) práva	44
7.1. Zisťovanie (obsahu) cudzieho práva	44
7.2. Spôsob aplikácie cudzieho práva	44
7.3. Rozsah aplikácie cudzieho práva	45
7.4. Spätný a ďalší odkaz	45
7.5. Kolízie oblastné, osobné a časové	47
8. Vybrané ochranné mechanizmy v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom	49
8.1. Imperatívne normy a výhrada verejného poriadku	49
8.2. Kogentné vnútroštátne a európske normy	50
8.3. Súvisiace ochranné mechanizmy (ochrana slabšej strany)	51
8.4. Obchádzanie zákona a simulácia v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom	51
Osobitná časť	55
9. Úvod do riešenia problému súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom	56
9.1. Úvod do problému určovanie právomoci súdov jednotlivých štátov	57
9.2. Úvod do problému určovanie práva použiteľného na súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom	58
9.3. Úvod do problému uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí	60
9.3.1. Uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí	60
9.3.2. Uznávanie a výkon cudzích rozhodcovských rozhodnutí	61
9.3.3. Uznávanie a výkon rozhodnutí cudzích správnych orgánov	61
A. Obchodné a občianske veci	63
10. Obchodná a občianska vec ako prototyp súkromnoprávnej veci v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom	64

11. Spôsobilosť subjektov práva a ich konanie v medzinárodnom práve súkromnom	66
11.1. Fyzické osoby	67
11.1.1. Právomoc slovenských súdov vo veciach spôsobilosti fyzických osôb	67
11.1.2. Určenie práva použiteľného na otázky spôsobilosti na práva a na právne úkony	68
11.1.3. Spôsobilosť na protiprávne úkony (deliktuálna spôsobilosť)	70
11.2. Právnické osoby a iné než fyzické osoby	71
11.2.1. Spôsobilosť na práva a povinnosti právnických osôb	74
11.2.2. Rozsah spôsobilosti právnickej osoby	75
11.2.3. Zmena sídla právnickej osoby	76
11.3. Zastúpenie a konanie za iného	77
12. Platnosť právnych úkonov v medzinárodnom práve súkromnom	79
12.1. Všeobecná kolízna úprava platnosti právnych úkonov	79
12.2. Kolízna úprava platnosti zmlúv	80
12.3. Kolízna úprava platnosti vybraných právnych úkonov	82
13. Vecné práva v medzinárodnom práve súkromnom	83
13.1. Právomoc súdu pri vecných právach	84
13.2. Určenie rozhodného práva pre vecné právo	84
13.2.1. Premiestnenie hnuiteľných vecí, zmena štatútu a <i>res in transitu</i>	85
13.2.2. Zápisy vo verejných knihách	86
13.2.3. Vydržanie vlastníckeho práva	87
14. Závazkové vzťahy v medzinárodnom práve súkromnom	89
14.1. Systém prameňov kolíznej úpravy záväzkových vzťahov	89
14.2. Určovanie práva použiteľného pre záväzky zo zmlúv	93
14.2.1. Rozhodné právo pre zmluvné záväzky podľa nariadenia Rím I	93
14.2.1.1. Pozitívne vymedzenie pôsobnosti nariadenia Rím I	94
14.2.1.2. Negatívne vymedzenie pôsobnosti nariadenia Rím I	95
14.2.1.3. Voľba rozhodného práva ako východisko kolíznej úpravy	95
14.2.1.4. Obmedzenia voľby rozhodného práva	97
14.2.1.5. Určenie rozhodného práva pri absencii voľby práva	105
14.2.1.6. Rozsah použitia určeného cudzieho práva	107
14.2.1.7. Všeobecné obmedzenie dôsledkov použitia rozhodného práva (<i>imperatívne normy a výhrada verejného poriadku</i>)	107
14.2.2. Rozhodné právo pre zmluvné záväzky mimo nariadenia Rím I	111
14.3. Určovanie práva použiteľného pre mimozmluvné záväzky	112
14.3.1. Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky podľa nariadenia Rím II	112
14.3.1.2. Pozitívne vymedzenie vecnej pôsobnosti nariadenia Rím II	112
14.3.1.3. Negatívne vymedzenie vecnej pôsobnosti nariadenia Rím II	113
14.3.1.4. Voľba rozhodného práva ako východisko	114
14.3.1.5. Určenie rozhodného práva pri absencii voľby a napriek voľbe práva	116
14.3.1.6. Zohľadňovanie tzv. pravidiel bezpečnosti	133
14.3.1.7. Rozsah použitia rozhodného práva podľa nariadenia Rím II	136

14.3.1.8. Všeobecné obmedzenie dôsledkov použitia rozhodného práva (<i>imperatívne normy a ordre public</i>).....	137
14.3.2. Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky mimo nariadenia Rím II.....	137
14.3.2.1. Prednostná kolízna úprava v rámci pôsobnosti nariadenia Rím II (<i>dopravné nehody</i>)....	137
14.3.2.2. Kolízna úprava mimo pôsobnosti nariadenia Rím II.....	139
15. Určovanie právomoci pri rozhodovaní o občianskych a obchodných veciach.....	140
15.1. Všeobecne o význame právomoci v medzinárodnom práve procesnom.....	140
15.2. Systém pravidiel určovanie právomoci v občianskych a obchodných veciach.....	140
15.3. Určovanie právomoci v občianskych a obchodných veciach podľa nariadenia Brusel I.....	141
15.3.1. Výlučná právomoc.....	141
15.3.2. Explicitná voľba právomoci.....	142
15.3.3. Implicitná voľba súdu – podriadenie sa právomoci.....	143
15.3.4. Obligatórna právomoc - osobitné ochranné pravidlá určovania právomoci.....	144
15.3.4.1. Právomoc v sporoch týkajúcich sa poistenia.....	145
15.3.4.2. Právomoc v sporoch ohľadne spotrebiteľských zmlúv.....	145
15.3.4.3. Právomoc v sporoch ohľadne individuálnych pracovných zmlúv.....	146
15.3.5. Všeobecné pravidlo určovania právomoci súdu podľa bydliska žalovaného.....	146
15.3.6. Alternatívne (osobitné) právomoci.....	147
15.4. Procesné otázky pri konaní o súkromnoprávnom vzťahu s cudzím prvkom podľa nariadenia Brusel I.....	148
15.4.1. Prekážka začatej veci – <i>litispendencia</i>	148
15.4.2. Predbežné opatrenia.....	148
15.5. Postup súdu pri skúmaní právomoci podľa nariadenia Brusel I.....	149
15.6. Určovanie právomoci v občianskych a obchodných veciach mimo nariadenia Brusel I.....	151
16. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach.....	152
16.1. Systém prameňov a spôsob ich aplikácie.....	152
16.2. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí súdov členských štátov podľa nariadenia Brusel I.....	153
16.3. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí podľa ZMPSaP.....	155
17. Zjednodušené pravidlá pre uznávanie a výkon rozhodnutí súdov členských štátov v občianskych a obchodných veciach.....	157
17.1. Európsky exekučný titul pre nesporné nároky.....	158
17.2. Európsky platobný rozkaz.....	159
17.3. Európske konanie o sporoch s nízkou hodnotou.....	160
18. Uznávanie a výkon cudzích rozhodcovských rozsudkov.....	161

B. Rodinné veci..... 165

19. Rodinné veci v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom.....	166
19.1. Manželské veci	167
19.1.1. Právomoc súdu v manželských veciach	167
19.1.2. Určovanie rozhodného práva pre manželské veci	170
19.2. Rodičovské veci	172
19.2.1. Právomoc v rodičovských veciach.....	172
19.2.1.1. Rodičovské práva a povinnosti, poručníctvo a opatrovníctvo nad maloletými.....	172
19.2.1.2. Určovanie rodičovstva.....	176
19.2.1.3. Osvojenie.....	177
19.2.2. Určovanie rozhodného práva pre rodičovské veci	180
19.2.2.1. Rodičovské práva a povinnosti, poručníctvo a opatrovníctvo nad maloletými.....	180
19.2.2.2. Určovanie rodičovstva.....	186
19.2.2.3. Osvojenie.....	187
19.3. Vyživovacie povinnosti	188
19.3.1. Právomoc na rozhodovanie o vyživovacej povinnosti.....	188
19.3.2. Určovanie rozhodného práva pre vyživovaciu povinnosť	192
19.4. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v rodinných veciach	195
19.4.1. Systém prameňov a spôsob ich aplikácie.....	195
19.4.2. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí o manželských a rodičovských veciach podľa nariadenia Brusel II bis	196
19.4.3. Uznávanie a výkon rozhodnutí vo veciach výživného podľa nariadenia 4/2009	198
19.4.4. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí podľa Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa z r. 1996.....	200
19.4.5. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v manželských a rodičovských veciach podľa ZMPSaP.....	200

C. Dedičské veci..... 203

20. Dedičské veci v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom.....	204
20.1. Právomoc súdu na prejednanie dedičstva.....	204
20.2. Pravidlá pre určovania práva použiteľného na dedičskoprávne vzťahy.....	205
20.3. Uznávanie a výkon rozhodnutí	206

Právna pomoc v styku s cudzinou.....	207
21. Právna pomoc v styku s cudzinou, medzisúdna spolupráca	208
21.1. Doručovanie súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach	209
21.1.1. Prijímanie súdnych a mimosúdnych písomností z cudziny	210
21.1.2. Odosielanie súdnych a mimosúdnych písomností do cudziny	211
21.2. Dožiadanie vykonávania dôkazov v občianskych a obchodných veciach	211
Zoznam použitej a odporúčanej literatúry	214

Všeobecná část

1. Pojem a predmet medzinárodného práva súkromného a procesného

Predmetom záujmu medzinárodného práva súkromného a procesného je *súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom* a rozvinutie jeho realizácie mechanizmami verejnej moci. Rozlišujeme pritom medzi medzinárodným právom súkromným a procesným.

Predmetom záujmu **medzinárodného práva súkromného** je *súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom* (a jeho právna úprava). Relevantný právny vzťah musí byť súkromnoprávny a musí obsahovať tzv. cudzí prvok. Cudzí prvok môže predstavovať buď *subjekt* (zmluva alebo manželstvo uzatvorené medzi subjektmi z rôznych štátov) alebo priamy či nepriamy *predmet* právneho vzťahu (plnenie zmluvy sa má uskutočniť v cudzine, právny vzťah týkajúci sa nehnuteľnosti v cudzine) alebo *iná právne relevantná okolnosť* (miesto uzatvorenia zmluvy alebo vzniku škody je v cudzine).

Po určitom zjednodušení môžeme povedať, že **medzinárodné právo procesné** upravuje *otázku verejnomocenskej realizácie súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom a uľahčenie jeho rozvinutia v cezhraničných prípadoch*. Obe oblasti právnej regulácie sú z pedagogických dôvodov predmetom spoločnej výučby v snahe priblížiť ich súvzťažnosť.

Predmetom medzinárodného práva súkromného a procesného je odpoveď na nasledovné okruhy problémov:

- a) určenie právomoci, teda určenie, súd ktorého štátu má právomoc konať vo veci,
- b) určenie tzv. „rozhodného“ (použiteľného) práva, teda určenie, právnym poriadkom ktorého štátu sa bude daný právny vzťah (resp. konkrétna právna otázka) spravovať, resp. otázky priamej vecnej úpravy tohto vzťahu (priame normy),
- c) uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí, teda úprava postupu, ktorým možno v tuzemsku priznať verejnoprávne účinky cudzím rozhodnutiam o súkromnoprávnom vzťahu s cudzím prvkom,
- d) cezhraničná justičná spolupráca,
- e) postavenie cudzincov v súkromnoprávnych vzťahoch a
- f) riešenie pridružených otázok, akou je napríklad použitie cudzích verejných listín.

Doktrína medzinárodného práva súkromného a procesného vychádza z rozlišovania medzi samotným vecným alebo procesným riešením určitej veci, či sporu (napríklad rozhodnutím, kto je vlastníkom veci, či navrhovateľ má určitý nárok, či je manželstvo platne uzatvorené) a úpravou spornej otázky podľa medzinárodného práva súkromného a procesného (určenie, ktorý právny poriadok sa na danú otázku aplikuje, alebo určenie, súd ktorého štátu môže o veci konať). Musíme preto rozlišovať dve roviny právnej úpravy.

- Prvú skupinu predstavujú právne normy, ktoré upravujú právny vzťah vo veci samej (tzv. vecné normy). Sú to normy určujúce práva a povinnosti subjektov hmotnoprávneho alebo procesnoprávneho vzťahu.

- Druhou skupinou sú normy medzinárodného práva súkromného, ktoré určujú, či sa v konkrétnom právnom vzťahu môže siahnuť k vecným normám určitého štátu. Rozhodujú o tom, ktorý právny poriadok sa má použiť. Rovnako sem patria aj normy medzinárodného práva procesného, ktoré budú napríklad určovať, súd ktorého štátu má právomoc vo veci konať, ako sa rozhodnutie súdu v jednom štáte má vykonať v inom štáte a podobne.

***Príklad:** Práva a povinnosti vyplývajúce zmluvným stranám z kúpnej zmluvy sú upravené vnútroštátnym právom (Občiansky alebo Obchodný zákonník), proces ich realizácie je obsiahnutý vo vnútroštátnych procesných predpisoch (Občiansky súdny poriadok, Exekučný poriadok). Medzinárodné právo súkromné rozhoduje o tom, či sa v konkrétnom právnom vzťahu s cudzím prvkom (napríklad kúpa suveníru slovenskými turistami v zahraničí) má aplikovať vecné riešenie predpokladané slovenským právom a medzinárodné právo procesné rozhodne o tom, či realizáciu tohto právneho vzťahu môže zabezpečiť slovenský mocenský aparát prostredníctvom slovenského procesného práva, teda či o veci môžu rozhodovať slovenské súdy, alebo či súdnym rozhodnutiam súdov iných štátov možno priznať v tuzemsku účinky.*

Sohľadom na uvedené budeme pojmom medzinárodné právo súkromné a procesné označovať súbor právnych noriem, ktoré upravujú súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom a rozvinutie jeho realizácie mechanizmami verejnej moci. Vzhľadom na skutočnosť, že základným druhom právnych noriem medzinárodného práva súkromného sú tzv. kolízne normy, budeme ako synonymum pojmu medzinárodné právo súkromné používať aj pojem kolízne právo.

2. Historický vývoj doktríny medzinárodného práva súkromného

Na obmedzenom priestore nie je možné popísať historický vývoj vnímania medzinárodného práva súkromného. Ponúkame preto iba do určitej miery zjednodušený a rozsahovo obmedzený popis najpodstatnejších vývojových tendencií v rámci doktríny medzinárodného práva súkromného.²

Potreba medzinárodného práva súkromného, teda potreba vytvorenia právneho spôsobu riešenia súkromnoprávnych vzťahov s cudzím prvkom sa začala prejavovať s nárastom vzťahov medzi jednotlivcami z rôznych štátnych celkov. Predpokladom potreby medzinárodného práva súkromného sú (1) existencia aspoň dvoch rozdielnych právnych poriadkov, (2) existencia právneho vzťahu, v rámci ktorého dochádza ku kolízii týchto právnych poriadkov, (3) určitý subjektívny element, spočívajúci na ochote a vôle regulovať otázku právneho vzťahu s cudzím prvkom právnou úpravou.

2.1. Kolízne právo staroveku

Právne poriadky staroveku boli spravidla založené na personálnom princípe, teda zaväzovali poddaných patriacich do určitého mestského alebo inak vymedzeného štátneho celku. V antickom Grécku bol právny styk spočiatku obmedzený na *polis*, cudzinci boli považovaní za osoby bez práv. Až neskôr sa vyvinuli rôzne mechanizmy, ktorými sa priamo (zmluvy medzi mestskými štátmi) alebo nepriamo (právna pozícia cudzinca sa realizovala prostredníctvom občana, ktorý cudzinca ochraňoval, tzv. *proxenos*) garantovala ochrana práv aj príslušníkom iných mestských štátov, pričom tento proces sa odohrával na pozadí zrovnoprávnenia Grékov naprieč rôznymi *polis*.³ Osobitný režim medzinárodného práva súkromného sa podarilo zdokumentovať v starom Egypte. Grécki osadníci v Egypte disponovali vlastnými súdmi, resp. sudcami (*chrematist*), ktoré mali podľa dochovaných listín právomoc rozhodovať o sporoch vyplývajúcich z listín spísaných v gréckom jazyku, listiny v egyptskom jazyku boli rozhodované pred domácimi súdmi podľa egyptského práva.⁴

Rímske právo bolo taktiež založené na personálnom princípe. Upravovalo postavenie slobodných rímskych občanov a ich vzťahy medzi sebou. Potreba medzinárodného práva súkromného ako osobitných pravidiel, ktoré by riešili konflikt rôznych (rovnocenných) právnych poriadkov nebola pociťovaná, nakoľko sa nepredpokladala existencia iného rovnocenného právneho poriadku, resp. právneho vzťahu s osobou, ktorá by nespádala pod rímske právo. Vzťahy medzi rímskymi občanmi a peregrínmi (ne-občanmi) sa spravovali osobitnou skupi-

² Pre podrobnejší rozbor pozri napríklad GUTZWILLER, M.: *Geschichte des Internationalen Privatrechts. Von den Anfängen bis zu den grossen Privatrechtskodifikationen*. Basel, Stuttgart, 1977.

³ K tomu von HOFFMANN, B., THORN, K.: *Internationales Privatrecht*. 9. Vydanie. München : C.H.Beck, 2007, s. 44 a nasl.

⁴ K tomu pozri YNTEMA, H.E.: The Historic Bases of Private International Law. In: *American Journal of Comparative Law*. Vol. 2 Nr. 3 (Summer, 1953), s 300/301.

nou právnych noriem rímskeho práva označovanou ako *ius gentium*, predstavujúce prirodzené, rozumné právo, vzťahujúce sa na všetky osoby, akýsi minimálny štandard upravujúci vzťahy najmä obchodného charakteru. Rímske právo tak ponúkalo vnútroštátne a hmotnoprávne riešenie problému súkromnoprávneho vzťahu s medzinárodným prvkom. Po rozpade Rímskej ríše neexistoval jednotný právny poriadok, a napríklad vo Franskej ríši mal byť každý súdený podľa vlastného práva, teda podľa práva jeho kmeňa (*Lex Salica*, *Lex Urgundiorum*, *Lex Wisigothorum* a podobne). Situáciu zjednodušovala existencia cirkevného práva, ktoré najmä v prípadoch manželstva ponúkalo jednotné riešenia, hoci vyhradené iba pre príslušníkov katolíckej viery. Uvádza sa, že v tom čase žil každý podľa vlastného práva, ktoré nemohol zmeniť a príslušnosť ku ktorému dával najavo (tzv. *professio iuris*).⁵

Približne v trinástom storočí zaznamenali právne a spoločenské štruktúry podstatnejšie zmeny. S tým, ako sa kmeňové právo a právno-spoločenská štruktúra nahradzovali štátnym právom, začal *personálny princíp právnej úpravy uplatňovať teritoriálnemu*. Intenzita medzinárodného obchodu sa dočasne znížila, čo zmenšilo potrebu riešiť kolíziu právnych poriadkov. Zmeny mohli nastať až s rozvojom medzištátneho obchodovania. Preto neprekvapuje, že zmeny priniesol rozmach talianskych miest (mestských štátov), medzi ktorými sa rozvíjal čulý obchod aj vďaka ich geografickej blízkosti. V týchto miestach platili miestne predpisy spísané vo forme štatútov (*statuta*)⁶ a preto bolo nevyhnutné riešiť nielen kolíziu jednotlivých štatútov medzi sebou, ale aj ich kolíziu s predpismi *ius commune*, cirkevného práva a rôznych cechových obchodných pravidiel.

2.2. Štatutárna teória

Prvé náznaky riešenia kolízie právnych predpisov sú spojované s menom *Aldricus*, glosátorom z 12.-teho storočia, ktorý navrhol, aby sa sudca sám mohol rozhodnúť, ktorý z dvoch konkurujúcich predpisov bude aplikovať. Sudca by mal aplikovať ten predpis, ktorému prikladá väčšiu váhu a ktorý sa mu vidí užitočnejším. V prvej polovici 13. storočia *Jakobus Balduini* vyslovil dodnes zastávaný názor, že pravidlá procesného práva určitého štátu sa aplikujú na všetky súdne konania prebiehajúce v tom štáte. Procesné právo sa tak spravuje právom miesta, kde prebieha súdne konanie (*lex fori*), hoci samotné rozhodnutie môže byť vydané na základe cudzieho právneho poriadku. Teória kolízneho práva (riešenia kolízie právnych poriadkov), ako základnej časti medzinárodného práva súkromného, dostala ucelenejšiu podobu pod vplyvom postglosátorov (komentátorov). *Bartolus de Sassoferrato* (1314 – 1357) a jeho žiak, *Baldus de Ubaldis* (1327 – 1400) vypracovali tzv. štatutárnu teóriu na riešenie kolízie právnych predpisov, ktorá zásadným spôsobom ovplyvnila vývoj medzinárod-

⁵ Von BAR, Ch., MANKOWSKI, P.: *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003, s. 475

⁶ Pozri BOWYER, G.: *A Dissertation on the Statutes of the Cities in Italy*. London, 1832, s. 1- 71.

ného práva súkromného.⁷ *Bartolus* rozlišoval medzi dvoma otázkami. Po prvé, či sa právny predpis štátu aplikuje aj na cudzincov, nachádzajúcich sa na tomto území, a ďalej, či sa predpis určitého štátu aplikuje aj na prípady mimo územia moci zákonodarcu. Na tieto otázky ponúkol katalóg riešení, v závislosti od obsahu právneho predpisu. Predmetom skúmania tak bol právny predpis (štatút) a jeho vlastnosti, ktoré predurčovali územný a osobný rozsah jeho pôsobnosti. Preto túto teóriu nazývame *štatutárna teória*. *Baldus* vychádzal z toho, že štatúty sa môžu týkať osôb, vecí alebo právnych konaní. Nerozlišoval medzi dvoma otázkami svojho učiteľa, a ponúkol rozkonárenú klasifikáciu právnych predpisov, pričom zaradenie predpisu do skupiny rozhodovalo o rozsahu jeho pôsobnosti. Neskoršiemu rozpracovaniu štatutárnej teórie sa osobitne venovali významní právnici vo Francúzsku v 16. storočí. Cez optiku zjednodušenia, ktorou svet medzinárodného práva súkromného obohatil neskorší francúzsky učenec *Bertrand d'Argentré*, latinsky: *Argentraeus* (1519 – 1590) môžeme štatúty rozdeliť na:

- a) *statuta personalia* označovali právne predpisy, vzťahujúce sa na fyzické osoby. Zdieľali osud človeka, kdekoľvek sa nachádzal. Právne postavenie jednotlivca tak určuje právny poriadok štátu, kde má bydlisko.
- b) *statuta realia* predstavovali právne predpisy, vzťahujúce sa na nehnuteľné veci, ležiace v rámci štátneho územia. Právne predpisy týkajúce sa hnutel'ných vecí spadali pod *statuta personalia*.
- c) *statuta mixta* zahŕňali právne predpisy, ktoré nebolo možné zatriediť do jednej z predchádzajúcich kategórií, napríklad právna úprava zmlúv či deliktov. Spravidla sa aplikoval právny predpis miesta, kde došlo k právne relevantnej skutočnosti.

Ďalší francúzsky učenec, *Charles Dumoulin* (latinsky *Molinaeus*, 1500 – 1566) rozpracoval trojdelenie štatútov a navrhol ich detailnejšie rozlišovanie. Je považovaný za zakladateľa súkromnej autonómie v medzinárodnom práve súkromnom tým, že vôľu subjektov považoval za hlavné kolízne kritérium pre zmluvy.⁸ Štatutárna teória nadhlo obsadila výsadné miesto pri popisovaní riešenia kolízneho problému.⁹

⁷ K tomu KRČMÁŘ, J.: *Základy Bartolovy a Baldovy teorie mezinárodního práva soukromého*. Praha, 1910, 232 s.

⁸ Pozri ZHANG, M.: *Party autonomy and beyond: An international perspective in contractual choice of law*. In: *Emory International Law Review*. Vol. 20, 2006, s. 516 a diela tam citované. <http://ssrn.com/abstract=1084331>.

⁹ Je zaujímavé, že Fajnor a Záturecký ešte v tridsiatych rokoch minulého storočia siahali práve k štatutárnej teórii pri výklade medzinárodného práva súkromného platného toho času na území dnešného Slovenska. Pozri FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. 3. vydanie, Šamorín : Heuréka, 1998, s. 34.

2.3. Holandská právna škola a zrod doktríny *comitas*

V 17. storočí dochádza pod vplyvom prirodzenoprávnych učení a doktrín o štátnej suverenite¹⁰ k prepracovaniu štatutárnej teórie. Za zakladateľov novej doktríny sa považujú otec a syn *Paul Voet* (1619 – 1667) a *Johannes Voet* (1647 – 1714). Títo sa zaoberali otázkou, *prečo by mali predpisy jedného štátu platiť aj na území druhého štátu, ak sú tieto štáty suverénne*. Odpoveď sa hľadala v oblasti medzinárodného práva verejného. Podľa uvedených učencov panuje medzi štátmi medzinárodná zdvorilosť (*comitas*) medzi štátmi, ktorá ich vedie k tomu, aby ako gesto dobrých vzťahov umožnili právu iného štátu mať účinky v rámci vlastného teritória. Vytvorenie novej doktríny bol završené, keď *Ulric Huber* (1634 – 1694) prepojil myšlienky učenia *comitas* a ideu suverenity. Jeho koncept sa dá opísať tromi myšlienkami:¹¹

1. Zákony štátu sa uplatňujú iba v medziach jeho územia a tu zaväzujú poddaných,
2. poddanými sú všetci, ktorí sa nachádzajú na území štátu a
3. je zdvorilé, priznať účinky zákonom iných štátov, ak tým nebude narušená suverenita štátu.

Učenie holandskej právnej školy malo zásadný vplyv v otázke *nacionalizácie* medzinárodného práva súkromného, keďže sa posilňoval *štátny* charakter medzinárodného práva súkromného. Dochádzalo tým k odklonu od štatutárnej teórie vychádzajúcej z existencie univerzálne platných (akýchsi *meta-štátnych*) pravidiel pre klasifikáciu štátúv. Ideový odkaz holandskej právnej školy sa následne rozštiepil vo vetve kontinentálnej a angloamerickej. Obe viedli k zásadne odlišným odôvodneniam fungovania medzinárodného práva súkromného ako aj k mechanizmu jeho pôsobenia.

2.4. Počiatky moderného kontinentálneho medzinárodného práva súkromného

Doba prirodzenoprávnych učení priniesla so sebou prvé občianske zákonníky (*Allgemeines Landrecht für die Preußischen Staaten* z roku 1794, *Code Civil* z roku 1804 či *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* z roku 1811), ktoré obsahovali aj ustanovenia medzinárodného práva súkromného, čím sa podčiarkla vnútroštátna povaha medzinárodného práva súkromného. Koniec štatutárnej teórie na kontinente signalizoval *Carl Georg von Wächter* (1797 – 1880), podľa ktorého je pri riešení kolízneho problému potrebné vychádzať z *prepojenia* právneho vzťahu so zákonom, a nie zo samotného právneho predpisu.¹² Načrtnutú myšlienku rozpra-

¹⁰ Zväž napríklad, že v roku 1576 publikoval Jean Bodin prevratné dielo týkajúce sa otázok štátnej suverenity: *Šesť kníh o republike* (*Les Six livres de la République*).

¹¹ Podľa GÜTZWILLER, M.: *Geschichte des Internationalen Privatrechts, Von den Anfängen bis zu den grossen Privatrechtskodifikationen*. Basel, Stuttgart, 1977, s. 157.

¹² Von WÄCHTER, C., G.: Ueber die Collision der Privatrechtsgesetze verschiedener Staaten. Príspevok bol publikovaný po častiach v: *Archiv für die Civilistische Praxis*, roku 1841, s. 230 – 311, roku 1842, s. 1 – 59, s. 161 – 202 a s. 361 – 419. Reprodukované v: Gödan, J., Ch. (ed.): *Klassiker des Internationalen Privatrechts* č. 5. Stackstadt : Keip Verlag, 2007, s. 225 – 473.

coval a tým položil základy moderného kontinentálneho nazerania na medzinárodné právo súkromné jeden z najvplyvnejších právnikov všetkých dôb, [Friedrich Carl von Savigny](#) (1779 – 1861) v 8. zväzku svojho *opus magnum*: „[System des heutigen römischen Rechts](#)“ (1849, [prístupný anglický preklad z roku 1869](#)) venujúcom sa miestnej a časovej pôsobnosti zákonov. *Savigny* do určitej miery ešte stál na základoch doktríny *comitas*, ktorá odpovedá na otázku, či sa má aplikovať cudzie právo (štáty by sa navzájom mali správať zdvorile a za určitých situácií by mali aplikovať cudzie právo aj na svojom území). Zároveň ale vypracoval koncept pravidiel, *kedy* sa má cudzí právny poriadok aplikovať. Navrhol odvrátiť pohľad od právnych predpisov a sústrediť sa na právny vzťah, resp. na predmetnú spoločenskú skutočnosť. Každý právny vzťah má podľa *Savignyho* svoje sídlo – miesto, kde je lokalizovaný. Lokalizácia právneho vzťahu je východiskom kolíznoprávnych úvah, ktorých výsledkom je priradenie právneho vzťahu tomu právnemu poriadku, kde sa jeho sídlo nachádza. Cieľom medzinárodného práva súkromného je podľa *Savignyho* dosiahnuť jednotu pri rozhodovaní o súkromnoprávnom spore s medzinárodným prvkom, bez ohľadu na to, súd ktorého štátu o veci rozhoduje.

2.5. Vývoj angloamerických doktrín medzinárodného práva súkromného

Angloamerický prístup k medzinárodnému právu súkromnému sa podstatne odchyľil od kontinentálneho. V USA sa *Joseph Story* ([Commentaries on the Conflict of Laws](#), 1834) chopil už v prvej polovici devätnásteho storočia myšlienky *comitas* a teritoriálneho obmedzenia pôsobenia právnych predpisov a odpútal sa od štatutárnej teórie. Svoje analýzy už nepostavil na obsahu právnych predpisov, ale na obsahovej príbuznosti problému, ktorý mal byť riešený. Skúmal, akým právnym poriadkom sa spravujú otázky právnej spôsobilosti, záväzkových vzťahov, práva k hnutelným či nehnuteľným veciam a podobne. Ako prvý v angloamerickom právnom svete ponúkol ucelený systém medzinárodného práva súkromného.

Odlišne, vývoj doktríny v Anglicku bol dlhodobo ovplyvnený odporom proti vplyvu zahraničného práva. V Anglicku sa cudzie právo mohlo použiť iba pred osobitnými súdmi (cirkevné, resp. obchodné súdy), zatiaľ čo pred všeobecnými súdmi sa aplikovalo domáce právo.¹³ Úlohu *ius gentium* tejto doby zohrávalo tzv. *Law Merchant*, ako jednotné hmotné právo, ktoré upravuje obchodné vzťahy rovnako naprieč civilizovaným svetom.¹⁴ Na pozadí uvedeného neprekvapuje, že [Albert V. Dicey](#) (1835 – 1922) odmietol z pozície prísneho „teritorializmu“ doktrínu *comitas*, nakoľko tá umožňovala použiť cudzie právo ako právo, zatiaľ čo on navrhoval používať cudzie právo iba ako *factum*. Podľa uvedeného autora nie je žiadne pravidlo právom, ibaže by bolo súčasťou vnútroštátneho práva

¹³ Von BAR, Ch., MANKOWSKI, P.: *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München: C. H. Beck, 2003, s. 29.

¹⁴ K tomu pozri stať 3.1.1.

štátu.¹⁵ V rámci svojej doktríny navrhol niekoľko všeobecných princípov medzinárodného práva súkromného, ktoré by mali byť použité na riešenie problému kolízie dvoch právnych poriadkov. Jeho prvý všeobecný princíp znel: „Každé právo, ktoré bolo riadne nadobudnuté podľa zákonov civilizovaného štátu sa uznáva a je, vo všeobecnosti, presadzované anglickými súdmi, a žiadne právo, ktoré by nebolo riadne nadobudnuté nie je presadzované a ani nie je, vo všeobecnosti, uznané anglickými súdmi.“ Týmto vytvára nový koncept – tzv. teóriu nadobudnutých subjektívnych práv (*vested rights theory*).¹⁶ Po novom to nemalo byť cudzie objektívne právo, ktoré sa má aplikovať, ale nadobudnuté subjektívne oprávnenie (právna pozícia), ktorá mala byť ako *factum* (skutočnosť) uznaná. Koncept prevzal Američan [Joseph H. Beale](#) (1861 – 1943), autor prvého *Restatement of Conflict of Laws*¹⁷ a vplyvnej publikácie [A Treatise on the Conflict of Laws](#) (1935).¹⁸ Doktrínu uvedeného autora možno vtesnať do formulácie: „uznať existenciu cudzieho práva znamená uznať existenciu skutočnosti“.

Od prvej polovice dvadsiateho storočia badať medzi predstaviteľmi vedy medzinárodného práva súkromného v USA určitý pohyb, ktorý sami označujú za „americkú kolíznoprávnu revolúciu“.¹⁹ Spoločným menovateľom alebo hybným momentom za týmto prúdom je nedôvera v pravidlá medzinárodného práva súkromného (akési všeobecné technické riešenia), ktoré vedú k výsledku bez ohľadu na obsah právneho poriadku, na ktorý odkazujú. Sprievodným javom vzniknutých teórií je preferencia *lex fori* (domáceho právneho poriadku). [Walter W. Cook](#) (1873 – 1943) a sudca [Learned Hand](#) (1872 – 1961) ako prví kritici panujúcej doktríny odôvodňovali, že proces, ktorý označujeme ako aplikácia cudzieho práva je vlastne procesom prispôsobovania miestnych pravidiel (*local law*) tak, aby sa výsledok ich aplikácie priblížil výsledku aplikácie pravidiel cudzieho práva (tzv. *local law theory*). Zásadný rozkol od kontinentálnej dôvery v pravidlá medzinárodného práva súkromného a s tým spojenú predstavu o oddelenosti problému kolízného a problému hmotnoprávneho, priniesol vo svojom diele [Robert Lefflar](#) (1901 – 1997). Tento autor navrhol, aby jedno z kritérií, ktoré by malo rozhodovať o určení použiteľného právneho poriadku bola *vhodnosť* riešenia, ktoré tento právny poriadok pre samotný právny vzťah

¹⁵ YNTEMA, H.E.: The Historic Bases of Private International Law. In: *American Journal of Comparative Law*. Vol. 2 Nr. 3 (Summer, 1953), s. 308.

¹⁶ Teória nadobudnutých práv umožnila prekonať dva nedostatky dovtedy panujúcej doktríny *comitas*, ktorá neustanovovala žiadne hranice rozsahu použiteľného práva a ani nestanovovala povinnosť sudcom cudzie právo aplikovať. Pozri bližšie CARSWELL, roku D.: The Doctrine of Vested Rights in Private International Law. In: *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 8, No. 2 (Apr., 1959), s. 269.

¹⁷ *Restatements of Laws* z dielne [American Law Institute](#) sú akýmiisi vzorovými modelmi právnych predpisov, ktorých hlavnou úlohou je kodifikovať závery rozhodovacej praxe amerických súdov do akejsi normatívnej formy všeobecných pravidiel. Sú spravidla referenčným zdrojom pri rozhodovaní a požívajú značnú miery autority.

¹⁸ *Beale* už v roku 1916 publikoval prácu „*A Treatise on the Conflict of Laws Or, Private International Law*“, v ktorej prezentoval podstatu svojho učenia. V súčasnosti je k dispozícii vo forme nie veľmi kvalitného reprintsu (General Books LLC, 2010).

¹⁹ Pozri bližšie Symeonides, S. C.: *The American Choice-of-Law Revolution: Past, Present and Future*. Leiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2006.

ponúka (*better rule of law*).²⁰ Tým sa má umožniť riešenie prípadov kolízie právnych poriadkov na základe individuálneho uváženia. *Brainerd Currie* (1912 – 1965) pridáva ďalší prvok, ktorý sa má v tejto úvahe zohľadniť, a to záujmy štátu (*governmental interest*), keď uvádza, že problémy medzinárodného práva súkromného sú vlastne otázkou konfliktu záujmov rôznych štátov. Nové smery v myslení sa pretavili aj do druhého *Restatement of Conflict of Laws*, ktoré neobšahuje zoznam kolíznych pravidiel pre riešenie kolíznych situácií, ale odporúča riešiť každý prípad na individuálnej báze (*case by case basis*) pri zohľadnení tam uvedených kritérií.²¹

²⁰ Piatimi kritériami, ktoré sa majú zohľadňovať podľa Leflara sú: predvídateľnosť výsledku, udržanie medzištátneho a medzinárodného poriadku, zjednodušenie úlohy súdov, prospešnosť spoločenským záujmom miesta súdu a aplikácia lepšieho právneho pravidla. Podľa Von BAR, Ch., MANKOWSKI, P.: *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003, s. 540/541.

²¹ Ustanovenie [§ 6 Restatement \(Second\) of Conflict of Laws](#), s označením „*Choice-Of-Law Principles*“ znie:

- (1) *A court, subject to constitutional restrictions, will follow a statutory directive of its own state on choice of law.*
- (2) *When there is no such directive, the factors relevant to the choice of the applicable rule of law include*
 - a) *the needs of the interstate and international systems,*
 - b) *the relevant policies of the forum,*
 - c) *the relevant policies of other interested states and the relative interests of those states in the determination of the particular issue,*
 - d) *the protection of justified expectations,*
 - e) *the basic policies underlying the particular field of law,*
 - f) *certainty, predictability and uniformity of result, and*
 - g) *ease in the determination and application of the law to be applied.*

3. Prístupy k právnej úprave súkromnoprávných vzťahov s cudzím prvkom

Pri súkromnoprávnom vzťahu s cudzím prvkom vyvstáva otázka, akým právnym poriadkom sa má tento právny vzťah riadiť. Otázka má význam vtedy, ak je predpoklad, že právne úpravy jednotlivých štátov sú rozdielne a môžu viesť k rozdielnym výsledkom. V prípade, ak by vo všetkých štátoch platili rovnaké pravidlá, nebolo by z praktického hľadiska potrebné riešiť otázku kolízie týchto právnych poriadkov.

Dvoma základnými prístupmi k problému rozdielných právnych poriadkov sú *hmotnoprávny (vecný)* a *kolízny* prístup. Pri hmotnoprávnom riešení sa jednotlivé štáty snažia odstrániť problém, ktorý vedie k potrebe riešiť kolízne situácie, a to: existenciu rozdielov v právnych poriadkoch. Kolízny prístup vníma existenciu rôznych právnych poriadkov ako východisko riešenia, pri ktorom štáty vytvárajú určité pravidlá, ktoré ustanovujú, za akých podmienok sa má konkrétny právny vzťah spravovať právnym poriadkom určitého štátu.

3.1. Hmotnoprávne (vecné) riešenia

Základom hmotnoprávných riešení je vytvorenie právnych noriem bezprostredne upravujúcich súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom, teda ustanovením práv a povinností subjektom takého vzťahu. Úprava, ktorá sa aplikuje môže byť rovnako použiteľná na vnútroštátny právny vzťah ako aj na vzťah s cudzím prvkom, môže byť však obmedzená iba na súkromnoprávne vzťahy s cudzím prvkom. V druhom prípade existuje aj paralelná vnútroštátna právna úprava vzťahujúca sa na rýdzo vnútroštátne právne vzťahy.

3.1.1. Unifikácia hmotného práva (priama metóda)

Unifikáciou hmotného práva viacerých štátov sa vytvára jednotné právo, resp. právo rovnako použiteľné vo viacerých štátoch. Unifikácia hmotného práva prebieha najčastejšie cestou medzinárodnej zmluvy, resp. nadnárodného právneho aktu (nariadenia). Príkladom môže byť Viedenský dohovor o medzinárodnej kúpe tovaru (CISG).²² V týchto prípadoch sa priamo aplikuje unifikovaná právna norma, spoločná viacerým krajinám a preto ani neprichádza k stretu právnych systémov. Unifikovaný právny predpis obsahuje hmotnoprávne normy a priamo upravuje práva a povinnosti subjektov právneho vzťahu s cudzím prvkom. Z toho dôvodu nazývame tento druh noriem *priamymi normami medzinárodného práva súkromného*. Kolízia právnych poriadkov ale napriek tomu nastáva, ak dochádza k stretu štátu, viazaného unifikovanou úpravou a štátu,

²² [Dohovor OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru](#). Oznámenie MZV č. 160/1991 Zb. Pozri KOTRUSZ, J., ŠTEFANKOVÁ, N.: [Dohovor OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru a jeho jednotná aplikácia](#). In: *Bulletin slovenskej advokácie*, 5/2009, s. 4 – 7, ako aj databázu www.cisg.sk.

ktorý takouto úpravou nie je viazaný. V tom prípade dochádza k aplikovaniu toho právneho poriadku, ktorý je určený kolíznymi normami.

Za historický prototyp dnešných priamych úprav v oblasti medzinárodného obchodu sa často považuje stredoveké *lex mercatoria*,²³ ktorým v súčasnosti označujeme súbor právnych noriem týkajúcich sa právnych vzťahov medzi obchodníkmi, najmä v oblasti medzinárodného obchodu, pričom toto právne odvetvie nebolo vytvorené určitým (vnútroštátnym) zákonodarcom, ale vytvorilo sa ako súbor právnych obyčají dodržiavaných samotnými obchodníkmi. Historicky sa pravidlá *lex mercatoria* vyvinuli najmä ako výnimky z prísnych pravidiel vtedajšieho procesného práva v prospech obchodníkov (*in favorem mercatorum*) a súviseli s existenciou osobitných súdnych orgánov pre obchodné spory (najmä pre otázky námorného obchodu). Historicky sa tak toto špecifické právne odvetvie (*ius singulare* oproti *ius commune*) vyvinulo skôr ako systém subjektívnych oprávnení (*ius mercatorum*) na rozdiel od objektívneho práva ako súboru právnych noriem (*lex mercatoria*).²⁴ Zo stredoveku sa nám nezachovala žiadna zbierka obyčají používaných v medzinárodnom obchode, ktorá by poukazovala na existenciu jednotného *lex mercatoria* ako právneho odvetvia. Určitú výnimku z tvrdeného predstavuje úprava práva námorného obchodu, ktorá bola dlhodobo predmetom úprav rôznej právnej sily (*Lex Rhodia*, *Ordinamenta et consuetudo maris* z jedenásteho storočia, či zbierka rozhodnutí známa ako *Rôles d'Oléron*, ktorá sa považuje za najvplyvnejší zdroj poznania práva námorného obchodu v stredoveku minimálne v západnej a severnej Európe).²⁵

V súčasnej dobe sa diskusia o jednotnom a autonómnom práve medzinárodného obchodu opäť otvára a to nielen s poukazom na vytvorenie nových medzinárodných úprav priamo upravujúcich súkromnoprávne vzťahy s cudzím prvkom v medzinárodnom obchode (napríklad už spomínaný Viedenský dohovor o medzinárodnej kúpe tovaru), ale aj vytvorením rôznych neštátnych (vzorov) pravidiel pre medzinárodné obchodné vzťahy²⁶ a rozhodovanie rozhodcovských orgánov, resp. ich rozhodovanie na základe ekvity, resp. zásad medziná-

²³ Často sú používané aj pojmy *law merchant*, *derecho mercantil*, *ius mercatorum*, *consuetudo mercatorum*. Používanie týchto pojmov ale nie je doktrínálne ustálené, a za súčasného stavu vedeckého diskurzu ich nie je možné považovať za synonymá.

²⁴ Pre podrobný rozbor pozri napríklad: CORDES, A.: The search for a medieval Lex mercatoria. In: Piergiovanni, V. (ed.): *From Lex Mercatoria to commercial law*. Berlin : Duncker & Humblot, 2005, s. 53 – 67.

²⁵ Anglický preklad *Rôles d'Oléron* so zvýraznením neskorších zmien ponúka SHEPARD, J.W.: [The Rôles d'Oléron - A Lex Mercatoria of the Sea?](#) In: Piergiovanni, V. (ed.): *From Lex Mercatoria to commercial law*. Berlin : Duncker & Humblot, 2005, s. 213 a nasl. Texty historických prameňov týkajúcich sa práva námorného obchodu sú v anglickom jazyku prístupné na internetovej stránke: <http://www.admiraltylawguide.com/historical.html>.

²⁶ Pozri napríklad [Princípy medzinárodných obchodných zmlúv](#), vypracované [Inštitútom pre zjednotenie súkromného práva v Ríme UNIDROIT](#), doložky INCOTERMS vypracované Medzinárodnou obchodnou komorou v Paríži (posledná úprava v roku 2010), modelové zákony z dielne [UNCITRAL](#), či rôzne akademické návrhy právnej úpravy (Princípy európskeho zmluvného práva [PECL](#) či akademický návrh spoločného referenčného rámca [DCFR](#)).

rodného obchodu. Doteraz však ani len naprieč Európou (nieto ešte na celosvetovej úrovni) neexistuje jednotný pohľad na existenciu, pramene, rozsah, či predmet úpravy *lex mercatoria*, význam tohto právneho odvetvia či prípustnosť jeho použitia pred súdom alebo rozhodcovskými orgánmi. Napríklad skôr pozitívny prístup francúzskej právnej vedy a praxe je konfrontovaný s negatívnym prístupom nemeckých autorov, pričom jednota spočíva skôr v možnosti strán negociovať – a teda aj svojou voľbou sa podriaďiť *určitým*, hoci aj neštátnym, teda autonómnym a od štátu nezávislým pravidlám.²⁷

3.1.2. Harmonizácia hmotného práva

Harmonizáciu vnútroštátneho práva rozumieme proces, ktorého cieľom je zblíženie vnútroštátnych hmotnoprávnych úprav viacerých štátov. V tomto prípade nebudú vnútroštátne právne poriadky nahradené osobitnou unifikovanou právnou úpravou spoločnou pre viaceré štáty, ale budú iba navzájom priblížené na obraz spoločného vzoru. Harmonizácia vnútroštátneho hmotného práva priam *ex definitione* predpokladá, že aj po harmonizácii ostanú v jednotlivých právnych poriadkoch určité rozdiely. Z toho dôvodu sa zásadný problém určenia rozhodného práva harmonizáciou vnútroštátneho práva nerieši, a naďalej je potrebné riešiť otázku použiteľného práva. Uľahčujú sa ale dôsledky, ktoré sú spojené s aplikáciou právneho poriadku, ktorý nie je subjektu tak dôverne známy, ako jeho domáci poriadok. Účastník súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom sa totiž môže spoliehať na to, že aj v prípade, ak by sa na právny vzťah použil iný právny poriadok, ten je harmonizovaný, a preto by výsledok jeho pôsobenia mal byť predvídateľný. Subjekt tak môže do určitej miery predvídať výsledok bez ohľadu na to, ktoré právo sa v konečnom dôsledku na jeho právny vzťah použije.

Harmonizuje sa pritom vnútroštátne právo bez ohľadu na to, či upravuje právne vzťahy s cudzím prvkom, alebo aj rýdzo vnútroštátne situácie bez cudzieho prvku. Príkladom je harmonizácia súkromného práva pôsobením smerníc komunitárneho práva.

3.1.3. Vytvorenie (vnútroštátnych) vecných noriem

Ďalším prístupom je vytvorenie osobitných hmotnoprávnych noriem, regulujúcich súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom. V tomto prípade sa vyčlení časť vnútroštátneho práva, ktoré upravuje výlučne iba súkromnoprávne vzťahy s cudzím prvkom. Týmto spôsobom štáty akceptujú, že právne vzťahy s cudzím prvkom (zahraničný obchod) majú svoje špecifiká, ktoré vnútroštátna právna úprava nezohľadňuje. Príkladom je *Zákonník medzinárodného obchodu*,²⁸ platný

²⁷ Pozri napríklad dizertačnú prácu HANKE, S., O.: *Der rechtliche Status eines universellen Handelsrechts in den Rechtsordnungen Englands, Frankreichs und Deutschlands*. Dissertation. Fachbereich Rechts- und Wirtschaftswissenschaften der Johannes-Gutenberg-Universität Mainz, 2006, 613 s.

²⁸ Zákon č. 101/1963 Zb. Zákonník medzinárodného obchodu.

v čase socialistického hospodárstva, regulujúci právne vzťahy zahraničného obchodu ako aj súčasť III. hlava *Obchodného zákonníka* (osobitné ustanovenia pre záväzkové vzťahy v medzinárodnom obchode).²⁹ Takéto normy sa odlišujú od priamych noriem tým, že vecná právna úprava je vnútroštátnou právnou úpravou, a preto sa použije iba vtedy, ak sa použije ten vnútroštátny právny poriadok, ktorého je vecná úprava súčasťou.

3.2. Kolíznoprávne riešenia

Kolíznoprávne riešenia úpravy vzťahu s cudzím prvkom predpokladajú existenciu osobitných pravidiel, ktorých účelom nie je regulovať právny vzťah ako taký, teda nestanovujú práva a povinnosti, ale iba určujú, ktorým právnym poriadkom sa má daný vzťah spravovať. Oproti hmotnoprávnym, teda vecným riešeniam je výhodou kolíznych riešení skutočnosť, že majú k dispozícii už existujúci a prepracovaný vnútroštátny právny poriadok a nemusí sa pristúpiť k vytvoreniu nového, spoločného hmotného, vecného práva.

3.2.1. Základný kolízny prístup

Základným kolíznym prístupom je vytvorenie vnútroštátnych noriem, ktoré budú zabezpečovať výber rozhodného práva. Štát ustanoví kritériá, ktoré považuje za dôležité, aby sa podľa nich určovalo, ktorým právnym poriadkom sa má daný právny vzťah s cudzím prvkom riadiť (napríklad kúpna zmluva sa spravuje sídlom predávajúceho). Kolízna úprava je tak doménou vnútroštátneho práva. Kolízne normy predstavujú právne normy, ktoré ukladajú ich adresátom (osobitne súdom), aby sa pri posudzovaní určitého právneho vzťahu spravovali určeným právnym poriadkom. Kolízne normy môžu byť kodifikované v jednom právnom predpise – napríklad slovenský zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom (**ZMPSaP**),³⁰ alebo roztrúsené v rozličných právnych predpisoch (Obchodný zákonník, zákon zmenkový a šekový, zákon o poisťovníctve a podobne).

3.2.2. Unifikácia kolízneho práva

Riešením problému súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom je aj vytvorenie spoločných kolíznych noriem v rámci viacerých štátov, ktoré budú viesť vždy k určeniu rovnakého použiteľného práva. Pokiaľ bolo cieľom unifikácie hmotného práva vytvorenie jednotnej právnej úpravy, s jednotne vymedzenými právami a povinnosťami účastníkov právnych vzťahov, tak v prípade unifikácie kolízneho práva je cieľom vytvoriť jednotné pravidlá pre určenie rozhodného práva. Takýmto spôsobom sa dosiahne, aby sa spory posudzovali vždy podľa

²⁹ Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník.

³⁰ Zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov.

toho istého použiteľného právneho poriadku, bez ohľadu na to, súd ktorého štátu bude vo veci rozhodovať. Ak totiž v štáte A aj v štáte B bude platiť rovnaká kolízna norma, odkazujúca na použitie práva štátu C, tak sa vždy bude aplikovať právo štátu C bez ohľadu na to, či spor bude vedený pred súdom v štáte A alebo B. Právna istota strán súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom sa tak bude vzťahovať na predvídateľnosť určenia použiteľného práva.

3.2.3. Europeizácia kolízneho práva

Významným procesom, ktorý zásadne vplýva aj na oblasť medzinárodného práva súkromného a procesného na Slovensku je komunitarizácia, resp. europeizácia tohto odvetvia. Procesom europeizácie rozumieme proces, ktorým sa medzinárodné právo súkromné, ktoré je principiálne vnútroštátnou právnou úpravou, stáva predmetom regulácie právnymi aktmi vydávanými Európskou úniou, resp. vydanými pod jej egidou, čím dochádza k unifikácii medzinárodného práva súkromného a procesného v tejto geografickej oblasti. Europeizácia medzinárodného práva súkromného a procesného vykazuje dve základné tendencie:

i) Zmena právnych nástrojov unifikácie

Európska únia a predtým Európske spoločenstvo môžu konať (vydávať právne akty) iba v rozsahu právomocí, prenesených na ne členskými štátmi. Spočiatku nemalo Spoločenstvo právomoc vydávať právne akty, týkajúce sa súkromnoprávnych vzťahov s cudzím prvkom všeobecne, ale iba ako súčasť osobitnej právnej regulácie (ochrana vnútorného trhu, nepriamo aj ochrana spotrebiteľa, a podobne). Rozdielnosť právnych úprav jednotlivých právnych poriadkov a rozdielnosť právnej úpravy uznávania výkonu cudzích súdnych rozhodnutí boli pociťované ako prekážky vnútorného, resp. jednotného trhu. Preto členské štáty v rámci európskej spolupráce (vtedajší článok 293, štvrtá zarážka Rímskej zmluvy) prijali právne akty medzinárodného práva (medzinárodné zmluvy), ktoré upravujú niektoré otázky medzinárodného práva súkromného a procesného.

V oblasti medzinárodného práva procesného prijali dňa 27. septembra 1968 členské štáty Bruselský dohovor o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Záujem na súdnej spolupráci mali nielen členské štáty, ale aj štáty zaradené v Európskej zóne voľného obchodu (EFTA), s ktorými bol 16. septembra 1988 uzatvorený Lugánsky dohovor o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, ktorý kopíruje úpravu Bruselského dohovoru. Lugánsky dohovor z roku 1988 bol nahradený novým Lugánskym dohovorom,³¹ podpísaným 30. októbra 2007, a ktorý (nateraz) zaväzuje Európsku úniu, Dánsko, Nórsko a Švajčiarsko.

³¹ [Dohovor o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#) podpísaný v Lugane 30. októbra 2007. Ú.v. EÚ L 147 z 10. júna 2009, s. 5 a nasl.

Unifikácia prostredníctvom medzinárodných zmlúv v rámci Európskeho spoločenstva prebiehala aj v oblasti medzinárodného práva súkromného. V roku 1980 bol prijatý Rímsky dohovor o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky.³²

Unifikácia medzinárodného práva súkromného a procesného prostredníctvom medzinárodných zmlúv sa ukázala ako nedostatočná a neflexibilná (neúspechom z dôvodu nedostatočného počtu ratifikácií skončil napríklad aj Dohovor o právomoci a výkone rozsudkov v manželských veciach z roku 1998). Po nadobudnutí platnosti Amsterdamskej zmluvy došlo k presunu oblasti justičnej spolupráce v civilných veciach do prvého, supranacionálneho, piliera európskeho práva, čím sa Spoločenstvu zverila právomoc prijímať právne akty sekundárneho práva (nariadenia alebo smernice) aj v oblasti medzinárodného práva súkromného a procesného. Spoločenstvo sa chopilo možnosti vydávať priamo účinné právne akty a približne od roku 2000 registrujeme nebývalý rozmach vydávania predpisov medzinárodného práva súkromného a procesného vo forme nariadení európskeho práva. Posun od medzinárodnej zmluvy k nariadeniu prináša mnohé výhody, z ktorých môžeme uviesť ich priamy a bezprostredný účinok, jednoduchší spôsob zmeny, či zaradenie do *acquis communautaire*, ktoré je prístupujúci členský štát povinný pred vstupom do svojho právneho poriadku implementovať. Preto neprekvapuje, že napríklad Rímsky dohovor o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky bol nahradený nariadením č. 593/2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (nariadenie Rím I),³³ alebo Bruselský dohovor bol nahradený nariadením č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Brusel I).³⁴

Právna úprava uvedených nariadení má, v rámci ich pôsobnosti, aplikačnú prednosť pred úpravou vnútroštátnou. Vnútroštátny predpis, zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, sa preto v rozsahu pôsobnosti uvedených nariadení neaplikuje. Komunitárne kolízne pravidlá sa pritom nepoužijú iba na situácie, kedy dochádza k stretu právnych poriadkov členských štátov, ale aj v prípadoch, kedy dochádza k stretu medzi akýmkoľvek právnymi poriadkami.

V rámci procesu europeizácie medzinárodného práva súkromného a procesného majú Spojené kráľovstvo, Írsko a Dánsko osobitné postavenie, keďže sa nezapojili do európskej spolupráce v civilných veciach.³⁵ To znamená, že právne akty Európskej únie (nariadenia) v oblasti súkromnoprávnej spolupráce nie sú pre tieto štáty principiálne záväzné. Spojené kráľovstvo a Írsko sa ale jednostrannými úkonmi rozhodli (tzv. *opt-in model*) zúčastniť sa na jednotlivých právnych nástro-

³² Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 474/2006 Z.z. [Konsolidované znenie Dohovoru o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky](#) v slovenskom jazyku bolo publikované v Ú.v. EÚ C 334 z 30. decembra 2005, s. 1 a nasl. ([pdf](#)).

³³ Ú. v. EÚ L 177, 4.7.2008, s. 6 – 16.

³⁴ Slovenská verzia nariadenia sa nachádza v Mimoriadnom vydaní Ú.v. kap. 19, zv. 4, s. 42 – 64.

³⁵ Pozri protokoly o postavení týchto štátov pripojené k Zmluve o Európskej únii a Zmluve o založení Európskeho spoločenstva.

joch v rámci civilnej spolupráce.³⁶ Aj zo strany Dánska dochádza v ostatnom čase k uzatváraniu medzinárodných zmlúv s Európskym spoločenstvom (teraz Európskou úniou) o rozšírení pôsobnosti jednotlivých nariadení aj na územie Dánska.³⁷

ii) Postupné rozširovanie unifikáčného záujmu

Druhým trendom v rámci europeizácie medzinárodného práva súkromného a procesného je postupné rozširovanie predmetu unifikácie. Všeobecne sa akceptovalo, že je v záujme riadneho fungovania vnútorného trhu, aby jednotlivé členské štáty mali rovnaké normy, určujúce použiteľné právo (kolízne normy) preto, aby sa vec posúdila vždy podľa toho istého právneho poriadku, bez ohľadu na to, súd ktorého členského štátu vo veci koná.³⁸ Z rovnakého dôvodu sa podčiarkuje potreba jednotných pravidiel upravujúcich právomoc súdov a uznávanie a výkon rozsudkov.³⁹ Predmetom unifikácie sa tým stalo tak medzinárodné právo súkromné, ako aj medzinárodné právo procesné. Aj samotný [zoznam nariadení](#), ktoré sú prameňom medzinárodného práva súkromného a procesného⁴⁰ prezentuje postupné rozširovanie rozsahu právnej regulácie medzinárodného práva súkromného a procesného a s tým spojené znižovanie významu vnútroštátnej právnej úpravy.

³⁶ Pozri napríklad [vyhlásenie Spojeného kráľovstva o zámere akceptovať nariadenie Rím I](#) z 24. júla 2008 a [stanovisko Komisie k žiadosti Spojeného kráľovstva prijať nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(Rím I\) zo dňa 7. novembra 2008](#). KOM(2008) 730 v konečnom znení.

³⁷ Pozri napríklad [dohodu medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#) (Ú.v. L 299, 16.11.2005, s. 62) alebo [dohodu medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych alebo obchodných veciach](#) (Ú. v. EÚ L 300, 17.11.2005, s. 55).

³⁸ Bod 6 odôvodnenia nariadení Rím I a Rím II.

³⁹ Bod č. 2 o odôvodnenia nariadenia Brusel I.

⁴⁰ Pozri kapitolu č. 5.

4. Štruktúra a účel kolíznych noriem a noriem určujúcich právomoc súdov

Účelom **kolíznej normy** je určenie toho právneho poriadku, ktorého pravidlá majú byť použité na reguláciu posudzovaného súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom. Nepriamo sa tým určujú medze pôsobnosti vnútroštátnych zákonov.⁴¹ Samotná kolízna norma ešte nepredstavuje záväzné pravidlo správania v klasickom ponímaní (určenie práv a povinnosti jednotlivcovi). Kolízna norma „iba“ otvára možnosť riešenia samotného právneho problému tým, že odkazuje na vecnú právnu normu, ako normu, ktorá stanovuje pravidlo správania sa a ktorá sa má v tomto konkrétnom prípade použiť.

Z účelu kolíznej normy vyplýva aj jej štruktúra, ktorá musí obsahovať druh spoločenských vzťahov, na ktoré sa vzťahuje a určenie právneho poriadku, ktorý sa má na tento spoločenský vzťah použiť. *Kolízna norma sa skladá z rozsahu a nadviazania*. Rozsahom rozumieme okruh spoločenských vzťahov, na ktoré sa má kolízna norma aplikovať, nadviazanie rozhoduje o tom, ktoré právo, resp. právny poriadok ktorého štátu sa má na danú otázku použiť. V rámci nadviazania zohráva podstatnú úlohu tzv. *hraničný určovateľ* (hraničný ukazovateľ, resp. kolízne kritérium), určujúci právny poriadok, ktorý sa má v danom prípade použiť. Hraničný určovateľ môže predstavovať buď faktickú skutočnosť (napríklad miesto uzatvorenia zmluvy, uskutočnenia právneho úkonu), alebo právnu okolnosť (napríklad hraničným určovateľom je aj výsledok vyplývajúci z inej kolíznej normy – právo štátu, ktorým sa inak tento vzťah spravuje, tzv. *lex causae*). Existuje veľké množstvo hraničných určovateľov, ktoré reflektujú názory štátov (jednotlivých zákonodarcov) o kritériách, ktoré ponúkajú rozumné a spravodlivé priradenie určitého právneho vzťahu právnemu poriadku určitého štátu. Ako príklady môžeme uviesť:

- štátna príslušnosť fyzickej osoby (*lex patriae*), t.j. zákon toho štátu, ktorého je fyzická osoba štátnym príslušníkom,
- štátna príslušnosť právnickej osoby (*lex societatis*),
- pobyt, obvyklý pobyt, pobyt dlhší čas, domicil,
- miesto úkonu (*lex loci actus*) a jeho viaceré modifikácie, napríklad miesto uzavretia zmluvy (*lex loci contractus*) alebo miesto plnenia (*lex loci solutionis*),
- miesto, kde bolo právo porušené (*lex loci delicti commissi*),
- miesto vzniku škody (*lex loci damni infecti*),
- miesto, kde sa manželstvo uzavrelo (*lex loci celebrationis*),
- miesto, kde sa vec nachádza (*lex rei sitae*),
- miesto výkonu práce (*lex loci laboris*),
- miesto odoslania veci (*lex loci expeditionis*),
- miesto určenia veci (*lex loci destinationis*),
- vôľa strán (*lex voluntatis*),
- peňažná mena, v ktorej je vyjadrený záväzok (*lex monetae, lex pecuniae*),
- štátna príslušnosť predávajúceho (*lex venditoris*),

⁴¹ Pozri Schinkels, B.: *Normsatzstruktur des IPR*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2007, 272 s.

- vlajka, pod ktorou loď pláva (*lex banderae*),
- právny poriadok, ktorým sa spravuje podstata právneho pomeru (*lex causae*),
- miesto súdu alebo úradu, ktorý vede konanie (*lex fori*).

Vhodným učebnicovým príkladom kolíznej normy, na ktorom si ilustrujeme jej štruktúru, môže byť norma ustanovená v článku 4 ods. 1 písmeno a) nariadenia Rím I:

a) zmluva o predaji tovaru sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu predajcu

Rozsah kolíznej normy Nadviazanie kolíznej normy Hraničný určovateľ

Nie každá kolízna norma musí obsahovať hraničný určovateľ. Kolízne normy, ktoré obsahujú hraničný určovateľ sú tzv. *dvojstrannými kolíznymi normami*. Zo samotnej dvojstrannej kolíznej normy ešte nevyplýva, ktorý konkrétny právny poriadok sa v spore má použiť, ale takéto určenie dosiahneme až po posúdení hraničného určovateľa (napríklad ak je hraničným určovateľom miesto uzatvorenia zmluvy, musíme toto miesto ustáliť). Preto dvojstranná kolízna norma *a priori* umožňuje, aby bol na určitý právny vzťah aplikovateľný jeden z dvoch alebo viacerých právnych poriadkov. Niektoré kolízne normy ale hraničný určovateľ neobsahujú a priamo uvádzajú, že právny vzťah sa riadi vnútroštátnym (slovenským) právom.⁴² V tomto prípade je už zo samotného znenia kolíznej normy zrejmé, ktorým právnym poriadkom sa predmetná otázka spravuje a to bez potreby preukazovať splnenie akéhokolvek hraničného určovateľa. Takéto normy nazývame *jednostrannými kolíznymi normami*.

Určité odlišnosti v štruktúre a zmysle noriem platia pre normy **medzinárodného práva procesného**, najmä normy určovania právomoci súdov. Pravidlá určovania právomoci súdov spadajú do medzinárodného práva procesného. Tieto pravidlá sú vlastne kompetenčnými normami, nakoľko rozhodujú o kompetencii súdov určitého štátu rozhodovať určitú vec. Ak by sme mali normu určujúcu právomoc konštruovať vo svetle úvah, ktoré sme vyššie uviedli pre kolízne normy,⁴³ vyzerala by jej štruktúra nasledovne:

Vo veciach X má právomoc súd štátu Y.

Na rozdiel od kolíznych noriem ale normy medzinárodného práva procesného, ktorými sa určuje právomoc súdu, vymedzujú *iba* podmienky, za ktorých je daná právomoc súdu *toho* štátu, o ktorého procesné normy ide. Normy medzinárodného práva procesného platné na Slovensku určujú *iba* to, kedy majú právomoc slovenské sudy (*vymedzujú* právomoc vnútroštátneho súdu). Na rozdiel od noriem medzinárodného práva súkromného tak normy určujúce právomoc v zásade nie sú dvojstrannými normami (právny poriadok jedného štátu nemôže vytvoriť právomoc súdov iného štátu). Inak povedané, právna

⁴² Pozri § 21 ods. 1 veta druhá ZMPSaP: „... Ak sú manželia príslušníkmi rôznych štátov, spravujú sa tieto vzťahy právom slovenským.“

⁴³ Odhliadnime od skutočnosti, že právne predpisy európskeho práva používajú pojem kolízne normy aj pre normy určujúce právomoc súdov.

norma medzinárodného práva procesného neustanovuje podmienky, za ktorých má mať právomoc súd iného štátu. Výnimkou sú samozrejme prípady, ak pôsobnosť právneho predpisu obsahujúceho takúto kompetenčnú normu zahŕňa viacero štátov (nariadenia európskeho práva alebo medzinárodné zmluvy), ktorý nielen *vymedzuje* právomoc súdov určitého štátu, ale aj *rozhraničuje* právomoc súdov jednotlivých štátov.

Samotné vyjadrenie predmetnej normy v konkrétnych právnych predpisoch môže variovať. Napríklad, vnútroštátny zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom uvedenú logickú štruktúru dodržiava.

§ 37 ZMPSaP

... právomoc slovenských súdov je daná, ak osoba, proti ktorej smeruje návrh (žaloba), má na území Slovenskej republiky bydlisko alebo sídlo a ak ide o majetkové práva, ak tu má majetok

Niektoré európske pramene medzinárodného práva procesného používajú odlišné formulácie s rovnakým výsledkom. Formulácie takýchto noriem ilustrujú aj skutočnosť, že sa vzťahuje aj na rozhraničenie právomoci súdov viacerých štátov.

Čl. 2 ods. 1 Brusel I

..., osoby s bydliskom na území členského štátu sa bez ohľadu na ich štátne občianstvo žalujú na súdoch tohto členského štátu.

Uvedené ustanovenie nariadenia čítame tak, že v určitom konaní v občianskych a obchodných veciach a v rozsahu pôsobnosti daného nariadenia, v rámci ktorého má žalovaný bydlisko na území členského štátu, má právomoc konať súd tohto členského štátu. Právomoc súdu určitého členského štátu je tak daná vtedy, ak má odporca bydlisko v tomto štáte.

5. Pramene medzinárodného práva súkromného a procesného

Medzinárodné právo súkromné a procesné je upravené v rôznych systémoch prameňov s osobitnou interakciou. Vychádzame z toho, že medzinárodné právo súkromné a procesné je síce právom vnútroštátnym, ale rovnako je aj predmetom unifikačných a harmonizačných snáh. Medzi pramene medzinárodného práva súkromného a procesného radíme:

- a) Viacstranné medzinárodné zmluvy, obsahujúce kolíznoprávnu úpravu (napríklad Dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody podpísaný v Haagu v roku 1971),⁴⁴ alebo priamu vecnú úpravu (napríklad dohovor OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru podpísaný vo Viedni v roku 1980),⁴⁵ či úpravu medzinárodného práva procesného (napríklad dohovor o uznávaní rozvodov o zrušení manželského spoluzititia podpísaný v Haagu v roku 1970,⁴⁶ dohovor o zrušení požiadavky vyššieho overenia zahraničných verejných listín podpísaný v Haagu v roku 1961,⁴⁷ alebo dohovor o vykonávaní dôkazov v cudzine v občianskych a obchodných veciach podpísaný v Haagu v roku 1970).⁴⁸
- b) Bilaterálne medzinárodné zmluvy, napríklad zmluvy o právnej pomoci.⁴⁹
- c) Predpisy európskeho práva, obsahujúce úpravu medzinárodného práva súkromného a procesného, napríklad:
 - Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (**Rím I**),⁵⁰
 - Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (**Rím II**),⁵¹
 - Nariadenie Rady č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (**Brusel I**),⁵²
 - Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností (Brusel II označované aj ako **Brusel II bis**),

⁴⁴ Vyhláška č. 130/1976 Zb.

⁴⁵ Oznámenie MZV č. 160/1991 Zb.

⁴⁶ Vyhláška č. 131/1976 Zb.

⁴⁷ Oznámenie MZV č. 213/2002 Z.z.

⁴⁸ Vyhláška č. 129/1976 Zb.

⁴⁹ V tom rozsahu, pokiaľ sa ich obsah týka súkromnoprávných vzťahov s cudzím prvkom (do predmetu záujmu MPS napríklad nebudú patriť tie ustanovenia zmlúv o právnej pomoci, ktoré upravujú právnu pomoc v trestných veciach).

⁵⁰ Ú. v. EÚ L 177, 4.7.2008, s. 6 – 16. Nariadenie nahrádza Dohovor o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rímsky dohovor). Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 474/2006 Z.z.

⁵¹ Ú. v. EÚ L 199, 31.7.2007, s. 40 – 49.

⁵² Slovenská verzia nariadenia sa nachádza v Mimoriadnom vydaní Ú.v. kap. 19, zv. 4, s. 42 – 64.

- Nariadenie Rady (ES) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti,
 - Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 z 11. júla 2007, ktorým sa ustanovuje Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu,⁵³
 - Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 z 21. apríla 2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky,⁵⁴
 - Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 z 12. decembra 2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze,⁵⁵
 - Nariadenie Rady (ES) č. 1206/2001 z 28. mája 2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach a
 - Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 z 13. novembra 2007 o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch (doručovanie písomností) a o zrušení nariadenia Rady (ES) č. 1348/2000.⁵⁶
- d) *Vnútroštátne právne predpisy* (Ústava Slovenskej republiky, ZMPSaP ako kódex medzinárodného práva súkromného a procesného, ale aj časti predpisov, obsahujúce úpravu medzinárodného práva súkromného a procesného, medzi ktorými sú napríklad Občiansky súdny poriadok, Obchodný zákonník, Zmenkový a šekový zákon, zákon o konkurze a reštrukturalizácii a podobne).

5.1. Vzťah vnútroštátneho a európskeho kolízneho práva

Každý z uvedených právnych predpisov má vlastný rozsah svojej osobnej, časovej, vecnej či priestorovej pôsobnosti. Môže sa pritom stať, že rovnakú otázku upravujú naraz viaceré pramene. Preto je potrebné vyriešiť hierarchiu, resp. postupnosť ich aplikácie. Z pohľadu vnútroštátneho práva sa žiada vychádzať z toho, že v rozsahu svojej pôsobnosti majú priamo účinné akty komunitárneho práva (napríklad nariadenia Rím I, Rím II, Brusel I, Brusel II) aplikačnú prednosť pred vnútroštátnym právom. Preto, pri riešení otázky, ktorá je upravená tak vo vnútroštátnom práve, ako aj v komunitárnom práve, sa aplikuje komunitárne pravidlo. Učebnicovým príkladom môže byť zisťovanie kolízneho pravidla (teda zisťovanie, ktorý právny predpis obsahujúci kolíznú normu sa má aplikovať) ohľadne nároku na náhradu škody spôsobenej deliktom (porušením

⁵³ Ú. v. EÚ L 199, 31.7.2007, s. 1 – 22 ([pdf](#)).

⁵⁴ Slovenská verzia nariadenia sa nachádza v Mimoriadnom vydaní Ú. v., kap. 19, zv. 7, s. 38 – 62 ([pdf](#)).

⁵⁵ Ú. v. EÚ L 399, 30.12.2006, s. 1 – 32 ([pdf](#)).

⁵⁶ Ú. v. EÚ L 324, 10.12.2007, s. 79 – 120 (a [korigendum](#)).

zákona, napríklad poškodením cudzej veci z nedbanlivosti). Ustanovenie § 15 ZMPSaP ponúka kolízne riešenie.

§ 15 ZMPSaP

Nároky na náhradu škody, ak nejde o porušenie povinnosti vyplývajúcej zo zmlúv a iných právnych úkonov, sa spravujú právom miesta, kde škoda vznikla, alebo miesta, kde došlo ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody.

Prednostne aplikovateľný právny predpis, nariadenie Rím II, obsahuje odlišné kolízne pravidlo vzťahujúce sa na rovnakú situáciu (vznik škody na základe porušenia zákona).

Článok 4 Rím II

Všeobecné pravidlo

1. *Pokiaľ nie je v tomto nariadení ustanovené inak, spravuje sa mimozmluvný záväzok vyplývajúci z civilného deliktu právnym poriadkom krajiny, na území ktorej vznikla škoda, bez ohľadu na to, na území ktorej krajiny došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, a bez ohľadu na to, na území ktorej krajiny alebo krajín nastali nepriame následky takejto skutočnosti.*
2. *(... z dôvodu prehľadnosti vynechané ...)*⁵⁷

Pri rozhodovaní, ktorý právny predpis, a tým aj kolízne pravidlo použiť, musíme využiť poznatky z oblasti pôsobenia európskeho práva, konkrétne otázku vzťahu nariadení komunitárneho práva a vnútroštátneho práva. V rozsahu pôsobnosti nariadenia Rím II⁵⁸ musíme aplikovať priamo nariadenie Rím II a obdobné ustanovenie vnútroštátneho ZMPSaP nechať nepovšimnuté, resp. neaplikované.

5.2. Stret vnútroštátneho, komunitárneho a medzinárodného kolízneho práva

Komplikovanejšia situácia nastáva v prípade, ak dochádza k stretu komunitárnej, medzinárodnej a vnútroštátnej úpravy, teda v tých prípadoch, ak určitú oblasť upravujú nielen vnútroštátne pramene práva, ale aj komunitárne a medzinárodné predpisy.⁵⁹ Komunitárne predpisy, využívajúc účinok prednosti pred vnútroštátnym právom, často obsahujú ustanovenia o ich vzťahu k iným prameňom kolízneho práva na medzinárodnej úrovni (rôznym dohovorom a dvojstranným zmluvám). Vzťah medzinárodnej a komunitárnej kolíznej úpravy sa preto posudzuje skôr individuálne, na základe konkurenčných pravidiel medzi jednotlivými prameňmi.

Typickým a ukázkovým príkladom je úprava rozhodného práva v prípade dopravných nehôd. Vo vnútroštátnom právnom poriadku spadá predmetná otázka

⁵⁷ Dodajme, že kolízna norma v článku 4 nariadenia Rím II je komplikovanejšia ale z dôvodu prehľadnosti uvádzame na tomto mieste iba určitú časť kolíznej normy. Komplexnejší rozbor kolízneho pravidla pre mimozmluvné záväzky bude predmetom state 13.3.

⁵⁸ Pozri stať 14.3.1.

⁵⁹ Inštruktívne pozri aj LYSINA, P.: Vzájomný vzťah medzinárodných zmlúv, komunitárneho práva a vnútroštátneho práva v oblasti justičnej spolupráce v civilných veciach. In: Lantajová, D., Jankuv, J. (eds.): Teória aplikácie medzinárodnej zmluvy ako nástroja právnej regulácie na národnej, medzinárodnej a komunitárnej úrovni. Trnava : Trnavská univerzita, 2009. s. 88 – 98.

pod už uvedené ustanovenie § 15 ZMPsAP, z komunitárneho pohľadu by bola aplikovateľná taktiež už uvedená úprava v článku 4 nariadenia Rím II.⁶⁰ Kolíznu úpravu tej istej otázky obsahuje aj Dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody (Haag, 4. 5. 1971).⁶¹ Ako sme uviedli, nariadenie Rím II má v rozsahu svojej pôsobnosti aplikačnú prednosť pred vnútroštátnym právom, teda pred ZMPsAP. Vzťah nariadenia Rím II a medzinárodných dohovorov je upravený prostredníctvom konkurenčnej klauzuly v článku 28 nariadenia Rím II.

Článok 28 Rím II

Vzťah k existujúcim medzinárodným dohovorom

1. Toto nariadenie nemá vplyv na uplatňovanie medzinárodných dohovorov, ktorých zmluvnými stranami sú jeden alebo viacero členských štátov v čase prijatia tohto nariadenia a ktoré ustanovujú kolízne normy pre mimozmluvné záväzky.
2. Toto nariadenie má však medzi členskými štátmi prednosť pred dohovormi uzavretými výlučne medzi dvomi alebo viacerými z nich, v rozsahu, v ktorom sa týkajú otázok upravených týmto nariadením.

Tvorcovia nariadenia museli akceptovať medzinárodné záväzky členských štátov voči nečlenským štátom a preto majú medzinárodné dohovory, na ktorých sa podieľa aj nečlenský štát prednosť pred uplatnením nariadenia.⁶² Naopak, medzinárodné záväzky členských štátov medzi sebou ustupujú záväzku spolupráce a prispievaniu k účinnému presadeniu komunitárneho práva. Dodajme, že členské štáty by teraz už pravdepodobne nemohli uzatvoriť medzi sebou dohovor o kolíznom práve spadajúci do pôsobnosti už existujúcich kolíznych nariadení, nakoľko majú povinnosť zdržať sa akýchkoľvek činností, ktorým by zabránili účinnému presadeniu sa komunitárneho práva. Preto má nariadenie Rím II prednosť vo vzťahu k tým medzinárodným dohovorom, ktoré sú uzavreté iba medzi členskými štátmi. Zoznam dohovorov, ktoré majú v zmysle čl. 28 nariadenia Rím II prednosť pred nariadením Rím II notifikujú v zmysle článku 29 nariadenia Rím II členské štáty Komisii a následne sú ich notifikácie zverejnené.⁶³

Haagsky dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody zo dňa 4. mája 1971 rovnako ako komunitárne nariadenia kolízneho práva smeruje k unifikácii kolíznych pravidiel a tým fakticky k nahradeniu vnútroštátneho práva unifikovanou úpravou. Štát, ktorý je zmluvnou stranou predmetného dohovoru, je povinný unifikovanú úpravu aplikovať aj vtedy, ak dochádza ku kolíznej situácii medzi právom zmluvnej strany a právom štátu, ktorý nie je zmluvnou stranou predmetného Haagskeho dohovoru. Vychádzame ďalej

⁶⁰ Pozri aj bod 33 odôvodnenia nariadenia Rím II.

⁶¹ Vyhl. č. 130/1976 Zb.

⁶² Pozri aj bod 36 veta prvá odôvodnenia nariadenia, podľa ktorého: „Dodržiavanie medzinárodných záväzkov prijatých členskými štátmi znamená, že toto nariadenie by nemalo mať vplyv na medzinárodné dohovory, ktorých zmluvnými stranami sú jeden alebo viacero členských štátov v čase prijatia tohto nariadenia. ...“

⁶³ [Oznámenia podľa článku 29 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 864/2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky \(Rím II\)](#). Ú. v. EÚ C 343, 17.12.2010, s. 7 – 11 ([pdf](#)). *Mutatis mutandis* pre nariadenie Rím I pozri: [Oznámenia podľa článku 26 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 593/2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(Rím I\)](#). Ú. v. EÚ C 343, 17.12.2010, s. 3 – 6 ([pdf](#)).

z toho, že okrem výnimočných prípadov⁶⁴ medzinárodné dohovory zaväzujú iba ich zmluvné strany. Nie všetky členské štáty sú zmluvnými stranami Haagskeho dohovoru o práve použiteľnom na dopravné nehody.⁶⁵ Zmluvnou stranou uvedeného dohovoru sú pritom aj niektoré nečlenské štáty EÚ.⁶⁶ Haagsky dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody je z toho dôvodu medzinárodným dohovorom v zmysle článku 28 ods. 1 Rím II a má prednosť pred nariadením Rím II. Preto bude potrebné rozlišovať:

- a) ak posudzuje vec súd v štáte, ktorý je viazaný nariadením Rím II, ale nie Haagskym dohovorom (napr. Nemecko), potom určí rozhodné právo podľa kolíznej normy v nariadení Rím II,
- b) ak posudzuje vec súd v štáte, ktorý je viazaný Haagskym dohovorom, ale nie nariadením Rím II (napr. Chorvátsko), potom sa rozhodné právo určí podľa kolíznej normy Haagskeho dohovoru,
- c) ak posudzuje vec súd v štáte, ktorý je viazaný tak Haagskym dohovorom, ako aj nariadením Rím II (napr. Slovensko), potom sa rozhodné právo určí podľa kolíznej normy Haagskeho dohovoru (v zmysle čl. 28 ods. 1 Rím II) a
- d) ak posudzuje vec súd v štáte, ktorý nie je viazaný ani Haagskym dohovorom a ani nariadením Rím II (napr. Nórsko), potom aplikuje vnútroštátne kolízne normy.⁶⁷

Z uvedeného je zjavné, že ani postupná unifikácia kolíznych pravidiel nevedie vo všetkých oblastiach k vytvoreniu jednotného riešenia kolízneho problému. Najmä je potrebné si uvedomiť, že unifikácia kolízneho práva cestou komunitarizácie je vždy (z medzinárodného pohľadu) partikulárnou (regionálnou) unifikáciou, zjednocujúcou iba kolízne právo pre členské štáty (aj to nie všetky, na koľko napríklad Dánsko sa drží stranou procesu komunitarizácie súkromného práva). Samotnej otázke aplikácie Haagskeho dohovoru o práve použiteľnom na dopravné nehody sa budeme venovať podrobnejšie v osobitnej stati.⁶⁸

⁶⁴ Pozri článok 34 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve. Vyhláška MZV č. 15/1988 Zb.

⁶⁵ Z členských štátov EÚ sú [zmluvnými stranami](#) haagskeho dohovoru o práve použiteľnom na dopravné nehody iba Belgicko, Česká republika, Francúzsko, Holandsko, Litva, Lotyšsko, Luxembursko, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Slovensko, Slovinsko a Španielsko.

⁶⁶ Napríklad štáty bývalej Juhoslávie.

⁶⁷ Detailnejšie pozri napríklad STAUDINGER, A.: Das Konkurrenzverhältnis zwischen dem Haager Straßenverkehrsübereinkommen und der Rom II-VO. In: Beatge, D., von Hein, J., von Henden, M. (Hrsg.): *Die Richtige Ordnung. Festschrift für Jan Kropholler zum 70. Geburtstag*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 691 – 713.

⁶⁸ Pozri stať 14.3.2.1.

6. Aplikácia kolízneho práva (riešenie kolíznych situácií)

Vo všeobecnosti sa proces riešenia prípadu súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom skladá z dvoch základných fáz. Prvou je úroveň medzinárodnoprávna a to tak otázka určenia právomoci súdu určitého štátu, ako aj kolízno-právna otázka, pri ktorej sa rozhoduje o použiteľnom práve a jeho rozsahu, a až v druhej fáze dochádza k riešeniu prípadu podľa vecných noriem takto určeného právneho poriadku. Tento proces bude predmetom detailnejšieho rozboru v osobitnej časti. V rámci všeobecnej časti sa sústredíme na niektoré myšlienkové operácie, ktoré sú nevyhnutné pri aplikácii kolíznych noriem.

6.1. Aplikácia kolízneho práva

Bližší pohľad na jednotlivé kolízne normy potvrdzuje, že rozhodné právo sa spravidla určuje vždy iba pre určitú čiastkovú otázku, málokedy pre celý komplex právnych otázok, ktoré majú byť v spore riešené (tzv. hlavnú otázku ako vec sporu). V rámci jediného sporu a riešení jedinej spornej otázky – napríklad rozsahu náhrady škody spôsobenej neskorým dodaním zmluvného plnenia – budeme musieť postupne skúmať, či boli subjekty spôsobilé na predmetný právny úkon, či právne úkony za tieto osoby uskutočnili osoby na to oprávnené (štatutárne orgány, zástupcovia), či je právny úkon, ktorý uskutočnili platný po obsahovej aj formálnej stránke, a či existovala právna povinnosť, ktorá mala byť porušená, atď. Rovnako napríklad pri posudzovaní otázky či je určitý subjekt aktívne legitimovaný požadovať vrátenie veci od osoby, ktorá mu túto vec odňala, bude potrebné preskúmať, či je tento subjekt vlastníkom veci (prevod vlastníckeho práva), alebo či je aspoň v obdobnej pozícii zabezpečujúcej oprávnenú držbu (záväzkovo-právny titul užívania a podobne). Odpovede na všetky tieto vedľajšie otázky sú podstatné pre vyriešenie sporu. Na zodpovedanie všetkých vedľajších otázok je potrebné určenie rozhodného práva, ktoré nám vymedzí priestor pre ich zodpovedanie, resp. určí, podľa právneho poriadku ktorého štátu ich budeme posudzovať.

Nie je možné uprieť tvorcom kolízno-právnych pravidiel snahu o vytvorenie čo najvšeobecnejšieho pravidla, resp. o rozšírenie rozsahu použiteľného práva pre typové právne vzťahy. Zároveň ale nie je dost' dobre možné zvolit' jediný hraničný určovateľ pre tak rozdielne otázky, akými sú spôsobilosť na právne úkony, formálne náležitosti právneho úkonu či následky jeho porušenia. Druhy chránených záujmov, ktoré sú reflektované pri ustanovovaní hraničných určovateľov, sú totiž rozdielne.

6.2. Kvalifikácia v medzinárodnom práve súkromnom

Od zákonodarcu (alebo normotvorcu vo všeobecnosti) nemožno nikdy vyžadovať, aby vytvorené normy predvídali všetky možné situácie. Preto je pri normotvorbe vždy nevyhnutná určitá miera abstrakcie. V rámci pravidiel kolízneho práva je uvedená tendencia ešte znásobená. Kolízne pravidlá totiž predpokladajú existenciu rôznych právnych poriadkov a musia predpokladať aj existenciu

rozdielnych právnych inštitútov či rôznych právnych riešení skutkovo podobných situácií. Vývojom sa presadila myšlienka, že kolízne normy majú byť formulované natoľko pružne alebo umožňovať také riešenia, ktoré by zohľadňovali aj existenciu iných právnych vzťahov, resp. inštitútov, ako sú tie, ktoré vytvoril samotný tvorca kolízneho pravidla (napríklad vo svojom vnútroštátnom práve) a dávali na ne zmysluplné a predvídateľné riešenia. Normy kolízneho práva sa tak svojím vyjadrením (a výkladom) začali odpútať od vnútroštátnych hmotnoprávnych noriem.

Podstatou problému kvalifikácie je otázka, ako vykladať kolízne normy, resp. akým spôsobom posudzovať splnenie určitého znaku, či kritéria kolíznej normy, od ktorej závisí riešenie kolíznej otázky, ak je posudzovanie tohto znaku, kritéria, rozdielne v právnych poriadkoch, ktorých použitie prichádza do úvahy. Skrátene a *cum grano salis* povedané, otáznym je určenie, ktorým právnym poriadkom sa bude spravovať výklad kolíznych noriem.

Problém kvalifikácie⁶⁹ patrí medzi základné problémy medzinárodného práva súkromného. S určitou dávkou zjednodušenia môžeme uviesť, že predmetný problém sa objavil už v dobách starovekého Grécka. Pravdepodobne prvý zdokumentovaný prípad z medzinárodného práva súkromného už obsahoval riešenie problému kvalifikácie. Rečník *Isokrates* v spore známom ako *Aeginitikos* z roku 393 pred n.l., týkajúcom sa platnosti závetu, preskúmal platnosť testamentu podľa právnych poriadkov troch mestských štátov, ktorých aplikovanie na daný právny vzťah prichádzalo do úvahy, a uzavrel, že podľa všetkých troch právnych poriadkov je závet platný, resp. že závet je platný bez ohľadu na to, ako prípadný nárok domnej dedičky kvalifikujeme.⁷⁰ O viac ako dvetisíc rokov neskôr bol problém koncom devätnásteho storočia oživený *Kahnom*,⁷¹ nasledovaným *Bartinom*,⁷² ktorého označenie (*qualification*) dalo problému názov. Od tých čias sa stala otázka kvalifikácie terčom rozsiahlej teoretickej debaty, hoci sa zdá, že nie je predmetom dennodenného chlebička právnej praxe v rámci súkromnoprávných sporov s cudzím prvkom.⁷³

⁶⁹ Pojem kvalifikácia (*qualifikation, qualification*) prevláda v kontinentálnom učení. Naopak angloamerický úzus preferuje pojem *classification* alebo *characterization*. K tomu pozri diela uvedené v nasledujúcich poznámkach.

⁷⁰ MISTELIS, L., A.: *Charakterisierungen und Qualifikation im internationalen Privatrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 1999, s. 32 – 33.

⁷¹ KAHN, F.: [Gesetzeskollision. Ein Beitrag zur Lehre des internationalen Privatrechts](#). In: *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*, 1891, s. 1 – 143.

⁷² BARTIN, E.: *De l'impossibilité d'arriver à la suppression définitive des conflits de lois*. In: *Journal du droit international*, 1897, s. 225 – 255, 466 – 495, 720 – 738. Bartin nadväzuje na *Savignyho* učenie o „sídle“ právneho vzťahu a kladie si otázku, podľa ktorého práva sa má posudzovať povaha právneho vzťahu (*Natur der Rechtsbeziehung*). Ponúka pritom odpoveď, určenú suverenity štátu, keď uvádza, že povaha sa má riadiť *lex fori* (s. 235 – 246), zároveň ale pripúšťa výnimky z kvalifikácie podľa *lex fori* (napríklad kvalifikácia zmluvy podľa vôle strán) a vo svojich ďalších prácach rozsah týchto výnimiek značne rozširuje. K tomu pozri WEBER, H.: *Die Theorie der Qualifikation*. Tübingen : Mohr Siebeck, 1986 s. 38 a nasl.

⁷³ Napríklad *Mistelis*, vo svojej štúdií predmetnej matérie uvádza, že problému sa venuje viac ako 35 monografií a nespočet časopiseckých prác (s. 2 – 3), ale zároveň bol problém kvalifikácie explicitne spomenutý a riešený iba v 368-ich z 8419 zverejnených rozhodnutí nemeckých súdov z oblasti me-

Dôvodov vzniku kvalifikačného problému je mnoho, pričom základným nie je len samotná rozdielnosť právnych poriadkov (existencia právnych inštitútov, ktoré nemajú obdobu v iných právnych poriadkoch), ale aj rôzne chápanie tých istých pojmov, resp. právnych inštitútov, či právnych štruktúr (určitý predmet sa môže považovať v jednom štáte za hnutel'nú, inde za nehnuteľnú vec, rozdielne chápanie procesným alebo hmotnoprávnym zaradením určitého inštitútu, rozdielne chápanie formálnych a materiálnych predpokladov právnych úkonov, osobitne uzatvorenie manželstva a pod.). Kolízne normy musia dávať rozumnú odpoveď aj v prípadoch, ak ide o spoločenský vzťah, ktorého právnou reguláciu tvorca kolíznej normy pri stanovovaní jej rozsahu nepredpokladal.

Kvalifikačný problém môže byť riešený priamo zákonodarcom. Napríklad podľa § 18 ods. 1 ZMPSaP sa niektoré otázky súvisiace so závetom spravujú právom štátu, príslušníkom ktorého bol poručiteľ v čase prejavu vôle. Kvalifikačný problém by mohol nastať vtedy, ak by sme stáli pred otázkou, či sa má táto kolízna norma vzťahovať aj na iný právny úkon urobený *mortis causam* (odkaz, dedičská zmluva a podobne). Podľa druhej vety tohto ustanovenia je to isté právo rozhodujúce i pre určenie, ktoré *d'alšie druhy robenia poriadku pre prípad smrti sú prípustné*. Zákonodarcia tak predpokladá, že okrem závetu môžu existovať aj iné druhy robenia poriadku pre prípad smrti.

Pri výklade rozsahu kolíznej normy je v záujme efektívnej aplikácie kolíznej normy potrebné brať do úvahy aj nadviazanie.⁷⁴ Kolízna norma, do ktorej rozsahu by patrilo niečo, čo nespĺňa podmienky nadviazania, resp. čo sa nemôže napojiť na hraničný určovateľ, je neefektívna a nepoužiteľná (ak je v kolíznej norme hraničným určovateľom miesto, kde sa vec nachádza, alebo kde je právny vzťah registrovaný, tak do jej rozsahu nemôže patriť právny vzťah, ktorého predmetom je určité nehmotné právo, alebo neregistrovaný právny vzťah). Preto aj nadväzovacie kritériá, hraničné určovatele, pomôžu pri interpretácii rozsahu kolíznej normy a zjednodušujú kvalifikačný problém.

Spravidla ale riešenie kvalifikačného problému nie je ustanovené v právnych predpisoch. Postupne sa v právnej vede (a čiastočne aj v právnej praxi) vyvinulo niekoľko spôsobov riešenia kvalifikačného problému. Spomedzi mnohých osobitne vystupujú nasledovné:

6.2.1. Kvalifikácia podľa *lex fori*

Už spomínaný *Bartin* navrhoval riešiť kvalifikačný problém podľa vecných noriem *lex fori*. Argumentom pre *lex fori* riešenie je to, že kolízne normy sa majú vykladať v zmysle predstavy toho subjektu, ktorý ich vytvoril. Vnútroštátne právo (vecné aj kolízne normy) by sa malo vykladať jednotne, a preto by aj

dzinárrodného práva súkromného z obdobia od roku 1926 do 1990 (s. 4). Pozri MISTELIS, L., A.: *Charakterisierungen und Qualifikation im internationalen Privatrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 1999.

⁷⁴ MANKOWSKI, P. in: von Bar, Ch., Mankowski, P.: *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003, § 7, marg.č. 176, s. 660.

výklad kolíznych noriem mal byť v súlade s výkladom iných vnútroštátnych právnych pravidiel.

6.2.2. Kvalifikácia podľa *lex causae*

Výklad kolíznych noriem môže byť uskutočnený aj podľa vecných noriem právneho poriadku, na ktorý odkazujú (*lex causae*). O tom, či je naplnený rozsah kolíznej normy (napríklad či je určitý právny vzťah mimozmluvným záväzkom) bude rozhodovať právny poriadok, ktorý je pre daný vzťah použiteľný (právny poriadok určený pre mimozmluvný záväzok).

6.2.3. Stupňovitá kvalifikácia

Podľa stupňovitej kvalifikácie sa určitá otázka rozsahu kolíznej normy má primárne posudzovať podľa *lex fori*, a po určení rozhodného práva sa ďalšie otázky rozsahu budú posudzovať podľa *lex causae*. Stupňovitá kvalifikácia vychádza z myšlienky, že pojmy, použité v cudzom práve by sa mali vykladať podľa tohto právneho poriadku.

6.2.4. Autonómna kvalifikácia

Podstatou autonómnej kvalifikácie je oddelenie kolíznych noriem od vecných noriem (či už *lex fori* alebo *lex causae*). Kvalifikáciu (výklad kolíznej normy) uskutočňujeme podľa pravidiel inherentných medzinárodnému právu súkromnému a nie podľa vecných noriem (teda autonómne od vecných pravidiel). Autonómna kvalifikácia môže mať podobu:

6.2.4.1. Kvalifikácia prostredníctvom porovnávania právnych poriadkov

Slávny komparatista [Ernst Rabel](#) vytvoril osobitný prístup k riešeniu otázky kvalifikácie. Medzinárodné právo súkromné bolo v jeho ponímaní odlišné od vnútroštátného práva, nakoľko zabezpečovalo interakciu všetkých právnych poriadkov sveta. Pojmy medzinárodného práva súkromného sa podľa tohto autora mali vykladať jednotne naprieč celým svetom právnych poriadkov. Napríklad vlastníctvom v zmysle kolízneho práva má byť to, čo svetové právne nazeranie považuje za vlastníctvo, a nie to, čo konkrétny právny poriadok (napríklad *lex fori* alebo *lex causae*) za vlastníctvo považuje. Vyžadoval od osoby, aplikujúcej kolíznu normu, aby skúmala, aké pojmy používa vnútroštátne právo všetkých štátov a aký je ich obsah. V praxi bola preto uvedená teória odsúdená na neúspech. Zároveň ale *Rabel* ponúkol odôvodnenie myšlienky autonómnej kvalifikácie v kolíznom práve, teda aplikácie kolízneho práva nezávisle od vecných noriem niektorého štátu.

6.2.4.2. *Autonómna teleologická kvalifikácia podľa lex fori*⁷⁵

V zmysle tejto teórie sa odpoveď hľadá v domacom medzinárodnom práve súkromnom, ktoré sa vykladá podľa účelu a hodnotových rozhodnutí jeho tvorca. Aj pri výklade kolíznej normy sa tak hľadá rozumné a spravodlivé riešenie. Rozsah pojmov kolíznych noriem sa rozširuje aj na inštitúty cudzieho práva, ktoré účelom zodpovedajú tuzemským právnym inštitútom. Pojem manželstvo tak nemusí zodpovedať manželstvu v zmysle zákona o rodine, pojem vlastníctvo môže zahŕňať aj účelovo podobné konštrukty cudzieho práva a podobne.

6.2.4.3. *Autonómna kvalifikácia z dôvodu medzištátneho / nadštátneho charakteru kolíznej normy*

Autonómne je potrebné interpretovať kolízne normy, ktorých pôvodcom nie je štát, ale viacero štátov spoločne (prostredníctvom medzinárodnej zmluvy) alebo medzinárodná organizácia. Unifikované kolízne normy musia byť interpretované autonómne. Ak je kolízna norma upravená v medzinárodnej zmluve, majú sa na interpretáciu takejto medzinárodnej zmluvy, a teda aj na riešenie samotného kvalifikačného problému, použiť kodifikované metódy výkladu medzinárodných zmlúv.⁷⁶

Unifikácia kolízneho práva prostredníctvom nariadení európskeho práva prináša do problému kvalifikácie nový rozmer. Kolízne pravidlá komunitárneho práva používajú vlastný pojmový aparát, ktorý má pôsobiť autonómne (na vnútroštátnom poriadku) a má byť vykladaný bez ohľadu na možný výklad vnútroštátneho práva. Do veľkej miery sa tým završuje oddelenie kolízneho práva od vnútroštátneho súkromného hmotného práva. Oba súbory právnych regulácií dostávajú svoju vlastnú konštrukciu a osobitnú metodológiu výkladu a aplikácie. Otázky výkladu kolíznych noriem, resp. širšie povedané, problém kvalifikácie už preto nebude možné riešiť podľa vnútroštátneho *lex fori*, ale autonómne (napríklad pojem záväzkový vzťah uvedený v *komunitárnych* predpisoch nebude možné považovať za záväzkový vzťah v zmysle *slovenských* predpisov).

6.3. Vedľajšie otázky v medzinárodnom práve súkromnom

Odpoveďou na hlavnú otázku (alebo základnú otázku) je výsledok, ktorý je predmetom konania. Hlavnou otázkou je napríklad to, či má vlastník poškodennej veci nárok na náhradu škody a v akej výške, či má dieťa nárok na výživné a v akej výške a podobne. Na zodpovedanie hlavnej otázky je pravidelne potrebné zodpovedať množstvo rôznych vedľajších otázok, odpoveď na ktoré podmieňuje odpoveď na hlavnú otázku. V uvedenom príklade nároku na náhradu škody je takouto vedľajšou otázkou napríklad vlastnícke právo poškodeného.

⁷⁵ K tomuto druhu kvalifikácie pozri KEGEL, G., SCHURIG K.: *Internationales Privatrecht*. 9. Vydanie. München: C.H.Beck, 2004, s. 346 a nasl.

⁷⁶ Pozri čl. 31 a 32 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve (Vyhláška MZV č. 15/1988 Zb.).

Je otázne, či odpoveď na všetky vedľajšie otázky má byť daná podľa práva použiteľného na daný právny vzťah (tzv. *lex causae*), alebo či nastupuje roztrieštený, mozaikový prístup, ktorý v rámci odpovede na jednu hlavnú otázku pripúšťa použitie mnohých rozdielnych právnych poriadkov na zodpovedanie týchto vedľajších otázok (tzv. *dépeçage*). V prípade medzinárodného práva súkromného je potrebné rozlišovať medzi tromi druhmi vedľajších otázok, a to prvotnou, čiastkovou a predbežnou otázkou.⁷⁷

6.3.1. Prvotná otázka

Prvotná otázka je otázkou, ktorá sa vyskytuje už v rámci skutkovej podstaty kolíznej normy. Aplikácia kolíznej normy vyžaduje odpoveď na túto prvotnú otázku, a preto sa musí zodpovedať pred tým, ako bude určené použiteľné právo. Z toho dôvodu bude zodpovedaná podľa *lex fori*. Napríklad podľa § 21 ods. 1 veta prvá ZMPSaP sa osobné a majetkové vzťahy manželov spravujú právom štátu, ktorého sú príslušníkmi. Určenie, či určité osoby sú manželmi je otázkou, ktorej zodpovedanie podmieňuje aplikáciu kolíznej normy. Zodpovedaná bude podľa domáceho práva, resp. podľa domácich vecných noriem (*lex fori*). Prvotná otázka je do určitej miery spätá s otázkou kvalifikácie a riešenie problému kvalifikácie bude mať na prvotnú otázku zásadný vplyv.

6.3.2. Čiastková otázka

Čiastková otázka je následkom existencie vedľa seba stojacich samostatných kolíznych noriem vzťahujúcich sa na určité otázky, ktoré sú svojou povahou vedľajšie pri zodpovedaní hlavnej otázky. Tvorca kolíznych noriem rozhodol, že určité čiastkové otázky budú podrobené osobitnej kolíznoprávnej úprave (a osobitnému nadviazaniu). Napríklad spôsobilosť na právne úkony⁷⁸ alebo rozlišovanie formálnej a materiálnej platnosti právneho úkonu⁷⁹ sa posudzuje podľa iných kolíznych kritérií, ako samotná hlavná otázka. Hoci sa hlavná otázka (napríklad nárok na zaplatenie kúpnej ceny vyplývajúci z kúpnej zmluvy) bude spravovať právom štátu X, čiastkové otázky (spôsobilosť strán na jej uzatvorenie, otázky jej formálnej či materiálnej platnosti) sa budú spravovať právom, na ktoré odkazuje kolízna norma upravujúca tieto čiastkové otázky.

6.3.3. Predbežná otázka

Najkomplikovanejšie situácie vyvolávajú predbežné otázky. Kolízna norma určuje, ktorý právny poriadok sa má na určitú spoločenskú skutočnosť, resp. na právny vzťah či právnu otázku aplikovať. Pri aplikácii vecných noriem takto určeného právneho poriadku bude potrebné posúdiť predbežné otázky, ktoré podľa týchto vecných právnych noriem podmieňujú odpoveď na hlavnú otázku.

⁷⁷ Pre detailný rozbor pozri BERNIT, C., Ch.: *Die Anknüpfung von Vorfragen im europäischen Kollisionsrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2010, 262 s.

⁷⁸ Pozri state 10.1. a 10.2.

⁷⁹ Pozri stat' 12.1.

Skúmame preto predbežné otázky podmieňujúce právny následok podľa určitého právneho poriadku, najmä v prípade, ak tieto predbežné otázky môžu byť predmetom samostatného kolíznoprávneho riešenia. Problematika predbežnej otázky prepája aplikáciu kolíznej normy s aplikáciou vecných noriem právneho poriadku, na ktoré táto kolízna norma odkazuje.

Na rozdiel od čiastkových otázok nie je rozhodujúca vôľa tvorcu kolíznych pravidiel o samostatnom kolíznoprávnom riešení určitej otázky (vytvorenie osobitnej kolíznej normy), ale rozhodujúcimi sú podmienky vecných noriem aplikovateľného práva, či obsahujú určitú právnu otázku (predpoklad právnej normy), ktorá je spôsobilá samostatného kolíznoprávneho nadviazania.

Napríklad pre zodpovedanie hlavnej otázky, či existuje nárok na náhradu škody spôsobenej poškodením cudzej veci, je podľa aplikovateľného práva potrebné odpovedať na predbežnú otázku, či je dotknutá osoba vlastníkom tejto veci, čo ďalej môže vyžadovať posúdenie platnosti určitej zmluvy, ktorou sa vlastníctvo nadobudlo. Rozvod partnerov (hlavná otázka) predpokladá, že predtým existovalo platne uzatvorené manželstvo (predbežná otázka). Je otázne, podľa akého právneho poriadku sa majú takéto predbežné otázky posúdiť. Do úvahy prichádza použitie práva určeného kolíznymi normami *lex causae* alebo kolíznymi normami *lex fori*.

Všeobecné pravidlo nebolo nateraz právnou vedou ani praxou jednoznačne ustálené. V súčasnosti skôr prevláda názor, že na riešenie predbežných otázok sa majú v záujme vnútroštátnej konzistencie rozhodovania spravidla použiť kolízne normy *lex fori* (tzv. samostatné nadviazanie) a iba výnimočne a odôvodnene kolízne normy *lex causae* (tzv. nesamostatné nadviazanie).⁸⁰ Dôvodom pre preferenciu *lex fori* riešenia je snaha o to, aby sa predmetná otázka posudzovala tým istým právnym poriadkom vtedy, ak by sa posudzovala ako otázka vedľajšia (vlastnícke právo pri nároku na náhradu škody), ako aj vtedy, ak by sa posudzovala ako hlavná otázka (napríklad v konaní o určenie vlastníckeho práva).

Od predbežných otázok je ale potrebné odlišiť otázky, ktoré sú síce taktiež dôležité pre hlavnú otázku, ale majú byť zodpovedané podľa vecného *lex causae* (napríklad protiprávnosť určitého konania, príčinná súvislosť alebo rozsah chránených záujmov a podobne). Prislúcha vecným normám práva, ktoré je použiteľné na hlavnú otázku, či v podmienkach právnej normy použije otvorené pojmy, ktoré dovoľujú pristúpiť ku kolíznoprávnenému riešeniu predbežnej otázky, alebo stanoví všetky vecné podmienky právnej normy a nepripustí prechod od vecného riešenia ku kolíznemu.⁸¹ Tieto prípady sú záležitosťou vecnej úpra-

⁸⁰ Tak napríklad Von BAR, Ch., MANKOWSKI, P.: *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003, s. 670 a nasl. KUČERA, Z.: *Mezinárodní právo soukromé*. 6. vydanie. Brno : Doplněk, 2004, s. 168. KEGEL, G., SCHURIG K.: *Internationales Privatrecht*. 9. Vydanie. München : C.H.Beck, 2004, s. 376 a nasl. Proti kolíznoprávnenému rozlišovaniu medzi odpoveďou na predbežnú otázku a odpoveďou na hlavnú otázku je aj KROPHOLLER, J.: *Internationales Privatrecht*. 6. vydanie. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006, s. 131 a nasl.

⁸¹ Pozri Von BAR, Ch., MANKOWSKI, P.: *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003, s. 670.

vy *lex causae*, nakoľko sa síce jedná o predbežnú otázku v zmysle vnútroštátneho procesného práva, ale nie o predbežnú otázku podľa medzinárodného práva súkromného, ktorá predpokladá, že takúto otázku je možné samostatne kolíznoprávne posúdiť.

Predbežná otázka je spätá s otázkou rozsahu použitia určeného práva ako aj s problémom spätného a ďalšieho odkazu. Kolíznoprávne predpisy, ktoré explicitne upravujú rozsah pôsobnosti určeného právneho poriadku,⁸² zjednodušujú problém tým, že dávajú explicitnú odpoveď aj na to, ktoré predbežné otázky je potrebné podľa tohto právneho poriadku (*lex causeae*) riešiť.

⁸² Pozri čl. 12 Rím I a čl. 15 Rím II.

7. Aplikácia určeného (cudzieho) práva

Ak bol vyriešený prípadný kvalifikačný problém, môžeme pristúpiť k aplikácii určenej kolíznej normy. Aplikácia kolíznej normy je procesom subsumpcie, teda podriadenia určitej skutočnosti pod určitú normu. Po splnení predpokladov kolíznej normy nastane jej následok, teda určí sa právo, ktoré je aplikovateľné pre skúmaný právny vzťah. Podľa tohto právneho poriadku sa samotný právny vzťah posúdi a rozhodne. Postup, ktorý môže znieť jednoducho si ale vyžaduje množstvo myšlienkových operácií.

7.1. Zisťovanie (obsahu) cudzieho práva

Ak určíme právny poriadok, ktorého právne normy máme aplikovať, musíme zistiť jeho obsah, teda identifikovať a vyložiť právne normy, ktoré máme použiť tak, aby sme mohli pristúpiť k ich aplikácii. V zmysle slovenského práva je slovenský justičný orgán povinný zisťovať cudzie právo. Podľa § 53 ZMPsP urobí justičný orgán na zistenie cudzieho práva všetky potrebné opatrenia. Pokiaľ mu obsah cudzieho práva nie je známy, môže si za tým účelom vyžiadať aj informáciu od Ministerstva spravodlivosti. V opačných prípadoch, ak je potrebné dodať potvrdenie o slovenskom práve pre účely konania v zahraničí, môže v zmysle § 61 ZMPsP Ministerstvo spravodlivosti vydať tým, ktorí to potrebujú na uplatnenie svojho práva v cudzine, osvedčenie o práve platnom v Slovenskej republike. V takomto osvedčení nie je prípustné podávať výklad zákona alebo výklad o tom, ako je potrebné použiť zákon na určitú právnu vec. V záujme zjednodušiť prístup justičných orgánov k cudziemu právu bol na pôde Rady Európy prijatý Európsky dohovor o informáciách o cudzom práve (Londýnsky dohovor)⁸³ a Dodatkový protokol k tomuto dohovoru,⁸⁴ ktoré vytvárajú komunikačný kanál medzi justičnými orgánmi jednotlivých signatárskych štátov a ukladajú povinnosť odpovedať na otázku o vlastnom práve. Orgán zabezpečujúci interakciu medzi slovenskými justičnými orgánmi a orgánmi signatárskych štátov je Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.

7.2. Spôsob aplikácie cudzieho práva

Po zistení cudzieho práva (normatívnej stránky) dochádza k aplikácii tohto práva. Pri aplikácii cudzieho práva je potrebné vyriešiť, či sa cudzie právo aplikuje ako právo, alebo ako skutková okolnosť. Slovenský koncept medzinárodného práva súkromného vychádza z toho, že cudzie právo sa používa ako právo. Vnútroštátny súd aplikuje cudzie právo, akoby to bolo vlastné právo, resp. tak, akoby bol na mieste cudzieho súdu, aplikujúceho jemu vlastné právo. Do aplikácie cudzích právnych noriem by v zásade nemali byť vnášané hodnotové závery nášho právneho poriadku (hodnotové závery vecných noriem *lex fori*).

⁸³ [Oznámenie MZV č. 82/1997 Z.z.](#) Pozri aj [Vysvetľujúcu správu \(Explanatory report\)](#) a [zoznam signatárov](#) daného dohovoru zverejnenú na stránkach Rady Európy.

⁸⁴ [Oznámenie MZV č. 83/1997 Z.z.](#)

V prípade vážnej diskrepancie medzi výsledkom, ku ktorému vedie aplikácia cudzieho právneho poriadku a tuzemskou predstavou o spravodlivom riešení sporu pristupujú rôzne ochranné mechanizmy, akými sú imperatívne normy alebo výhrada verejného poriadku.⁸⁵

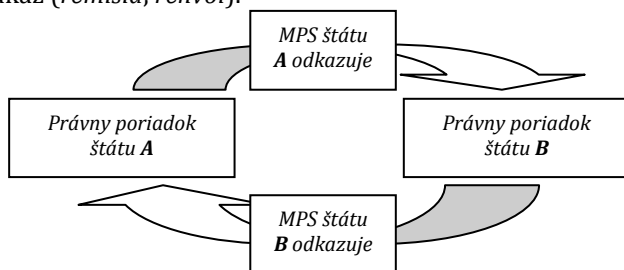
7.3. Rozsah aplikácie cudzieho práva

Následne vyvstáva problém, aké všetky otázky zodpovedáme podľa určeného práva, teda, aký je rozsah jeho aplikácie. Rozsah aplikácie cudzieho práva je primárne daný rozsahom kolíznej normy ako aj iných podmienok jej aplikácie. Aplikovať sa má celý rozsah jeho vecných noriem použiteľných na otázku danú rozsahom kolíznej normy. Podstatným pre určenie rozsahu aplikácie cudzieho práva je aj riešenie vyššie uvedeného problému vedľajších otázok.⁸⁶ Niektoré právne predpisy výslovne uvádzajú rozsah použitia cudzieho práva (pozri čl. 12 Rím I, čl. 15 Rím II).

Pri aplikácii cudzieho práva vyvstáva otázka, či sa majú aplikovať iba cudzie vecné normy, alebo celý právny poriadok, vrátane pravidiel medzinárodného práva súkromného. Aplikácia cudzích pravidiel medzinárodného práva súkromného môže viesť k problémom označovaným ako spätný a ďalší odkaz.

7.4. Spätný a ďalší odkaz

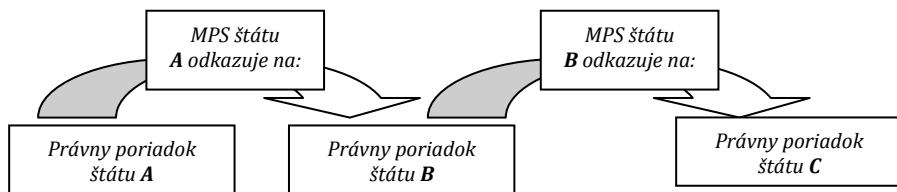
Pri aplikácii cudzieho práva vyvstáva otázka, či sa má aplikovať cudzie vecné právo, alebo celý právny poriadok, vrátane medzinárodného práva súkromného. Ak by sa mal aplikovať cudzí právny poriadok vrátane úpravy kolízneho práva, mohla by nastať situácia, že použitie kolíznej normy právneho poriadku (B), na ktorého použitie odkazuje kolízna norma *lex fori* (A) vedie späť k použitiu právneho poriadku *lex fori* (A). Takúto situáciu označujeme ako spätný odkaz (*remisia, renvoi*).

Môže sa taktiež stať, že medzinárodné právo súkromné štátu (B), ktorého právny poriadok sa má podľa kolízneho práva *lex fori* (A) použiť, odkazuje na právny poriadok tretieho štátu (C). Takúto situáciu označujeme ako ďalší odkaz (*transmisia*).

⁸⁵ Pozri stat' 8.1.

⁸⁶ Pozri stat' 6.3.

Spätný alebo ďalší odkaz vzniká z rozličných dôvodov. Jednotlivé štáty môžu na ten istý rozsah kolíznej normy napojiť iné nadviazanie, resp. iný hraničný určovateľ (sídlo predávajúceho / sídlo kupujúceho). Tieto situácie môžu vzniknúť aj v dôsledku rozdielného prístupu k čiastkovým, resp. predbežným otázkam, či k riešeniu kvalifikačného problému.

Pripustenie spätného a ďalšieho odkazu má svoje výhody a nevýhody. Základnou výhodou spätného odkazu je skutočnosť, že vec sa bude spravovať právnym poriadkom, s ktorým má súd najväčšie skúsenosti (*lex fori*). Na druhú stranu bude ale záver, ktorý právny poriadok sa má použiť, priamo závislý od toho, v ktorom štáte bude daná vec uplatnená na súde. Potenciálne tak bude mať navrhovateľ k dispozícii možnosť vplývať na určenie aplikovateľného práva (*forum shopping*). Naopak, základnou výhodou ďalšieho odkazu je to, že daná vec sa vždy bude spravovať tým istým právnym poriadkom, bez ohľadu na to, pred súdom ktorého štátu bude spor iniciovaný.

Unifikované pravidlá medzinárodného práva súkromného v nariadeniach Rím I a Rím II až na výnimky spätný a ďalší odkaz nepripúšťajú.⁸⁷ Unifikácia kolíznych pravidiel by mala odstrániť dôvod vzniku spätného a ďalšieho odkazu, a preto by tieto ani nemali byť pripustené. Vlastný mechanizmus na riešenie spätného a ďalšieho odkazu predpokladá v § 35 ZMPSaP, ktorého pravidlá sa aplikujú mimo rozsahu pôsobnosti nariadení európskeho práva.

§35 ZMPSaP

Ak sa má podľa ustanovení tohto zákona použiť právny poriadok, ustanovenia ktorého odkazujú späť na právo slovenské alebo ďalej na právo iného štátu, možno takýto odkaz prijať, ak to zodpovedá rozumnému a spravodlivému usporiadaniu vzťahu, o ktorý ide.

Z formulácie vyplýva, že spätný a ďalší odkaz sa môže prijať iba v prípade, ak to zodpovedá rozumnému a spravodlivému usporiadaniu daného vzťahu. Preto

⁸⁷ Pozri čl. 20 Rím I, čl. 24 Rím II. Podľa čl. 20 nariadenia Rím I (zvýraznenie autormi): „Uplatnenie právneho poriadku štátu ktorejkoľvek krajiny určenej podľa tohto nariadenia znamená uplatnenie platných právnych, noriem tejto krajiny s výnimkou jej noriem medzinárodného práva súkromného, pokiaľ **neexistuje iná právna úprava podľa tohto nariadenia.**“ Nariadenie Rím II, takúto výnimku zo zákazu spätného a ďalšieho odkazu nepozná. Uvedená výnimka zo zákazu *renvoi* bola do čl. 20 Rím I zahrnutá až v rámci prípravných prác (Rímsky dohovor podobnú výnimku neuvádzal) a preto o nej prípravné práce mlčia. Podľa nášho názoru sa uvedená výnimka na článok 7 ods. 3 nariadenia Rím I, ktorý voľbu iných právnych poriadkov na daný právny vzťah v súlade s vnútroštátnym kolíznym právom („Ak v prípadoch ustanovených v písmenách a), b) alebo e) poskytnú členské štáty uvedené v týchto odsekoch väčšiu slobodu výberu rozhodného práva pre poistnú zmluvu, môžu zmluvné strany uvedenú slobodu využiť.“). Nariadenie tak umožňuje pôsobenie vnútroštátnych kolíznych pravidiel a odkaz na ďalší právny poriadok. Podľa Bělohlávka sa výnimka uplatňuje pri čl. 6 ods. 2, čl. 8 ods. 1 a čl. 9 ods. 3 nariadenia Rím I. Pozri BĚLOHLÁVEK, A.: *Římska úmluva a nařízení Řím I. Komentář*. II.díl. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 1713.

musí byť pripustenie týchto inštitútov odôvodnené v rozhodnutí, ktorými sa pripustilo. Poznatok, že slovenský súd pozná slovenské právo lepšie ako cudzie právo, sám o sebe neodôvodňuje generálnu prípustnosť spätného odkazu. Posudzovanie, či pripustenie spätného alebo ďalšieho odkazu zodpovedá rozumnému a spravodlivému usporiadaniu sa má uskutočniť iba na úrovni kolízneho práva. Skúmame to, či je samotné *priradenie* určitého vzťahu určitému právne-mu poriadku rozumné a spravodlivé,⁸⁸ a nie to, či je použitie určitého právneho poriadku rozumnejšie a spravodlivejšie v dôsledku riešení, ktoré ponúkajú jeho vecné normy (v zmysle lepšieho, spravodlivejšieho výsledku).⁸⁹ Inak povedané, rozumné a spravodlivé má byť prepojenie medzi vzťahom a právnym poriadkom určitého štátu (napríklad, ak sa má medzi stranami sporu v iných, súvisiacich sporoch alebo otázkach použiť určitý právny poriadok), nie medzi problémom a jeho spravodlivejším rozhodnutím vo veci samej.

7.5. Kolízie oblastné, osobné a časové

Doteraz sme vychádzali z myšlienky, že kolízna norma odkazuje na jednotný právny poriadok. V prípade, ak sa právny poriadok jedného štátu člení na viacero územných právnych oblastí je otázne, na právo ktorej z týchto oblastí odkazuje kolízna norma. Takéto situácie označujeme ako **medioblastné kolízie** (interlokálne kolízie). Pritom je otázne, či sa na kolíziu právnych poriadkov účinných na týchto územiach má aplikovať medzinárodné právo súkromné, hoci dochádza ku kolízii iba v rámci jedného štátu. Napríklad v Španielsku sa normy medzinárodného práva súkromného aplikujú na medioblastnú kolíziu analogicky. V práve USA je medioblastné právo dominujúce a jeho závery sa (sekundárne) prenášajú na úroveň medzinárodnú.⁹⁰ Slovenský právny poriadok obsahuje explicitné pravidlo riešenie medioblastných kolízií v § 34 ZMPsP podľa ktorého, ak sa má použiť právny poriadok štátu, ktorý má viac právnych oblastí, rozhodujú o použití práva niektorej z nich predpisy tohto štátu. Musíme ale zohľadňovať skutočnosť, že podľa nariadení Rím I (čl. 22) a Rím II (čl. 25) sa jednotlivé územné právne oblasti členských štátov považujú za samostatné krajiny (s vlastnými právnymi poriadkami). V prípade medioblastnej vnútroštátnej kolízie (spor v rámci jedného štátu) ale nedochádza k uplatneniu uvedených nariadení.

Ak sa v rámci jedného právneho poriadku rozlišuje medzi právnym postavením rôznych subjektov (rozdielne práva pre ženy a mužov, rozdiely v právnom postavení z dôvodu pôvodu, príslušnosti k sociálnej alebo náboženskej skupine a pod.), hovoríme o **medziosobnej kolízii** (interpersonálnej kolízii). Rozdiely v právnom postavení sa prejavujú najmä v oblasti rodinnej alebo dedičskej, menej v oblasti záväzkových vzťahov. Slovenský právny poriadok nepredpokladá osobitné riešenie medziosobných kolízií. Aplikácia určeného práva zahŕ-

⁸⁸ Pozri Ďuriš, M. in: POREDOŠ, F., ĎURIŠ, M., LYSINA, P.: *Základy medzinárodného práva súkromného*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2006, s. 98.

⁸⁹ Tak ale BĚLOHLÁVEK, A.: *Římska úmluva a nařízení Řím I. Komentář*. II.díl. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 1701.

⁹⁰ KROPOLLER, J.: *Internationales Privatrecht*. 6. vydanie. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006, s. 200.

ňa aj aplikáciu pravidiel, ktoré sa vzťahujú iba na určitú skupinu dotknutých subjektov. Zároveň ale v prípadoch, ak by sa akceptovanie rozdielneho postavenia určitej osoby (zníženie rozsahu jej práv v dôsledku jej zaradenia do menej privilegovanej skupiny podľa domovského práva) priečilo zásadným hodnotám slovenského spoločenského a právneho poriadku, takéto účinky by sme cudziemu právu nepriznali prostredníctvom výhrady verejného poriadku.

Právny poriadok je vystavený zmenám v čase. Zmene môže podliehať tak úprava medzinárodného práva súkromného, či vecné normy práva, na ktoré kolízná norma odkazuje, alebo aj medzinárodného práva procesného, čo následne môže viesť k zmene aplikovateľných kolíznych pravidiel (zmena fóra). Rovnako sa môžu zmeniť otázky suverenity vo vzťahu k určitému územiu (zmena hraníc, rozdelenie štátu a pod.). K zmene rozhodného práva môže dôjsť aj v dôsledku zmeny v skutočnosti, tvoriacej hraničný určovateľ (napríklad premiestnenie veci v prípade *lex rei sitae*, zmena štátneho občianstva v prípade *lex patriae*, a podobne). Rozlišujeme preto medzi zmenou vecných noriem právneho poriadku, na ktorý odkazuje kolízná norma (novelizácia nemeckého BGB, ak sa má nemecké právo použiť), zmenou kolíznych noriem a zmenou v nadviazaní použiteľného právneho poriadku v dôsledku zmeny v skutočnosti tvoriacej hraničný určovateľ. Všetky tieto situácie môžeme označiť strešným pojmom **časové kolízie** (intertemporálne kolízie).

Základným pravidlom je, že medzinárodné právo súkromné odkazuje vždy na platné právo (vecné pravidla právneho poriadku), teda na to právo, ktoré daný štát považuje za platné. Z toho vyplýva, že aj následky zmeny vecných noriem sa budú posudzovať podľa intertemporálnych pravidiel tohto právneho poriadku, najmä s ohľadom na prípustnosť nepriamej retroaktivity. Staršia právna úprava by ale mohla byť aplikovaná, ak by existoval ochrany hodný záujem na jej zotrvávajúcom aplikovaní aj do budúcnosti (napríklad voľba práva bola uskutočnená v záujme využiť dispozitívne pravidlá určitého právneho poriadku a tieto boli neskôr zmenené). Keďže právny poriadok je zásadne heteronómnym (je „nanútený“ subjektom), a nie autonómnym mechanizmom regulácie (odvodeným od vôle strán), mala by sa staršia právna úprava aplikovať v zásade iba v rozsahu dispozitívnych pravidiel.

Pri zmene v nadviazaní nedochádza k zmenám vecného práva alebo kolízneho práva, zároveň ale dôjde k zmene použiteľného práva. Pri zmene miesta, kde sa hnutelná vec nachádza, dochádza aj ku zmene pri určovaní práva použiteľného na vecnoprávne otázky (*lex rei sitae*). Takáto zmena sa označuje aj ako zmena štatútu. Rovnako sa môže stať, že v dôsledku zmeny hraníc jednotlivých štátov dôjde k zmene použiteľného práva. Takéto zmeny sú v zásade prípustné, ibaže by boli kolízne kritéria formulované tak, že nadviazanie sa nemení ani v dôsledku určitej faktickej či právnej zmeny.⁹¹

⁹¹ Podľa § 25 ods. 1 ZMPSaP: „Nároky matky dieťaťa voči jeho otcovi, za ktorého nie je vydatá, spravujú sa právom štátu, príslušníčkou ktorého je matka v čase narodenia dieťaťa.“ Následná zmena štátneho občianstva nemá vplyv na určenie rozhodného práva. Podobne aj § 22 ods. 1 veta prvá alebo § 23 ods. 1 ZMPSaP.

8. Vybrané ochranné mechanizmy v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom

Kolízne pravidlá sú samy o sebe technickými pravidlami, nezohľadňujúcimi žiadne „hodnotové“ riešenie právneho vzťahu. Predmetné normy iba určujú, ktorý právny poriadok sa má v konkrétnom prípade použiť. Aplikácia cudzieho právneho poriadku je vykročením na neistú pôdu. Preto neprekvapuje, že v medzinárodnom práve súkromnom existujú osobitné ochranné mechanizmy pred použitím cudzieho práva, ktorým by sa neprimerane ohrozovali ochrany hodné záujmy. Dvoma základnými mechanizmami predmetnej ochrany sú imperatívne normy a výhrada verejného poriadku. Medzinárodné právo súkromné a procesné upravuje okrem týchto inštitútov aj iné mechanizmy, ktorými sa chránia ochrany hodné záujmy pred dôsledkami neobmedzenej aplikácie cudzieho práva.

8.1. Imperatívne normy a výhrada verejného poriadku

Úlohou imperatívnych noriem a výhrady verejného poriadku je chrániť právny poriadok štátu konajúceho súdu a významné záujmy ním chránené. *Imperatívnymi normami* sú také normy, ktorých dodržiavanie pokladá štát za rozhodujúce pre ochranu svojich verejných záujmov, ako je politické, sociálne alebo hospodárske zriadenie, až do takej miery, že vyžaduje ich uplatnenie v každej situácii, bez ohľadu na to, akým právnym poriadkom sa má určitý vzťah spravovať. Vytváranie imperatívnych noriem je druhou stranou mince oprávnenia štátu vytvárať kolíznoprávnu úpravu. Ak totiž štát umožňuje cudziemu právu rozvinúť svoj účinok aj vo vlastnom právnom prostredí, môže taktiež určiť, v ktorej oblasti sa cudziemu právu chce vyhýbať. Pôsobenie imperatívnych noriem je všeobecne pripúšťané právnou teóriou, hoci jej normatívne vyjadrenie nachádzame iba v nariadeniach Rím I a Rím II. Imperatívne normy sú teda podskupinou kogentných noriem, a od ostatných kogentných noriem sa líšia tým, že verejný záujem vyžaduje, aby boli dodržiavané *vždy*, bez ohľadu na to, ktorý právny poriadok sa má aplikovať.⁹² Preto sú imperatívne normy zvláštnou kombináciou vecných a jednostranne kolíznych právnych noriem.⁹³ Imperatívne normy sú predovšetkým verejnoprávnymi normami slúžiacimi podstatným a odôvodneným záujmom spoločnosti, ale môžu byť aj normami súkromnoprávnymi, ktorých cieľom je ochrana určitého podstatného záujmu. Vnútroštátne právne poriadky iba výnimočne vo svojom vnútroštátnom právnom poriadku explicitne uvádzajú, ktoré normy sú imperatívne,⁹⁴ a tak posúdenie, či je určitá

⁹² Pozri bod 37 odôvodnenia nariadenia Rím I.

⁹³ Napríklad KUCKEIN, M.: Die „Berücksichtigung“ von Eingriffsnormen im deutschen und englischen internationalen Vertragsrecht. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 20 a nasl. a diela tam uvedené.

⁹⁴ Pozri napríklad ustanovenia § 583 ods. 3 OZ: „Ustanovenia § 47a, § 490 ods. 2, § 582a a § 879n sa použijú bez ohľadu na právo, ktoré je inak podľa predpisov medzinárodného práva súkromného rozhodným pre zmluvu.“ a § 771c ObchZ: „Ustanovenia § 271 ods. 2 a § 768h sa použijú bez ohľadu na

právna norma vnútroštátneho práva imperatívnou ostáva na pleciach súdu a právnej teórie. Okrem imperatívnych noriem *lex fori* poznáme aj imperatívne normy tretích štátov.⁹⁵

Výhrada verejného poriadku je inštitútom medzinárodného práva súkromného a procesného, ktorou sa má zabezpečiť, aby účinky cudzieho práva nerozvrátili základne kamene spoločensko-právneho poriadku štátu (tzv. verejný poriadok – *ordre public*). Podľa § 34 ZMPSaP sa za verejný poriadok považujú také zásady spoločenského a štátneho zriadenia Slovenskej republiky a jej právneho poriadku, na ktorých je potrebné bez výhrady trvať. Výhrada verejného poriadku sa prejavuje tak v oblasti medzinárodného práva súkromného, kde vedie k obmedzeniu účinkov cudzieho práva, ktoré by inak bolo použiteľné na daný právny vzťah, ako aj v oblasti medzinárodného práva procesného, keďže rozpor s verejným poriadkom je dôvodom na neuznanie cudzieho súdneho alebo rozhodcovského rozhodnutia alebo na odopretie výkonu takýchto rozhodnutí.

Jedným z rozdielov medzi imperatívnymi normami a výhradou verejného poriadku je ich pôsobenie. Imperatívne normy pôsobia *ofenzívne* a presadia sa bez ohľadu na to, čo – a či vôbec niečo – ustanovuje právny poriadok, ktorý sa má na právny vzťah použiť a aplikujú sa iba v rámci medzinárodného práva súkromného (aplikácii cudzieho práva). Naopak, výhrada verejného poriadku zasahuje práve a iba vtedy, ak by použitie cudzieho právneho poriadku, alebo priznanie účinku rozhodnutiu súdneho orgánu iného štátu malo viesť k ohrozeniu či porušeniu vnútroštátneho verejného poriadku, čím pôsobí takpovediac *defenzívne*.

Pri vymedzení pojmov imperatívne normy a verejný poriadok sa zámerne upustilo od uzavretého výpočtu alebo inej ohraničenej definície. Vzhľadom na skutočnosť, že nariadenia európskeho práva pracujú s konštrukciou výhrady verejného poriadku alebo imperatívnych noriem ako vnútroštátnej hodnoty vymedzovanej každým členským štátom samostatne, tak je priam vylúčené, aby boli na úrovni Spoločenstva tieto pojmy definované. Sú to iba príkazy, resp. dovolenia, adresované konajúcim súdom, aby pri rozhodovaní zvažovali rôzne záujmy vrátane záujmov vnútroštátneho právneho poriadku, a aby samotné technické riešenie, dané kolíznymi pravidlami nevedlo k oslabeniu týchto záujmov. Takýmito klauzulami sa fakticky vychádza v ústrety štátom, a presadzovaniu ich verejných záujmov aj napriek použitiu cudzieho právneho poriadku, čím sa naopak podporuje fungovanie kolízneho práva.

8.2. Kogentné vnútroštátne a európske normy

Vnútroštátne právo obsahuje tak dispozitívne, ako aj kogentné právne normy. Kogentnými právnymi normami označujeme tie právne normy, ktorých násle-

právo, ktoré je inak podľa predpisov medzinárodného práva súkromného rozhodným pre zmluvu.“ zavedené [novelou Občianskeho zákonníka č. 546/2010 Z.z.](#)

⁹⁵ Pozri stať 14.2.1.7.

dok strany nemôžu odvrátiť alebo zmeniť, nakoľko sa uplatnia napriek ich vôli. Rozpor s kogentnou normou nespôsobuje nevyhnutne neplatnosť právneho úkonu, ale spravidla iba nahradenie zmluvnej úpravy kogentnou právnou úpravou. Je pochopiteľné, že zmluvné strany nebudú môcť privodiť zmenu kogentných noriem ani s využitím medzinárodného práva súkromného bez toho, aby daný právny vzťah pod reguláciu medzinárodného práva súkromného skutočne patrili. Tak v prípade, ak by v rýdzo vnútroštátnom právnom vzťahu (dva slovenskí podnikatelia uzatvorili zmluvu s plnením na Slovensku) si strany zvolili použiteľné právo iného štátu, nevylučovala by takáto voľba aplikáciu noriem slovenského práva kogentnej povahy. Takáto dohoda by sa považovala iba za dojednanie o generálnom pozmenení slovenských dispozitívnych noriem tak, aby zodpovedali normám zvoleného právneho poriadku. Obdobné pravidlo platí aj pre kogentné normy nadštátneho charakteru (pravidlá európskeho práva), pre prípady, pri ktorých absentuje cudzí prvok mimo rámca tejto nadštátnej spolupráce (napríklad mimo EÚ).⁹⁶

8.3. Súvisiace ochranné mechanizmy (ochrana slabšej strany)

Kolízna norma normuje predstavu jej tvorca o spravodlivom a rozumnom priradení určitého právneho poriadku k určitému právnemu vzťahu, resp. k právnej otázke. Niektoré normy medzinárodného práva súkromného a procesného plnia silnejšiu ochrannú funkciu tým, že preferujú domáci právny poriadok, alebo taký právny poriadok, s ktorým je subjekt najviac oboznámený, ako aj také určenie právomoci súdov, ktoré by chránený subjekt nevystavovalo rizikom zvýšených nákladov. Kolízne normy sú v niektorých prípadoch koncipované tak, že zabezpečujú, aby použitie cudzieho právneho poriadku nezhoršilo právnu pozíciu chránenej osoby. V dôsledku formulácie kolíznych noriem (teda mechanizmom medzinárodného práva súkromného) sa tak vnútroštátnemu právu prisudzuje úloha akéhosi minimálneho štandardu (najmä v oblasti individuálnych pracovnoprávných a spotrebiteľských vzťahov).⁹⁷

8.4. Obchádzanie zákona a simulácia v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom

Osobitným ochranným mechanizmom presadenia sa záujmov medzinárodného práva súkromného a procesného a sekundárne aj vecných vnútroštátnych pravidiel je inštitút obchádzania zákona a simulácie.

Obchádzaním zákona rozumieme cielené naplnenie skutkovej okolnosti, s ktorou spája objektívne právo následok želaný stranami, hoci účel objektívneho práva nie je naplnený. Obchádzanie zákona môže mať formu manipulácie

⁹⁶ K tomu pozri čl. 3 ods. 4 nariadenia Rím I a stať 14.2.1.4. Pozri aj CSACH, K: Ochrana spotrebiteľa prostredníctvom (európskeho) medzinárodného práva súkromného a procesného. In: *Výber z rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie*. 3/2010, s. 5-16

⁹⁷ K tomu pozri stať 14.2.1.4. pod písmenom b).

s nadviazaním, pri ktorom sa umelo (cielené) splní kolízne kritérium, čo vedie k použitiu právneho poriadku, o aplikáciu ktorého majú účastníci právneho vzťahu záujem. Obchádzaním medzinárodného práva súkromného je aj manipuláciu s kvalifikáciou, teda úmyselné konštruovanie právneho vzťahu tak, aby spadol pod rozsah kolíznej normy, ktorá nadväzuje na želaný právny poriadok (napríklad konštruovanie právneho vzťahu ako vzťahu z práva obchodných spoločností v záujme vyhnúť sa pracovnoprávnym predpisom).⁹⁸

Obchádzanie musí byť úmyselné, a úmysel strán musí zahrňovať aj úmysel dosiahnuť právne následky ustanovené vecným právom, ktoré by inak nemali nastať. Je preto vylúčené v prípadoch, ak je stranám garantovaná voľba použiteľného práva. Pri posudzovaní otázky obchádzania pravidiel medzinárodného práva súkromného a procesného stojíme pred otázkou, do akej miery *umožňuje* táto oblasť právnej regulácie jej subjektom vlastnou vôľou pôsobiť na určenie práva, ktorému chce podriaďiť svoj právny vzťah. K postihovaniu obchádzania medzinárodného práva súkromného a procesného radíme pristupovať obozretne.

Ak totiž považujeme za súladné s právom, že formálne požiadavky na právny úkon sa spravujú právom miesta, kde sa úkon uskutočnil, tak si nemyslíme, že je správne, ak potrestáme strany za to, že právny úkon uskutočnili v určitej krajine práve preto, aby sa dostali do výhody miestneho práva. Zákonodarca totiž takúto situáciu uznal. Samotná skutočnosť, že určitá kolízna norma existuje, nemôže brániť stranám, ak jej splnenie cielené sledujú. Okrem toho, koncept obchádzania zákona predpokladá, že posudzovateľ *dokáže* určiť, aký by mal byť aplikovateľný právny poriadok, ak by nedošlo k umelému vytvoreniu relevantnej skutkovej okolnosti (hraničného určovateľa), čo nie je vždy dosť dobre možné.⁹⁹

Presvedčivé všeobecné pravidlá upravujúce následky obchádzania zákona v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom pravdepodobne nebude možné konštruovať, a tak sa žiada skúmať na individuálnej báze, či kolízna norma, ktorú mali subjekty obísť má za cieľ zabrániť takémuto obchádzaniu a či riešenie neponúka ani aplikácia iných ochranných mechanizmov (výhrada verejného poriadku, imperatívne normy a podobne). Silným argumentom pre postihovanie obchádzania práva v individuálnych prípadoch je ochrana tretích osôb (ak strany zmluvy zámerne naplnia podmienky kolíznej normy, aby aplikovanie práva malo negatívny dopad na tretie strany – napríklad na nadobudnutie vlastníckeho práva od nevlastníka), alebo iného ochrany hodného záujmu (ochrana v rámci spotrebiteľských či pracovnoprávných vzťahov). Známymi prípadmi, označovanými ako obchádzanie zákona sú aj prípady rodinného práva, napríklad zámerné nadobudnutia štátneho občianstva, umožňujúceho jednoduchší prístup k sobášom alebo rozvodom (hoci tieto sú pravidelne riešené nie prostredníctvom obchádzania zákona, ale výhrady verejného poriadku).

⁹⁸ K problému pozri BENECKE, M.: *Gesetzesumgehung im Zivilrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2004, najmä s. 223 a nasl.

⁹⁹ K tomu pozri von BAR, Ch., MANKOWSKI, P.: *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003, s. 628 a nasl.

Odrádzame od toho, aby boli právne následky obchádzania v medzinárodnom práve súkromnom bez ďalšieho pripodobnené k následkom obchádzaniu zákona v občianskom práve a s tým spojenej preferencii neplatnosti takého právneho úkonu.¹⁰⁰ Ak už inštitút obchádzania medzinárodného práva súkromného pripustíme, za jeho právny následok by sme mali považovať odhliadnutie od skutočnosti, ktorou sa zákon obišiel. Za právny následok obchádzania tak považujeme to, že na danú skutočnosť (cielené naplnenie hraničného určovateľa, manipuláciu s rozsahom právnej normy) sa nebude prihliadať. Skutočnosť považujeme za neexistujúcu.¹⁰¹ Aký bude mať uvedené dopad na konkrétny právny vzťah (neplatnosť, konverzia na iný právny vzťah) bude závisieť od jednotlivostí prípadu.

Simuláciou je predstieranie, že nastala určitá skutková okolnosť, s ktorou spája objektívne právo následok želaný stranami. V našom prípade by želaným následkom bolo určenie použiteľného práva, ktoré by inak nebolo použiteľné, resp. určenie právomoci súdu štátu, ktorý by inak právomoc nemal. Na rozdiel od obchádzania zákona je otázka simulácie skôr otázkou skutkového stavu. Objektívne právo ale spája následky s reálnym skutkovým stavom, a preto je zjavné, že na simulovanú udalosť sa neprihliada (platí skutočnosť, nie simulácia). Príkladom môže byť dojednanie zmluvných strán, ktorým vytvárajú dojem, že bola zmluva uzatvorená v štáte X, v záujme mať prospech z miernejších formálnych požiadaviek na zmluvy podľa práva tohto štátu. Na takúto ilúziu sa neprihliada.

¹⁰⁰ Tak napríklad Lysina, P. in: POREDOŠ, F., ĎURIŠ, M., LYSINA, P.: *Základy medzinárodného práva súkromného*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2006, s. 120/121.

¹⁰¹ Pri obchádzaní práva v rámci medzinárodného práva súkromného sa využitím pravidiel medzinárodného práva súkromného v konečnom dôsledku obchádzajú vecné normy určitého právneho poriadku. Preto by sa aj následky obchádzania medzinárodného práva súkromného mali riešiť na kolízno-právnej úrovni. Ak by sme za právny následok obchádzania práva považovali *en bloc* neplatnosť v zmysle vecných noriem, potom by sme ani nemohli pripustiť reklasifikáciu / konverziu právnych záväzkov v záujme udržať ich v platnosti. Príklad: Obchádzaním práva chcú zmluvné strany dosiahnuť, aby ich zmluva bola podriadená právnej norme X (právnomu poriadku, obsahujúcemu normu X), bez obchádzania práva by sa na daný vzťah vzťahovala právna norma Y, ale zmluva by bola platná. Preferujeme udržanie zmluvy v platnosti.

Osobitná časť

- A. Obchodné a občianske veci**
 - B. Rodinné veci**
 - C. Dedičské veci**

9. Úvod do riešenia problému súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom

Riešenie problémov súvisiacich s kolíziou viacerých právnych poriadkov zásadne sťažuje právnické uvažovanie. Oproti bežnému spôsobu právnického uvažovania sa na úrovni medzinárodného práva súkromného a procesného objavuje viacero rovných problémov, ktoré musia byť riešené. Skrátene (a zjednodušené) by sme mohli zhrnúť metodológiu právnického riešenia konkrétnych situácií **pri absencii** cudzieho prvku nasledovne:

- 1) Situáciu rozdelíme na dvojstranné vzťahy (pre zjednodušenie uvažovania),
- 2) vyberieme právnu normu, ktorá by mohla byť použiteľná na daný vzťah,
- 3) interpretujeme právnu normu, určíme jej predpoklady a preskúmame, či sú predpoklady splnené a
- 4) potvrdíme alebo vyvrátíme existenciu nároku.
- 5) V prípade neúspechu postup prípadne opakujeme so zmenou výberu právnej normy v bode 2.

Príklad: *Živnostník A prevádzkuje stánky s občerstvením na rôznych akciách. V záujme ulahodiť chuti miestnych obyvateľov vždy prispôsobí ponúkaný sortiment podľa udalosti, na ktorej sa zúčastní. Z toho dôvodu si u výrobcu B (spoločnosť s r.o.) objednal postupom zaužívaným medzi stranami určitú surovinu z ponuky výrobcu B za cenu a podmienok uvedených v obchodných podmienkach strany B, a z nej plánuje vyrobiť miestny hit. Osoba B mu ale surovinu v určenom termíne napriek potvrdeniu objednávky nedodá a osoba A nedokáže naplniť svoje podnikateľské plány a na plánovanej udalosti utrpí komerčné fiasko. Aké má osoba A voči osobe B nároky?*

Riešenie tohto rýdzo vnútroštátneho prípadu podľa vyššie uvedenej matrice by vyzeralo nasledovne. Po určení dvojstranného právneho vzťahu vyberieme právnu normu vnútroštátneho práva, ktorú by sme mohli na daný príklad použiť. Proces výberu skúmanej právnej normy je v podstate procesom [iterácie](#) (postupného približovania sa k výsledku), kde skúšame vybrať si právnu normu, ktorá by mohla daný právny vzťah regulovať a postupne vylučujeme alebo potvrdzujeme vybrané možnosti. Od rozsahu právnického vzdelania a skúseností záleží, či výsledok dosiahneme pri prvej alebo až x-tej iterácii. V tomto prípade siahneme k ustanoveniu § 373 Obchodného zákonníka,¹⁰² ktoré je právnou normou s určitými predpokladmi. Tieto predpoklady následne skúmame (napríklad pôsobnosť Obchodného zákonníka, existenciu záväzkového vzťahu, porušenie povinnosti, spôsobenie škody, kauzalitu, absenciu dôvodov vylučujúcich zodpovednosť a tak ďalej). Po tom, ako potvrdíme naplnenie všetkých predpokladov právnej normy alebo vyvrátíme aspoň jeden, uzavrieme, či právny následok určený právnou normou (existencia nároku na náhradu škody) nastane, alebo nenastane. V prípade neúspechu proces opakujeme v rámci druhej až x-tej iterácie s výberom inej právnej normy (nárok vyplývajúci z nekalej súťaže, predzmluvnej zodpovednosti, všeobecného deliktuálneho

¹⁰² Ustanovenie § 373 ObchZ znie: „Kto poruší svoju povinnosť zo záväzkového vzťahu, je povinný nahradiť škodu tým spôsobenú druhej strane, ibaže preukáže, že porušenie povinností bolo spôsobené okolnosťami vylučujúcimi zodpovednosť.“

práva a podobne). Ak postupne vyčerpáme všetky možnosti, môžeme uzavrieť, či nárok existuje, alebo neexistuje.

V prípade riešenie súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom (v uvedenom prípade by sme mohli uvažovať o stranách s miestom podnikania a sídlom v rozličných štátoch) sa situácia komplikuje vzhľadom na potrebu riešenia troch súvisiacich otázok:

- určenia právomoci súdu, teda určenia, súd ktorého štátu má právomoc konať vo veci,
- určenia rozhodného práva, teda určenia, ktorým právnym poriadkom sa bude daný právny vzťah (resp. konkrétna právna otázka) spravovať, a následne aj riešenie prípadu podľa takto určeného právneho poriadku a v prípade potreby aj riešenie otázky
- uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí, teda určenia postupu, ktorým možno v tuzemsku priznať verejnoprávne účinky cudzím rozhodnutiam o súkromnoprávnom vzťahu s cudzím prvkom.

9.1. Úvod do problému určovanie právomoci súdov jednotlivých štátov

Právomocou z pohľadu medzinárodného práva procesného označujeme verejnoprávne oprávnenie súdov určitého štátu konať o určitom súkromnoprávnom vzťahu s cudzím prvkom. Právomoc nevymedzuje, konkrétne ktorý súd v rámci vnútroštátnej sústavy je oprávnený vo veci konať, ale iba to, súd ktorého štátu tak môže urobiť. Systém pravidiel na určovanie právomoci má zabezpečiť, aby predmet sporu mal vždy určité prepojenie so štátom, ktorého súdy budú spor riešiť. Týmto sa zabezpečujú napríklad požiadavky procesnej ekonómie (aby súdy rozhodovali vo veciach, pri ktorých dokážu efektívne vykonať dôkazy, atď.). Rovnako sa týmto sleduje aj zvýšenie pravdepodobnosti, že v rovnakých veciach nebudú vydávané (rozdielne) rozhodnutia súdov rôznych štátov a taktiež sa zvyšuje pravdepodobnosť uznania a výkonu rozsudkov súdu jedného štátu v iných štátoch. Do určitej miery nemôžeme zaprieť ani tendenciu, aby sa určenie štátu, ktorého súdy budú mať právomoc vo veci konať pripodobnilo vo výsledku aj určeniu právneho poriadku, ktorý má súd použiť.

Prvou otázkou, ktorá otvára spôsob myslenia pri riešení problémov týkajúcich sa súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom je určenie, súd (či iný orgán) ktorého štátu bude rozhodovať už vzniknutý spor, resp. spor, ktorý môže vzniknúť v budúcnosti.¹⁰³ Až takéto určenie vlastne definuje, aký súbor kolíznych noriem bude ovplyvňovať výber rozhodného práva. Ako sme už pravidelne zvýrazňovali, medzinárodné právo súkromné a procesné je totiž vnútroštátnym právom a súd (rozhodcovský súd) bude vždy hľadať odpoveď na otázky týkajúce sa medzinárodného práva súkromného a procesného podľa toho me-

¹⁰³ Uvedená dichotómia zodpovedá rozdielnemu prístupu sporového právnik, resp. sudcu a právnik, ktorý pripravuje zmluvný vzťah.

dzinárrodného práva súkromného a procesného, ktoré je pre tento súd záväzné (teda podľa práva *lex fori*). Ak totiž súd určitého štátu nemá právomoc vo veci konať, je zbytočné skúmať, akým rozhodným právom by sa daný vzťah spravoval, ak by právomoc mal.

Určením štátu, ktorého súd bude vo veci rozhodovať odpovedáme aj na otázku, medzinárodné právo súkromné a procesné ktorého štátu sa bude na daný prípad vzťahovať. V rámci európskej únie je situácia jednoduchšia, nakoľko medzinárodné právo súkromné a procesné je do veľkej miery unifikované. V oblastiach, ktoré nie sú ešte unifikované ale naďalej pretrvávajú rozdiely medzi jednotlivými vnútroštátnymi pravidlami medzinárodného práva súkromného a procesného. Vnútroštátne právne pravidlá pritom môžu ustanoviť *iba* to, kedy má právomoc rozhodnúť vec súd *tohto* štátu, nie však iného (právo jedného štátu totiž v zásad nemôže zaväzovať orgány iného štátu).¹⁰⁴ Preto, pre odpoveď na otázku, či bude mať v určitej veci právomoc napríklad nemecký alebo čínsky súd, musíme načrieť do ich vlastnej vnútroštátnej právnej úpravy z oblasti medzinárodného práva procesného. V tejto publikácii budeme zásadne vychádzať z perspektívy slovenského práva, teda budeme posudzovať, ako prípady riešiť, ak ich máme posudzovať podľa slovenského medzinárodného práva súkromného a procesného. Vzhľadom na unifikáciu medzinárodného práva súkromného a procesného či už v rámci Európskej únie, alebo aj na širšej báze (formou rôznych multilaterálnych medzinárodných zmlúv) budeme môcť pristúpiť aj k riešeniam otázok určovania právomoci v priestore prekračujúcom hranice Slovenskej republiky. V oblastiach unifikovaného práva budeme môcť zodpovedať aj otázky, ktoré by vznikli, ak by o problémoch rozhodovali súdy iných členských štátov, ktoré sú unifikovanou úpravou viazané.

9.2. Úvod do problému určovanie práva použiteľného na súkromnoprávny vzťah s cudzím prvkom

Po určení súhrnu kolíznych noriem, podľa ktorých budeme posudzovať určitý prípad (napríklad kolízne normy štátu, súd ktorého má právomoc o veci konať) môžeme pristúpiť k hľadaniu odpovede na otázku, ktorým právnym poriadkom sa bude spravovať hlavná otázka, predmet sporu. Následne budeme môcť nájsť odpoveď na hlavnú otázku aj z pohľadu vecných noriem právneho poriadku použiteľného na riešený spor, čím napríklad zodpovieme, či určitý právny vzťah existuje, či je určitý subjekt povinný uhradiť platbu inému, či má dedič nárok na dedičský podiel alebo či sa manželstvo považuje za platne uzatvorené.

Cesta k odpovedi na hlavnú otázku bude zložitá a kroky, ktorými sa musíme vydať je možné popísať nasledovne:

- 1) Identifikácia právneho vzťahu a problém kvalifikácie,

¹⁰⁴ Vnútroštátne pravidlá ale môžu ustanoviť prípady, kedy sa rozhodnutiu orgánu určitého cudzieho štátu neumožní rozvinúť plné verejnoprávne účinky v tuzemskom práve, nakoľko rozhodol orgán toho štátu, ktorý nie je v zmysle nášho právneho poriadku oprávnený vec rozhodnúť. Týmto sa však neurčuje rozsah právomocí orgánov cudzieho štátu, iba sa obmedzujú vnútroštátne (rozumej na Slovensku) účinky takýchto rozhodnutí.

- 2) identifikácia kolíznej normy a zodpovedanie prvotných otázok,
- 3) určenie použiteľného práva a zodpovedanie čiastkových otázok,
- 4) vymedzenie rozsahu takto použiteľného práva a riešenie otázok mimo takto určený rozsah použiteľného práva,
- 5) preskúmanie hmotnoprávnych predpokladov nároku podľa vecných noriem použiteľného práva,
- 6) zodpovedanie možných predbežných otázok,
- 7) zodpovedanie hlavnej otázky a
- 8) použitie ochranných mechanizmov medzinárodného práva procesného.

Načrtnutý postup môžeme zhrnúť nasledovne: (1) Vymedzíme si sociálnu skutočnosť a jej právne aspekty tak, aby bolo možné určiť, pod rozsah ktorej kolíznej normy spadajú a riešime tzv. [kvalifikačný problém](#). (2) Identifikujeme kolíznú normu, subsumujeme skutkový stav pod jej skutkovú podstatu a určíme právo použiteľné na daný vzťah. Pri identifikácii kolíznej normy musíme prípadne zodpovedať [prvotné otázky](#) týkajúce sa predpokladov tejto kolíznej normy. (3) Následne určíme rozsah aplikácie cudzieho práva čím stanovíme, ktoré všetky otázky sa budú takto určeným právom spravovať, a naopak, určíme otázky, ktorých kolíznoprávne riešenie budeme posudzovať osobitne ([čiasťkové otázky](#)). Napríklad právom použiteľným na určitý zmluvný záväzok sa nespravuje spôsobilosť osoby uzatvoriť zmluvu, ani niektoré otázky jej platnosti. (4) Potom preskúmame, či bude potrebné riešiť otázku, ktorá nespadá pod rozsah použiteľného práva a ak áno, otázku rovnakým kolíznoprávnym spôsobom zodpovieme. (5) Tak budeme mať ustálenú prvú úroveň kolíznoprávneho riešenia problému. Z takto určeného použiteľného právneho poriadku musíme zistiť hmotnoprávnu (vecnú) normu vzťahujúcu sa na danú otázku. Postupujeme v zásade rovnako ako v už uvedenom prípade postupu vo vnútroštátnom práve s tým rozdielom, že vždy máme na pamäti, že určené právo máme použiť iba v ustanovenom rozsahu jeho použitia. (6) Vyskytnúť sa môžu ďalšie [predbežné otázky](#). Napríklad v prípade, ak skúmame, za akých podmienok má určitá osoba nárok na náhradu škody spôsobenej poškodením určitej veci podľa práva štátu X, tak zistíme, že podľa uvedeného práva má nárok na náhradu škody vlastník veci. Vieme, že deliktný nárok na náhradu škody má mimozmluvnú povahu a pre deliktný nárok platí kolíznna norma Y. Zároveň však právo, ktorým sa má deliktný vzťah podľa normy Y spravovať sa nepoužije aj na vecnoprávne otázky (určenie, kto je vlastníkom). Na to, aby sme posúdili splnenie hmotnoprávnej normy právneho poriadku štátu X, musíme posúdiť naplnenie určitého znaku (žalobca je vlastníkom poškodenej veci), pričom túto otázku (tzv. [predbežná otázka](#)) budeme riešiť osobitne, odznova tým istým postupom. (7) Po kolíznoprávnom riešení všetkých otázok (určení právneho poriadku, podľa ktorého posudzujeme predmetné otázky) môžeme riešiť všetky časti hlavnej otázky podľa vecných noriem takto určeného práva. (8) Použitie vecných noriem určeného práva môže byť obmedzené ochrannými mechanizmami medzinárodného práva súkromného, najmä imperatívnymi normami a výhradou verejného poriadku.

9.3. Úvod do problému uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí

Ďalšou oblasťou právnej úpravy medzinárodného práva procesného je proces uznávania a výkonu súdnych a iných rozhodnutí v súkromnoprávných vzťahoch s cudzím prvkom, teda proces, ktorým sa vo vnútroštátnom právnom poriadku priznávajú verejnoprávne účinky aj aktom verejnej moci iného štátu. Základným účelom právnej úpravy uznávania a výkonu je ustanoviť právne predpoklady, za ktorých sa cudziemu rozhodnutiu priznáva verejnoprávny účinok. Tieto predpoklady sa vzťahujú najmä na záujem štátu chrániť právnu istotu a dôveru v právny štát, ktoré *a priori* nie je schopný garantovať voči orgánom cudzieho štátu. Práve preto dochádza v rámci procesu uznávania a výkonu k posudzovaniu „kvality“ cudzieho rozhodnutia.

Rozlišujeme medzi dvoma fázami. Prvou fázou je proces uznania cudzieho rozsudku, označovaný aj ako jeho *nostrifikácia*. Uznávanie rozsudku je samotné verejnoprávne rozhodnutie, ktorým sa rozhodnutiu pochádzajúcemu z iného štátu priznávajú účinky v štáte uznania. Prvá fáza je doménou medzinárodného práva procesného. Druhá fáza, výkon rozhodnutia, predstavuje realizáciu týchto účinkov a spravuje sa spravidla vnútroštátnym právom. Rozsah účinkov sa však spravuje štátom pôvodu tohto rozhodnutia a nedochádza tak k jeho transformácii na vnútroštátne rozhodnutie. Nie je pritom možné rozlišovať medzi pojmami uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí takým spôsobom, že v procese uznávania cudzieho rozhodnutia dochádza k jeho kontrole, a v prípade výkonu už iba k jeho výkonu.¹⁰⁵ Kontrolná fáza môže byť vtiesená do oboch fáz, resp. do ktorejkoľvek z nich.

Rozlišujeme medzi uznávaním cudzích:

- súdnych rozhodnutí,
- rozhodcovských rozhodnutí a
- správnych (administratívnych) rozhodnutí

Snaha o systematizáciu vnútroštátnej a európskej právnej úpravy naráža na ich rôznorodosť. Bez ohľadu na to, akým mechanizmom sa má určité cudzie rozhodnutie uznať a vykonať podľa slovenského práva, bude vzhľadom na aplikáciu prednosť európskeho práva v rozsahu jeho pôsobnosti rozhodujúci vždy režim európskeho práva. Obdobný záver platí aj pre právnu úpravu v podobe medzinárodnoprávných prameňov, ktoré, ako sme uviedli, môžu mať prednosť aj pred samotnými nariadeniami európskeho práva.¹⁰⁶

9.3.1. Uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí

Úprava uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí je predmetom dlhodobého záujmu tvorcov právnej regulácie. Vo všeobecnosti sa vychádza sa

¹⁰⁵ Takýmto spôsobom bolo možné vysvetliť koncept uznávania výkonu cudzích súdnych rozhodnutí podľa zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom.

¹⁰⁶ Pre základný prehľad pozri aj MOLNÁR, P.: [Uznávanie vykonateľnosti cudzích exekučných titulov v Slovenskej republike](#). In: *Bulletin slovenskej advokácie*, 1-2/2008, s. 8-12.

z toho, že rozhodnutia súdnych orgánov je principiálne možné uznať a vykonať v inom štáte, a je žiaduce takúto možnosť všeobecne pripustiť.

Podľa vnútroštátneho (slovenského) konceptu uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí sa procesom pre uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí riadili rozhodnutia cudzích orgánov o veciach, o ktorých v Slovenskej republike rozhodujú súdy. Naopak, ako uvedieme neskôr, nariadenia európskeho práva vychádzajú z toho, že predmetom uznania môže byť iba také rozhodnutia, ktoré spĺňajú znaky rozhodnutia súdu alebo tribunálu podľa týchto nariadení, bez ohľadu na to, či by o nich na Slovensku rozhodovali súdy alebo správne orgány.

Základné kritérium, ktoré rozhoduje o tom, či sa uznávanie a výkon cudzieho súdneho rozhodnutia bude riadiť vnútroštátnym predpisom (ZMPSaP) alebo nariadením európskeho práva je pôvod rozhodnutia. Rozhodnutie súdu *členského štátu* (vrátane Dánska, ktoré sa inak spolupráce v civilných veciach nezučastňuje),¹⁰⁷ sa uznáva a vykonáva podľa nariadení európskeho práva (Brusel I, Brusel II bis, alebo v rámci zjednodušených režimov) a naopak, rozhodnutia súdov pochádzajúce *zo štátov mimo EÚ* sa uznávajú a vykonávajú podľa vnútroštátnych noriem medzinárodného práva procesného (ZMPSaP), resp. podľa medzinárodných zmlúv.

9.3.2. Uznávanie a výkon cudzích rozhodcovských rozhodnutí

Rozhodcovské rozhodnutia sa v prípade absencie inej špeciálnej medzinárodnej úpravy uznávajú osobitnou procedúrou obsiahnutou v Dohovore o uznávaní a výkone cudzích rozhodcovských rozsudkov z roku 1958 (tzv. **Newyorský dohovor**),¹⁰⁸ vo vzťahu k rozsudkom vydaným v štáte, ktorý je zmluvnou stranou tohto dohovoru, resp. v zákone o rozhodcovskom konaní (**ZoRK**),¹⁰⁹ vo vzťahu k rozhodcovským rozsudkom vydaným v štáte, ktorý nie je zmluvnou stranou Newyorského dohovoru.

9.3.3. Uznávanie a výkon rozhodnutí cudzích správnych orgánov

Prax ukazuje, že štáty majú menšiu vôľu priznávať vnútroštátne účinky rozhodnutiam cudzích správnych orgánov (napríklad rozhodnutiam správnych orgánov o uložení pokuty) ako rozhodnutiam cudzích súdov. Európska normotvorba doteraz nevytvorila komplexný systém pravidiel pre uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí. V rámci EÚ ale existujú pravidlá pre cezhraničnú spoluprácu umožňujúcu cezhraničný výkon niektorých správnych rozhodnutí.¹¹⁰

¹⁰⁷ [Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#). Ú.v. L 299, 16.11.2005, s. 62.

¹⁰⁸ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 74/1959 Zb.

¹⁰⁹ Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní.

¹¹⁰ Pozri [smernicu Rady 2008/55/ES z 26. mája 2008 o vzájomnej pomoci pri vymáhaní pohľadávok týkajúcich sa určitých poplatkov, odvodov, daní a ďalších opatrení](#). Ú.v. EÚ L 150, 10.6.2008, s. 28-38.

Cudzie správne rozhodnutia sa inak v Slovenskej republike uznávajú procedúrou upravenou v § 250w a nasl. Občianskeho súdneho poriadku (**OSP**). Podľa uvedenej úpravy sa cudzie správne rozhodnutie môže uznať iba v prípade, ak takúto možnosť povoľuje medzinárodná zmluva. Podľa vnútroštátnej úpravy teda nie je možné bez ďalšieho takéto rozhodnutie uznať. Nateraz nebolo prijatá žiadna multilaterálna medzinárodná zmluva, ktorá by generálnym spôsobom upravila proces uznávania a výkonu správnych rozhodnutí medzi jej signatármi. Za správne rozhodnutie sa pritom považujú nielen všetky rozhodnutia cudzích správnych orgánov, ale aj tie rozhodnutia cudzích súdov, o ktorých (v našom práve) rozhodujú správne orgány. Opačne, rozhodnutia cudzích správnych orgánov, o ktorých v Slovenskej republike rozhodujú súdy, sa považujú na účely uznávania a výkonu podľa zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom za súdne rozhodnutia (pozri § 63 ZMPSaP).

A. Obchodné a občianske veci

10. Obchodná a občianska vec ako prototyp súkromnoprávnej veci v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom

Europeizácia medzinárodného práva súkromného a procesného sa najprv rozvinula v oblasti právnych vzťahov označovaných ako občianske a obchodné veci (s cudzím prvkom). Obchodné a občianske veci sú akýmsi prototypom súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom. Ak je vec charakterizovaná ako občianska a obchodná, potom principiálne spadá do pôsobnosti nariadení upravujúcich medzinárodné právo súkromné a procesné a ako pramene prednostne aplikovateľnej úpravy majú uvedené nariadenia aplikačnú prednosť pred vnútroštátnym ZoMPSaP. To však neznamená, že všetky otázky medzinárodného práva súkromného a procesného, týkajúce sa občianskych a obchodných vecí sú upravené európskym právom. Naďalej existuje podstatná oblasť občianskych a obchodných vecí s cudzím prvkom (napríklad ochrana osobnosti, právo duševného vlastníctva, vecné práva, určité právne vzťahy týkajúce sa osobitných predmetov, akými sú cenné papiere, otázky práva obchodných spoločností či právnej spôsobilosti všeobecne a podobne). Z občianskych a obchodných vecí sa vyčleňujú taktiež otázky rodinnoprávne a dedičskoprávne, ktoré sú podrobené osobitnej úprave a budú predmetom osobitného rozboru.

Vzhľadom na príbuznosť právnej úpravy a vedení snahou o konzistentnosť výkladu spojíme výklad týkajúci sa medzinárodného práva súkromného a procesného v rámci občianskych a obchodných vecí do jedného celku. Predmetná úprava bude obsiahnutá v nasledovných prameňoch:

Úprava kolíznych pravidiel	Úprava určovania právomoci a uznávania a výkonu rozhodnutí
<ul style="list-style-type: none"> - Nariadenie Rím I (zmluvné záväzky) - Nariadenie Rím II (mimozmluvné záväzky) - Medzinárodné zmluvy - ZMPSaP (úprava spôsobilosti, právny úkon, vecné práva) - Osobitná vnútroštátna kolízna úprava (Zákonník práce, zákon zmenkový a šekový, Obchodný zákonník ...) 	<ul style="list-style-type: none"> - Nariadenie Brusel I - Nariadenia európskeho procesného práva - Medzinárodné zmluvy - ZMPSaP - Osobitná vnútroštátna úprava medzinárodného práva procesného

Po určitom zjednodušení judikatúry Súdneho dvora ES¹¹¹ možné tvrdiť, že ak žiadna zo strán sporu nie je štátom ani verejným orgánom, potom je takýto

¹¹¹ Pozri napríklad rozsudky Súdneho dvora z 14. októbra 1976 vo veci [29/76, LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG proti Eurocontrol](#), Zb. 1976, s. 1541, z 16. decembra 1980 vo veci [814/79, Holandské kráľovstvo proti Reinhold Rüffer](#), Zb. 1980, s. 3807, z 21. apríla 1993 vo veci [C-172/91, Volker Sonntag proti Hans Waidmann, Elisabeth Waidmann a Stefan Waidmann](#), Zb. 1993, s. I-1963 a rozsudok z 14. novembra 2002 vo veci [C-271/00 Gemeente Steenbergem proti Luc Baten](#), Zb. 2002, s. I-10489.

vzťah pravidelne občianskou alebo obchodnou vecou.¹¹² Neskôr, prijatím nariadenia o európskom exekučnom titule pre nesporné nároky¹¹³ sa pojem občianska a obchodná vec ohraničil zavedením novej kategórie *acta iuri imperii*. Tým sa podčiarklo, že akty verejnej moci, ako aj zodpovednosť za ne, nespádajú do kategórie obchodných a občianskych vecí.¹¹⁴ Nároky *ex iure imperii* sú nárokmi vyplývajúcimi z výkonu verejnej moci, sú teda vzťahmi určitého druhu, a nie akýmkoľvek nárokmi voči štátu. Aj činnosť samosprávnych orgánov obdarených verejnou mocou spadá pod kategóriu *acta iure imperii*. K výklade kategórie *acta iuri imperii* môžeme prihliadnuť na znenie bodu 9 odôvodnenia nariadenia Rím II, podľa ktorého by nároky vyplývajúce z *acta iure imperii* mali zahŕňať nároky voči úradníkom, ktorí konajú v mene štátu, a zodpovednosť za konanie verejných orgánov vrátane zodpovednosti menovaných verejných funkcionárov. Určitý návod pre výklad pojmu *acta iuri imperii* z pohľadu judikatúry Súdneho dvora ponúka Generálny advokát Colomer, podľa ktorého je na účely určenia aktu *iure imperii* dôležité zohľadniť: 1. verejnoprávnu povahu jedného z účastníkov právneho vzťahu, ako aj 2. pôvod a základ podanej žaloby, konkrétne, či verejnoprávna inštitúcia konala v rámci právomoci, ktorá presahuje alebo nemá ekvivalent vo vzťahoch medzi súkromnými osobami. „Osobné“ kritérium odkazuje na formálny aspekt; kritérium „podriadenosti“ odkazuje na základ, povahu a podmienky podania žaloby.¹¹⁵

¹¹² Pozri vo vzťahu k výkladu pojmu občianska a obchodná vec v Bruselskom dohovore (a paralelne v nariadení Brusel I) [rozsudok Súdneho dvora ES vo veci C-167/00, Verein für Konsumenteninformation proti Karl Heinz Henkel z 1. októbra 2002](#). Zbierka 2000, s. I-08111, bod 30.

¹¹³ Pozri čl. 2 ods. 1 [nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 805/2004 z 21. apríla 2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky](#). Mimoriadne vydanie Ú. v. kap. 19, zv. 7, s. 38 – 62.

¹¹⁴ Nebudeme na tomto mieste skúmať, či bolo takéto vyčlenenie potrebné. Ani pred vyčlenením kategórie *acta iure imperii* sa činnosť orgánov verejnej moci nepovažovala za obchodnú či občiansku vec. Pozri napríklad [rozsudok Súdneho dvora ES vo veci C-167/00, Verein für Konsumenteninformation proti Karl Heinz Henkel z 1. októbra 2002](#). Zbierka 2000, s. I-08111, bod 28 a nasl.

¹¹⁵ [Návrhy generálneho advokáta Ruiz-Jarabo Colomera vo veci C-292/05, Firini Lechouritou a iní proti Dimosio tis Omospondiakias Dimokratias tis Germanias zo dňa 8. 11. 2006](#). Zbierka 2007, s. I-01519, bod 46. Za vhodnejší v tomto bode považujeme [anglický preklad](#) návrhov. Pozri aj body 38 a 39 návrhov. Predmetné návrhy generálneho advokáta obsahujú prehľad a detailný rozbor doterajšej judikatúry k pojmu *acta iuri imperii*.

11. Spôsobilosť subjektov práva a ich konanie v medzinárodnom práve súkromnom

Konanie (alebo opomenutie) má právne účinky vtedy, ak je uskutočnené subjektom práva, ktorý je na uvedené konanie spôsobilý, a ak takéto konanie spĺňa podmienky stanovené právnym poriadkom. Napríklad zámer dosiahnuť odplatný prevod určitej majetkovej hodnoty bude dosiahnutý iba v prípade, ak strany transakcie sú na tento druh právneho úkonu spôsobilé a právny úkon bude spĺňať predpoklady stanovené právnym poriadkom. Rovnako aj záväzok nahradiť škodu spôsobenú protiprávnym konaním bude mať iba subjekt, ktorý je spôsobilý na protiprávne konanie. Preto je riešenie otázky spôsobilosti subjektov (v tom najširšom zmysle) základnou otázkou vo všetkých súkromnoprávných vzťahoch s medzinárodným prvkom.

Rozlišujeme medzi *spôsobilosťou na práva a povinnosti* (tzv. právna spôsobilosť, resp. subjektivita),¹¹⁶ *spôsobilosťou na právne úkony a spôsobilosťou na protiprávne úkony*. S otázkou spôsobilosti na právne úkony a jej realizácie je často, najmä v súvislosti s právnickými osobami, spojená aj otázka vymedzenia subjektov, ktoré sú oprávnené konať tak, že konanie týchto subjektov (štatutárne orgány) sa považuje za konanie iného právneho subjektu (právnickej osoby). Z dôvodu prepojenosti týchto otázok sa im budeme venovať v spoločnej stati.

Spôsobilosť na práva a povinnosti a spôsobilosť na právne úkony sa posudzuje ako *čiasťková otázka*. To znamená, že sa posudzuje oddelene od hlavnej otázky konania a za použitia samostatných kolíznych noriem.¹¹⁷ Samotný právny vzťah sa tak môže riadiť jedným právnym poriadkom, ale otázku spôsobilosti budeme posudzovať oddelene, podľa iného právneho poriadku. Avšak, ako uvedieme ďalej, *deliktuálna spôsobilosť* (spôsobilosť na protiprávne úkony) je posudzovaná podľa vecných noriem právneho poriadku určeného kolíznou normou pre deliktuálny vzťah.¹¹⁸

Osobný štatút (*lex personalis*) je výsledkom kolízneho určenia. Určuje, ktorý právny poriadok sa použije pri posudzovaní otázok spojených so statusom určitej osoby.

¹¹⁶ S určitou dávkou nepresnosti môžeme povedať, že bez právnej spôsobilosti nielo *subjektu*. Preto sa spôsobilosť na práva a povinnosti niekedy označuje ako právna subjektivita.

¹¹⁷ Doktrína nie vždy jednoznačne prijímala názor o oddelenom kolíznoprávnom riešení spôsobilosti ako o čiastkovej otázke. Napríklad Cúth uvádza výnimky z pravidla, že spôsobilosť na právne úkony sa spravuje podľa *lex patriae*. Podľa uvedeného autora sa spôsobilosť na právne úkony týkajúce sa nehnuteľnosti má spravidla spravovať podľa práva miesta, kde sa vec nachádza (*lex rei sitae*) a spôsobilosť uzatvárať zmluvy v obchodnom živote podľa práva miesta, kde bola zmluva uzatvorená (*lex loci contractus*). Pozri CÚTH, J.: *Medzinárodné právo súkromné. Osobitná časť*. Univerzita Komenského v Bratislave, 1980, s. 16.

¹¹⁸ Pozri stať 11.1.3.

11.1. Fyzické osoby

Fyzické osoby nadobúdajú spôsobilosť na práva a povinnosti už narodením (resp. spätne počatím) a spôsobilosť na právne a protiprávne úkony až v určitom štádiu svojho vývoja. Spôsobilosť na práva a povinnosti strácajú smrťou alebo prehlásením za mŕtveho. Spôsobilosť na právne a protiprávne úkony môžu stratiť aj úradným alebo zákonným obmedzením alebo pozbavením spôsobilosti.

11.1.1. Právomoc slovenských súdov vo veciach spôsobilosti fyzických osôb

Na to, aby súd určitého štátu mohol rozhodovať o určitej otázke, musí mať oprávnenie predmetnú vec rozhodnúť, musí mať právomoc v zmysle medzinárodného práva súkromného.

Otázky spôsobilosti sú spravidla [čiasťkovými otázkami](#). Súd konajúci o hlavnej otázke bude oprávnený riešiť aj čiastkové otázky. Aj v prípade deliktuálnej spôsobilosti bude môcť súd konajúci o hlavnej otázke posúdiť deliktuálnu spôsobilosť podľa práva určeného pre hlavnú otázku. Súd konajúci o hlavnej otázke tak bude mať v zásade aj právomoc *ad hoc* posudzovať otázky spôsobilosti subjektov.

V prípade rozhodovaní o spôsobilosti ako o hlavnej otázke (teda nie o *ad hoc* posudzovaní spôsobilosti) je situácia odlišná a v normách určujúcich právomoc súdov sa prejavuje ochranný účel ich úpravy. Právomoc slovenského súdu vo veciach obmedzenia spôsobilosti (a súvisiacich otázkach zákonného zastúpenia) je upravená v § 42 ZMPSaP.

§ 42 ZMPSaP

Právomoc vo veciach spôsobilosti na právne úkony, poručníctva a opatrovníctva

- (1) *Vo veciach obmedzenia a pozbavenia spôsobilosti na právne úkony, ako aj v poručníckych a opatrovníckych veciach je daná právomoc slovenských súdov, ak má osoba obvyklý pobyt na území Slovenskej republiky.*
- (2) *Ak právomoc slovenského súdu podľa odseku 1 nie je daná, slovenský súd urobí len opatrenia potrebné na ochranu osoby alebo jej majetku a upovedomí o tom príslušný orgán štátu obvyklého pobytu osoby. Opatrenia prijme súd podľa slovenského hmotného práva.*

Subjektivita fyzickej osoby zaniká jej smrťou alebo úradným vyhlásením s rovnakými právnymi účinkami. Ustanovenie § 43 ZMPSaP zakladá právomoc slovenských súdov v prípade vyhlásenia občana za mŕtveho.

§ 43 ZMPSaP

Právomoc vo veciach vyhlásenia za mŕtveho

- (1) *Vyhlásiť slovenského občana za mŕtveho patrí vždy len slovenskému súdu.*
- (2) *Cudzinca môže slovenský súd vyhlásiť za mŕtveho podľa slovenského hmotného práva s právnymi následkami pre osoby trvale žijúce v Slovenskej republike a pre majetok tu ležiaci.*

Ako sme uviedli vyššie, v ostatných prípadoch bude otázka právnej spôsobilosti vo vzťahu ku konkrétnemu prípadu posudzovaná konajúcim súdom ako jedna z podmienok právneho nároku (napríklad nárok z kúpnej zmluvy existuje iba

vtedy, ak bola zmluva uzatvorená spôsobilou osobou). Konajúci súd tak síce nemusí mať právomoc obmedziť spôsobilosť určitej osoby, ale napriek tomu má právomoc posúdiť, či určitá osoba bola spôsobilá na uzatvorenie určitej zmluvy, prípadne na protiprávny úkon, alebo existovali dôvody, ktoré jej spôsobilosť obmedzovali.

11.1.2. Určenie práva použiteľného na otázky spôsobilosti na práva a na právne úkony

Základná kolízna úprava spôsobilosti na práva a povinnosti a na právne úkony je obsiahnutá v generálnej klauzule § 3 ZMPSaP.

§ 3 ZMPSaP

Spôsobilosť

- (1) *Spôsobilosť osoby na práva a na právne úkony sa spravuje, ak sa v tomto zákone neustanovuje niečo iné, právnym poriadkom štátu, ktorého je príslušníkom.*
- (2) *Ak právny úkon v Slovenskej republike robí cudzinec, stačí, ak nie je ďalej uvedené niečo iné, ak je na úkon spôsobilý podľa slovenského práva.*

Ako spôsobilosť na práva a povinnosti, tak aj spôsobilosť na právne úkony sa spravujú právom určeným podľa štátnej príslušnosti osoby (*lex patriae*). Právny poriadok určený podľa tohto hraničného určovateľa sa použije pre otázky vzniku, obsahu a zániku spôsobilosti na práva a na právne úkony.

Zákon ale poskytuje ochranu právnemu styku uskutočňovanému na území Slovenskej republiky. Účelom normy uvedenej v druhom odseku predmetného ustanovenia je ochrana právneho styku na Slovensku, nakoľko potenciálny adresát právneho úkonu (jednostranného alebo dvojstranného) nemusí poznať štátnu príslušnosť konajúcej osoby (a teda predpoklady jeho spôsobilosti). V tomto prípade je chránená dôvera potenciálneho adresáta právneho úkonu v tuzemsku, ktorému sa ukladá iba povinnosť skúmať spôsobilosť podľa slovenského práva. Výnimku z taktó stanovenej výnimky základnej kolíznej normy spôsobilosti na práva a povinnosti a spôsobilosti na právne úkony obsahuje priamo účinne nariadenie Rím I, a to napriek tomu, že úprava spôsobilosti subjektov je vyňatá z jeho pôsobnosti.¹¹⁹

Článok 13 Rím I **Právna nespôsobilosť**

Pri zmluve uzatvorenej osobami, ktoré sa nachádzajú v tej istej krajine, sa môže fyzická osoba, ktorá by podľa právneho poriadku tejto krajiny mala právnu spôsobilosť, dovoľávať svojej právnej nespôsobilosti podľa právneho poriadku inej krajiny, len ak druhá zmluvná strana o tejto nespôsobilosti v čase uzavretia zmluvy vedela, alebo o nej nevedela z nedbanlivosti.

Článok 13 Rím I má aplikačnú prednosť pred § 3 ZMPSaP a osobitne pred § 3 ods. 2 uvedeného predpisu. Za určitých (prísnych) podmienok sa tak fyzická osoba (cudzinec), ktorá by bola pri úkone uskutočnenom na Slovensku spôsobilá podľa slovenského práva, predsa môže dovoľávať svojej nespôsobilosti podľa svojho *lex patriae*, ale iba v rámci zmluvných vzťahov.

¹¹⁹ Obdobnú úpravu obsahoval aj Rímsky dohovor v čl. 11.

Osobitne je v medzinárodnom práve súkromnom upravená spôsobilosť fyzickej osoby:

- a) zriadiť alebo zrušiť závet, ktorá sa v zmysle § 18 ods. 1 ZMPSaP posudzuje podľa práva štátu, príslušníkom ktorého bol poručiteľ v čase prejavu vôle,
- b) uzavrieť manželstvo, ktorá sa v zmysle § 19 ZMPSaP spravuje právom štátu, ktorého je táto osoba príslušníkom a
- c) procesná spôsobilosť cudzinca, ktorá sa v zmysle § 49 ZMPSaP spravuje právom štátu, ktorého je príslušníkom. Stačí však, ak má procesnú spôsobilosť podľa slovenského práva.

Osoby, ktoré či už z dôvodu nedostatku veku, alebo iných skutočností (spôsobilosť obmedzená súdom) nemajú plnú spôsobilosť na právne úkony majú svojich opatrovníkov (resp. iných zákonných zástupcov). Podľa § 31 ZMPSaP sa na určenie rozhodného práva pri ochranných opatreniach vo vzťahu k osobám nespôsobilým na právne úkony použijú ustanovenie o opatrovníctve a poručníctve nad maloletými (§ 28 a nasl. ZMPSaP). Podľa týchto noriem sa pre všetky prípady osôb, ktoré nemajú úplnú spôsobilosť na právne úkony:

- a) podmienky vzniku a zániku poručníctva a opatrovníctva spravujú právnym poriadkom štátu, v ktorom má osoba bez plnej spôsobilosti obvyklý pobyt, pričom poručnícka a opatrovnícka starostlivosť sa týka zásadne osoby a jej majetku, nech je tento majetok kdekoľvek (§ 28 ZMPSaP),
- b) povinnosť prijať a vykonávať poručníctvo, prípadne opatrovníctvo spravuje právnym poriadkom štátu, ktorého je poručník, prípadne opatrovník príslušníkom (§ 29 ZMPSaP), a
- c) právne pomery medzi poručníkom, prípadne opatrovníkom a maloletým sa spravujú právnym poriadkom štátu, v ktorom je poručnícky, prípadne opatrovnícky súd alebo úrad (§ 30 ZMPSaP).

Ako vyplynulo z doterajšieho rozboru, nosnú úlohu pre spôsobilosť na právne úkony vo všeobecnosti zohráva hraničný určovateľ: *štátna príslušnosť* fyzickej osoby. Určenie štátnej príslušnosti je spravidla bezproblémové. Problém nastáva vtedy, ak je osoba štátnym občanom viacerých štátov, prípadne ak jej štátne občianstvo nedokážeme spoľahlivo zistiť. Na určenie štátnej príslušnosti (štátneho občianstva) v týchto prípadoch existujú kritériá upravené v § 33 ZMPSaP:

§ 33 ZMPSaP

Dvojaké a neurčité štátne občianstvo

- (1) *Ak je niekto v rozhodujúcom čase slovenským štátnym občanom a ak ho za svojho príslušníka považuje aj iný štát, je rozhodujúce štátne občianstvo slovenské.*
- (2) *Ak je niekto v rozhodujúcom čase zároveň príslušníkom niekoľkých cudzích štátov, rozhoduje štátna príslušnosť nadobudnutá naposledy.*
- (3) *Na toho, kto v rozhodujúcom čase nie je príslušníkom žiadneho štátu alebo štátnu príslušnosť ktorého nemožno určiť alebo nemožno zistiť, ktorú príslušnosť nadobudol naposledy, je potrebné hľadiť, ako by bol príslušníkom tohto štátu, na území ktorého mal v rozhodujúcom čase bydlisko, a ak to nemožno zistiť, na území ktorého mal pobyt. Ak nemožno ani to zistiť, treba postupovať, ako by išlo o slovenského občana.*

Štátna príslušnosť zistená podľa týchto kritérií bude napĺňať obsah hraničného určovateľa vymedzujúceho *lex patriae*.

11.1.3. Spôsobilosť na protiprávne úkony (deliktuálna spôsobilosť)

Okrem spôsobilosti na právne úkony poznáme aj spôsobilosť na protiprávne úkony, ako spôsobilosť znášať následky vlastného protiprávneho konania. Výslovnú úpravu deliktuálnej zodpovednosti obsahuje nariadenie Rím II. Podotýkame, že s pojmom spôsobilosti na protiprávne úkony pracujeme iba v súkromnoprávnom zmysle. Spôsobilosť osoby nie je trestnoprávne, administratívno-právne alebo iné verejnoprávne následky svojho konania preto nechávame stranou, a sledujeme iba súkromnoprávne následky takéhoto konania.

Čl. 15 Rím II

Rozsah použitia rozhodného práva

Rozhodným právom pre mimozmluvné záväzky podľa tohto nariadenia sa spravujú najmä:

- a) *podmienky a rozsah zodpovednosti vrátane určenia osôb, ktoré možno brať na zodpovednosť za ich konanie;*
- b) *okolnosti vylučujúce zodpovednosť, obmedzenia zodpovednosti a rozdelenia zodpovednosti;*
- c) – f) ...
- g) *zodpovednosť za konanie iných osôb;*
- h) ...

Podľa článku 15 nariadenia Rím II sa právnym poriadkom, ktorý je podľa kolíznych pravidiel nariadenia Rím II rozhodným pre mimozmluvný záväzok posudzujú aj podmienky a rozsah zodpovednosti vrátane určenia osôb, ktoré možno brať na zodpovednosť za ich konanie. Jednou z podmienok zodpovednosti je aj spôsobilosť určitej osoby niesť následky svojho konania. Rovnako, obmedzená spôsobilosť je často okolnosťou obmedzujúcou zodpovednosť za protiprávne konanie. Z týchto dôvodov spadá otázka deliktuálnej spôsobilosti do rozsahu pôsobnosti nariadenia Rím II a spravuje sa tým právnym poriadkom, na ktorý odkazuje kolízna norma uvedená v nariadení Rím II,¹²⁰ a preto sa uvedená otázka posúdi podľa *lex causae*.¹²¹ Spôsobilosť určitej osoby na protiprávne úkony tak na rozdiel od spôsobilosti na právne úkony nepredstavuje [čiasťkovú otázku](#).

Doplňok ustanovených pravidiel ponúka písmeno g) uvedeného ustanovenia, podľa ktorého sa takto určeným právnym poriadkom posúdi aj zodpovednosť za konanie iných osôb (napríklad, ak tieto osoby samé nemajú deliktuálnu spôsobilosť).

¹²⁰ O nariadení Rím II pozri stať 14.3.1.

¹²¹ Pozri aj bod 12 odôvodnenia nariadenia Rím II, podľa ktorého by sa rozhodným právom mala spravovať aj otázka deliktuálnej spôsobilosti.

11.2. Právnické osoby a iné než fyzické osoby

Základné kolízne pravidlo týkajúce sa spôsobilosti na práva a právne úkony, § 3 ZMPSaP nie je obmedzené iba na fyzické osoby, a tak sa javí možným jeho priama aplikácia aj na právnické osoby.¹²² Právnické osoby a posudzovanie ich spôsobilosti však vykazujú určité osobitosti, ktoré odôvodňujú osobitnú úpravu, alebo aspoň špecifický doktrínálny prístup. Medzi odlišnosti môžeme zaradiť to, že právnické osoby predstavujú združenie osôb alebo majetku, predpokladajú určitý vnútorný mechanizmus tvorby a realizácie vôle (orgány a vzťahy medzi nimi) a ich schopnosť fyzicky sa premiestniť je, vzhľadom na skutočnosť, že sú právnym konštruktom, obmedzená.

Spôsobilosť právnických osôb a niektoré otázky ich vnútornej štruktúry sa stávajú predmetom záujmu medzinárodného práva súkromného v prípadoch, ak právnická osoba vykonáva určitú činnosť v inom štáte bez zmeny jej organizačného členenia,¹²³ alebo v prípade, ak právnická osoba presúva svoje aktivity do iného štátu, pričom je tento presun spojený s presunom jej organizačného vedenia či so snahou o zmenu zapísaného sídla.¹²⁴ Vo všetkých uvedených prípadoch vyvstávajú otázky spojené so spôsobilosťou zahraničnej právnickej osoby na práva, na právne úkony uskutočnené v inom štáte, vymedzenie orgánov oprávnených konať v mene spoločnosti, ako aj otázky jej vnútorného fungovania, postavenia jej „členov“ dovnútra aj navonok (napríklad proces tvorby vôle, ručenie „členov“ spoločnosti za jej záväzky) a podobne.

Zjednodušene by sa dalo uviesť, že právnickou osobou je to, čo za právnickú osobu prehlási právny predpis.¹²⁵ Pre právnické osoby platí *numerus clausus* princíp, a právnym úkonom nie je možné vytvoriť osobitnú, zákonom nepredpokladanú právnickú osobu. Princíp *numerus clausus* sa prejavuje tak v uzatvorenom výpočte možných právnických osôb, ako aj v osobitnom obrannom mechanizme štátu, ktorým sa zabraňuje pôsobeniu cudzích právnických osôb na vlastnom území. Nie je totiž samozrejmé, že ak jeden štát prizná spôsobilosť právnickej osobe, musí tak urobiť aj iný štát, ak táto osoba vstupuje do právnych vzťahov na jeho území. V zásade je každý štát oprávnený určiť si svoje podmienky, za ktorých bude uznávať existenciu právnickej osoby (či už vlastnej alebo cudzej). Je preto vecou (vnútro-)štátneho práva, aké podmienky kladie na vytvorenie (vnútroštátnej) právnickej osoby, a ako vymedzí puto medzi právnickou osobou a svojim právnym poriadkom. Z uvedeného vyplýva, že problém pôsobenia právnických osôb mimo územia štátu, kde boli založené nespočíva iba v otázke, či je prípustný ich pohyb, resp. presun z jedného štátu

¹²² Pozri napríklad rozsudok Nejvyššího soudu České republiky z 30. januára 1991, sp. zn. 7 Cz 37/91.

¹²³ Napríklad Spoločnosť, s.r.o. so sídlom v Českej republike uzatvára kúpne zmluvy so slovenskými spotrebiteľmi bez toho, aby tu mala organizačnú zložku, resp. podnik zahraničnej osoby (organizačná zložka, resp. podnik zahraničnej osoby pritom nemá samostatnú právnu subjektivitu).

¹²⁴ Napríklad Spoločnosť, s.r.o. so sídlom v Českej republike presunie svoje sídlo do Slovenskej republiky, alebo tu zriadi organizačnú zložku.

¹²⁵ Pozri ELIÁŠ, K.: Miniatura na neřešitelné téma. In: *Právník*, 12/1993, s. 1058 a nasl.

do druhého, ale aj v otázke ich možného pôsobenia (napríklad uzatvárania zmlúv) mimo územia štátu, kde boli založené.

Postavenie právnickej osoby v inom právnom poriadku bude závisieť od určenia rozhodného práva, ktorým sa bude spravovať konkrétna právna otázka týkajúca sa právnickej osoby. Skúmané sú iba otázky, spojené s právnickou osobou ako takou („organické“ otázky spoločnosti), akými sú spôsobilosť, vnútorné organizačné vzťahy, oprávnenia orgánov navzájom a rozsah ich oprávnení, zastupovanie spoločnosti resp. konanie orgánov spoločnosti za spoločnosť, ako aj požiadavky na vznik a existenciu spoločnosti. Otázky, ktoré nesúvisia s existenciou spoločnosti a jej priamym fungovaním sa budú spravovať právom určeným podľa kolíznych pravidiel rozhodných pre konkrétny právny vzťah (napríklad zmluva o predaji veci patriacej spoločnosti sa bude spravovať právnym poriadkom určeným pre túto zmluvu).

Postupne sa vyvinuli dve koncepcie určovania práva použiteľného pre základné otázky súvisiace s existenciou právnickej osoby (*lex societatis*), a to teória sídla a inkorporačná teória. Podľa **teórie sídla**, historicky uznávanej napríklad vo Francúzsku či Nemecku sa právne otázky spojené s právnickou osobou riadia právom štátu, kde má sídlo. Väčšinou sa za sídlo považuje reálne sídlo (*siège réel*) ako miesto, odkiaľ je spoločnosť skutočne riadená. Podľa teórie sídla musia spoločnosti spĺňať podmienky právneho poriadku toho štátu, kde majú sídlo. Účelom teórie skutočného sídla je zabezpečiť existenciu puta medzi právnickou osobou a právnym poriadkom štátu, v ktorom táto spoločnosť vykonáva činnosť. Štát, ktorého právny poriadok presadzuje teóriu sídla v prípade presunu skutočného sídla do iného štátu (odchod spoločnosti) vyžaduje zmenu právnej formy do formy uznávanej cieľovým štátom (napríklad nemecká GmbH by sa musela transformovať na s.r.o.). V prípade, ak by spoločnosť chcela presunúť svoje skutočné sídlo do štátu, ktorého právo sa riadi teóriou skutočného sídla (príchod spoločnosti), musela by splniť podmienky tohto členského štátu, čo je spravidla spojené so vznikom novej spoločnosti vo forme, predpokladanej vnútroštátnym zákonodarstvom, a to aj v prípade, ak by jej právna spôsobilosť podľa domovského práva ostala zachovaná.¹²⁶ Štát sledujúci teóriu sídla nepriзна právnú subjektivitu cudzej spoločnosti, ktorá má svoje reálne sídlo v tomto štáte, ale nespĺňa podmienky domácej právnej úpravy.

Na druhú stranu **inkorporačná teória** vychádza z toho, že právne pomery týkajúce sa právnickej osoby by sa mali riadiť právom štátu, podľa ktorého bola právnická osoba založená (inkorporovaná). Štát, ktorého právny poriadok presadzuje inkorporačnú teóriu umožňuje príchod zahraničných spoločností a ich fungovanie vo forme, v akej boli založené, bez osobitných povinností, ktoré by ich pripodobnili tu založeným spoločnostiam. V prípade, ak dôjde k zmene sídla a presunu spoločnosti z jedného do druhého štátu, spoločnosť ako právnická

¹²⁶ Pozri napríklad východiskovú situáciu v rozsudku Súdneho dvora vo veci [C-208/00, Überseering BV proti Nordic Construction Company Baumanagement GmbH \(NCC\)](#) z 5. novembra 2002. Zb. 2002, s. I-09919.

osoba ostane naďalej existovať a zmena právneho prostredia sa nedotkne úpravy jej organických pomerov (spôsobilosti, mechanizmov tvorby vôle, atď.). Otázka cezhraničného pôsobenia obchodných spoločností je predmetom neúspešného unifikáčného záujmu už vyše polstoročia. Haagsky dohovor o uznávaní právnej subjektivity zahraničných spoločností, asociácií a organizácií z 1. júna 1956 nebol ratifikovaný dostatočným počtom štátov.¹²⁷ V európskom právnom priestore mala na vývoj postoja právnych poriadkov k teóriám sídla a inkorporácie najväčší vplyv judikatúra Súdneho dvora Európskych spoločenstiev týkajúca sa slobody usadzovania sa.¹²⁸ Súdny dvor po váhavom rozhodnutí vo veci *Daily Mail*¹²⁹ týkajúcom sa obmedzenia možnosti právnickej osoby odísť zo svojho „domovského štátu“, v rade rozhodnutí *Centros*¹³⁰, *Überseering*,¹³¹ *Inspire Art*¹³² prichádza k záveru, že európskym právom garantovaná sloboda usadzovania sa odporuje takým vnútroštátnym predpisom, podľa ktorých by spôsobilosť právnickej osoby, založenej podľa práva jedného členského štátu bola závislá od právnych predpisov iného členského štátu. Inými slovami tým Súdny dvor „zakázal“ ukladanie osobitných povinností (napríklad povinný prídavok k obchodnému menu alebo doplnenie základného kapitálu na úroveň domácich obchodných spoločností) štátom, do ktorých chcú spoločnosti presunúť svoje skutočné sídlo. Súdny dvor týmto do veľkej miery odmietol aplikovanie teórie sídla pre vnútroúničný priestor. Nedávnym rozhodnutím vo veci *Cartesio*¹³³ Súdny dvor pripustil, že nie je v rozpore so slobodou usadzovania sa, ak členský štát neumožní presun zapísaného sídla spoločnosti založenej podľa jeho práva na územie iného členského štátu. Súdny dvor vychádza z toho, že definovanie štátnej príslušnosti fyzickej ako aj právnickej osoby je doménu vnútroštátneho práva. Členský štát má možnosť definovať tak väzbu, ktorá sa vyžaduje od spoločnosti na to, aby mohla byť považovaná za založenú podľa jeho vnútroštátneho práva, a preto bola oprávnená využiť právo usadiť sa, ako aj väzbu vyžadovanú na zachovanie tohto postavenia neskôr. Uvedené oprávňuje členský štát, aby neumožnil spoločnosti, na ktorú sa vzťahuje jeho vnútroštátne právo, zachovať si toto právne postavenie, keď chce spoločnosť premiestniť svoje sídlo

¹²⁷ [Francúzske znenie dohovoru](http://www.hcch.net) je prístupné na internetovej stránke Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného (<http://www.hcch.net>). Anglické znenie je publikované v *American Journal of Comparative Law*, Vol. I, 1952, s. 277 a nasl.

¹²⁸ K bližšiemu rozboru vplyvu judikatúry Súdneho dvora na cezhraničné pôsobenie obchodných spoločností pozri monotematické číslo časopisu *Výber z rozhodnutí Súdneho dvora Európskych spoločenstiev*, č. 3/2009.

¹²⁹ Rozsudok Súdneho dvora vo veci [81/87. The Queen proti H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust plc.](#) z 27. septembra 1988. Zb. 1988, s. 5483.

¹³⁰ Rozsudok Súdneho dvora vo veci [C-212/97. Centros Ltd proti Erhvervs- og Selskabsstyrelsen](#) z 9. marca 1999. Zb. 1999, s. I-1459.

¹³¹ Rozsudok Súdneho dvora vo veci [C-208/00. Überseering BV proti Nordic Construction Company Baumanagement GmbH \(NCC\)](#) z 5. novembra 2002, Zb. 2002, s. I-9919.

¹³² Rozsudok Súdneho dvora vo veci [C-167/01. Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam proti Inspire Art Ltd.](#) z 30. septembra 2003, Zb. 2003, s. I-10155.

¹³³ Rozsudok Súdneho dvora vo veci [C-210/06. Cartesio Oktató és Szolgáltató bt.](#) zo 16. decembra 2008 Zb. 2008, s. I-09641.

na územie iného členského štátu, prerušiac tak väzbu, ktorú stanovuje vnútroštátne právo členského štátu, kde bola spoločnosť založená. Nie je ale možné zabrániť odchodu takejto spoločnosti, ak je takýto presun sídla spojený s premenou spoločnosti do formy obchodnej spoločnosti podľa vnútroštátneho práva toho členského štátu, na územie ktorého spoločnosť svoje sídlo presúva.

Načrtnuté základné teórie a východiská sa premietajú aj do riešenia jednotlivých pridružených otázok. Zodpovedať otázku, ktorou teóriou sa riadi náš právny poriadok je možné iba abstrahovaním koncepcie, ktorá sa prejavuje v jednotlivých normách nášho vnútroštátneho právneho poriadku. Pri každom vzťahu s medzinárodným prvkom, ktorého sa zúčastňuje právnická osoba je pritom potrebné skúmať jej subjektivitu (spôsobilosť na práva a povinnosti) a spôsobilosť na právne úkony.

11.2.1. Spôsobilosť na práva a povinnosti právnických osôb

V slovenskom právnom poriadku poznáme v zásade iba dva druhy právnych subjektov: fyzické a právnické osoby, ostatné konštrukcie (napríklad zmluva o združení podľa §§ 829 a nasl. OZ) považujeme za non-subjekty. V niektorých právnych poriadkoch ale existujú právne entity odlišné od fyzických osôb, ktoré síce majú obmedzenú právnu spôsobilosť, ale nepovažujú sa za právnické osoby (napríklad *offene Handelsgesellschaft* alebo *Kommanditgesellschaft* v nemeckom práve).¹³⁴ Niektoré právne poriadky tak medzi fyzické a právnické osoby zaraďujú tretiu skupinu subjektov. Zákonodarca, vedomý si tejto možnosti, začlenil do textu Obchodného zákonníka osobitú úpravu.

§ 22 ObchZ

Právnu spôsobilosť, ktorú má iná než fyzická zahraničná osoba podľa právneho poriadku, podľa ktorého bola založená, má takisto v oblasti slovenského právneho poriadku. Právnym poriadkom, podľa ktorého bola táto osoba založená, sa spravujú aj jej vnútorné právne pomery a ručenie členov/spoločníkov za jej záväzky.

Predmetná úprava Obchodného zákonníka (najmä prvá veta) na prvý pohľad nepôsobí ako kolízna norma. Napriek tomu predstavuje uvedené ustanovenie (aj v prvej vete) kolíznu normu, podľa ktorej sa *právna spôsobilosť* (teda nie len jej vnútorné pomery a ručenie členov/spoločníkov za jej záväzky) inej než fyzickej osoby spravuje právnym poriadkom, podľa ktorého bola založená. Ustanovenie nie je obmedzené iba pre zahraničné subjekty – podnikateľov, a preto zvädza k aplikovaniu aj na prípady nepodnikateľských „iných než fyzických osôb“. Z načrtnutého je možné badať, že slovenský právny poriadok pri vymedzení otázky, kto je subjektom práva, teda kto je nositeľom práv a povinností sleduje (minimálne v oblasti podnikajúcich subjektov) teóriu inkorporácie.

¹³⁴ Pozri bližšie CSACH, K.: História a súčasnosť nemeckého práva osobných (obchodných) spoločností. In: Bujňáková, M. (zost.): *Aktuálne otázky práva*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2007, s. 415 – 431.

11.2.2. Rozsah spôsobilosti právnickej osoby

Pri skúmaní spôsobilosti právnických osôb je najzložitejším problémom tzv. problém „*ultra vires*“, teda otázka osudu právnych úkonov, ktoré nespádajú pod účel, resp. predmet činnosti právnickej osoby (tak, ako je vymedzený napríklad v zakladajúcich dokumentoch), resp. otázka, či právnická osoba má obmedzenú právnu spôsobilosť na niektoré právne úkony. Pod označením *doktrína ultra vires* sa bežne označuje právny mechanizmus, podľa ktorého sú tieto právne úkony neplatné z dôvodu nedostatku spôsobilosti. Doktrína sa celosvetovo nachádza na ústupe, v oblasti, riadiacej sa komunitárnym právom bola koncepcia *ultra vires* (minimálne) pre kapitálové obchodné spoločnosti efektívne odstránená transpozíciou čl. 9 ods. 1 a 2 tzv. prvej „publikačnej“ smernice.¹³⁵ S rovnakým účinkom (neplatnosť právneho úkonu) môže byť ustanovené, že právnická osoba je síce na takýto právny úkon spôsobilá, ale tento úkon je zakázaný kogentným zákazom. Právny následok je v oboch prípadoch ten istý (neplatnosť), ale mechanizmus je odlišný.

V slovenskom práve platí zásada, podľa ktorej právnické osoby ako také majú spôsobilosť *mať* práva a povinnosti (§ 18 ods. 1 OZ) a spôsobilosť právnickej osoby *nadobúdať* práva a povinnosti môže byť obmedzená iba zákonom (§ 19a ods. 1 OZ),¹³⁶ teda nie vnútornými organizačnými predpismi (vrátane rôznych zakladateľských zmlúv alebo stanov). Pre obchodné spoločnosti je zásada spôsobilosti obmedziteľnej iba zákonom jasne vymedzená v § 13 ods. 3 ObchZ (vo vzťahu k Občianskemu zákonníku ide o duplicitnú úpravu). Ak zákon neobmedzí spôsobilosť právnických osôb na právne úkony, tak je právnická osoba spôsobilá na všetky takéto právne úkony. Pri verejnoprávných korporáciách platia ale princípy, ktoré možno označiť ako *de facto ultra vires* doktrína. Aj verejnoprávne korporácie (prípadne štát sám), ak vystupujú v súkromnoprávných vzťahoch, majú v zmysle § 21 OZ postavenie právnických osôb.¹³⁷ Avšak právny predpis ukladá určité povinnosti pri niektorých právnych úkonoch, pri ktorých nepostačuje, ak je právny úkon urobený štatutárnym orgánom v mene právnic-

¹³⁵ [Smernica Rady č. 68/151/EHS z 9.3.1968 o koordinácii ochranných opatrení, ktoré členské štáty vyžadujú od obchodných spoločností na ochranu záujmov spoločníkov a tretích osôb v zmysle druhého odseku článku 58 zmluvy s cieľom zabezpečiť rovnocennosť týchto ochranných opatrení v rámci celého Spoločenstva](#). Slovenská verzia sa nachádza v mimoriadnom vydaní Ú.v. EÚ kap. 17, zv. 1, s. 3 a nasl.

¹³⁶ Dualita inštitútov „spôsobilosť na práva a povinnosti“ a „spôsobilosť na právne a protiprávne úkony“ nie je pri právnických osobách vyjadrená tak intuitívne ako pri fyzických osobách. Pri fyzických osobách text OZ jasne rozlišuje medzi *spôsobilosťou fyzickej osoby mať práva a povinnosti* (§ 7 ods. 1 OZ) a *spôsobilosťou vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti*, ktorá je dokonca legálnou definíciou pojmu spôsobilosť na právne úkony (§ 8 ods. 1 OZ). Pri právnickej osobe si v § 19a ods. 1 OZ zákonodarcu zvolil vyhnúť sa slovnej konštrukcii „*vlastnými právnymi úkonmi*“. Napriek tomu ostal aj pri právnických osobách na dichotómii *mať* práva a povinnosti a *nadobúdať* práva a povinnosti, čo je možné považovať za rozlišovacie kritérium medzi spôsobilosťou na práva a povinnosti a spôsobilosťou na právne úkony.

¹³⁷ Na tomto mieste neriešime otázku, či je nositeľ štátnej moci, vystupujúci v súkromnoprávnom vzťahu, viazaný článkom 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého môže štátny orgán konať iba to, čo mu zákon dovoľuje.

kej osoby, ktorá je na takýto právny úkon spôsobilá, ale je potrebné dodržať aj vnútorné rozhodovacie prípadne rozpočtové procesy, inak je právny úkon – podľa judikatúry – neplatný.¹³⁸

Podľa už citovaného ustanovenia § 22 Obchodného zákonníka sa aj rozsah spôsobilosti cudzej právnickej osoby alebo inej ako fyzickej osoby určuje podľa právneho poriadku, podľa ktorého bola založená.

11.2.3. Zmena sídla právnickej osoby

Dlhodobé pôsobenie určitej právnickej osoby na území iného štátu môže viesť k tomu, že celú svoju aktivitu, alebo aspoň jej rozhodujúcu časť presunie do iného štátu. Presun sídla môže mať formu presunu registrového sídla, alebo presunu faktického sídla (presunu miesta, odkiaľ je spoločnosť riadená). Možnosti slobodného pohybu právnických osôb sa štáty bránia z viacerých dôvodov. Dôvodom prekážok pre *odchod* právnickej osoby z územia štátu môže byť napríklad daňová politika (záujem na zdanení likvidačného zostatku) a prekážok pre povolenie *príchodu* právnickej osoby môže byť ochrana právneho styku, napríklad pred mimoriadne nízkym ručením spoločníkov spoločností za záväzky spoločnosti.¹³⁹

Teórie sídla a inkorporácie nachádzajú svoje hlavné uplatnenie pri presune sídla spoločnosti z jedného do druhého štátu. Pre slovenský právny poriadok má okrem podstatného vplyvu európskeho práva a už citovanej judikatúry Súdneho dvora význam ustanovenie § 26 Obchodného zákonníka.

§ 26 ods. 1 ObchZ

Zahraničná právnická osoba založená na účel podnikania môže premiestniť svoje sídlo zo zahraničia na územie Slovenskej republiky, ak tak ustanoví právo Európskych spoločenských zmlúv alebo, ak to umožňuje medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom. To isté platí aj na premiestnenie sídla slovenskej právnickej osoby do zahraničia.

Napriek vypusteniu odseku 3 predmetného ustanovenia,¹⁴⁰ ktorého druhá veta bola zjavne v rozpore s komunitárnym právom, je možné naďalej tvrdiť, že

¹³⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp.zn. 3 Odo 21/2002, ZSP 6/2004, s. 167. „Majetkovoprávne úkony, o ktorých príslúcha rozhodovať obecnému zastupiteľstvu, sú pre obec záväzné len v prípade predchádzajúceho kladného rozhodnutia tohto zastupiteľstva. Bez takéhoto rozhodnutia starosta obce nemôže v uvedených prípadoch urobiť platný právny úkon za obec.“ Podľa presvedčivej poznámky k uvedenému rozhodnutiu publikovanej taktiež sú obce „verejnoprávnymi korporáciami a pokiaľ konajú vo veciach práva súkromného, nemožno tvorbu a prejavy ich vôle mechanicky posudzovať rovnako, ako by išlo napríklad o obchodné spoločnosti; ide totiž o samosprávny subjekt sui generis, ktorý pre platnosť s nakladaním majetku potrebuje schválenie príslušným orgánom obce (obecným zastupiteľstvom). Schválenie právneho úkonu zo strany príslušného orgánu obce predstavuje podmienku platnosti právneho úkonu obce.“ Rozsudok potvrdený rozsudkom Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 1 Obdo V 9/2005, ZSP 4/2007, s. 140 a nasl., Justičná revue, Príloha 5/2008, s. 63 a nasl.

¹³⁹ K týmto otázkam pozri RINGE, W.-G.: [No Freedom of Emigration for Companies?](#) In: *European Business Law Review*, Vol. 16, 3/2005.

¹⁴⁰ Ustanovenie § 26 ods. 3 ObchZ znelo (zvýraznené autormi): „Vnútorné právne pomery právnickej osoby uvedenej v odseku 1 sa aj po preložení jej sídla do tuzemska spravujú právnym poriadkom štátu, podľa ktorého bola založená. Týmto právnym poriadkom sa spravuje aj ručenie jej spoločníkov

v dôsledku široko koncipovaného ustanovenia § 22 ObchZ sa po zmene sídla spoločnosti spravujú jej vnútorné pomery a ručenie jej členov za záväzky spoločnosti právom štátu, podľa ktorého bola založená. Presun sídla je prípustný iba vtedy, ak to ustanovuje európske právo alebo osobitná medzinárodná zmluva. Všeobecná úprava premiestnenia sídla je ale v zmysle uvedeného ustanovenia obmedzená iba na *právnické osoby založené za účelom podnikania*. Ustanovenia ObchZ môžeme považovať za všeobecnú úpravu pre *všetky* právnické osoby (vrátane tých, ktoré nie sú založené za účelom podnikania) iba s mimoriadne veľkou dávkou zjednodušenia.

Pre ostatné právnické osoby je preto potrebné hľadať osobitnú právnu úpravu. Príkladmo možno uviesť úpravu pôsobenia zahraničných nadácií a neinvestičných fondov na území Slovenskej republiky.

Podľa § 40 zákona č. 34/2002 Z.z. o nadáciách je zahraničnou nadáciou právnická osoba so sídlom mimo územia Slovenskej republiky, ak je nadáciou podľa práva štátu, na ktorého území má svoje sídlo. Zahraničná nadácia môže pôsobiť na území Slovenskej republiky len prostredníctvom svojej organizačnej zložky za rovnakých podmienok a v rovnakom rozsahu ako nadácia vzniknutá podľa tohto zákona, pričom verejnoprospešný účel zahraničnej nadácie musí byť v súlade so slovenským zákonom o nadáciách. Z uvedeného vyplýva, že slovenský právny poriadok sleduje pri nadáciách obmedzenú teóriu sídla (povinnosť zosúladiť verejnoprospešný cieľ so slovenským predpisom, čo však neznamená nutnosť transformovať sa do formy nadácie podľa slovenského práva).

Obdobne podľa § 30 zákona č. 147/1997 Z.z. o neinvestičných fondoch môže zahraničný neinvestičný fond, ktorým je právnická osoba so sídlom mimo územia Slovenskej republiky, ktorá je fondom podľa práva štátu, na ktorého území má svoje sídlo alebo jeho organizačná zložka pôsobiť na území Slovenskej republiky za rovnakých podmienok a v rovnakom rozsahu ako fond vzniknutý podľa tohto zákona, ak splní podmienky na zápis do registra ustanovené týmto zákonom. Pre neinvestičné fondy tak platí teória sídla (pri presune reálneho sídla musia byť splnené podmienky pre zápis do registra stanovené slovenským právom).

11.3. Zastúpenie a konanie za iného

Je notorieta, že subjekty môžu konať bezprostredne (osobne) alebo prostredníctvom tretích osôb, tzv. „zástupcov“. Otázka osobného konania fyzickej osoby je otázkou jej spôsobilosti na práva a povinnosti a na právne úkony. Pri právnickej osobe je situácia zložitejšia. Právnická osoba ako umelá právna konštrukcia nedokáže konať sama, ale iba prostredníctvom fyzických osôb, ktoré sú jej orgánmi.

alebo členov voči tretím osobám, ktoré však nesmie byť nižšie, než ustanovuje slovenské právo pre tú istú alebo obdobnú formu právnickej osoby.“

Otázky zastúpenia v medzinárodnom práve súkromnom boli predmetom snáh o unifikáciu, ktoré ale neboli korunované úspechom. [Haagsky dohovor o rozhodnom práve pre zastúpenie z 14. marca 1978](#) nebol Slovenskou republikou ratifikovaný.¹⁴¹ Kolízne pravidlá pre zastúpenie tak musia byť hľadané v iných prameňoch práva.

Vo všeobecnosti rozlišujeme medzi zákonným zastúpením a zmluvným zastúpením, pričom niektoré právne poriadky poznajú akési medzistupne, akými sú napríklad konanie za iného titulom svojho úradu (*Partei kraft Amtes* v zmysle nemeckého práva) alebo organické zastúpenie. Právne vzťahy vyplývajúce zo zastúpenia sa nachádzajú na pomedzí osobného a zmluvného štatútu. Zákonné zastúpenie je spravidla spojené s nedostatkom spôsobilosti na právne úkony a preto je otázkou osobného štatútu. Obdobne aj otázka rozsahu oprávnení orgánu právnickej osoby konať za právnickú osobu spadá pod osobný štatút právnických osôb. Zmluvné zastúpenie je ale spôsobom realizácie zmluvnej slobody a preto pre neho platia skôr zásady pre určovanie rozhodného práva pre zmluvné vzťahy. V tomto duchu je taktiež potrebné posudzovať rozdiel medzi vnútorným vzťahom medzi zástupcom a zastúpeným (resp. orgánom právnickej osoby a touto osobou) a medzi vonkajším vzťahom zastúpenia (rozsah oprávnenia zástupcu konať priamo v mene zastúpeného a na jeho účet).

¹⁴¹ [Dohovor bol ratifikovaný iba Argentínou, Francúzskom, Holandskom a Portugalskom.](#)

12. Platnosť právnych úkonov v medzinárodnom práve súkromnom

Právny úkon je v zmysle § 34 OZ prejavom vôle smerujúcim najmä k vzniku, zmene alebo zániku tých práv alebo povinností, ktoré právne predpisy s takýmto prejavom spájajú. Právny úkon musí urobiť osoba, ktorá má spôsobilosť na právne úkony. Pre platnosť právneho úkonu je ďalej potrebné, aby spĺňal obsahové (tzv. vecná platnosť) a formálne náležitosti (tzv. formálna platnosť) vyžadované právnym poriadkom.

Aj platnosť právneho úkonu sa spravidla posudzuje ako [čiasťková otázka](#). Môže byť ale aj hlavnou otázkou, napríklad pri konaní o určenie platnosti, resp. neplatnosti určitého právneho úkonu. To znamená, že platnosť právneho úkonu sa spravidla posudzuje oddelene od hlavnej otázky konania a za použitia samostatných kolíznych noriem. Samotný právny vzťah sa tak môže riadiť jedným právnym poriadkom, ale platnosť právneho úkonu, ktorý tento právny vzťah zakladá budeme posudzovať oddelene, podľa osobitných kolíznych pravidiel, ktoré môžu odkazovať na odlišný právny poriadok.

Rozlišujeme medzi troma skupinami kolíznych noriem určujúcimi, ktorý právny poriadok je použiteľný na posúdenie:

- vecnej a formálnej platnosti právnych úkonov vo všeobecnosti,
- vecnej a formálnej platnosti zmluvy ako dvojstranného právneho úkonu a
- formálnej platnosti osobitných druhov právnych úkonov (závet, uzavretie manželstva).

12.1. Všeobecná kolízna úprava platnosti právnych úkonov

Všeobecná kolízna úprava platnosti akýchkoľvek právnych úkonov, bez ohľadu na to, či sú jednostranné alebo dvojstranné, je obsiahnutý v § 4 ZMPSaP. Všeobecná kolízna úprava platnosti právnych úkonov v relevantných nariadeniach a medzinárodných zmluvách (s určitými výnimkami, ktorým sa budeme venovať neskôr) absentuje.

§ 4 ZMPSaP Právne úkony

Pokiaľ nie je ustanovené alebo pre rozumné usporiadanie vzťahov nevyhnutné niečo iné, spravuje sa platnosť právneho úkonu, ako aj následky jeho neplatnosti tým istým právnym poriadkom ako účinky právneho úkonu; pokiaľ však ide o formu, postačí, ak sa urobilo zadosť právu miesta, kde došlo k prejavu vôle, výmúč, že by právny poriadok, ktorým sa spravuje zmluva, predpisoval písomnú formu úkonu ako podmienku jeho platnosti.

Zákon rozlišuje medzi platnosťou vo všeobecnosti a formálnou platnosťou. *Vecnou platnosťou* rozumieme splnenie obsahových požiadaviek platnosti právneho úkonu ako napríklad náležitosti oferty a akceptácie, určitosti či dovoľnosť právneho úkonu. Otázky vecnej platnosti sa spravujú právom štátu, ktorým sa spravujú účinky právneho úkonu (*lex causae*).

Pri skúmaní platnosti je preto – zdanlivo paradoxne – potrebné uskutočniť nasledovnú myšlienkovú operáciu:

1. vychádzať z toho, že právny úkon je platný, potom
2. zistiť, na ktorý právny poriadok odkazuje kolízna norma pre tento úkon a následne
3. preskúmať, či právny úkon spĺňa požiadavky takto určeného právneho poriadku.

V tejto súvislosti sa nemôžeme vyhnúť konfliktu kvalifikácii, lebo pri hľadaní kolíznej normy (na zistenie jej *rozsahu*) musíme právny úkon klasifikovať (ako darovanie, odpustenie dlhu, a podobne), a to pred tým, ako bude možné určiť ten právny poriadok, podľa ktorého sa posudzuje jeho platnosť.

Právne úkony musia spĺňať okrem obsahových (teda vecných) aj formálne požiadavky. Slovenské kolízne pravidlo pritom oddeľuje otázku *formálnej platnosti* od *vecnej platnosti*. Ustanovuje, že aj v prípade, ak by právny úkon v zmysle toho právneho poriadku, ktorým sa riadi právny úkon a jeho účinky (a teda aj požiadavky na vecnú platnosť) mal byť neplatným z dôvodu nedostatku vyžadovanej formy, bude tento právny úkon platný, ak budú splnené požiadavky na formu tohto právneho úkonu v tom štáte, kde došlo k prejavu vôle. Účelom predmetnej normy je ochrana právneho styku (podobne ako v prípade § 3 ods. 2 ZMPSaP pre otázky spôsobilosti na právne úkony). Uvedená ochrana je obmedzená v prípade, ak právny poriadok, ktorým sa riadi zmluva, vyžaduje pre jej platnosť písomnú formu. Dôvod, prečo je uvedené obmedzenie ochrany právneho styku predpokladané iba pre *zmluvy* je otázne, keď aj jednostranné právne úkony môžu vyžadovať písomnú formu. Ako vyplynie z ďalšieho výkladu, uvedená norma do určitej miery odporuje ustanoveniu čl. 11 nariadenia Rím I, a preto sa v rozsahu pôsobnosti tohto nariadenia nepoužije.

12.2. Kolízna úprava platnosti zmlúv

Osobitné pravidlá pre posudzovanie vecnej a formálnej platnosti zmlúv ako dvojstranných právnych úkonov obsahuje Rím I. Predmetné ustanovenia majú prednosť pred ZMPSaP.

Článok 10 Rím I **Vecná platnosť**

1. Existencia a platnosť zmluvy alebo akéhokoľvek jej ustanovenia sa určí podľa právneho poriadku, ktorým by sa podľa tohto nariadenia spravovala zmluva alebo jej ustanovenie v prípade ich platnosti.
2. Napriek tomu strana, aby preukázala, že s uzavretím zmluvy nesúhlasila, môže sa odvolať na právny poriadok krajiny svojho obvyklého pobytu, ak z okolností vyplýva, že by nebolo odôvodnené posudzovať účinky jej správania podľa právneho poriadku uvedeného v odseku 1.

Nariadenie Rím I prináša v čl. 10 ods. 2 v porovnaní s úpravou v ZMPSaP dodatočné ochranné opatrenie, ktoré garantuje osobe, ktorá mala so zmluvou súhlasiť, právo odvolať sa na skutočnosť, že podľa právneho poriadku svojho obvyklého pobytu (teda právneho poriadku, ktorého znalosť a aplikáciu je možné predpokladať) neboli splnené podmienky pre účinné udelenie súhlasu s uzavretím zmluvy. Rozsah ochrany je ale obmedzený *iba* na otázku súhlasu strany s uzavretím zmluvy. Strana sa tak môže odvolávať napríklad na to, že

mlčanie nie je prejavom súhlasu, alebo že jej prejav vôle obsahujúci drobné odchýlky od ponuky nie je možné považovať za bezvýhradnú akceptáciu, ak je táto vyžadovaná pre uzavretie zmluvy právnym poriadkom jej obvyklého pobytu,¹⁴² prípadne môže namietat' nedostatočné sprístupnenie obsahu zmluvy, ktoré sa jej stalo prístupným až po uzatvorení zmluvy, hoci sú takéto zmluvy podľa niektorých právnych poriadkov platne uzatvorené.¹⁴³

Nariadenie Rím I upravuje aj osobitné kolízne pravidlá pre posudzovanie platnosti zmlúv. Predmetné ustanovenia majú prednosť pred § 4 ZMPSaP.

Článok 11 Rím I **Formálna platnosť**

1. Zmluva uzavretá medzi osobami, ktoré sa nachádzajú alebo ktorých zástupcovia sa v čase jej uzavretia nachádzajú v tej istej krajine, je formálne platná, ak spĺňa formálne požiadavky právneho poriadku, ktorým sa spravuje podľa tohto nariadenia, alebo právneho poriadku krajiny, v ktorej sa uzavrela.
2. Zmluva uzavretá medzi osobami, ktoré sa nachádzajú alebo ktorých zástupcovia sa v čase jej uzavretia nachádzajú v rôznych krajinách je formálne platná, ak spĺňa formálne požiadavky právneho poriadku, ktorým sa spravuje podľa tohto nariadenia, alebo právneho poriadku ktorejkoľvek z krajín, v ktorých sa nachádza ktorákolvek zo strán alebo jej zástupca v čase uzavretia zmluvy, alebo právneho poriadku krajiny obvyklého pobytu ktorejkoľvek zo strán v uvedenom čase.
3. Jednostranný právny úkon týkajúci sa existujúcej alebo budúcej zmluvy je formálne platný, ak spĺňa formálne požiadavky právneho poriadku, ktorým sa spravuje alebo ktorým by sa spravovala zmluva podľa tohto nariadenia, alebo právneho poriadku krajiny, v ktorej sa tento úkon vykonal, alebo právneho poriadku krajiny, v ktorej osoba, ktorá ho vykonal, mala v tom čase svoj obvyklý pobyt.
4. Odseky 1, 2 a 3 tohto článku sa neuplatňujú na [spotrebiteľské] zmluvy, [...]. Forma týchto zmlúv sa spravuje právnym poriadkom krajiny, v ktorej má spotrebiteľ svoj obvyklý pobyt.
5. Bez ohľadu na odseky 1 až 4, zmluva, ktorej predmetom je vecné právo k nehnuteľnosti alebo nájom nehnuteľnosti, podlieha, pokiaľ ide o jej formu, právnemu poriadku krajiny, v ktorej sa nachádza nehnuteľnosť, ak sa podľa tohto právneho poriadku:
 - a) tieto normy uplatňujú bez ohľadu na krajinu uzavretia zmluvy a bez ohľadu na právny poriadok, ktorým sa zmluva spravuje, a
 - b) od týchto noriem sa nemožno odchyliť dohodou.

Nariadenie Rím I prichádza s koncepciou, ktorá sleduje cieľ odstrániť prílišné formálne požiadavky, keď na splnenie formálnych požiadaviek postačí splnenie

¹⁴² Moderné obchodné úpravy napríklad predpokladajú, že v prípadoch neodporovaných modifikovaných akceptov návrhu zmluvy môže dôjsť k právne účinnému uzatvoreniu zmluvy. Pozri napríklad čl. 19 ods. 2 [Dohovoru OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru](#). Oznámenie MZV č. 160/1991 Zb., či potvrdzovací list medzi podnikateľmi v zmysle nemeckého práva ([kaufmännisches Bestätigungsschreiben](#)), alebo riešenia vzájomne odporujúcich si všeobecných obchodných podmienok (tzv. [battle of forms](#)).

¹⁴³ Dohodami, ktorých obsah sa stane zrejším až po samotnom uzatvorení dohody sú najčastejšie tzv. shrink – wrap dohody (tzv. zmluvy s „ochranným balením“), kedy sa zmluva uzatvára napríklad odstránením baliacej fólie (napríklad na CD/DVD nosiči) a jej obsah (teda obsah návrhu na uzatvorenie zmluvy) sa stane prístupným až týmto otvorením a tzv. click – wrap dohody, ktoré sú využívané v elektronickej komunikácii. Súdy USA vo viacerých prípadoch považovali tieto druhy dohôd za právne účinné. Pre komplexnejší rozbor pozri TANGI, A.: „Elektronische“ Geschäftsbedingungen („e-AGB“): Ein Blick auf einschlägige Rechtsgrundlagen und Entwicklungen in der EU (insbes. Österreich) und in den USA. In: *Prinzipien des Privatrechts und der Rechtsvereinheitlichung* (Jahrbuch Junger Zivilrechtswissenschaftler). Richard Boorberg Verlag, 2000, s. 194.

jednej z rôznych alternatív. Nariadenie pritom obsahuje aj kolíznu úpravu formálnej platnosti jednostranných právnych úkonov, ale iba tých, ktoré súvisia so zmluvou (napríklad odstúpenie alebo výpoveď, určenie splatnosti, atď.). V ostatných prípadoch bude rozhodujúca právna úprava v ZMPSaP.

12.3. Kolízna úprava platnosti vybraných právnych úkonov

Osobitné kolízne pravidlo platí pre formu závetu, ktorá sa v zmysle § 18 ods. 2 ZMPSaP spravuje právom štátu, príslušníkom ktorého bol porúčiteľ v čase, keď závet urobil; stačí však, ak vyhovie právu štátu, na území ktorého bol závet urobený. To isté pritom platí o forme zrušenia závetu. Forma uzavretia manželstva ako osobitného právneho úkonu sa v zmysle § 20 ZMPSaP spravuje právom miesta, kde sa manželstvo uzaviera. Týmto osobitným prípadom sa budeme venovať v neskorších statiach.¹⁴⁴

¹⁴⁴ Pozri state 19.1.2. a 20.2.

13. Vecné práva v medzinárodnom práve súkromnom

Vlastníctvo je jedným zo základných právnych inštitútov a stavebných kameňov moderného (nielen) súkromného práva. Vlastníctvo a iné vecné práva sú chránené osobitnými právnymi mechanizmami, odlišnými od bežného záväzkového práva. Vecné práva pôsobia *erga omnes*, teda voči všetkým subjektom, a nie len medzi tými, ktorí sú (napríklad) v zmluvnom vzťahu o prevode vlastníctva. Dohodou dvoch strán nie je možné vytvárať nové druhy vecných práv pôsobiacich *erga omnes*, lebo takýmto spôsobom by boli uložené povinnosti tretím osobám (povinnosť akceptovať novovytvorené vecné právo). Preto platí aj pre vecné právo princíp *numerus clausus*, teda uzatvorený výpočet druhov vecných práv.

Vecné práva sú príkladom absolútnych práv (pôsobiacich *erga omnes*). Absolútne práva sa od relatívnych právnych vzťahov (typicky zmluvných záväzkových vzťahov) vyznačujú viacerými odlišnosťami. Je rozdiel medzi ochrannou zmluvného vzťahu a absolútneho práva (resp. právnej pozície). Do určitej miery zjednodušujúc môžeme povedať, že subjekt je v zmluvnom vzťahu chránený pred porušením tohto vzťahu druhou stranou. Iba od svojho zmluvného partnera totiž môže očakávať, že splní to, na čo sa zmluvou zaviazal a bude zodpovedať za následky, ak takúto povinnosť poruší. Právnym prostriedkom ochrany zmluvného postavenia je žaloba o plnenie zmluvného záväzku, alebo o iné plnenie z dôvodu nesplnenia zmluvného záväzku. Na druhej strane subjekt, ktorému prislúcha absolútne právo je chránený *erga omnes*, teda potenciálne voči akémukol'vek porušiteľovi svojej pozície. Absolútne právo je chránené *negatívne* (zapieracou žalobou proti hroziacim a trvajúcim zásahom) a *deliktuálne* (s cieľom nahradiť škodu už spôsobenú zásahom do absolútneho práva).¹⁴⁵

Za vecné práva v subjektívnom slova zmysle budeme považovať také práva, pri ktorých existuje osobitný vzťah medzi týmto právom (právnym putom) a určitým predmetom, ktorý stojí mimo tohto práva (priradenie určitého predmetu určitému subjektu), vyznačujúci sa absolútnosťou (výlučnosťou) a bezprostrednosťou.¹⁴⁶ Medzi vecné práva patrí vlastníctvo a iné vecné práva k cudzej veci (vecné bremená, záložné a zádržné právo).

Otázka vecného práva je často predbežnou otázkou pre posudzovanie nároku. Napríklad aktívne legitimovaný pri nároku na náhradu škody na veci spôsobe nej deliktom bude (spravidla) jej vlastník. Pri posudzovaní takéhoto nároku na náhradu škody (záväzkový mimozmluvný vzťah) bude preto potrebné nájsť aj odpoveď na otázku vecnoprávnej pozície. Otázka vecného práva môže byť ale aj hlavnou otázkou v konaní. Tak je tomu napríklad pri žalobe o určenie vlastníckeho práva k určitej veci.

¹⁴⁵ Na tomto mieste ponecháme stranou ochranu prostredníctvom inštitútu bezdôvodného obohatenia, ktorou sa chráni oprávnený pred narušením jeho absolútneho práva uzurpovaním (neoprávneným a bezdôvodným užívaním predmetu takéhoto práva) inou osobou, a ktorý prichádza do úvahy subsidiárne a doplnkovo k načrtnutým ochranným mechanizmom.

¹⁴⁶ Ponúknuté vymedzenie je zásadne ovplyvnené dielom: CANARIS, C.-W.: Die Verdinglichung obligatorischer Rechte. In: *Festschrift für Werner Flume*. Köln : Otto Schmidt, 1978, s. 373 a nasl.

Základným prameňom skúmania otázok vecných práv v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom je vnútroštátny predpis – ZMPSaP. Pravidlá pre určovanie práva použiteľného pre vecné práva nie sú predmetom úpravy nariadení európskeho práva.¹⁴⁷ Ani snahy o medzinárodnú úpravu tejto oblasti skôr neboli úspešné. [Haagsky dohovor o práve použiteľnom na prevod vlastníckeho práva pri medzinárodnej kúpnej zmluve z roku 1958](#) nevstúpil do platnosti pre nedostatočný počet ratifikácií. Špecifické pravidlá upravuje [Dohovor o medzinárodných zabezpečovacích právach na mobilné zariadenia](#) prijatý v Kapskom Meste 16. novembra 2001 a pripravený pod egidou Medzinárodného inštitútu pre unifikáciu súkromného práva (UNIDROIT) vrátane jeho Protokolov týkajúcich sa [leteckých](#) alebo [železničných](#) zariadení. Tento dohovor vytvára osobitnú (priamu) úpravu zabezpečovacích práv umožňujúcich financovanie finančne náročných zariadení (lietadlá, lode, kozmické lode, vlaky), ktorá nebude podrobená kolíznej úprave.

Vecným štatútom označujeme výsledok kolíznoprávnej klasifikácie, teda určenie právneho poriadku použiteľného pre vecné práva. Do rozsahu vecného štatútu spadajú odpovede na otázky, aké druhy vecných práv pôsobia, aké sú podmienku ich vzniku, aký je ich rozsah vrátane vecnoprávných prostriedkov ich ochrany a aké sú predpoklady ich zániku. Rozsah vecného štatútu je ohraničený inými štatútmi, najmä dedičským (nadobudnutie dedičstva), manželským (majetkové práva manželov) či osobným štatútom obchodných spoločností.

13.1. Právomoc súdu pri vecných právach

Právomoc súdu pri vecných právach nevyčnieva osobitne z pravidiel vymedzujúcich právomoc súdov v občianskych a obchodných veciach. Z pedagogických dôvodov a v snahe o uchovanie prehľadnosti výkladu odkazujeme na rozbor [tam](#) podaný, osobitne na [výlučnú právomoc](#) súdu členského štátu, kde sa nehnuteľnosť nachádza pri sporoch týkajúcich sa vecných práv k tejto nehnuteľnosti.

13.2. Určenie rozhodného práva pre vecné právo

Podstatou vecných práv je ich spätosť s vecou. Z toho dôvodu je pochopiteľné, že základným hraničným určovateľom, ktorý bude rozhodovať o tom, ktorý právny poriadok sa má pri posudzovaní otázok vecného práva použiť, je miesto, kde sa vec nachádza (*lex rei sitae*). Uvedený hraničný určovateľ bol zvolený aj slovenským zákonodarcom (§ 5 ZMPSaP).

¹⁴⁷ Určitú výnimku predstavujú účinky odstúpenia, ktoré môžu byť aj vecnoprávne. Pozri čl. 12 ods. 1 písmeno e) Rím I. Práve otázka prípadných vecnoprávných účinkov ukončenia zmluvy bola dôvodom, pre ktorý bolo k čl. 10 ods. 1 písmeno e) Rímskeho dohovoru možné si uplatniť výhradu. (pozri čl. 22 [Rímskeho dohovoru](#)). Proti ustanoveniu nariadenia nie je možné si uplatniť výhradu.

§ 5 ZMPSaP

Vecné práva k nehnuteľnostiam i k hnutel'ným veciam sa spravujú, pokiaľ v tomto zákone alebo v osobitných predpisoch nie je ustanovené inak, právom miesta, kde je vec.

Z ustanovenia vyplýva, že vecné práva ako k nehnuteľným, tak aj k hnutel'ným veci sa spravujú právom určeným podľa toho istého hraničného určovateľa. Preto v zásade nie je potrebné skúmať, či je vec nehnuteľnosťou alebo hnutel'nosťou a kvalifikačný problém v tejto rovine odpadá. Vzhľadom na hraničný určovateľ je zjavné, že kolízna norma § 5 ZMPSaP sa neaplikuje v prípadoch vecných práv, ktoré sa s určitou vecou nespájajú (napríklad záložné právo k pohľadávke, ak by sme ho považovali za vecné právo).

Právny poriadok *lex rei sitae* bude rozhodujúci pre určenie, aké druhy vecných práv pôsobia, aké sú podmienku ich vzniku, aký je ich rozsah vrátane vecnoprávných prostriedkov ich ochrany a aké sú predpoklady ich zániku. Podľa tohto právneho poriadku sa posúdi aj otázka, či sa má aplikovať princíp abstrakcie alebo kauzality¹⁴⁸ pri zmluvnom prevode vlastníckeho práva, hoci by sa zmluva spravovala iným právnym poriadkom.

13.2.1. Premiestnenie hnutel'ných vecí, zmena štatútu a *res in transitu*

Vzhľadom na skutočnosť, že hnutel'né veci sa môžu premiestňovať a dostať sa tak z jedného štátneho územia na druhé bolo potrebné ustanoviť pravidlá pre posudzovanie vzniku a zániku práv k hnutel'ným veciam.

§ 6 ZMPSaP

Vznik a zánik práv k hnutel'ným veciam sa spravuje právom miesta, kde vec bola v čase, keď nastala skutočnosť, ktorá zakladá vznik alebo zánik tohto práva. Ak ide o vec, ktorá sa podľa zmluvy prepravuje, posudzuje sa vznik a zánik týchto práv podľa práva miesta, odkiaľ bola vec odoslaná.

Tým, že skutočnosť predstavujúca hraničný určovateľ vecných práv môže podliehať zmenám (vec môže byť premiestnená), dochádza pri zmene miesta veci aj zmena režimu vecných práv, týkajúcich sa tejto veci. Zmena polohy veci tak spôsobuje zmenu použiteľného právneho poriadku (tzv. zmenu štatútu). Je pritom potrebné rozlišovať medzi ukončeným a neukončeným posudzovaným stavom.¹⁴⁹ Ukončený právny stav nevedie k zmene štatútu, keďže, ak je vec premiestnená do iného štátu po tom, ako sa nadobudne vecnoprávna pozícia (vlastníctvo, držba), nemá už tento presun dopad na vzniknutú vecnoprávnu pozíciu.

Príklad: Na území štátu X nadobudne osoba A vlastnícke právo v súlade s právom tohto štátu. Neskôr osoba A premiestni vec do štátu Y, v ktorom je vec poškodená. Súd rozhoduje o žalobe osoby A o náhradu škody voči škodcovi.

Ak súd posudzuje nárok na náhradu škody na veci a posudzuje aktívnu legitimitáciu žalobcu (vlastníctvo veci), aplikuje ustanovenie § 6 veta prvá ZMPSaP,

¹⁴⁸ Princípy abstrakcie a kauzality dávajú odpoveď na otázku, či z dôvodu neplatnosti zmluvy, na základe ktorej sa vecné právo prevádza, dochádza aj k neúčinnosti samotného prevodu vecného práva.

¹⁴⁹ Podrobnejšie pozri KEGEL, G., SCHURIG K.: *Internationales Privatrecht*. 9. Vydanie. München : C.H.Beck, 2004, s. 771 a nasl.

podľa ktorého sa nadobudnutie pozície vlastníka veci posudzuje podľa práva, kde bola daná pozícia nadobudnutá. To znamená, že ak osoba A riadne nadobudla vlastníctvo na území štátu X v súlade s týmto právnym poriadkom (*lex rei sitae*), vlastníctvo sa uzná a nebude potrebné skúmať, či sa aj podľa práva štátu Y stala vlastníkom veci. Skúmaná vecnoprávna otázka (vznik vlastníckeho práva) sa totiž viaže na štát X a nie na štát Y; *fait accompli*.

Skutočná zmena štatútu nastáva v inej situácii:

Príklad: Osoba A sa stala na území štátu X vlastníkom veci, ktorú neskôr premiestnila na územie štátu Y. Na území štátu Y bola vec prevedená na osobu B.

V tomto prípade síce osoba A nadobudla vlastníctvo v zmysle práva štátu X (a je za vlastníka považovaná aj v štáte Y), zároveň ale dochádza premiestnením veci k zmene štatútu a osoba B sa stáva vlastníkom veci v súlade s právom štátu Y a v rozsahu týmto právnym poriadkom stanoveným. Pokiaľ sa vecnoprávna pozícia osoby A posudzuje podľa práva X, vecnoprávna pozícia osoby B sa posudzuje podľa práva Y. Pokiaľ v prvom príklade bola skúmaná vecnoprávna pozícia – vlastníctvo veci osobou A, v druhom prípade to bol jeho prevod, resp. nadobudnutie vlastníctva osobou B.

Špeciálna právna úprava (§ 6 veta druhá ZMPSaP) platí pre prepravované veci (*res in transitu*). Zámerom normotvorcu bolo umožniť jasnú dispozíciu s prepravovanými predmetmi aj počas ich transportu, kedy predávajúci a kupujúci ani nemusia vedieť, kde presne sa vec v tom čase nachádza (napríklad niekde na trati medzi Pekingom a Berlínom). Ak by takáto špeciálna úprava neexistovala, strany by nemali istotu vo vecnoprávných účinkoch zmluvy (nevedeli by určiť, podľa akého právneho poriadku sa nadobúda vlastníctvo). Potrebu zabezpečenia právnej istoty pri vecnoprávných zmenách vo vzťahu k prepravovaným veciam zvyšuje to, že počas transportu vecí dochádza k častému prevodu cenných papierov a iných dokladov (náložný list, konosament), ktorými sa preukazuje oprávnenie nakladať s prepravovaným nákladom.

Iné by preto malo platiť v situáciách, kedy je vec prepravovaná jednou zo zmluvných strán (napríklad predaj auta, ktoré predávajúci sám šofériuje – prepravuje do krajiny predávajúceho), vtedy sa žiada aplikovať ustanovenie § 6 veta prvá ZMPSaP alebo určiť to rozhodné právo, ktoré najlepšie zodpovedá rozumnému a spravodlivému usporiadaniu právneho vzťahu.

13.2.2. Zápisy vo verejných knihách

Mnohé vecné práva podliehajú registrácii. Registrácia spravidla podlieha verejnému právu. Cieľom registrácie vecných práv je zabezpečiť právnu istotu účastníkov právneho styku najmä pri statkoch, pri ktorých chýba publicita ich príslušnosti k určitej osobe (akou je napríklad držba), resp. je ich samotný predmet zistiteľný často až z takejto evidencie (kataster nehnuteľností, register záložných práv, osobitné registre určitých predmetov atď.). Vzhľadom na skutočnosť, že úprava registrácie vecných práv spadá do oblasti verejného práva, neprekvapuje, že aj podľa ZMPSaP sa má pri posudzovaní otázok spojených so

zápismi do verejných kníh (nejde pritom iba o účinky zápisov, alebo obsah týchto zápisov) použiť vždy právo štátu, ktorý takúto registráciu vedie.

§ 7 ZMPSaP

Ustanovenia o zápisoch do verejných kníh platné v mieste, kde nehnuteľnosť je, sa použijú i vtedy, keď právny dôvod vzniku, obmedzenia alebo prevodu knihového práva sa posudzuje podľa iného právneho poriadku.

Napriek tomu, že § 7 ZMPSaP predpokladá, že zápis sa týka iba nehnuteľnosti, považujeme za vhodné predmetnú kolíznu normu uplatňovať (analogicky, alebo cestou rozumného a spravodlivého riešenia) aj na prípady iných verejnoprávných registrácií. Podľa takto určeného práva sa budú posudzovať nielen otázky podmienok pre povolenie zápisu, ale aj otázky právnych účinkov takýchto zápisov (konštitutívny / deklaratórny), vrátane toho, do akej miery je možné sa na tieto zápisy spoliehať (pozitívna publicita, negatívna publicita alebo predpoklad správnosti).

13.2.3. Vydržanie vlastníckeho práva

Špeciálna úprava kolízneho pravidla platí pre vydržanie ako spôsob nadobudnutia vlastníckeho práva (alebo iného vecného práva – napríklad práva k cudzej veci). Podstatou vydržania je dobromyseľná neprerušená držba cudzej veci ako vlastnej po dobu ustanovenú právnym predpisom. Najčastejším prípadom vydržania sú situácie, kedy z určitých dôvodov nedošlo k zmluvnému prevodu vlastníctva, hoci to zmluvné strany zamýšľali. Napríklad neboli splnené podmienky pravidla *nemo plus iuris*, hoci zmluvné strany nevedeli, že predávajúci nie je vlastníkom a zároveň právo, rozhodné pre vznik vlastníckeho práva u perspektívneho nadobúdateľa neumožňuje dobromyseľné nadobudnutie vlastníctva. V takomto prípade sa kupujúci nestáva vlastníkom veci, ale iba dobromyseľným držiteľom a vlastníkom sa stane až po uplynutí vydržacej lehoty.

§ 8 ZMPSaP

Vydržanie sa spravuje právom miesta, kde bola vec na začiatku vydržacej doby. Vydržateľ sa však môže dovolať právneho poriadku štátu, na území ktorého sa vydržanie vykonalo, ak od času, keď vec bola v tomto štáte, sú podľa právneho poriadku tohto štátu splnené všetky podmienky vydržania.

Ako je zrejmé z uvedeného ustanovenia, vydržateľ je chránený možnosťou dovolávať sa splnenia podmienok vydržania podľa iného práva, ako je právo rozhodné pre vydržanie. Ochrana vydržateľa je odôvodnená tým, že v prípade, ak vydržateľ pobýva v štáte dlhšiu dobu, tak je spravodlivé a rozumné predpokladať, že pozná tamojší právny poriadok a preto by mala byť chránená jeho (abstraktná) dôvera v to, že spĺňa podmienky vydržania v tomto štáte bez ohľadu na to, kedy vydržacia doba začala plynúť a podľa ktorého práva sa spravuje. Nebolo by spravodlivým požadovať, aby vec bola nepretržite na území tohto štátu. Vzhľadom na skutočnosť, že uvedené ustanovenie je konštruované ako ochrana dôvery vydržateľa, malo by postačovať, že vydržateľ má vôľu vec držať v krajine, kde pobýva.

Príklad: Slovenský kupujúci v dobrej viere počas krátkej návštevy v cudzej krajine kúpi potápačský výstroj, ktorý nepatrí predávajúcemu v krajine, ktorej právny poriadok vyžaduje

je na vydržanie vlastníctva hnutelných vecí uplynutie doby desiatich rokov. Bez toho, aby si nedostatok uvedomil vráti sa na Slovensko a začne túto výstroj využívať. Raz ročne vycestuje na dovolenku aj s výstrojom.

Určité otázky môže vyvolávať možnosť vstúpenia ďalšieho nadobúdateľa do pozície predchodcu. Ďalším prevodom veci (teda držby) na nadobúdateľa v zásade vstupuje nový nadobúdateľ do postavenia svojho predchodcu (teda aj do behu premlčacej lehoty). Preto by aj začiatok a trvanie lehôt nemali byť zmenou držiteľ'a dotknuté.

14. Závazkové vzťahy v medzinárodnom práve súkromnom

Podľa § 488 OZ je záväzkovým vzťahom právny vzťah, z ktorého veriteľovi vzniká právo na plnenie (pohľadávka) od dlžníka a dlžníkovi vzniká povinnosť splniť záväzok. V zmysle § 489 OZ vznikajú záväzky z právnych úkonov, najmä zo zmlúv (ale aj z jednostranných záväzkov), zo spôsobenej škody, z bezdôvodného obohatenia a iných skutočností predvídaných zákonom. Vo všeobecnosti sa v modernej civilistike za *causae obligationum* (dôvod vzniku záväzku) považujú rôzne skutočnosti: zmluva, delikt, bezdôvodné obohatenie a bezpríkazné konanie, alebo iné skutočnosti určené zákonom.

Záväzkový vzťah je relatívnym právnym vzťahom pôsobiacim *inter partes*. To ho odlišuje od absolútnych (špeciálne vecných) práv pôsobiacich *erga omnes*. Záväzkové vzťahy ale dopĺňajú vecnoprávnu úpravu a jedna bez druhej by bola iba ťažko mysliteľná. Napríklad otázka, komu vec patrí je otázka vecnoprávna (kto je *erga omnes* považovaný za vlastníka veci?), ale otázka náhrady škody spôsobenej na veci je už otázkou záväzkového práva, a keďže takýto záväzok je iba *inter partes* má poškodený nárok práve voči škodcovi a – v zásade – iba voči nemu. Neznamená to ale, že každý nárok je svojou povahou záväzkovoprávny. Napríklad nárok na vydanie veci (*reivindikácia*) je v kontinentálnom ponímaní konštruovaný vecnoprávne a preto napríklad nepodlieha premlčaniu.

Nielen v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom si nevystačíme so zatriedením určitého vzťahu, resp. nároku ako vecnoprávneho či záväzkovoprávneho. Ako sme vyššie uviedli, záväzky vznikajú z rôznych dôvodov. Záväzkové vzťahy sú heterogénnou skupinou právnych vzťahov. V rámci kolízneho práva sa ustanovili rôzne kolízne pravidlá pre záväzky vzniknuté na základe rôznych dôvodov. Význam určenia dôvodu záväzku má pritom vplyv nielen na výber konkrétnej kolíznej normy, ale často aj na samotné hmotnoprávne riešenie problematickej otázky, napríklad na určenie rozsahu náhrady škody. Často je totiž napríklad zodpovednosť za škodu spôsobenú porušením zmluvy širšia ako zodpovednosť za škodu spôsobenú deliktom (odškodňuje sa väčšia paleta porušení a škôd a náhrada je spravidla väčšia, nakoľko sa predpokladá, že zmluva chráni širšie záujmy).

14.1. Systém prameňov kolíznej úpravy záväzkových vzťahov

Nariadenia európskeho práva ustanovujú rozličné pravidlá pre určenie rozhodného práva pre zmluvné záväzky a pre mimozmluvné záväzky. Pravidlá pre určenie rozhodného práva pre zmluvné súkromnoprávne záväzky sú obsiahnuté v **nariadení o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I)**,¹⁵⁰ ktoré záverom roku 2009 nahradilo Rímsky dohovor,¹⁵¹ a kolízne pravidlá pre mimozmluvné záväzky v **nariadení o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväz-**

¹⁵⁰ [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(Rím I\)](#). Ú. v. EÚ L 177, 4.7.2008, s. 6 – 16.

¹⁵¹ [Dohovor o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky](#). Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 474/2006 Z.z.

ky (Rím II).¹⁵² Uvedené nariadenia vytvárajú kolízne pravidlá unifikačnou cestou a úprava v nich má, v rámci jej pôsobnosti, prednosť pred úpravou vnútroštátnou. Uvedené kolízne pravidlá sa pritom nepoužijú iba na tzv. intrakomunitárne situácie (situácie, kedy dochádza k stretu právnych poriadkov členských poriadkov), ale aj v prípadoch, kedy dochádza k stretu medzi právnym poriadkom členského štátu a (akýmkoľvek) tretím štátom, ako aj v prípadoch stretu medzi dvoma ľubovoľnými právnymi poriadkami. Nariadenia Rím I či II sa preto aplikujú nielen pri strete medzi právom nemeckým, francúzskym či slovenským, ale aj vtedy, ak by slovenský súd posudzoval stret medzi čínskym a argentínskym právom. Cieľom európskych kolíznych pravidiel je všeobecná unifikácia (dovtedy vnútroštátneho) kolízneho práva v určitých otázkach. Z toho vyplýva, že v oblasti zmluvných a mimozmluvných záväzkov – v rozsahu pôsobnosti uvedených komunitárnych predpisov – sa zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom nepoužije. Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom sa preto aplikuje iba vtedy, ak riešená otázka nespadá do pôsobnosti nariadení Rím I a Rím II. Z praktického hľadiska preto vždy v prvom rade siahame k nariadeniam a zisťujeme, či právny vzťah, ktorý posudzujeme, spadá pod rozsah pôsobnosti určitého nariadenia. Iba ak by daný právny vzťah nespadol pod pôsobnosť nariadenia, siahneme pri hľadaní kolíznej normy k vnútroštátnemu ZMPSaP.

Pri rozhodovaní o tom, či na určenie práva použiteľného pre určitý záväzkový vzťah použijeme nariadenie Rím I alebo Rím II sa budeme riadiť tým, či posudzovaný vzťah je zmluvným alebo mimozmluvným záväzkom (záväzkovým vzťahom).

Rôzne právne poriadky definujú *súkromnoprávnu zmluvu* rôzne, prípadne ju nedefinujú vôbec a definíciu ponechávajú na právnu vedu. Všeobecná zhoda panuje pravdepodobne na tom, že zmluva je dvojstranný právny úkon, ktorý strany dobrovoľne uzatvárajú. Jej základným predpokladom je vôľa strán, resp. prejav tejto vôle. Za právne relevantnú zmluvu pritom právne poriadky pokladajú iba zmluvu, ktorá vyvoláva právne účinky.¹⁵³ Nie je už však zhoda na to, či zmluva musí zakladať povinnosť obom stranám, resp. či je pre právnu relevanciu zmluvy potrebná okrem vôle aj existencia určitého dôvodu zmluvy (*causa* vo francúzskom, talianskom a quebeckom práve), protiplnenia (príkladom je požiadavka *consideration* ako majetkového protiplnenia v práve *common law*). Zmluvy majú v rôznych právnych poriadkoch rôzny význam, resp. rôzne účinky. V niektorých právnych poriadkoch sa rozlišuje medzi záväzkovoprávnymi a vecnoprávnymi zmluvami (Nemecko), v iných krajinách sa zmluvou v zásade nepreberá povinnosť niečo uskutočniť, ale iba riziko zodpovednosti za škodu, ak sa sľúbený následok nedostaví (anglické právo).

Vzhľadom na uvedené rozdiely v chápaní zmlúv a v snahe o riešenie [kvalifikačného problému](#) musíme vyložiť pojmy zmluvný a mimozmluvný záväzok, ktoré

¹⁵² [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky \(Rím II\)](#). Ú. v. EÚ L 199, 31.7.2007, s. 40 – 49.

¹⁵³ K tomu pozri napríklad KÖTZ, H.: *Europäisches Vertragsrecht I*. Tübingen : Mohr. 1996, s. 3 a nasl.

otvárajú možnosť aplikácie nariadenia Rím I alebo Rím II. Pojmy zmluva, zmluvná vec, zmluvný nárok či mimozmluvný nárok, ktoré sú dôležité pre určenie a vytýčenie hraníc pôsobnosti nariadení Rím I a Rím II, sú autonómnymi pojmami európskeho práva, a preto sa žiada vykladať ich autonómne, bez ohľadu na ich možný výklad vo vnútroštátnom práve.¹⁵⁴ Relevantný výklad autonómnych pojmov podáva Súdny dvor Európskej únie, na ktorý sa môžu vnútroštátne súdy obrátiť cestou prejudiciálnej otázky, čím sa zabezpečuje jednotný výklad (a aplikácia) európskeho práva vnútroštátnymi orgánmi. Rovnaké pojmy používané v nariadeniach Rím I a Rím II sa majú pritom vykladať konzistentne¹⁵⁵ a v súzvuku s ďalším inštrumentom medzinárodného práva procesného – nariadením Brusel I,¹⁵⁶ resp. jeho „predchodcom“, Bruselským dohovorom.¹⁵⁷

Za východisko interpretácie pojmu zmluvný a mimozmluvný záväzok môžeme, vzhľadom na neexistenciu relevantnej judikatúry k nariadeniam Rím I a II, použiť judikatúru Súdneho dvora k Bruselskému dohovoru, a k nariadeniu Brusel I, ktoré obsahujú pravidlá pre určovanie právomoci súdov v obchodných a občianskych veciach. V čl. 5 ods. 1 uvedený dohovor (ako aj nariadenie) používa pojem „v zmluvných veciach“ a v čl. 5 ods. 3 pojem „vo veciach nárokov z mimozmluvnej zodpovednosti“,¹⁵⁸ pričom pre tieto skupiny sa ustanovujú rozličné kritériá na určenie právomoci súdu. Preto neprekvapuje, že sa Súdny dvor musel opakovane vyjadriť k otázke, aký je vzťah medzi čl. 5 ods. 1 a ods. 3 Bruselského dohovoru, resp. nariadenia. Stálu judikatúru Súdneho dvora týkajúcu sa vymedzenia zmluvy, resp. zmluvného záväzku, môžeme zjednodušiť do dvoch bodov:

1. Záväzok zo zmluvy je záväzok dobrovoľne prijatý zmluvnou stranou¹⁵⁹ (vrátane členstva v združení),¹⁶⁰ samotný vznik zmluvy (podľa vnútroštát-

¹⁵⁴ Pozri bod 11 odôvodnenia nariadenia Rím II.

¹⁵⁵ Pozri aj bod č. 7 odôvodnení nariadení Rím I a Rím II.

¹⁵⁶ [Nariadenie Rady \(ES\) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#). Mim. vyd. Ú.v. kap. 19, zv. 4, s. 42 – 64. (Hypertextový odkaz je na konsolidované znenie).

¹⁵⁷ [Dohovor z 27. septembra 1968 o súdnej právomoci a výkone rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach](#). Ú. v. ES L 299, 1972, s. 32 – 42.

¹⁵⁸ Znenie predmetného článku bolo korigované ([Ú. v. EÚ L 301, 17.11.2009, s. 55 – 56](#)) vzhľadom na skutočnosť, že pôvodne zverejnená pasáž v slovenskom jazyku nezodpovedala ostatným jazykovým vyjadreniam nariadenia a ani jeho účelu a zmyslu. Pôvodné znenie znelo: „vo veciach nárokov na náhradu škody z iného ako zmluvného vzťahu“. Žiada sa dodať, že ani upravené znenie nie je dostatočné. Predmetné ustanovenie totiž nepokrýva iba nároky na náhradu škody, ale aj ostatné mimozmluvné nároky. Porovnaj napríklad verziu anglickú (*matters relating to tort, delict or quasi-delict*), českú (*ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání*), francúzsku (*en matière délictuelle ou quasi délictuelle*) alebo rozsiahle nemecké znenie (*eine unerlaubte Handlung oder eine Handlung, die einer unerlaubten Handlung gleichgestellt ist, oder wenn Ansprüche aus einer solchen Handlung den Gegenstand des Verfahrens bilden*).

¹⁵⁹ Pozri rozsudky Súdneho dvora Európskych spoločenstiev: [Rozsudok z 17. júna 1992 vo veci C-26/91, Jakob Handte & Co. GmbH proti Traitements mécano-chimiques des surfaces SA](#), Zb. 1992, s. I-3967, bod 15. [Rozsudok z 27. októbra 1998 vo veci C-57/91, Réunion européenne SA a i. proti Spliethoff's Bevrachtingskantoor BV a Capitaine commandant le navire "Alblasgracht V002"](#), Zb. 1998, s. I-6511, bod 17. [Rozsudok z 17. septembra 2002 vo veci C-334/00, Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA](#)

neho práva) nie je potrebný,¹⁶¹ resp. môže byť sporný.¹⁶² Pre vznik zmluvného nároku sa nevyžaduje existencia protiplnenia,¹⁶³ postačuje súhlas so záväznou ponukou, ktorá pokiaľ ide o jej predmet a rozsah je dostatočne jasná a presná na vznik zmluvného vzťahu tak, že ponuka musí jasne vyjadriť vôľu navrhovateľa byť viazaným týmto záväzkom v prípade jej prijatia druhou stranou.¹⁶⁴ Zmluvný záväzok sa v zmysle uvedených komunitárnych pravidiel vykladá široko, jeho základom je dobrovoľné prevzatie záväzku, čím sa neobmedzuje iba na klasický dvojstranný právny úkon.¹⁶⁵

2. Záväzok na náhradu škody z iného ako zmluvného vzťahu je akýkoľvek iný záväzok na náhradu škody spadajúci pod nariadenie Brusel I (resp. Bruselský dohovor).¹⁶⁶

Uvedené dvojdelenie záväzkových vzťahov na zmluvné a mimozmluvné sa (do veľkej miery) aplikuje aj na rozhraničenie pôsobnosti nariadenia Rím I a Rím II.

[proti Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH \(HWS\), Zb. 2002, s. I-07357, bod 23. Rozsudok z 5. februára 2004 vo veci C-265/02, Frahuil SA proti Assitalia SpA, Zb. 2004, s. I-01543, bod 24. Rozsudok z 20. januára 2005 vo veci C-27/02, Petra Engler proti Janus Versand GmbH, Zb. 2005, s. I-00481, bod 50.](#)

¹⁶⁰ [Rozsudok Súdneho dvora z 22. marca 1983 vo veci 34/82, Martin Peters Bauunternehmung GmbH proti Zuid Nederlandse Aannemers Vereniging, Zb. 1983, s. 00987.](#)

¹⁶¹ [Rozsudok Súdneho dvora z 17. septembra 2002 vo veci C-334/00, Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA proti Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH \(HWS\), Zb. 2002, s. I-07357, bod 22.](#)

¹⁶² [Rozsudok Súdneho dvora z 4. marca 1982 vo veci 38/81, Effer SpA proti Hans-Joachim Kantner, Zb. 1982, s. 825, body 7 a 8.](#)

¹⁶³ [Rozsudok Súdneho dvora z 14. mája 2009 vo veci C-180/06, Renate Ilsinger proti Martin Dreschers, Ešte nepublikované, bod 51.](#)

¹⁶⁴ Tamtiež, body 54 a 55.

¹⁶⁵ Pre podrobný rozbor pozri: MANKOWSKI, P.: Die Qualifikation der culpa in contrahendo – Nagelprobe für den Vertragsbegriff des europäischen IZPR un IPR. In: *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, 2/2003, s. 129 a nasl. a početné diela tam uvedené.

¹⁶⁶ Pozri rozsudky Súdneho dvora Európskych spoločenstiev: [Rozsudok z 11. júla 2002 vo veci C-96/00, Rudolf Gabriel, Zb. 2002, s. I-06367, bod 33. Rozsudok z 20. januára 2005 vo veci C-27/02, Petra Engler proti Janus Versand GmbH, Zb. 2005, s. I-00481, bod 29. Rozsudok z 21. júna 1978 vo veci 150/77, Bertrand proti Paul Ott KG, Zb. 1978, s. 1431, body 14 až 16. Rozsudok z 19. januára 1993 vo veci C-89/91, Shearson Lehmann Hutton Inc. proti TVB Treuhandgesellschaft für Vermögensverwaltung und Beteiligungen mbH, Zb. 1993, s. I-00139, bod 13. Rozsudok z 3. júla 1997 vo veci C-269/95, Francesco Benincasa proti Dentalkit Srl, Zb. 1997, s. I-3767, bod 12. Rozsudok z 27. apríla 1999 vo veci C-99/96, Hans-Hermann Mietz proti Intership Yachting Sneek BV, Zb. 1999, s. I-2277, bod 26. Rozsudok z 27. septembra 1988 vo veci 189/87, Athanasios Kalfelis proti Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co., a iní, Zb. 1988, s. 5565, bod 17. Rozsudok z 26. marca 1992 vo veci C-261/90, Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert a Ingeborg Kockler proti Dresdner Bank AG, Zb. 1992, s. I-2149, bod 16. Rozsudok z 27. októbra 1998 vo veci C-57/91, Réunion européenne SA a i. proti Spliethoff's Bevrachtingskantoor BV a Capitaine commandant le navire "Alblasgracht V002", Zb. 1998, s. I-6511, bod 22.](#)

14.2. Určovanie práva použiteľného pre záväzky zo zmlúv

Závazkami zo zmlúv rozumieme tak záväzky na plnenie zmluvy (záväzok dodať tovar), ako aj záväzky vzniknuté z porušenia zmluvy (nárok na náhradu škody). Záväzok zo zmluvy v zásade vždy predpokladá existenciu zmluvy.¹⁶⁷ Nie je pritom podstatné, či povinnosť, o ktorú ide (dodať tovar), resp. právo je uvedené v zmluve alebo v zákone.¹⁶⁸

Zmluvy a záväzky z nich vyplývajúce nachádzame v celom spektre spoločenských situácií a sú regulované snád' všetkými oblasťami právneho poriadku. Medzinárodné právo súkromné sa zaoberá súkromnoprávnymi vzťahmi, a preto budú predmetom skúmania súkromnoprávne zmluvy. Ale ani takéto vymedzenie oblasti záujmu nie je dostatočné. Do oblasti súkromného práva môžeme zaradiť aj zmluvy, ktorých stranou je subjekt verejnej moci, ak vystupuje súkromnoprávne,¹⁶⁹ zmluvy pri ktorých sa prelína súkromné právo s verejným,¹⁷⁰ zmluvy, ktoré majú osobitnú spoločenskú povahu,¹⁷¹ či prísne regulované zmluvy masového výskytu¹⁷² ale taktiež zmluvy, ktorými sa zakladá osobitný subjekt práva.¹⁷³ Všetky spomenuté zmluvy sú s väčšími alebo menšími úspechmi zaraditeľné do súkromného práva. Medzinárodné právo súkromné ale vníma rozdiely medzi týmito zmluvami, a preto pre ne často predpokladá rozdielny kolízny režim (zmluvy spadajúce do osobného, rodinného či dedičského štatútu voči zmluvám spadajúcim do zmluvného štatútu).

14.2.1. Rozhodné právo pre zmluvné záväzky podľa nariadenia Rím I

Základným prameňom práva upravujúcim kolízne otázky zmlúv je nariadenie **Rím I**.¹⁷⁴ Prijatím tohto právneho nástroja došlo ku komunitarizácii a inovácii doteraz uplatňovaných kolíznych noriem obsiahnutých v [Rímskom dohovore o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky](#).¹⁷⁵ Dohovor, ako nástroj medzištátnej

¹⁶⁷ Odmyslíme si na tomto mieste právne konštrukcie určitých členských štátov EÚ, podľa ktorých môžu vzniknúť zmluvné záväzky aj bez uzatvorenia zmluvy (napríklad *culpa in contrahendo* v nemeckom práve).

¹⁶⁸ Napríklad záväzky z väd, ktoré nie sú upravené v zmluve sa riadia zákonnou úpravou (či už dispozitívnu alebo kogentnu). Vzhľadom na to, že ide o záväzky, ktoré predpokladajú zmluvu (a vznikajú iba v prípade, že existuje), sú zmluvnými záväzkami.

¹⁶⁹ Napríklad rôzne zmluvy, ktoré sú výsledkom verejného obstarávania alebo zmluvy, ktoré uzatvára verejný subjekt, a ktoré môžu nahradiť správny akt (napríklad zmluva o poskytnutí dotácie). V niektorých právnych poriadkoch sú posledne menované označované ako verejnoprávne zmluvy.

¹⁷⁰ Typickým príkladom sú rôzne rozhodcovské zmluvy, zmiery ale aj zmluvy súvisiace s výkonom rozhodnutia.

¹⁷¹ Možno poukázať na rôzne pred-, počas- a pomanželské dohody alebo dedičské dohody.

¹⁷² Napríklad zmluvy o dodávke elektrickej energie, plynu alebo iných komodít.

¹⁷³ Rôzne zakladateľské, resp. spoločenské zmluvy.

¹⁷⁴ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I). Ú. v. EÚ L 177, 4.7.2008, s. 6 – 16.

¹⁷⁵ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 474/2006 Z.z.

spolupráce, bol po takmer dvadsiatich rokoch právneho života¹⁷⁶ nahradený predpisom sekundárneho európskeho práva.

Nariadenie Rím I má v rozsahu svojej pôsobnosti aplikačnú prednosť pred ZMPSaP. Vecná pôsobnosť nariadenia je vymedzená pozitívne a negatívne. *Pozitívne* je vymedzená pôsobnosť nariadenia Rím I tým, že sa v zmysle čl. 1 ods. 1 uplatňuje na situácie, v ktorých dochádza k stretu rôznych právnych poriadkov pri „zmluvných záväzkoch v občianskych a obchodných veciach“. *Negatívne* je pôsobnosť vymedzená skupinou právnych vzťahov, na ktoré sa dané nariadenie nevzťahuje.

14.2.1.1. Pozitívne vymedzenie pôsobnosti nariadenia Rím I

Primárnou podmienkou aplikácie nariadenia na situáciu kolízie právnych poriadkov teda je, aby sa daný právny vzťah kvalifikoval ako „zmluvný záväzok v občianskych a obchodných veciach“. Ide o autonómny pojem komunitárneho práva, a preto ho pri vnútroštátnej aplikácii nie je možné vykladať v zmysle vnútroštátnych predpisov. Interpretácia musí byť uskutočnená v kontexte so súvisiacimi predpismi európskeho práva a judikatúrou Súdneho dvora.

Po určitom zjednodušení judikatúry Súdneho dvora je možné tvrdiť, že ak žiada na zo strán sporu nie je štátom ani verejným orgánom, potom je takýto vzťah pravidelne občianskou alebo obchodnou vecou.¹⁷⁷ Neskôr, prijatím nariadenia o európskom exekučnom titule pre nesporné nároky¹⁷⁸ sa zavedením novej kategórie *acta iuri imperii* podčiarklo, že akty verejnej moci, ako aj zodpovednosť za ne, nespádajú do kategórie obchodných a občianskych vecí.¹⁷⁹ Nariadenie Rím I (na rozdiel od nariadenia Rím II) síce explicitne *acta iuri imperii* zo svojej pôsobnosti nevylučuje, vzhľadom však na to, že zmluvy, resp. zmlúvam podobné právne vzťahy bývajú zakladané aj na základe vrchnostenského zásahu, nemali by takéto zmluvy *ex iure imperii* byť zahrnuté do pojmu občianska a obchodná vec. Pre detailnejší rozbor odkazujeme na [výklad už podaný](#).

¹⁷⁶ V podmienkach Slovenskej republiky išlo o obdobie podstatne kratšie. Z intertemporálnych ustanovení vyplýva, že Rímsky dohovor sa u nás vzťahuje na zmluvy uzatvorené medzi 1. augustom 2006 a 17. decembrom 2009.

¹⁷⁷ Pozri vo vzťahu k výkladu pojmu občianska a obchodná vec v Bruselskom dohovore (a paralelne v nariadení Brusel I) [rozsudok Súdneho dvora ES vo veci C-167/00, Verein für Konsumenteninformation proti Karl Heinz Henkel z 1. októbra 2002](#). Zbierka 2000, s. I-08111, bod 30.

¹⁷⁸ Pozri čl. 2 ods. 1 [nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 805/2004 z 21. apríla 2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky](#). Mimoriadne vydanie Ú.v. kap.19, zv. 7, s. 38 – 62.

¹⁷⁹ Nebudeme na tomto mieste skúmať, či bolo takéto vyčlenenie potrebné. Ani pred vyčlenením kategórie *acta iure imperii* sa činnosť orgánov verejnej moci nepovažovala za obchodnú či občiansku vec. Pozri napríklad [rozsudok Súdneho dvora ES vo veci C-167/00, Verein für Konsumenteninformation proti Karl Heinz Henkel z 1. októbra 2002](#). Zbierka 2000, s. I-08111, bod 28 a nasl.

14.2.1.2. *Negatívne vymedzenie pôsobnosti nariadenia Rím I*

Negatívne je pôsobnosť nariadenia Rím I vymedzená vylúčením určitých otázok (vzťahov) z jeho pôsobnosti. Z aplikácie nariadenia Rím I je vylúčená *en bloc* oblasť verejného práva, napríklad colného a daňového, správneho alebo trestného práva. V zmysle čl. 1 ods. 2 sa Nariadenie Rím I neaplikuje ani na:

- situácie spadajúce do osobného štatútu,¹⁸⁰
- otázky súvisiace s manželskými, rodinnými a dedičskými vecami,¹⁸¹
- otázky, ktoré v jednotlivých krajinách Európy vykazujú značné „národné“ odlišnosti,¹⁸²
- rozhodcovské zmluvy a dohody o voľbe súdu a na
- niektoré špecifické zmluvné záväzky.¹⁸³

V týchto prípadoch bude rozhodujúcou kolízna právna úprava obsiahnutá v ZMPSaP, prípadne v iných prameňoch práva.

Po potvrdení aplikovateľnosti nariadenia Rím I na spornú otázku pristupujeme k určeniu, akým právnym poriadkom sa sporná otázka (zmluvný záväzkový vzťah) riadi.

14.2.1.3. *Voľba rozhodného práva ako východisko kolíznej úpravy*

Základným pilierom európskeho kolízneho záväzkového práva¹⁸⁴ je sloboda strán zvoliť si rozhodné právo pre svoj záväzkový vzťah. Doktrína autonómie strán pri voľbe práva má pôvod už v 16. storočí. Za jej otca sa považuje francúzsky právnik *Charles Dumoulin*, ktorý vyslovil, že ohľadne zmlúv

¹⁸⁰ Osobný stav a spôsobilosť fyzických osôb a otázky upravené právom obchodných spoločností a iných subjektov s právnou subjektivitou alebo bez nej, ako sú vznik, právna subjektivita, vnútorná organizácia alebo zánik obchodných spoločností a iných subjektov s právnou subjektivitou alebo bez nej a osobná zodpovednosť osôb konajúcich za spoločnosť a členov za záväzky obchodnej spoločnosti alebo subjektu. Bližšie k zodpovednostným vzťahom s cudzím prvkom v rámci obchodných spoločností pozri ŠIRICOVÁ, L.: Cezhraničné aspekty zodpovednostných vzťahov v práve obchodných spoločností. In: Suchoža, J., Husár, J. (eds.): *Obchodné právo a jeho širšie kontexty: zborník vedeckých prác*. Košice: UPJŠ, 2010, s. 250-256.

¹⁸¹ Záväzky vyplývajúce z rodinných vzťahov a vzťahov, ktoré podľa právneho poriadku, ktorým sa spravujú, majú porovnateľné účinky vrátane vyživovacej povinnosti; záväzky vyplývajúce z majetkových režimov manželov alebo z majetkových režimov vzťahov, ktoré podľa právneho poriadku, ktorým sa spravujú, majú porovnateľné účinky ako manželstvo, a z dedenia zo závetu alebo zo zákona.

¹⁸² Otázka, či zástupca môže zaväzovať zastúpeného, alebo či môže orgán zaväzovať spoločnosť alebo iný subjekt s právnou subjektivitou alebo bez nej voči tretím osobám, zriadenie poručníckych fondov a vzťahy medzi ich zakladateľmi, správcami a oprávnenými z poručníckeho fondu; a záväzky vyplývajúce z rokovania pred uzavretím zmluvy.

¹⁸³ Mimo pôsobnosti nariadenia Rím I ostávajú záväzky vyplývajúce zo zmeniek, šekov a dlžobných úpisov a iných prevoditeľných cenných papierov v rozsahu, v ktorom záväzky z takýchto iných prevoditeľných cenných papierov vyplývajú z ich prevoditeľnej povahy ako aj niektoré poisťné zmluvy, ktoré sú skôr podnikovými fondmi.

¹⁸⁴ Teda nielen zmluvných, ale aj mimozmluvných záväzkov. Z princípu *lex voluntatis* totiž vychádza aj nariadenie Rím II, podľa ktorého si strany môžu zvoliť rozhodné právo pre svoj mimozmluvný záväzkový vzťah. Pozri stať 14.3.1.3.

je rozhodujúcim určovateľom vôľa zmluvných strán. Z rovnakého princípu vychádza i nariadenie Rím I, pričom upresňuje i formu a rozsah voľby.

Článok 3 Rím I **Voľba rozhodného práva**

1. Zmluva sa spravuje právnym poriadkom, ktorý si zvolia zmluvné strany. Voľba musí byť urobená výslovne alebo jasne preukázaná ustanoveniami zmluvy alebo okolnosťami prípadu. Zmluvné strany si môžu zvoliť právny poriadok, ktorým sa bude spravovať celá zmluva alebo len jej časť.
2. Zmluvné strany sa môžu kedykoľvek dohodnúť, že sa zmluva spravuje iným právnym poriadkom ako právnym poriadkom, ktorým sa na základe predchádzajúcej voľby uskutočnenej podľa tohto článku alebo iných ustanovení tohto nariadenia spravovala dovtedy. Žiadna zmena a doplnenie zvoleného rozhodného práva po uzatvorení zmluvy nemá vplyv na jej formálnu platnosť podľa článku 11, ani nemá nepriaznivý vplyv na práva tretích osôb.
3. Ak sa v čase voľby všetky ostatné prvky súvisiace so situáciou nachádzajú v inej krajine, než je krajina, ktorej právo sa zvolilo, voľba strán nemá vplyv na uplatnenie ustanovení práva tejto inej krajiny, od ktorých sa nemožno odchyliť dohodou.
4. Ak sa v čase voľby všetky ostatné prvky súvisiace so situáciou nachádzajú v jednom alebo viacerých členských štátoch, voľba iného rozhodného práva stranami ako právneho poriadku členského štátu nemá vplyv na uplatnenie ustanovení práva Spoločenstva, ktoré sú prípadne vykonané v práve členského štátu konajúceho súdu a od ktorých sa nemožno odchyliť dohodou.
5. Existencia a platnosť dohody zmluvných strán o voľbe rozhodného práva sa posudzuje podľa ustanovení článkov 10, 11 a 13.

Nariadenie nezužuje možnosti výberu rozhodného práva len na právne poriadky členských štátov Európskej únie. Vytvára otvorený systém, v rámci ktorého je možné zvoliť si právo *ktoréhokolvek štátu*.¹⁸⁵ Návrh nariadenia dokonca (s cieľom ešte viac posilniť slobodnú voľbu) dovoľoval stranám, aby si za rozhodné právo mohli vybrať aj právne normy *neštátnej povahy*.¹⁸⁶ Takáto možnosť sa napokon do článku 3 nariadenia nedostala. Zmienka o nej sa nachádza v bode 13 jeho odôvodnenia, podľa ktorého nariadenie stranám nebráni zahrnúť do zmluvy odkaz na právny poriadok neštátnej povahy alebo na medzinárodný dohovor. Formulácia, však vychádza z inkorporácie noriem do zmluvy prostredníctvom „odkazu“ a je ju tak možné vnímať ako ústup z pozície „voľby“ týchto noriem ako rozhodného práva. Právne normy neštátnej povahy sa tak budú uplatňovať len v rámci dispozitívnych noriem rozhodného práva (je nutné určiť rozhodné právo „štátneho pôvodu“ a aplikovať jeho kogentné normy). Takýto záver podporuje text bodu 14 odôvodnenia, ktorý na rozdiel od bodu 13 do budúcnosti ráta so situáciou, že si strany ako rozhodné právo budú môcť „zvoliť“ Európskym spoločenstvom vytvorené normy zmluvného hmotného práva vrátane štandardných ustanovení.

¹⁸⁵ Článok 2 nariadenia Rím I: „Právny poriadok určený podľa tohto nariadenia sa uplatní bez ohľadu na to, či je, alebo nie je právnym poriadkom členského štátu“.

¹⁸⁶ Cieľom zvolenej formulácie článku 3 návrhu bolo umožniť najmä výber zásad UNIDROIT, Principles of European Contract Law alebo prípadného budúceho opčného právneho nástroja Spoločenstva, pričom sa zakazoval výber *lex mercatoria*, pre jeho nedostatočnú presnosť, alebo výber súkromnej kodifikácie, ktoré nie je dostatočne uznaná medzinárodným spoločenstvom.

Podmienkou realizácie voľby rozhodného práva je jej *výslovnosť* alebo *preukázanosť* ustanoveniami zmluvy alebo okolnosťami prípadu. Nariadenie sa v rámci odôvodnenia¹⁸⁷ vysporiadalo so spornou otázkou významu voľby súdu pre voľbu práva. Dohoda medzi stranami o výlučnej právomoci jedného alebo viacerých súdnych orgánov členského štátu na rozhodnutie sporov vyplývajúcich zo zmluvy¹⁸⁸ by mala byť *jedným z faktorov*, ktoré treba zohľadniť pri rozhodovaní, či voľba práva bola jasne preukázaná. Ak teda chýba výslovná voľba práva, z voľby súdu nebude možné automaticky odvodiť voľbu práva príslušného štátu, hoci tak znel pôvodný návrh Komisie.¹⁸⁹

Nariadenie zachováva možnosť štiepenia obligačného štatútu, keďže zmluvné strany si pre jednotlivé časti zmluvy môžu zvoliť rozdielne právne poriadky. Strany majú možnosť uskutočnenú voľbu modifikovať kedykoľvek počas právneho života zmluvy.

14.2.1.4. Obmedzenia voľby rozhodného práva

Autonómia strán pri výbere rozhodného práva pre zmluvný vzťah nie je absolútna. Pre systémy kolíznych pravidiel jednotlivých štátov je vo všeobecnosti charakteristické, že obsahujú rôznorodé obmedzenia voľby práva. Tieto obmedzenia sú vo svojej podstate obrannými mechanizmami, ktorých úlohou je eliminovať (pre vnútroštátny právny systém) neprijateľné dôsledky aplikácie cudzieho práva. Korekcie voľby v tomto zmysle zakotvilo i unifikované kolízne právo v Rímskom dohovore. Nariadenie Rím I niektoré mechanizmy z dohovoru preberá (výhrada verejného poriadku), iné precizuje (kogentné normy vnútroštátneho práva a imperatívne normy *lex fori*) a zavádza aj nové (kogentné normy komunitárneho práva a imperatívne normy štátu miesta plnenia).

Európsky normotvorca rozoznáva v nariadení štyri špecifické zmluvné typy charakteristické tým, že ich uzatvorili osoby považované za slabšie strany, ktoré treba chrániť osobitnými normami (zmluvy o preprave, spotrebiteľské, poisťné a individuálne pracovné). V záujme zabránenia negatívnym dôsledkom dopadu cudzieho práva na slabšiu zmluvnú stranu sú preto v článkoch 5 až 8 formulované aj osobitné obmedzenia voľby práva. Pri zmluvách o preprave¹⁹⁰ a poisťných zmluvách¹⁹¹ si strany môžu vybrať len niektorú alternatívu z uzavretého výpočtu právnych poriadkov. Odlišný prístup je pri spotrebiteľských zmluvách¹⁹² a individuálnych pracovných zmluvách¹⁹³. Napriek uskutočnenej voľbe práva bude potrebné identifikovať právny poriadok, ktorý by bol podľa nariadenia rozhodným pri absencii voľby. Ak sa v ňom nachádzajú kogentné normy chrániace spotrebiteľa resp. zamestnanca, ktoré mu poskytujú väčší

¹⁸⁷ Odôvodnenie nariadenia Rím I, bod 12.

¹⁸⁸ Tak ako ju umožňuje nariadenie Brusel I v článku 23.

¹⁸⁹ Článok 3 ods. 1 návrhu nariadenia Rím I, KOM(2005)650, konečné znenie.

¹⁹⁰ Článok 5 ods. 2 nariadenia Rím I.

¹⁹¹ Článok 7 ods. 3 nariadenia Rím I.

¹⁹² Článok 6 ods. 2 nariadenia Rím I.

¹⁹³ Článok 8 ods. 1 nariadenia Rím I.

rozsah právnej ochrany, budú sa na zmluvu aplikovať bez ohľadu zvolený právny poriadok.

a) *Obmedzenie čo do možnosti výberu rozhodného práva (prepravné a poisťné zmluvy)*

Prvým spôsobom obmedzenia možnosti voľby právneho poriadku je obmedzenie výberu, teda obmedzenie možností pre výber rozhodného práva. Strany si tak môžu zvoliť iba jeden z právnych poriadkov, ktorých voľba sa predpokladá, resp. umožňuje. Takýmto spôsobom sa má zabrániť úplnému oddeleniu právneho vzťahu od právneho poriadku, resp. od určitej množiny právnych poriadkov. Tento ochranný mechanizmus sa aplikuje pri zmluvách o preprave cestujúcich a pri niektorých poisťných zmluvách.

▪ *Zmluvy o preprave cestujúcich*

Nariadenie Rím I ustanovuje pri zmluvách o preprave cestujúcich (čl. 5 ods. 2 Rím I) na rozdiel od zmlúv o preprave tovaru (čl. 5 ods. 1 Rím I) ochranný režim obmedzujúci možnosť voľby rozhodného práva. Úniková klauzula zjavne užšej väzby sa pritom aplikuje pri oboch subtypoch prepravných zmlúv.

Článok 5 Rím I
Zmluvy o preprave

1. *Pokiaľ nedošlo k voľbe rozhodného práva pre zmluvu o preprave tovaru v súlade s článkom 3, rozhodným právom pre takéto zmluvy je právny poriadok krajiny obvyklého pobytu prepravcu za predpokladu, že miesto prijatia alebo miesto určenia tovaru alebo obvyklý pobyt odosielateľa sú tiež v tejto krajine. Ak tieto požiadavky nie sú splnené, uplatňuje sa právny poriadok krajiny, kde sa nachádza miesto určenia, ako sa dohodli zmluvné strany.*
2. *Pokiaľ nedošlo k voľbe rozhodného práva stranami pre zmluvu o preprave cestujúcich v súlade s druhým pododsekom, rozhodným právom je právny poriadok krajiny obvyklého pobytu cestujúceho za predpokladu, že buď miesto začatia, alebo miesto skončenia prepravy je v tejto krajine. Ak tieto požiadavky nie sú splnené, uplatňuje sa právny poriadok krajiny obvyklého pobytu prepravcu. Strany si môžu ako rozhodné právo pre zmluvu o preprave cestujúcich v súlade s článkom 3 zvoliť len právny poriadok krajiny:*
 - a) *obvyklého pobytu cestujúceho alebo*
 - b) *obvyklého pobytu prepravcu, alebo*
 - c) *miesta ústredia riadenia prepravcu, alebo*
 - d) *miesta začatia prepravy, alebo*
 - e) *miesta skončenia prepravy.*
3. *Ak je zo všetkých okolností prípadu zrejmé, že zmluva má v prípade absencie voľby práva zjavne užšiu väzbu s inou krajinou, než je krajina uvedená v odsekoch 1 alebo 2, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny.*

Určitý náznak vymedzenia pojmu „zmluva o preprave tovaru“ je uvedený v bode 22 odôvodnenia nariadenia Rím I:

(22) Pokiaľ ide o výklad zmlúv o preprave tovaru, nezamýšľa sa žiadna zmena obsahu v súvislosti s článkom 4 ods. 4 treťou vetou Rímskeho dohovoru. Na základe toho by sa zmluvy o prevádzke dopravného prostriedku na jednu cestu a iné zmluvy, ktorých hlavným predmetom je preprava tovaru, mali považovať za zmluvy o preprave tovaru. Na účely tohto nariadenia by mal pojem „odosielateľ“ označovať každú osobu, ktorá s prepravcom uzatvorí zmluvu o preprave, a pojem „prepravca“ by mal

označovať zmluvnú stranu, ktorá sa zaviazala prepraviť tovar bez ohľadu na to, či prepravu vykoná sama.

Z uvedeného možno vyvodit', že za prepravnú zmluvu sa bude považovať nielen samotná prepravná zmluva v zmysle slovenského vnútroštátneho práva (zmluvy o preprave podľa §§ 760 a nasl. Občianskeho zákonníka, o preprave veci podľa §§ 610 a nasl. Obchodného zákonníka), ale aj zasielateľská zmluva, ako zmluva ktorou sa jedna strana zaviazala zabezpečiť prepravu (§§ 601 a nasl. Obchodného zákonníka). Podľa Súdneho dvora (vo vzťahu k čl. 4 ods. 4 Rímskeho dohovoru) sa pri zisťovaní hlavného predmetu zmluvy má zohľadniť cieľ zmluvného vzťahu a v dôsledku toho všetky povinnosti zmluvnej strany, ktorá uskutočňuje charakteristické plnenie, hlavným predmetom zmluvy by tak malo byť nie len samotné poskytnutie dopravného prostriedku k dispozícii objednávateľovi, ale aj preprava tovaru ako taká.¹⁹⁴

V prípade zmlúv o preprave tovaru existuje široká paleta priamych noriem, ktorými sa vytvára unifikované hmotné právo (priama úprava). Takáto úprava má, ako sme uviedli vyššie, v zásade [prednosť pred nariadením Rím I](#). Napríklad dohovor o prepravnej zmluve v medzinárodnej cestnej nákladnej doprave (CMR)¹⁹⁵ sa v zmysle čl. 1 ods. 1 vzťahuje na každú zmluvu o preprave zásielok za odplatu cestným vozidlom, ak miesto prevzatia zásielky a predpokladané miesto jej dodania, ako sa uvádza v zmluve, ležia vo dvoch rôznych štátoch, z ktorých aspoň jeden je zmluvným štátom tohto Dohovoru. Železničnú dopravu upravuje [Dohovor o medzinárodnej železničnej doprave znení neskorších protokolov](#) (COTIF)¹⁹⁶ a priamu úpravu v oblasti riečnej prepravy obsahuje napríklad Budapešťiansky dohovor o Zmluve o preprave tovaru po vnútrozemskej vodnej ceste (CMNI).¹⁹⁷

- *Poistné zmluvy na iné ako veľké riziká*

Kolízná úprava poistných zmlúv v nariadení Rím I sa nevzťahuje na určité druhy poistenia (čl. 1 ods. 2 písmeno j) nariadenia Rím I) a na zmluvy o zaistení. Kolízne pravidlá pre poistné zmluvy upravuje článok 7 nariadenia Rím I.

Článok 7 Rím I

Poistné zmluvy

1. (Tento článok sa) Neuplatňuje sa na zmluvy o zaistení.
2. Poistná zmluva vzťahujúca sa na veľké riziko vymedzené v sa spravuje právnym poriadkom zvoleným zmluvnými stranami Pokiaľ si zmluvné strany nezvolili rozhodné právo, poistná zmluva sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu poistiteľa. Ak je zo všetkých okolností vecí zjavné, že zmluva má zjavne užiť väzbu s inou krajinou, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny.

¹⁹⁴ [Rozsudok Súdneho dvora vo veci C-133/08, Intercontainer Interfrigo SC \(ICF\) proti Balkenende Oosthuizen BV a MIC Operations BV zo 6. októbra 2009, body 33 a nasl.](#)

¹⁹⁵ Vyhláška ministra zahraničných vecí 11/1975 Zb. o Dohovore o prepravnej zmluve v medzinárodnej cestnej nákladnej doprave (CMR).

¹⁹⁶ Vyhláška ministra zahraničných vecí č.8/1985 Zb. o Dohovore o medzinárodnej železničnej preprave (COTIF).

¹⁹⁷ [Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí č. 231/2008 Z.z. o podpísaní Budapešťianskeho dohovoru o Zmluve o preprave tovaru po vnútrozemskej vodnej ceste \(CMNI\).](#)

3. V prípade poistnej zmluvy inej ako je zmluva, na ktorú sa vzťahuje odsek 2, v súlade s článkom 3 môžu zmluvné strany zvoliť iba tieto právne poriadky:

- a) právny poriadok ktorejkoľvek krajiny, kde sa nachádza riziko v čase uzavretia zmluvy;
- b) právny poriadok krajiny obvyklého pobytu poistníka;
- c) v prípade životného poistenia právny poriadok členského štátu, v ktorom je poisťník štátnym príslušníkom;
- d) v prípade poistných zmlúv vzťahujúcich sa na riziká obmedzené na udalosti vyskytujúce sa v inom členskom štáte ako v členskom štáte, kde sa nachádza riziko, právny poriadok daného členského štátu;
- e) ak poisťník podľa zmluvy, na ktorú sa vzťahuje tento odsek, vykonáva obchodnú alebo priemyselnú činnosť alebo slobodné povolanie a poistná zmluva pokrýva dve alebo viac rizík, ktoré sa týkajú tejto činnosti a nachádzajú sa v rozličných členských štátoch, právny poriadok ktoréhokoľvek z príslušných členských štátov alebo právny poriadok krajiny, v ktorej má poisťník obvyklý pobyt.

Ak v prípadoch ustanovených v písmenách a), b) alebo e) poskytnú členské štáty uvedené v týchto odsekoch väčšiu slobodu výberu rozhodného práva pre poistnú zmluvu, môžu zmluvné strany uvedenú slobodu využiť.

Pokiaľ si zmluvné strany nezvolili rozhodné právo v súlade s týmto odsekom, zmluva sa spravuje právnym poriadkom členského štátu, v ktorom sa riziko nachádza v období uzavretia zmluvy.

4. Na poistné zmluvy upravujúce riziká, pre ktoré členský štát stanoví povinnosť uzavrieť poistenie, sa vzťahujú tieto ďalšie pravidlá:

- a) povinnosť uzavrieť poistenie nie je splnená poistnou zmluvou, ktorá nie je v súlade s osobitnými ustanoveniami týkajúcimi sa tohto poistenia platnými v členskom štáte, ktorý ustanovuje túto povinnosť. Ak si právo členského štátu, v ktorom sa nachádza riziko, a právo členského štátu stanovujúce povinnosť uzavrieť poistenie navzájom odporujú, má prednosť posledné uvedené;
- b) odchyľne od odsekov 2 a 3 môže členský štát ustanoviť, že poistná zmluva sa spravuje právnym poriadkom členského štátu, ktorý stanovuje povinnosť uzavrieť poistenie.

5. Na účely uplatňovania odseku 3 tretieho pododseku a odseku 4, ak zmluva zahŕňa riziká nachádzajúce sa vo viac ako jednom členskom štáte, zmluva sa považuje za viacero zmlúv, z ktorých každá sa týka len jedného členského štátu.

6. (Vymedzenie krajiny, v ktorej sa nachádza riziko).

Ako môžeme badať na reprodukovanom texte, kolízna úprava rozlišuje medzi poistnými zmluvami na veľké riziko, pri ktorých je garantovaná široká miera voľby rozhodného práva (ods. 2) a inými poistnými zmluvami, pri ktorých je zámerom normotvorcu ochrániť slabšiu zmluvnú stranu (poisťníka, poisteného, oprávneného z poistenia) tým, že voľba práva je obmedzená a strany si môžu vybrať len niektorý z uzavretého výpočtu právnych poriadkov.¹⁹⁸ Pri zmluvách vzťahujúcich sa na veľké riziko nie je potrebný až taký stupeň ochrany, nakoľko z titulu ekonomickej rovnováhy strán by rovnosť zbraní mala byť zabezpečená (veľké riziká nebude poisťovať slabý spotrebiteľ, ale spravídla silný podnikateľ). Tzv. veľké riziká sú definované v článku 14 ods. 5 odkazom na smernicu Rady 73/239/EHS¹⁹⁹ v znení smerníc Rady 88/357/EHS²⁰⁰ a

¹⁹⁸ Článok 7 ods. 3 nariadenia Rím I.

¹⁹⁹ Prvá Smernica Rady 73/239/EHS z 24. júla 1973 o koordinácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení vzťahujúcich sa na začatie a vykonávanie priameho poistenia s výnimkou životného poistenia (Ú. v. ES L 228, 16.8.1973, s. 3 – 19, mim. vyd. v slovenskom jazyku kap. 6, zv. 1 s. 14 – 30).

90/618/EHS²⁰¹ a ich budúcom znení, a to pomerne široko.²⁰² Samotné nariadenie Rím I indikuje, že kolízne normy pre poisťné zmluvy nie sú vzhľadom na ich komplikovanosť v ideálnom stave, keď v článku 27 ukladá, že najneskôr do roku 2013 musia byť podrobené revízií.²⁰³

b) Obmedzenie voľby práva minimálnou ochranou (spotrebiteľské a individuálne pracovné zmluvy)

Osobitný ochranný mechanizmus kolízneho práva predstavuje úprava, ktorá síce umožňuje stranám zvoliť si rozhodné právo, ale takto zvolené právo nesmie obráť slabšiu stranu o výhody postavenia, ktoré má podľa právneho poriadku, ktorý by sa (inak) použil pri absencii voľby právneho poriadku. Voľba, ktorou sa volí právny poriadok poskytujúci menšiu mieru ochrany, nebude neplatnou. Rozhodujúcim právom bude právny poriadok, ktorý garantuje menší rozsah ochrany, zároveň sa ale použijú tie jednotlivé konkrétne normy ochranného právneho poriadku, ktoré garantujú väčšiu mieru ochrany. Nemalo by však dochádzať k poskladaniu najlepšieho práva (to znamená, že nebude sa porovnávanie uskutočňovať na úrovni jednotlivých predpokladov právnej normy, ale na úrovni právnej normy samotnej), ale iba k určeniu práva, teda k výberu tej právnej normy, ktorá prináša lepší výsledok pre chránenú stranu. Takýto mechanizmus predpokladá nariadenie Rím I v prípadoch spotrebiteľských a individuálnych pracovných zmlúv.

○ Spotrebiteľské zmluvy

Nariadenie Rím I garantuje v článku 6 spotrebiteľom určitý ochranný mechanizmus tým, že na zmluvy s cudzím prvkom, ktoré uzatvorila, sa za určitých

²⁰⁰ Druhá Smernica Rady 88/357/EHS z 22. júna 1988 o koordinácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení, týkajúcich sa priameho poistenia s výnimkou životného poistenia, na uľahčenie účinného vykonávania slobody poskytovať služby a o zmene a doplnení smernice 73/239/EHS (Ú. v. ES L 172, 4.7.1988, s. 1 – 14, mim. vyd. v slovenskom jazyku, kap. 6, zv. 1, s. 198 – 212.).

²⁰¹ Smernica Rady 90/618/EHS z 8. novembra 1990, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 73/239/EHS a smernica 88/357/EHS o koordinácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení týkajúcich sa priameho poistenia s výnimkou životného poistenia, najmä pokiaľ ide o poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel (Ú. v. ES L 330, 29.11.1990, s. 44 – 49, mim. vyd. v slovenskom jazyku, kap. 6, zv. 1, s. 252 – 257).

²⁰² V zmysle smerníc „veľké riziká“ znamenajú jednak vybrané riziká bez ohľadu na charakter činnosti poisťníka (napr. všetky škody na koľajových vozidlách, lietadlách a lodiach); jednak riziká, pri ktorých je podstatné, že poisťník je činný v rámci priemyslu alebo živnosti alebo v jednom zo slobodných povolání a riziká sa týkajú tejto činnosti (napr. poistenie úveru); a napokon riziká (napr. požiar a prírodné živly, všeobecná zodpovednosť, rôzne finančné straty), pri ktorých je podmienkou, že poisťník prekračuje horné limity najmenej dvoch z nasledujúcich troch kritérií: súvaha (nad 6,2 mil. EUR), čistý obrat (nad 12,8 mil. EUR), priemerný počet zamestnancov počas hospodárskeho roku (nad 250). Každý členský štát môže doplniť do posledne uvedenej kategórie riziká poisťované profesionálnymi združeniami, spoločnými podnikmi alebo dočasnými zoskupeniami.

²⁰³ Na kolízne normy pre poisťné zmluvy nariadenia Rím I sa zniesla takmer jednohlasne kritika právnej vedy, označujúc ich za neprehľadný labyrint. Pre prehľad kritických názorov pozri GRUBER, U. P.: Insurance Contracts. In: FERRARI, F., LEIBLE, S. (eds.): *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*. München: Sellier, 2009. s. 110.

podmienok aplikuje právny poriadok, s ktorým sa dá predpokladať, že sú najviac oboznámení, teda právny poriadok ich obvyklého pobytu. Ochranný mechanizmus kolíznej úpravy spotrebiteľských zmlúv (podobne ako individuálnych pracovných zmluvách) pôsobí v dvoch smeroch. V prípade, ak sa zmluvné strany nedohodli na voľbe práva, vedie uvedené kolízne pravidlo k tomu, že na ich právny vzťah sa použije právny poriadok krajiny, kde má spotrebiteľ obvyklý pobyt. V prípade, ak sa strany na voľbe použiteľného práva dohodli, aplikuje sa právny poriadok obvyklého pobytu spotrebiteľa iba ako minimálny štandard ochrany. Voľba použiteľného práva ako takého je ale inak účinná.

Článok 6 Rím I
Spotrebiteľské zmluvy

1. *Bez toho, aby boli dotknuté články 5 a 7, zmluva uzavretá fyzickou osobou na účel, ktorý sa môže považovať za patriaci do oblasti mimo jej predmetu činnosti alebo výkonu povolania (ďalej len „spotrebiteľ“), s inou osobou, ktorá koná v rámci svojho predmetu činnosti alebo výkonu povolania (ďalej len „podnikateľ“), sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu spotrebiteľa za predpokladu, že podnikateľ:*
 - a) *vykonáva svoju obchodnú alebo podnikateľskú činnosť v krajine obvyklého pobytu spotrebiteľa alebo*
 - b) *akýmkkoľvek spôsobom smeruje takú činnosť na túto krajinu alebo niekoľko krajín vrátane tejto krajiny**a zmluva patrí do rozsahu tejto činnosti.*
2. *Bez ohľadu na odsek 1 si strany môžu v súlade s článkom 3 zvoliť rozhodné právo pre zmluvu, ktorá spĺňa požiadavky odseku 1. Takáto voľba rozhodného práva však nesmie zbaviť spotrebiteľa ochrany, ktorú mu poskytujú také ustanovenia, od ktorých sa nemožno odchyliť dohodou podľa práva, ktoré by v prípade absencie voľby bolo na základe odseku 1 rozhodným.*
3. *Ak nie sú splnené požiadavky uvedené v odseku 1 písm. a) alebo b), určí sa rozhodné právo pre zmluvu medzi spotrebiteľom a podnikateľom podľa článkov 3 a 4.*
4. *Odseky 1 a 2 sa neuplatňujú na:*
 - a) *zmluvu o poskytovaní služieb, ak sa služby majú poskytnúť spotrebiteľovi výlučne v krajine, ktorá nie je krajinou jeho obvyklého pobytu;*
 - b) *zmluvu o preprave, okrem zmluvy, ktorej predmetom je poskytovanie balíku cestovných služieb v zmysle smernice Rady 90/314/EHS z 13. júna 1990 o balíku cestovných, dovolenkových a výletných služieb;*
 - c) *zmluvu, ktorej predmetom je vecné právo k nehnuteľnosti alebo nájom nehnuteľnosti, okrem zmluvy, ktorej predmetom je právo na časovo vymedzené užívanie nehnuteľnosti v zmysle smernice 94/47/ES;*
 - d) *práva a povinnosti, ktoré predstavujú finančný nástroj, a práva a povinnosti predstavujúce podmienky, ktorými sa spravujú emisie alebo verejné ponuky či verejné ponuky na prevzatie prevoditeľných cenných papierov a upisovanie a vyplatenie podielov v podnikoch kolektívneho investovania, pokiaľ tieto činnosti neznamenajú poskytovanie finančnej služby;*
 - e) *mluva uzavretá v rámci takého druhu systému, na ktorý sa vzťahuje článok 4 ods. 1 písm. h).*

Podmienka podľa čl. 6 ods. 1 písmeno a) nariadenia Rím I vyžaduje, aby podnikateľ vykonával svoju činnosť v krajine obvyklého pobytu spotrebiteľa. Je pritom otáznne, či výkon jeho aktivít musí byť opakovaný, alebo postačuje jednorazový výkon. Napriek tomu, že použitý pojem *vykonávanie*²⁰⁴ evokuje skôr po-

²⁰⁴ V anglickej verzii relevantnej časti nariadenia sa používa pojem „pursues ... activities...“, francúzskej: „exerce son activité...“ a v nemeckej „Tätigkeit ... ausübt...“.

žiadavku opakovanej činnosti, účel uvedeného ustanovenia – ochrana spotrebiteľa – vyžaduje, aby bol spotrebiteľ chránený aj v prípade, ak by podnikateľ uskutočnil iba jedinečnú obchodnú operáciu v štáte spotrebiteľa (napríklad činnosť práve a iba pre svoju zmluvnú stranu – spotrebiteľa), nakoľko túto skutočnosť nie je spotrebiteľ schopný posúdiť. Vyžaduje sa ale, aby podnikateľ cielene zameral svoju činnosť – hoci aj jednorázovo – na územie štátu spotrebiteľa. V prípade, ak podnikateľ nevykonáva a ani nezamýšľa vykonávať svoju činnosť v určitom štáte, a výkon tejto činnosti v danom štáte je iba dielom náhody, nie je spravodlivé žiadať od podnikateľa, aby poznal a prispôbil sa pri uzatváraní a plnení zmlúv právnomu poriadku spotrebiteľa.

Podmienka uvedená v čl. 6 ods. 1 písmeno b) nariadenia Rím I je špecifikovaná v odôvodnení nariadenia. Podľa odôvodnenia nestačí, aby podnikateľ smeroval svoju činnosť do členského štátu, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko, alebo do viacerých členských štátov, medzi ktorými je tento členský štát napríklad tým, že sa prezentuje na svojej internetovej stránke a ponúka svoje služby či tovary. Je takisto potrebné, aby táto zmluva spadala do rozsahu takto smerovaných činností, pričom samotná skutočnosť, že je internetová stránka dostupná v krajine spotrebiteľa, nepostačuje. Je ďalej potrebné, aby internetová stránka podnecovala na uzatváranie zmlúv na diaľku, a aby k uzatvoreniu takejto zmluvy na diaľku skutočne aj došlo.²⁰⁵ Z tohto vyjadrenia ale nevyplýva, že k uzatvoreniu zmluvy musí dôjsť práve prostredníctvom tejto internetovej stránky ale postačuje aj uzatvorenie zmluvy inými prostriedkami diaľkovej komunikácie.²⁰⁶

o Individuálne pracovné zmluvy

Obdobný právny mechanizmus je predpokladaný aj pre individuálne pracovné zmluvy.²⁰⁷ Tieto kolízne pravidlá sa nevzťahujú na kolektívne pracovné zmluvy (označované aj ako tzv. tarifné zmluvy).

Článok 8 Rím I

Individuálne pracovné zmluvy

1. Individuálna pracovná zmluva sa spravuje právnym poriadkom zvoleným zmluvnými stranami v súlade s článkom 3. Takáto voľba práva však nesmie zbaviť zamestnanca ochrany, ktorú mu poskytujú také ustanovenia, od ktorých sa nemožno odchyliť dohodou podľa práva, ktoré by v prípade absencie voľby bolo podľa odsekov 2, 3 a 4 tohto článku rozhodným.
2. Pokiaľ si zmluvné strany nezvolili rozhodné právo pre individuálnu pracovnú zmluvu, zmluva sa spravuje právnym poriadkom krajiny, v ktorej zamestnanec obvykle vyko-

²⁰⁵ Pozri bod č. 24 odôvodnenia nariadenia Rím I. Pozri aj rozsudok Súdneho dvora EÚ v spojených veciach [Peter Pammer proti Reederei Karl Schlüter GmbH & Co. KG \(C-585/08\)](#) et [Hotel Alpenhof GesmbH proti Oliver Heller \(C-144/09\)](#), v ktorom Súdny dvor ponúka kritéria na určenie, kedy činnosť podnikateľa smeruje do štátu spotrebiteľa.

²⁰⁶ Zhodne PFEIFFER, T.: Neues Internationales Vertragsrecht - Zur Rom I-Verordnung. In: *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 20/2008, s. 628.

²⁰⁷ V slovenskej právnej spisbe sa vyskytujú názory, ktoré zužujú pôsobnosť kolíznej úpravy pracovno-právnych vzťahov podľa nariadenia Rím I iba na vzťahy medzi subjektmi v členských štátoch Európskej únie. Pozri: BARANCOVÁ, H.: [Rímsky dohovor a nové európske kolízne pracovné právo](#). In: *Bulletin slovenskej advokácie*, 3/2010, s. 15 – 22.

- náva prácu na základe zmluvy, alebo ak tomu tak nie je, právnym poriadkom krajiny, z ktorej takúto prácu vykonáva. Za zmenu krajiny obvyklého miesta výkonu práce sa nepovažuje, ak zamestnanec dočasne pracuje v inej krajine.*
3. Ak rozhodné právo nemožno určiť podľa odseku 2, zmluva sa spravuje právnym poriadkom krajiny miesta podnikania, prostredníctvom ktorého bol zamestnanec zamestnaný.
 4. Ak z celkovej situácie vyplýva, že zmluva má užšiu väzbu s inou krajinou, než je krajina uvedená v odsekoch 2 alebo 3, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny.

Z načrtnutého vyplýva, že strany individuálnej pracovnej zmluvy si môžu zvoliť právny poriadok, ktorým sa bude spravovať ich zmluvný vzťah, ale tým nesmie byť zamestnanec zbavený ochrany, ktorú mu garantuje právny poriadok štátu, kde zamestnanec obvykle vykonáva prácu. Ak takýto štát nie je možné určiť, smerodajným bude právny poriadok štátu podľa miesta pobočky, ktorá zamestnanca zamestnala. Aj v tomto prípade sa však aplikuje úniková klauzula právneho poriadku vykazujúceho užšiu väzbu s predmetnou pracovnou zmluvou.

c) Kogentné normy vnútroštátneho práva

V rámci nariadenia Rím I sa nevyklučuje, aby si strany aj v prípade čisto vnútroštátnej situácie zvolili rozhodné právo, ak nechcú svoju zmluvu podriaadiť pod domáci právny poriadok. Slovanami nariadenia ide o situáciu, „*ak sa v čase voľby všetky ostatné prvky súvisiace so situáciou nachádzajú v inej krajine, než je krajina, ktorej právo sa zvolilo*“. Jediným cudzím prvkom je teda voľba cudzieho práva.²⁰⁸ Výberom cudzieho práva sa však v zmysle článku 3 ods. 3 strany nevyhnú kogentným normám svojho vnútroštátneho poriadku, teda normám od ktorých sa nie je možné odchyliť dohodou. Účinkom takejto voľby sa ale prejaví iba v rámci dispozitívnych noriem daného štátu. Rímsky dohovor tieto normy, od ktorých nie je možné dohodou sa odchyliť, označoval ako „imperatívne normy“.²⁰⁹ Rovnaký pojem sa ale v dohovore vyskytoval aj pri popise ďalšieho²¹⁰ (principiálne odlišného) mechanizmu obmedzenia voľby práva. V nariadení sa už medzi pojmi „imperatívne normy“ a kogentné vnútroštátne normy rozlišuje ([pozri nižšie](#)), sprehradňujúc tak jednotlivé dôvody obmedzení voľby práva.

d) Kogentné normy európskeho práva

Obdobnú ochrannú funkciu plní aj článok 3 ods. 4 Rím I, ktorý zakladá obmedzenie voľby práva v prípade čisto komunitárnej situácie. Ak sa všetky prvky situácie viažu len na (jeden alebo viaceré) členské štáty a strany si vybrali právo nečlenského štátu, tak sa napriek voľbe práva presadia kogentné normy európskeho práva. Účelom citovaného ustanovenia nariadenia Rím I je zabrá-

²⁰⁸ Podmienkou aplikácie kolíznych noriem podľa slovenského zákona o medzinárodnom práve súkromnom je prítomnosť cudzieho prvku, pričom samotný výber rozhodného práva (na rozdiel od nariadenia) cudzím prvkom nie je. Na odlišné vnímanie cezhraničného charakteru právnych vzťahov poukazuje JÚDOVÁ, E.: Nové nariadenie ES o práve rozhodnom pre zmluvné záväzky – Rím I. In: *Jus-tičná revue*, 12/2008, s. 1728.

²⁰⁹ Článok 3 ods. 3 Rímskeho dohovoru.

²¹⁰ Článok 7 Rímskeho dohovoru.

nenie obchádzania európskeho práva.²¹¹ Účelom tak nie je zabezpečenie presadenia sa vnútroštátnej úpravy. Do skupiny kogentných noriem európskeho práva pritom budú patriť aj vnútroštátne normy štátu konajúceho súdu, ktoré sú transpozíciou takých ustanovení práva Európskej únie, od ktorých sa nemožno odchyliť dohodou. Preto by sa pravidlo nemalo uplatniť na tie prípady, kedy vnútroštátna právna úprava „vykonáva“ európsku právnu úpravu nad rámec jej pôsobnosti (tzv. presahujúca transpozícia).²¹²

e) Iné ochranné mechanizmy (imperatívne normy a výhrada ordre public)

Okrem uvedených obmedzení pôsobia aj pri voľbe použiteľného práva všeobecné mechanizmy obmedzenia použiteľnosti určeného práva, akými sú [imperatívne normy a výhrada verejného poriadku](#), ktorým sa podrobnejšie venujeme v iných statiach.²¹³

14.2.1.5. Určenie rozhodného práva pri absencii voľby práva

V prípade, ak si zmluvné strany nezvolia pre svoj zmluvný vzťah rozhodné právo, ponúka nariadenie Rím I v článkoch 4 a nasl. kolízne riešenia, ktorými sa má docieľiť, aby sa právny vzťah spravoval tým právnym poriadkom, s ktorým má čo najbližší vzťah.

Článok 4 Rím I

Rozhodné právo pri absencii voľby

1. Pokiaľ nedošlo k voľbe rozhodného práva pre zmluvu v súlade s článkom 3 a bez toho, aby boli dotknuté články 5 až 8, právo, ktorým sa spravuje zmluva, sa určuje takto:
 - a) zmluva o predaji tovaru sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu predajcu;
 - b) zmluva o poskytovaní služieb sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu poskytovateľa služieb;
 - c) zmluva, ktorej predmetom je vecné právo k nehnuteľnosti alebo nájom nehnuteľnosti, sa spravuje právnym poriadkom krajiny, kde sa nehnuteľnosť nachádza;
 - d) bez ohľadu na písmeno c) nájom nehnuteľnosti uzavretý na dočasné súkromné použitie na obdobie maximálne šiestich po sebe nasledujúcich mesiacov sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu prenajímateľa za predpokladu, že nájomca je fyzická osoba a má svoj obvyklý pobyt v tej istej krajine;
 - e) zmluva o franšíze sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu franšizanta;
 - f) zmluva o distribúcii sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu distribútora;
 - g) zmluva o predaji tovaru dražbou sa spravuje právnym poriadkom krajiny, kde sa koná dražba, ak také miesto možno určiť;

²¹¹ Pozri [Návrh nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(Rím I\)](#). KOM (2005) 650 v konečnom znení, s. 5.

²¹² Zhodne aj PFEIFFER, T.: Neues Internationales Vertragsrecht - Zur Rom I-Verordnung. In: *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 20/2008, s. 625. K presahujúcej transpozícii pozri CSACH, K.: Výklad harmonizovaných právnych predpisov v Slovenskej republike. In: *Právny obzor*, 5/2006, s. 444 – 460.

²¹³ Pozri state 8.1. a 13.2.1.7.

- h) zmluva uzavretá v rámci multilaterálneho systému, ktorý spája, alebo umožňuje spájanie záujmov viacerých tretích strán nakupovať a predávať finančné nástroje v zmysle článku 4 ods. 1 bodu 17 smernice 2004/39/ES v súlade s nediskrečnými pravidlami a ktorý sa spravuje jediným právnym poriadkom, sa spravuje týmto právnym poriadkom.*
2. Ak sa na zmluvu nevzťahuje odsek 1 alebo ak sú prvky zmluvy pokryté viac ako jedným z písmen a) až h) odseku 1, zmluva sa spravuje právnym poriadkom krajiny obvyklého pobytu zmluvnej strany, ktorá má uskutočniť plnenie charakteristické pre zmluvu.
 3. Ak je zo všetkých okolností veci zjavné, že zmluva má zjavne užšiu väzbu s inou krajinou, než je krajina uvedená v odseku 1 alebo 2, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny.
 4. Ak podľa odsekov 1 alebo 2 nie je možné určiť rozhodné právo, zmluva sa spravuje právnym poriadkom krajiny, s ktorou má najužšiu väzbu.

V prípade absencie voľby rozhodného práva sú kolízne normy koncipované cez výpočet jednotlivých zmluvných typov (čl. 4 ods. 1 Rím I).²¹⁴ Až ak zmluvu nie je možné stotožniť so žiadnym z týchto zmluvných typov, alebo ak sú jej prvky pokryté viac ako jedným typom, použije sa všeobecná kolízna norma určená pre všetky ostatné zmluvy ako aj pre zmluvy zmiešané, podľa ktorej sa má použiť právny poriadok krajiny,²¹⁵ v ktorej má obvyklý pobyt tá zmluvná strana, ktorá uskutočňuje charakteristické plnenie (čl. 4 ods. 2 Rím II). Prednosť má ten právny poriadok, s ktorým má zmluva najužšiu väzbu (čl. 4 ods. 3 a 4 Rím I).

Bez ďalšieho sa núka otázka, akým spôsobom sa má uskutočniť kvalifikácia týchto zmluvných typov. Pojmy v nariadení Rím I označujúce jednotlivé zmluvné typy sú v pozícii autonómnych pojmov komunitárneho práva. Na ich interpretáciu sa zameriavajú niektoré body odôvodnenia nariadenia, či už priamo výkladom²¹⁶ alebo odkazom na výklad paralelného pojmu v príslušnom komunitárnom predpise.²¹⁷ Je teda možné očakávať, že v prípade nejasností bude musieť interpretáciu do svojich rúk ponúknuť Súdny dvor Európskej únie (najmä, ak niektoré zmluvné typy zostávajú bez akéhokoľvek priblíženia).²¹⁸ O niektorých zmluvných typoch ale môžeme vyvodiť určité závery aj zo samotného normatívneho textu nariadenia. Napríklad za predaj tovaru nie je možné bez ďalšieho považovať postúpenie pohľadávky alebo prevod iného práva. Kolízna norma pre vzťah medzi postupcom a postupníkom pri postúpení pohľadávky je totiž upravená osobitne v článku 14 nariadenia Rím I.

Nariadenie ďalej predpokladá všeobecné kolízne pravidlo, nadväzujúce na obvyklý pobyt strany, poskytujúcej plnenie charakteristické pre zmluvu a taktiež tzv. únikovú klauzulu, právo krajiny, ktorá má so zmluvou užšiu väzbu. Tieto dva koncepty sa odlišujú. V koncepte charakteristického plnenia pre zmluvu sa

²¹⁴ Článok 4 ods. 1 v spojení s článkami 5 až 8 nariadenia Rím I.

²¹⁵ Nariadenie nepoužíva pojem štát ale krajina vzhľadom na snahu riešiť aj problém medzioblastných kolízií, spomenutý v stati 7.5.

²¹⁶ Napríklad body 22 (zmluva o preprave tovaru“), 27 (spotrebiteľské zmluvy), 33 (poistné zmluvy) alebo 36 (individuálne pracovné zmluvy) odôvodnenia nariadenia Rím I.

²¹⁷ Pozri bod 17 (pojmy „poskytovanie služieb“ a „predaj tovaru“) odôvodnenia nariadenia Rím I.

²¹⁸ Napríklad zmluva o franšíze alebo zmluva o distribúcii. Pri definovaní týchto zmlúv je možné siahnúť k [návrhu spoločného referenčného rámca \(DCFR\)](#), ktorý v čl. IV. E. – 4. 101 navrhuje vymedzenie franšízovej a v čl. IV. E. – 5. 101 distribučnej zmluvy.

prejavuje kontinentálny prístup ([čl. 117 ods. 2 Švajčiarskeho spolkového zákona o medzinárodnom práve súkromnom](#)) a jeho podstatou je hľadanie spojitosti medzi určitým právnym poriadkom a zmluvným vzťahom v rámci samotnej zmluvy, samotného zmluvného vzťahu. Predmetom skúmania bude tento konkrétny zmluvný vzťah. Naopak, pri požiadavke užšej väzby, ktorá predstavuje skôr koncept krajín *common-law*,²¹⁹ hľadáme odpoveď aj mimo samotnej zmluvy. Skúmame vzťah zmluvy a určitého právneho poriadku, resp. ich priradenie k sebe. Podľa odôvodnenia nariadenia (bod č. 21) by pri určovaní tejto krajiny malo okrem iného vziať do úvahy, či predmetná zmluva má veľmi úzku väzbu s inou zmluvou alebo zmluvami.

14.2.1.6. Rozsah použitia určeného cudzieho práva

Ak rozhodneme, že sa na právny vzťah aplikuje kolízne pravidlo uvedené v nariadení Rím I, musíme určiť aj to, aké všetky právne otázky sa majú podľa takto určeného práva posudzovať, teda zodpovedať otázku rozsahu použitia rozhodného práva. Odpoveď ponúka článok 12 nariadenia Rím I.

Článok 12 Rím I

Rozsah použitia rozhodného práva

1. Rozhodným právom pre zmluvu podľa tohto nariadenia sa spravuje najmä:
 - a) jej výklad;
 - b) plnenie zmluvných záväzkov;
 - c) v rozsahu právomoci udelenej súdu procesnými normami, dôsledky porušenia týchto záväzkov, vrátane stanovenia výšky náhrady škody, ak sa určuje na základe právnych predpisov;
 - d) rôzne spôsoby zániku záväzkov, preklúzia a premlčanie;
 - e) dôsledky neplatnosti zmluvy.
2. Vo vzťahu k spôsobu plnenia a opatreniam, ktoré treba prijať v prípade chybného plnenia, sa prihladne na právny poriadok krajiny, v ktorej sa plnenie uskutočňuje.

Z uvedeného je zjavné, že snahou tvorcov nariadenia Rím I bolo zahrnúť čo možno najviac otázok do rozsahu aplikovateľného práva, čím sa sleduje zámer vyhnúť sa už spomínanému [mozaikovému prístupu](#)²²⁰ a s tým spojeným ťažkostiam s určovaním použiteľného práva pre každú jednotlivú parciálnu otázku hlavnej otázky. Rozsah použitia určeného práva je uvedený iba demonštratívne, neuzatvoreným výpočtom. Nie je preto vylúčené, aby konajúci súd použil určitý právny poriadok aj na zodpovedanie inej otázky ako tej, ktorá je uvedená v čl. 12 ods. 1 Rím I.

14.2.1.7. Všeobecné obmedzenie dôsledkov použitia rozhodného práva (imperatívne normy a výhrada verejného poriadku)

Aplikácia cudzieho právneho poriadku môže priniesť, z pohľadu konajúceho súdu a vnútroštátneho právneho poriadku, nežiaduce účinky. Dvoma základnými všeobecnými mechanizmami ochrany pred negatívnymi dôsledkami pou-

²¹⁹ K tomu pozri [VONDŘÁČEK, O.: Článek 4 Římské úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy: plodný či jalový kompromis?](#) In: *Právník*, 12/2007, s. s. 1314-1324.

²²⁰ Pozri stať 6.3.

žitia cudzieho práva, ktoré sú predpokladané aj nariadením Rím I, sú imperatívne normy a výhrada verejného poriadku. Tieto mechanizmy nachádzajú svoje uplatnenie tak pri určení použiteľného práva na základe voľby, ako aj pri určení použiteľného práva pri absencii voľby.

Článok 9 Rím I Imperatívne normy

1. Imperatívne normy sú normy, ktorých dodržiavanie pokladá krajina za rozhodujúce pre ochranu svojich verejných záujmov, ako je politické, sociálne alebo hospodárske zriadenie, až do takej miery, že vyžaduje ich uplatnenie v každej situácii, na ktorú sa norma vzťahuje, bez ohľadu na právo, ktoré je inak rozhodným pre zmluvu podľa tohto nariadenia.
2. Žiadne ustanovenie tohto nariadenia neobmedzuje uplatňovanie imperatívnych noriem právneho poriadku štátu konajúceho súdu.
3. Môžu sa uplatniť imperatívne normy právneho poriadku krajiny, kde sa vykonali alebo sa musia vykonať záväzky vyplývajúce zo zmluvy, pokiaľ uvedené imperatívne normy nerobia plnenie zmluvy protiprávnym. Pri rozhodovaní, či sa majú uplatniť uvedené normy, sa do úvahy vezme ich povaha a účel, ako aj dôsledky ich uplatnenia alebo neuplatnenia.

Ako sme uviedli vyššie, v rýdzo vnútroštátnych prípadoch nie je prípustné voľbou iného rozhodného práva odchyliť sa od vnútroštátnych kogentných ustanovení. V prípadoch s cezhraničným prvkom sa taktiež nedá odchyliť od takých kogentných ustanovení *lex fori*, ktoré sa majú použiť bez ohľadu na to, ktorý právny poriadok sa použije. Takéto normy sa v zmysle nariadenia Rím I označujú pojmom imperatívne normy. Imperatívne normy sú tým pádom podmnožinou kogentných noriem.²²¹ Účel týchto noriem, ako aj dôvod ich kogentnosti musia smerovať k ochrane vybraných verejných záujmov, ktoré presakujú do súkromnoprávných vzťahov s cudzím prvkom tak, že sa majú použiť vždy, bez ohľadu na rozhodujúce právo.²²² Preto sú imperatívne normy zvláštnou kombináciou vecných a jednostranne kolíznych právnych noriem.²²³ Vymedzenie imperatívnych noriem tak, ako je obsiahnuté v čl. 9 ods. 1 Rím I, má pôvod v rozhodnutí Súdneho dvora vo veci *Arblade*.²²⁴ Vymedzenie samo ale nedáva odpoveď na to, ktoré konkrétne normy sú imperatívnymi. Podľa profesora *Guilianioho* sa za imperatívne normy môžu považovať napríklad normy

²²¹ Podľa odôvodnenia nariadenia by mal byť pojem „imperatívne normy“ odlišný od výrazu „ustanovenia, od ktorých sa nemožno odchyliť dohodou“, a mal by sa chápať užšie. Pozri bod 37 odôvodnenia nariadenia Rím I.

²²² K problematike kogentných noriem pozri bližšie CSACH, K.: Miesto dispozitívnych a kogentných právnych noriem (nielen) v obchodnom práve, I. časť – Všeobecné otázky a rozbor kogentných noriem. In: *Právny obzor*, 2/2007, s. 102 – 121, osobitne pod bodom 3.3.1. o dôvode kogentnosti a účele právnej normy. Pozri aj CSACH, K.: Miesto dispozitívnych a kogentných právnych noriem (nielen) v obchodnom práve, II. časť – rozbor dispozitívnych noriem a vybraných problémov (nielen) Obchodného zákonníka. In: *Právny obzor*, 3/2007 s. 247 – 259.

²²³ Pozri napríklad KUCKEIN, M.: *Die „Berücksichtigung“ von Eingriffsnormen im deutschen und englischen internationalen Vertragsrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 20 a nasl. ako aj diela tam uvedené.

²²⁴ [Rozsudok Súdneho dvora z 23. novembra 1999 v spojených veciach C-369/96 a C-376/96, Trestné konania proti Jean-Claude Arblade et Arblade & Fils SARL \(C-369/96\) a Bernard Leloup, Serge Leloup a Sofrage SARL \(C-376/96\)](#). Zb. 1999, s. I-08453, bod 30. Pozri aj [Návrh nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(Rím I\)](#), KOM (2005) 650 v konečnom znení, s. 8.

súťažného práva (osobitné normy na ochranu pred nedovoleným obmedzovaním hospodárskej súťaže), ochrana spotrebiteľa, a niektoré normy upravujúce prepravné zmluvy.²²⁵ Nemecký Spolkový súdny dvor naopak, normy, ktorých účelom je ochrana spotrebiteľa za imperatívne normy (tzv. *Eingriffsnormen*) nepovažuje.²²⁶ Podľa ďalšieho vyjadrenia sa za imperatívne normy považujú iba normy verejného práva (napríklad ochrana meny, kultúrneho dedičstva), ktoré slúžia ochrane verejných záujmov na rozdiel od noriem súkromného práva, ktoré primárne slúžia súkromným záujmom.²²⁷ Považovanie imperatívnych noriem za verejnoprávne normy, ktorých aplikácia sa riadi osobitným verejným kolíznym právom je prevládajúca najmä v Nemecku,²²⁸ pochopiteľne ale nie v krajinách, ktoré nepoznajú prísne rozhraničenie medzi súkromným a verejným právom. Nadalej však panuje interpretačná a aplikačná neistota ohľadne presného vymedzenia imperatívnych noriem, či ich praktického významu.²²⁹

Druhou skupinou imperatívnych noriem v zmysle čl. 9 Rím I sú imperatívne normy *tretích štátov*. Ustanovenie čl. 9 ods. 3 Rím I je pravdepodobne inšpirované anglickým prípadom zo začiatku dvadsiateho storočia,²³⁰ a pôvod ustanovenia je taktiež možné vystopovať v článku 7 ods. 1 Rímskeho dohovoru. Podľa uvedeného článku mohli súdy zohľadniť imperatívne normy iného štátu, s ktorým mala situácia úzku väzbu. Pri úvahe, či sa tieto imperatívne normy zohľadnia, sa malo prihliadať na ich povahu a účel a na dôsledky ich uplatnenia alebo neuplatnenia. Voči tomuto ustanoveniu dohovoru uplatnili výhradu viaceré členské štáty, v dôsledku čoho pre ne nebolo záväzné.²³¹ Tvorcovia nariadenia sa snažili (najmä pod vplyvom námietok Veľkej Británie) odstrániť zmätočnosť a mnohoznačnosť uvedeného ustanovenia.²³² Proti ustanoveniu nariadenia už nie je možné uplatniť si výhradu, a preto je táto úprava všeobecne

²²⁵ Pozri [Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano and Paul Lagarde](#). Ú.v. C 282, 31.10.1980, s. 1 – 50. Výklad k čl. 7, bod 4, s. 28.

²²⁶ [BGHZ 165, 248](#) vo vzťahu k nemeckej právnej úprave spotrebiteľského úveru, ktorá primárne chráni iba spotrebiteľa, zatiaľ čo ochrana verejného záujmu je iba reflexom právnej úpravy.

²²⁷ Pozri vyjadrenie Inštitútu Maxa Plancka pre právnú komparatistiku a medzinárodné právo súkromné v Hamburgu: [Comments on the European Commission's Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation](#), s. 78. Vyjadrenie sa vzťahuje k zelenej knihe o zmene Rímskeho dohovoru o práve použiteľnom pre zmluvné záväzky na komunitárny inštrument a jeho modernizácii - [Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation](#). COM (2002) 654, final.

²²⁸ Doktrína má pravdepodobne pôvod v rozhodnutí Spolkového súdneho dvora z roku 1959 (BGHZ 31, 367). Pozri aj KUCKEIN, M.: *Die „Berücksichtigung“ von Eingriffsnormen im deutschen und englischen internationalen Vertragsrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 29 a nasl.

²²⁹ Pozri napríklad BRÍZA, P.: (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římske úmluvy a nového nařízení Řím I. In: *Právní rozhledy*, 2/2009, s. 41 – 48.

²³⁰ *Ralli Bros. v. Compania Naviera Sota y. Aznar*, [1920] 2 K.B. 287 C.A. K tomu pozri LANDO, O., NIELSEN, P., A.: The Rome I Regulation. In: *Common Market Law Review*, 2008, s. 1722.

²³¹ Pozri BRÍZA, P.: (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římske úmluvy a nového nařízení Řím I. In: *Právní rozhledy*, 2/2009, s. 45.

²³² LANDO, O., NIELSEN, P.A.: The Rome I Regulation. In: *Common Market Law Review* 45, 2008, s. 1720.

aplikovateľná. Dovtedy vágna požiadavka „úzkej väzby“ zmluvy s iným štátom dostala v nariadení konkrétnu podobu, ktorou je výkon záväzkov zo zmluvy v inom štáte. Môžu sa tak zohľadniť imperatívne normy právneho poriadku tej krajiny, kde sa vykonali alebo sa musia vykonať záväzky vyplývajúce zo zmluvy. Kumulatívnou podmienkou je, že imperatívne normy štátu miesta plnenia spôsobujú protiprávnosť tohto plnenia. K takémuto výkladu dospejeme len v spojitosti s ostatnými jazykovými verziami nariadenia.²³³ Protirečí mu slovenské znenie, podľa ktorého sa imperatívne normy miesta plnenia môžu uplatniť, pokiaľ uvedené imperatívne normy *nerobia plnenie zmluvy protiprávnym*. V tomto ohľade by slovenská verzia nariadenia nabádala k úplne opačným záverom.

Druhým ochranným mechanizmom predpokladaným článkom 21 Rím I je výhrada verejného poriadku, výhrada *ordre public*, ktorou sa má zabezpečiť, aby účinky cudzieho práva nerozvrátili základne kamene spoločensko-právneho poriadku štátu.

Článok 21 Rím I

Výhrada verejného poriadku

Uplatnenie niektorého ustanovenia právneho poriadku krajiny podľa tohto nariadenia možno odmietnuť iba v prípade, ak by jeho uplatnenie bolo v zjavnom rozpore s verejným poriadkom („ordre public“) štátu konajúceho súdu.

Ako sme už načrtli [vyššie](#),²³⁴ formulácia článkov 9 a 21 nariadenia Rím I dáva tušiť, že jedným z rozdielov medzi imperatívnymi normami a výhradou verejného poriadku je ich pôsobenie. Imperatívne normy pôsobia *ofenzívne* a presadia sa bez ohľadu na to, čo – a či vôbec niečo – ustanovuje právny poriadok, ktorý sa má na právny vzťah použiť. Naopak, výhrada verejného poriadku zasahuje práve a iba vtedy, ak by použitie cudzieho právneho poriadku malo viesť k ohrozeniu, porušeniu vnútroštátneho verejného poriadku, čím pôsobí takpovediac *defenzívne*.

Vzhľadom na skutočnosť, že nariadenia Rím I a, ako ukážeme ďalej, aj Rím II (nie však ZMPSaP), vyžadujú, aby účinky výhrady verejného poriadku nastávali iba pri *zjavnom* rozpore s verejným poriadkom, bude sa pre naplnenie podmienok výhrady verejného poriadku podľa uvedených nariadení vyžadovať zásah

²³³ Pre porovnanie verzia anglická: „Effect may be given to the overriding mandatory provisions of the law of the country where the obligations arising out of the contract have to be or have been performed, in so far as those overriding mandatory provisions render the performance of the contract unlawful“, nemecká: „Den Eingriffsnormen des Staates, in dem die durch den Vertrag begründeten Verpflichtungen erfüllt werden sollen oder erfüllt worden sind, kann Wirkung verliehen werden, soweit diese Eingriffsnormen die Erfüllung des Vertrags unrechtmäßig werden lassen“, francúzska: „Il pourra également être donné effet aux lois de police du pays dans lequel les obligations découlant du contrat doivent être ou ont été exécutées, dans la mesure où lesdites lois de police rendent l'exécution du contrat illégale“ a česká: „Rovněž lze použít imperativní ustanovení práva země, v níž mají být nebo byly povinnosti vyplývající ze smlouvy splněny, pokud tato imperativní ustanovení činí plnění smlouvy protiprávním.“

²³⁴ Pozri stať 8.1.

vyššej intenzity, zatiaľ čo imperatívne normy prichádzajú k použitiu aj v prípadoch zásahu nižšej intenzity.²³⁵

14.2.2. Rozhodné právo pre zmluvné záväzky mimo nariadenia Rím I

Ako sme uviedli vyššie, v niektorých prípadoch sa rozhodné právo pre záväzkový vzťah neurčuje podľa nariadenia Rím I. Kolízne predpisy týkajúce sa zmluvných záväzkov sú obsiahnuté aj v medzinárodných zmluvách. Vzťah nariadenia Rím I k medzinárodným zmluvám je upravený v článkoch 24 (vzťah k Rímskemu dohovoru) a 25 nariadenia Rím I.

Článok 25 Rím I

Vzťah k iným existujúcim medzinárodným dohovorom

1. *Toto nariadenie nemá vplyv na uplatňovanie medzinárodných dohovorov, ktorých zmluvnou stranou je jeden alebo viacero členských štátov v čase prijatia tohto nariadenia a ktoré ustanovujú kolízne normy pre zmluvné záväzky.*
2. *Toto nariadenie má však medzi členskými štátmi prednosť pred dohovormi uzavretými výlučne medzi dvomi alebo viacerými z nich, v rozsahu, v ktorom sa týkajú otázok upravených týmto nariadením.*

Analogické ustanovenie k tomuto článku, článok 28 nariadenia Rím II, už bolo podrobené rozboru [vyššie](#),²³⁶ preto odkazujeme na výklad tam podaný. Komisia nedávno zverejnila zoznam oznámení členských štátov, týkajúcich sa medzinárodných dohovorov, ktoré majú v zmysle čl. 26 ods. 1 nariadenia Rím I aplikačnú prednosť pred nariadením Rím I.²³⁷

Okrem toho, nariadenie Rím I má obmedzenú vecnú pôsobnosť. Ak nie je kolízna úprava obsiahnutá v prednostne aplikovateľnej medzinárodnej úprave a nespadá ani do pôsobnosti nariadenia Rím I, aplikuje sa vnútroštátny kolízny predpis. Kolízna úprava zmluvných záväzkov je vo vnútroštátnom právnom predpise, odhliadnuc od špeciálnej právnej úpravy, koncentrovaná do §§ 9 až 11 ZMPSaP, s preferenciou voľby rozhodného práva (§ 9 ZMPSaP). Ak si účastníci nezvolia rozhodujúce právo, ich záväzkové vzťahy sa spravujú právnym poriadkom, použitie ktorého zodpovedá rozumnému usporiadaniu daného vzťahu (§ 10 ods. 1 ZMPSaP), pričom zákon ponúka katalóg kolíznych noriem pre jednotlivé typy zmluvných vzťahov (§ 10 ods. 2 ZMPSaP), obsahujúci nadviazania na ten právny poriadok, podriadenie právneho vzťahu ktorému považuje zákonodarca za rozumné.²³⁸

²³⁵ Pozri aj KUCKEIN, M.: *Die „Berücksichtigung“ von Eingriffsnormen im deutschen und englischen internationalen Vertragsrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 57. Uvedený autor ale poukazuje (s. 58) na predprogramované problémy, spojené s aplikovaním ustanovení o výhrade verejného poriadku a o imperatívnych normách v krajinách, ktoré takéto rozlišovanie nepoznajú.

²³⁶ Pozri stat' 5.2.

²³⁷ [Oznámenia podľa článku 26 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 593/2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(Rím I\)](#), Ú. v. EÚ C 343, 17.12.2010, s. 3 – 6 ([pdf](#)).

²³⁸ Značne zjednodušený výklad vzťahu medzi ods. 1 a ods. 2 § 10 ZMPSaP ponúka Najvyšší súd SR, keď bez podrobnejšej analýzy uvádza myšlienkový postup hodný reprodukcie (zvýraznenie autorii): „Čo do odôvodnenia rozhodnutia v merite veci odvolací súd považuje v súvislosti s námietkou odvolateľa, že súd mal aplikovať v zmysle § 10 ods. 2 zák. č. 97/1963 Zb. turecké právo, poukázať na ust. ods. 1 citovaného paragrafu podľa ktorého ak účastníci nezvolia rozhodujúce právo, ich záväzkové vzťahy sa spravujú právnym poriadkom, použitie ktorého zodpovedá rozumnému usporiadaniu

14.3. Určovanie práva použiteľného pre mimozmluvné záväzky

Mimozmluvný záväzok je záväzkom, ktorý má svoj pôvod v inej právnej skutočnosti ako je zmluva. Na vznik mimozmluvného záväzku sa preto nevyžaduje existencia zmluvy. V už načrtnutom rozlišovaní medzi štyrmi dôvodmi vzniku záväzku sú mimozmluvnými záväzkami záväzky z protiprávneho konania/skutočnosti (civilného deliktu), bezdôvodného obohatenia alebo inej skutočnosti uvedenej v zákone (vrátane bezpríkazného konania).

14.3.1. Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky podľa nariadenia Rím II

Pre mimozmluvné záväzky v občianskych a obchodných veciach v situáciách, v ktorých dochádza k stretu rôznych právnych poriadkov sa aplikuje priamo účinné nariadenie Rím II. Ani v prípade nariadenia Rím II nie je potrebné, aby stret právnych predpisov bol iba intrakomunitárny (teda stret právnych poriadkov dvoch členských štátov). Aplikuje sa vždy, keď dochádza ku kolízii dvoch poriadkov, bez ohľadu na to, či ide o právny poriadok členského štátu alebo nie. Nariadenie sa aplikuje vždy, ak má súd členského štátu určiť rozhodné právo pre mimozmluvný záväzok. Vecná pôsobnosť nariadenia Rím II je rovnako ako pri nariadení Rím I definovaná pozitívne a negatívne.

14.3.1.1. Pozitívne vymedzenie vecnej pôsobnosti nariadenia Rím II

Primárnou podmienkou aplikácie nariadenia na situáciu kolízie právnych poriadkov teda je, aby sa daný právny vzťah kvalifikoval ako „*mimozmluvný záväzok v občianskych a obchodných veciach*.“ Vzhľadom na obmedzenie pôsobnosti nariadenia na obchodné a občianske veci sú z pôsobnosti nariadenia vyňaté najmä daňové, colné alebo správne veci ako aj záväzky vyplývajúce zo zodpovednosti verejnej moci za nesprávny postup a rozhodnutia, nakoľko tieto prípady majú určitý, resp. dominantný verejnoprávny charakter (*acta iure imperii*). Vzhľadom na skutočnosť, že otázka občianskej a obchodnej veci už bola predmetom výkladu vyššie, odkazujeme na [výklad už podaný](#).

daného vzťahu. V spornej veci išlo o dodávky tureckého tovaru slovenskému obchodníkovi, za účelom jeho predaja na Slovensku a bol to slovenský obchodník, ktorý mal na Slovensko dodaný mu tovar predat' zaplatiť. Aplikáciu slovenského právneho poriadku na riešenie tejto veci preto odvolací súd považuje za rozumnú a preto správnu. Treba tiež pripomenúť, že odvolací súd už vyslovil právny záver o použití slovenského práva a nie je dôvod ho meniť.“ Avizovaný právny záver o použití slovenského súdu je pravdepodobne toto vyjadrenie odvolacieho súdu: „V odôvodnení [rozhodnutia v pôvodnom odvolacom konaní – poznámka autorov] odvolací súd uviedol, že pokiaľ vzťahy medzi účastníkmi nie sú riešené preukázanou zmluvou treba vec posudzovať aspoň od okamihu, keď tovar prekročil hranice Slovenska podľa slovenského práva. ... Odvolací súd taktiež konštatoval, že neplatnosti podpisu kompetentného zástupcu sa v prejednávanej veci nemôže dovolávať žalobca, pretože nemožno spravodlivo požadovať na žalovanom, aby poznal právnu úpravu cudzieho štátu.“ Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 13. mája 2009, sp. zn. 2 Obo 178/2008. Neodporúčame nasledovať uvedené závery. Oproti tomu, prísne nároky na aplikáciu § 10 ods. 1 ZMPSaP nachádzame v uznesení Najvyššieho súdu SR zo dňa 11. decembra 2008, sp. zn. 3 Obo 206/2007.

14.3.1.2. Negatívne vymedzenie vecnej pôsobnosti nariadenia Rím II

Negatívne je pôsobnosť nariadenia Rím II vymedzená v článku 1 ods. 2 až 3 nariadenia.

Čl. 1. ods. 2 – 3 Rím II

Rozsah pôsobnosti

2. Z pôsobnosti tohto nariadenia sú vylúčené:
- mimozmluvné záväzky vyplývajúce z rodinných vzťahov a vzťahov, ktoré podľa právneho poriadku, ktorým sa spravujú, majú porovnateľné účinky, vrátane vyživovacej povinnosti;
 - mimozmluvné záväzky vyplývajúce z majetkových režimov manželov alebo majetkových režimov vzťahov, ktoré podľa právneho poriadku, ktorým sa spravujú, majú porovnateľné účinky ako manželstvo, a z dedenia zo závetu alebo zo zákona;
 - mimozmluvné záväzky vyplývajúce zo zmeniek, šekov a dlžobných úpisov a iných prevoditeľných cenných papierov v rozsahu, v ktorom záväzky z takýchto iných prevoditeľných cenných papierov vyplývajú z ich prevoditeľnej povahy;
 - mimozmluvné záväzky vyplývajúce z práva obchodných spoločností a iných subjektov s právnou subjektivitou alebo bez nej, ako sú vznik, právna subjektivita, vnútorná organizácia alebo zánik obchodných spoločností a iných subjektov s právnou subjektivitou alebo bez nej, osobná zodpovednosť konateľov a členov za záväzky obchodnej spoločnosti alebo právnickej osoby a osobná zodpovednosť audítorov voči obchodnej spoločnosti alebo jej členom za vykonávanie zákonného auditu účtovných dokladov;
 - mimozmluvné záväzky vyplývajúce zo vzťahov medzi zriaďovateľmi, správcami alebo oprávnenými z dobrovoľne zriadeného poručníckeho fondu (trust);
 - mimozmluvné záväzky vyplývajúce z jadrovej udalosti;
 - mimozmluvné záväzky vyplývajúce z porušenia práva na súkromie a práva na ochranu osobnosti vrátane poškodenia dobrého mena.
3. Bez toho, aby bol dotknutý článok 21 a 22, toto nariadenie sa neuplatní na dôkazy a na konanie.

Uvedené výnimky sú dôsledkom toho, že sa nariadenie nemá vzťahovať na otázky rodinného práva, práva obchodných spoločností na určité otázky, ktoré sú osobitne upravené (písmeno f), na otázky predstavujúce národné špecifiká (písmeno e) a v neposlednom rade sú niektoré otázky vylúčené pravdepodobne skôr z politických dôvodov (písmeno g). Keďže uvedené body predstavujú výnimky z pravidla určujúceho pôsobnosť, majú byť tieto výnimky vykladané úzko, a nie je možné ich výkladom ani analogicky rozširovať.²³⁹

Vnútroštátny predpis (ZMPsAP) sa preto použije iba v tých prípadoch určenia rozhodného práva pre mimozmluvný záväzok, ak predmetný vzťah nespadá do pôsobnosti nariadenia Rím II. Kolízno-právnomu riešeniu otázok súvisiacich s mimozmluvnými záväzkami, nespádajúcimi do pôsobnosti nariadenia Rím II, sa budeme venovať [neskôr](#).²⁴⁰

²³⁹ Pozri aj [Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations \(„Rome II“\). Explanatory memorandum](#). COM(2003) 427 final, s. 9. K pravidlu, že výnimky je potrebné vykladať úzko pozri aj MELZER, F.: *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 148 a nasl. a s. 246 a nasl.

²⁴⁰ Pozri stať 14.3.2.

Samotný pojem mimozmluvný záväzok je autonómnym pojmom práva Spoločenstva a preto ho nie je možné vykladať podľa vnútroštátneho práva. Pre výklad pojmu mimozmluvný záväzok je možné použiť už [citovanú judikatúru](#) Súdneho dvora rozlišujúcu medzi zmluvným a mimozmluvným záväzkom.²⁴¹ Nariadenie vymedzuje v čl. 2 akýkoľvek následok mimozmluvného záväzku ako *škodu*. Pojem škoda použitý v nariadení tak bude predstavovať akýkoľvek právny následok stanovených dôvodov mimozmluvných záväzkov.

Článok 2 Rím II
Mimozmluvné záväzky

1. Na účely tohto nariadenia pojem škoda označuje každý následok civilného deliktu z bezdôvodného obohatenia, z konania bez príkazu (*negotiorum gestio*) alebo z predzmluvnej zodpovednosti (*culpa in contrahendo*).
2. Toto nariadenie sa uplatní tiež na mimozmluvné záväzky, u ktorých je predpoklad, že nastanú.
3. Každý odkaz v tomto nariadení na:
 - a) skutočnosť, ktorá spôsobila škodu, zahŕňa skutočnosti spôsobujúce škodu, o ktorých je predpoklad, že nastanú, a
 - b) škodu zahŕňa tiež škodu, o ktorej je predpoklad, že vznikne.

Takýto postup pri vymedzení je mierne zjednodušujúci, nakoľko vymedzuje škodu ako následok určitých právnych skutočností, ktoré však nedefinuje. Z nariadenia sa tak nedozvieme, čo je civilným deliktom alebo bezdôvodným obohatením. Posúdenie týchto otázok však nebude možné uskutočniť s ohľadom na vnútroštátny význam týchto pojmov, nakoľko sa vždy jedná o autonómne pojmy európskeho práva.

14.3.1.3. Voľba rozhodného práva ako východisko

Aj v rámci mimozmluvných záväzkov je možné dohodnúť sa na určení použiteľného práva. Oproti záväzkom zo zmlúv je ale voľba rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky prípustná iba za splnenia viacerých podmienok.

Článok 14 Rím II
Voľba rozhodného práva

1. Strany si môžu dohodnúť, že ich mimozmluvné záväzky sa budú spravovať právny poriadkom, ktorý si zvolili:
 - a) dohodou uzavretou po tom, ako došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, alebo
 - b) ak všetky strany vykonávajú obchodnú činnosť, tiež dohodou osobitne dojednanou pred tým, ako došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu.
 Voľba musí byť výslovná alebo preukázaná dostatočne spoľahlivo okolnosťami prípadu a nemá vplyv na práva tretích osôb.
2. Ak v čase, keď došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, sa všetky prvky podstatné pre situáciu nachádzajú v inej krajine než v krajine, ktorej právny poriadok sa zvolil, voľba strán nemá vplyv na uplatnenie tých ustanovení právneho poriadku tejto inej krajiny, od ktorých sa nemožno odchýliť dohodou.
3. Ak v čase, keď došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, sa všetky prvky podstatné pre situáciu nachádzajú v jednom alebo vo viacerých členských štátoch, voľba iného rozhodného práva stranami ako právneho poriadku členského štátu nebráni uplatneniu tých ustanovení práva Spoločenstva, od ktorých sa nemožno

²⁴¹ Pozri stať 14.1.

odchýliť dohodou, podľa okolností v znení, v ktorom boli zapracované do právneho poriadku členského štátu súdu konajúceho vo veci.

Sloboda zvoliť si rozhodné právo je podľa nariadenia Rím II obmedzená. Aj keby boli splnené podmienky v článku 14 Rím II, aj tak by si strany nemohli zvoliť rozhodné právo pre prípady porušenia práva duševného vlastníctva²⁴² a pre prípady porušenia práva nekalej súťaže a ochrany hospodárskej súťaže.²⁴³ Dôvodom pre uvedené výnimky je skutočnosť, že slobodná voľba rozhodného práva nemá byť prípustná vtedy, ak sú porušením dotknuté nielen záujmy strán, ale aj určité všeobecné záujmy. Právo na ochranu hospodárskej súťaže totiž nechráni iba jednotlivé subjekty, ale aj súťaž ako celok (akýsi verejný statok) a právo duševného vlastníctva je úzko spojené s určitým územím, na ktorom sa poskytuje ochrana, a teda nie je možné takéto teritoriálne obmedzenie obísť dohodou.²⁴⁴

Rozhodné právo si dotknuté strany môžu v zásade zvoliť až po tom, ako nastala skutočnosť, ktorá spôsobila škodu, ibaže by subjekty vykonávali obchodnú činnosť. Pri vykonávaní obchodnej činnosti je totiž možné klásť väčší dôraz na požiadavku predvídateľnosti a kalkulovateľnosti prípadných budúcich nárokov a možnosť prispôbiť tak obchodnú stratégiu vopred. Nariadenie však na zmluvu medzi obchodníkmi kladie aj určité nároky ohľadne jej procedurálnej spravodlivosti – otázky, či strany uzatvorili zmluvu slobodne, voľne, vážne a v takom stave mocienskej a ekonomickej rovnováhy, ktorý im zaručil plnú možnosť presadiť svoje záujmy a realizovať tak zmluvnú slobodu. Podľa poslednej vety odôvodnenia č. 31 nariadenia Rím II by mali byť slabšie strany pri posudzovaní platnosti a účinkov voľby rozhodného práva v určitej miere chránené. Slovenská verzia nariadenia Rím II používa v čl. 14 ods.1 písmeno b) pojmy: „*dohodou osobitne dojednanou*“, čím na prvý pohľad neukladá osobitné nároky na procedurálnu spravodlivosť. Každý prameň európskeho práva je ale potrebné vykladať v spojitosti s ostatnými jazykovými verziami. A ostatné jazykové verzie jednoznačne kladú na „kvalitu“ dohody určité nároky, keď uvádzajú, že takáto dohoda má byť uzatvorená *slobodne*.²⁴⁵ V súlade s odôvodnením nariadenia je preto potrebné vyžadovať, aby takáto dohoda o voľbe práva bola uzatvorená slobodne. Preto sa vyžaduje osobitne preskúmať, či bola zmluva uzatvorená skutočne slobodne, či mala zmluvná strana na výber, alebo bola iba v pozícii „*take it or leave it*“ zoči-voči ekonomicky podstatne silnejšiemu partnerovi. Takáto kontrola slobody uzatvárania sa pritom má vzťahovať aj na dohody o voľbe práva podľa čl. 14 ods.1 písmeno a) nariadenia Rím II, keďže predpokladáme, že účelom podmienok v zmysle čl. 14 ods.1 písmeno b) nariadenia Rím II je sprísniť podmienky na uzatváranie pred-deliktných dohôd, a nie

²⁴² Pozri článok 8 ods. 3 nariadenia Rím II.

²⁴³ Pozri článok 6 ods. 4 nariadenia Rím II.

²⁴⁴ Pozri Hamburg Group for private international law: [Comments on the European Commission's Draft Proposal for a Council Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations \("Rome II"\)](#), s. 35.

²⁴⁵ Anglické znenie používa pojem „*freely negotiated*“, nemecké pojem „*frei ausgehandelt*“, francúzske pojem „*librement négocié*“ a české pojem „*svobodně sjednána*“.

umožniť uzatvárať post-deliktne dohody bez akéhokoľvek obmedzenia.²⁴⁶ Takýto záver potvrdzuje aj široké znenie uvedeného bodu 31 odôvodnenia nariadenia Rím II, ktorý sa neobmedzuje iba na pred-deliktne zmluvy.

Voľba rozhodného práva ma ale vždy účinky iba *inter partes* a nemá vplyv na práva tretích osôb. To je podstatné napríklad v prípadoch, kedy je v dôsledku jedného porušenia právnej povinnosti poškodených viac subjektov. V takomto prípade sa jednotlivé nároky posudzujú oddelene a môžu byť posudzované podľa odlišných právnych poriadkov.

Obdobne, ako pri obmedzeniach voľby práva použiteľného na zmluvné záväzky aj pri mimozmluvných záväzkoch sa budú aplikovať tie normy, od ktorých nie je možno odchyliť sa dohodou (kogentné normy), čím sa má zabezpečiť zákaz ich obchádzania. Obdobne, ako pri [obmedzeniach voľby rozhodného práva pre zmluvné záväzky](#) je aj výhrada kogentných noriem aj pre mimozmluvné záväzky dvojaká:

1. výhrada *vnútroštátnych kogentných noriem* (čl. 14 ods. 2 Rím II), ktorej účelom je zabrániť, aby sa v situácii, kedy sa všetky rozhodujúce skutočnosti odohrali v jednom štáte, mohli obísť kogentné normy *tohto* štátu tým, že si strany zvolia iný právny poriadok, a
2. výhrada *európskych kogentných noriem* (čl. 14 ods. 3 Rím II), ktorej účelom je zabrániť obchádzaniu pravidiel európskeho práva vtedy, ak sa všetky rozhodujúce skutočnosti odohrali v rámci Európskej únie. Vzhľadom na to, že takéto normy môžu byť uvedené tak v nariadeniach, ako aj v smerniciach, je potrebné v prípade smerníc pristúpiť k aplikovaniu vnútroštátnej transpozičnej normy konajúceho súdu a nie priamo smernice.

Uvedené dve výnimky však nepredstavujú výhradu imperatívnych noriem, alebo výhradu verejného poriadku (*ordre public*), ktorou sa chránia (iba) osobitne dôležité a významné záujmy štátu. Aj dve posledne menované výhrady nájdu svoje uplatnenie pri posudzovaní prípustnosti voľby rozhodného práva pre mimozmluvný záväzok, resp. jeho účinkov.

14.3.1.4. Určenie rozhodného práva pri absencii voľby a napriek voľbe práva

Zmluvné strany si často nezvolia právny poriadok, ktorý by mal byť použiteľný pre mimozmluvný záväzok. Pravidelne ani nie je možné vopred si zvoliť právny poriadok, ktorým sa má mimozmluvný záväzok spravovať. Nariadenie Rím II ponúka riešenie aj pre prípady, kedy zmluvná sloboda nebola využitá, alebo nie je dovolená.

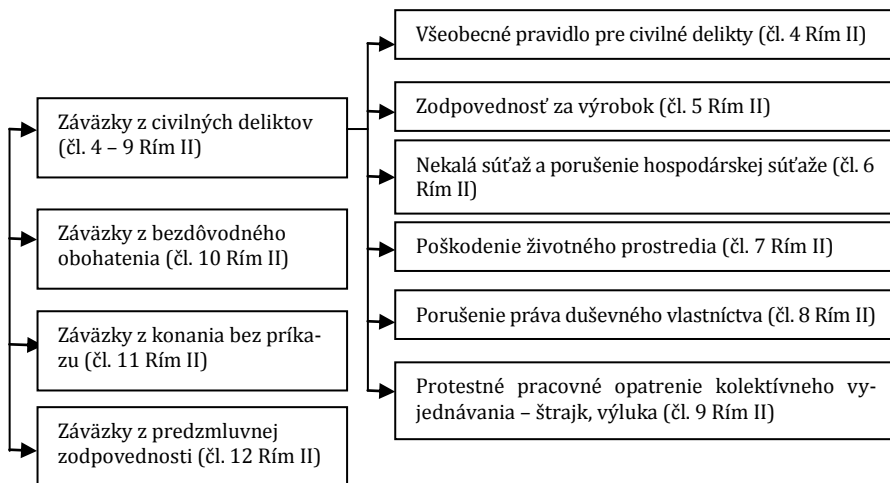
a) Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky z civilných deliktov

Nariadenie Rím II uvádza niekoľko pravidiel pre určovanie rozhodného práva z civilných deliktov, ak si subjekty rozhodné právo nezvolili, alebo ak takáto

²⁴⁶ Rovnaký záver aj: [SYMEONIDES, S.C.: Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity](#). In: *American Journal of Comparative Law*. (56 Am. J. Comp. L. 173), s. 215, poznámka pod čiarou 187.

voľba nie je prípustná. Mechanizmus právnej úpravy je vybudovaný na všeobecnom pravidle v čl. 4 Rím II a špecifikovaní pravidla pre určité osobitné druhy civilných deliktov v nasledujúcich článkoch. Štruktúru systému kolíznych noriem je možné ilustrovať nasledovnou schémou.

Schéma : Systém pravidiel pre určenie práva použiteľného pre mimozmluvné záväzky pri absencii voľby práva

- *Určenie rozhodného práva pre civilný delikt na základe všeobecného pravidla*

Civilným deliktom rozumieme porušenie právnej povinnosti, ktorá nie je stanovená zmluvou alebo porušenie určitého chráneného právneho statku, ktoré vedie k povinnosti nahradiť škodu.

Článok 4 Rím II **Všeobecné pravidlo**

1. *Pokiaľ nie je v tomto nariadení ustanovené inak, spravuje sa mimozmluvný záväzok vyplývajúci z civilného deliktu právnym poriadkom krajiny, na území ktorej vznikla škoda, bez ohľadu na to, na území ktorej krajiny došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, a bez ohľadu na to, na území ktorej krajiny alebo krajín nastali následky takejto skutočnosti.*
2. *Ak však osoba, o ktorej sa tvrdí, že je zodpovedná, ako aj poškodená osoba majú svoj obvyklý pobyt v tej istej krajine v čase vzniku škody, civilný delikt sa spravuje právnym poriadkom tejto krajiny.*
3. *Ak je zo všetkých okolností veci zjavné, že civilný delikt má zjavne užšiu väzbu s inou krajinou, než je krajina uvedená v odseku 1 alebo 2, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny. Zjavne užšia väzba s inou krajinou sa môže zakladať najmä na už existujúcom vzťahu medzi stranami, ako napríklad zmluva, ktorý je úzko spojený s predmetným civilným deliktom.*

Všeobecné pravidlá na určenie rozhodného práva pre civilný delikt sú vybudované do určitej miery hierarchicky. K ich skúmaniu preto pristúpime nie podľa

poradia, v akom sú uvedené v nariadení, ale v poradí, v akom majú byť skúmané vzhľadom na vzťah priority.

1. V prvom rade sa aplikuje pravidlo v článku 4 ods. 2 Rím II, podľa ktorého sa použije právo štátu *zhodného obvyklého pobytu dotknutých osôb (lex domicilii communis)*, ak poškodená aj zodpovedná osoba mali v čase vzniku škody obvyklý pobyt v tej istej krajine. Takéto pravidlo predstavuje rozumné zohľadňovanie oprávnených očakávaní strán.²⁴⁷ Pre učenie obvyklého pobytu je rozhodujúci článok 23 Rím II. Pravidlo zhodného obvyklého pobytu je v súčasnosti už široko uznávanou myšlienkou, ktorá má pravdepodobne svoj prvý prejav v rozhodnutí amerického súdu z roku 1963 vo veci *Babcock v. Jackson*,²⁴⁸ že právne vzťahy medzi osobami jednej krajiny, ktoré sa spoločne vydajú do zahraničia majú byť podriadené ich domácomu právnemu poriadku. Osoby, ktoré sa spoločne vydajú do zahraničia sú tak v právnych vzťahoch medzi sebou akoby na určitom ostrove svojho práva v cudzine. Pravidlo je logické a presvedčivé tam, kde je medzi poškodeným a škodcom predchádzajúci právny alebo aj skutkový vzťah (napríklad spolucestujúci), ale je otáznne, či je správne použiť uvedené pravidlo aj vtedy, ak je skutočnosť, že škodca a poškodený majú obvyklé bydlisko v jednom štáte iba náhodná.²⁴⁹ Vzhľadom na jasné vyjadrenie v nariadení sa pravidlo spoločného pobytu uplatní aj v týchto prípadoch.²⁵⁰

Pravidlo sa ale nepoužije vtedy, ak síce dotknuté osoby mali obvyklý pobyt v iných krajinách, ale v týchto krajinách platili rovnaké právne predpisy.²⁵¹

Pre úplnosť výkladu dodávame, že pravidlo spoločného obvyklého pobytu sa uplatní aj v prípadoch zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom

²⁴⁷ Príkladom môže byť civilný delikt, ktorým jeden účastník zázajdu spôsobí v zahraničí škodu svojmu susedovi, inému účastníkovi zázajdu. Je spravodlivé, že právny vzťah medzi nimi bude podriadený právu ich obvyklého pobytu, a nie právu krajiny, v ktorej škoda vznikla. Pravidelne bude uvedená norma aplikovaná v prípade nárokov spolucestujúcich voči vodičovi. K tomu pozri JUNKER, A.: Die Rom II – Verordnung: Neues Internationales Deliktsrecht auf europäischer Grundlage. In: *Neue Juristische Wochenschrift*, 51/2007, s. 3675 – 3682 (s. 3678).

²⁴⁸ 191 N.E.2d 279; 12 N.Y.2d 473. Predmetom sporu bolo posúdenie nároku sl. Babcock voči p. Jacksonovi, vodičovi automobilu, v ktorom sa manželia Jacksonovci so sl. Babcock, všetci pochádzajúci zo štátu New Yorku, vydali na cestu do provincie Ontario v Kanade, kde vodič havaroval. Rozhodným právom podľa miesta, kde k nehode došlo, malo byť právo štátu Ontario, ktoré ale nepripúšťalo žaloby spolucestujúcich voči vodičovi. Konajúci súd (New York Court of Appeals) ale rozhodol, že právny vzťah nemá dostatočne úzku väzbu na právo štátu Ontario, a preto sa má použiť právo štátu New York.

²⁴⁹ Napríklad ak občanovi štátu X spôsobí škodu náhodný okoloidúci, ktorý má obvyklý pobyt tiež v štáte X, bude sa tento vzťah riadiť právom štátu X aj keby bolo právo štátu, kde došlo ku škode pre poškodeného výhodnejšie.

²⁵⁰ O tom bližšie PETCH, T.: The Rome II Regulation: An Update. In: *Journal of International Banking Law and Regulation*, 8/2006, s. 449 – 455 (s. 455).

²⁵¹ Uvedené považuje za nedostatok SYMEONIDES, S.C.: *Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity*. In: *American Journal of Comparative Law*. (56 Am. J. Comp. L. 173), s. 196. Naopak von Hein poukazuje na to, že v týchto prípadoch sa dá očakávať, že si strany zvolia rozhodné právo počas prebiehajúceho sporu, alebo bude rozhodné právo určené podľa únikovej klauzuly. Von HEIN, J.: Die Ausweichklausel in europäischen Internationalen Deliktsrecht. In: BEATGE, D., von HEIN, J., von HINDEN, M. (eds.): *Die Richtige Ordnung. Festschrift für Jan Kroppholler zum 70. Geburtstag*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 565 – 566.

podľa čl. 5 ods. 1 Rím II, v prípadoch ak je nekalou súťažou postihnutý iba konkrétny súťažiteľ v zmysle čl. 6 ods. 2 Rím II a v súlade s čl. 9 Rím II aj v prípadoch mimozmluvných záväzkov vyplývajúcich z protestného pracovného opatrenia kolektívneho vyjednávania (štrajk, výluka). Vo všetkých týchto prípadoch je možné predpokladať, že dotknutými sú iba subjekty právneho vzťahu, a preto by pravidlo, ktorým by sa rozhodné právo pre ich právny vzťah určilo podľa spoločného obvyklého pobytu malo zabezpečiť spravodlivé riešenie. Týmto osobitným situáciám sa budeme venovať podrobnejšie v nasledujúcich kapitolách.

2. Ak nemajú zodpovedná a poškodená osoba svoj obvyklý pobyt v tej istej krajine, potom sa pristúpi k aplikovaniu všeobecného pravidla v čl. 4 ods. 1 Rím II. Nariadenie opúšťa hraničný ukazovateľ *lex loci delicti commissi* a za základný hraničný určovateľ považuje *lex loci damni infecti* ako štát, na území ktorého vznikla priama škoda.²⁵² Pre výklad, čo sa považuje za (priamu) škodu je možné siahnuť na tú časť judikatúry Súdneho dvora k čl. 5. ods. 3 Bruselského dohovoru, prípadne nariadenia Brusel I, ktorá obmedzuje škodu na priamu škodu, a nepovažuje preto finančnú škodu, ktorá vznikla ako dôsledok škody vzniknutej v inom štáte za relevantnú.²⁵³ Preto vznik následnej škody v inej krajine (napríklad strata na zárobku, nesplnenie záväzkov) nebude mať vplyv na posúdenie rozhodného práva.

V iných smeroch je ale judikatúra k článku 5 ods. 3 Brusel I na účely interpretácie čl. 4 ods. 1 Rím II nepoužiteľná, nakoľko podľa čl. 5 ods. 3 Brusel I má vo veciach nárokov na náhradu škody z iného ako zmluvného vzťahu právomoc súd štátu toho miesta, kde „došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody.“ Uvedená formulácia v Brusel I sa pritom judikatúrou vykladá ako *možnosť* poškodeného vybrať si fórum podľa miesta, kde nastal delikt a miestom, kde vznikla (sa prejavila) škoda.²⁵⁴ Podľa nariadenia Rím II sa však ako hraničný určovateľ pre takýto záväzok použije iba miesto vzniku priamej škody, a nie miesto, kde nastal delikt. Nariadenie Rím II sa teda svojou koncepciou hraničného určovateľa (miesta priameho následku) odchýlilo od vymedzenia právomoci pri rozhodovaní o mimozmluvných záväzkoch na náhradu škody v zmysle Brusel I.

V prípade, ak by bolo jedným deliktom poškodených viacero subjektov v rôznych štátoch, alebo by priama škoda vznikla v rôznych štátoch, aplikuje sa na jednotlivé tieto vzťahy rozličné právo.²⁵⁵

²⁵² Pozri body 15 a 16 odôvodnenia nariadenia Rím II.

²⁵³ Pozri napríklad rozsudky [Súdneho dvora z 19. septembra 1995 vo veci C-364/93 Antonio Marinari proti Lloyds Bank plc a Zubaidi Trading Copany](#), body 14 a 21. Zb. 1995, s. I-02719 a rozsudok z [11. januára 1990 vo veci C- 220/88, Dumez France SA a Tracoba SARL proti Hessische Landesbank a iní](#), bod 22. Zb. 1990, s. I-00049.

²⁵⁴ Okrem rozsudkov uvedených v predchádzajúcej poznámke pozri aj rozsudky Súdneho dvora [zo 7. marca 1995 vo veci C-68/93, Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL a Chequepoint International Ltd proti Presse Alliance SA](#), bod 20 Zb. 1995, s. I-00415 a rozsudok [z 30. novembra 1976 vo veci 21/76, Handelskwekerij G. J. Bier BV proti Mines de potasse d'Alsace SA](#), body 24 a 25, Zb. 1976, s. 1735.

²⁵⁵ Pozri [Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations \(„Rome II“\)](#). Explanatory memorandum. COM(2003) 427 final, s. 11.

3. Bez ohľadu na to, či právo použiteľné na mimozmluvný záväzok z civilného deliktu bude určené podľa spoločného obvyklého pobytu, alebo podľa vzniku (priamej) škody, musí sa ešte preskúmať, či neexistuje iný právny poriadok, ktorý má k danému právnemu vzťahu zjavne užší vzťah. Ak existuje právny poriadok, ktorý má zjavne užší vzťah k deliktu v porovnaní s právnym poriadkom, ktorý je rozhodujúci podľa uvedených kritérií, potom sa má v zmysle „únikovej klauzuly“²⁵⁶ podľa čl. 4 ods. 3 Rím II aplikovať právo krajiny, ktoré má takýto zjavne užší vzťah k deliktu. Takýmto mechanizmom sa do inak prísnych a presných pravidiel vnáša určitý prvok flexibility.

Na prvý pohľad sa môže zdať, že „úniková klauzula“ podľa článku 4 ods. 3 Rím II je prioritným (špeciálnym) ustanovením vo vzťahu k ods. 1 a 2 predmetného článku, a preto by sa existencia „zjavne užšej väzby“ mala skúmať ako prvá v poradí. Podľa formulovania únikovej klauzuly je však možné pristúpiť k jej používaniu až potom, ako sa určí rozhodné právo podľa čl. 4 ods. 1 alebo 2 Rím II tak, aby bolo možné porovnať takto určené právo s iným právnym poriadkom, a posúdiť, či iný právny poriadok nemá zjavne užšiu väzbu na daný právny vzťah. Okrem toho, formuláciou a systematickým zaradením „únikovej klauzuly“ chcel tvorca nariadenia práve zabrániť postupu, aby sa „úniková klauzula“ (a teda zjavne užšia väzba) skúmala ako prvá.²⁵⁷ Podľa vyjadrenia Komisie by vzhľadom na vysokú mieru nepredvídateľnosti výsledkov použitia „únikovej klauzuly“ mala byť táto klauzula aplikovaná iba výnimočne.²⁵⁸ Azda najčastejší príklad zjavne užšej väzby, s ktorým ráta aj nariadenie sa môže zakladať na už existujúcom vzťahu medzi stranami, ako napríklad zmluva, ktorý je úzko spojený s predmetným civilným deliktom. To znamená, že ak bola škoda spôsobená deliktom v úzkej spojitosti so zmluvou,²⁵⁹ potom sa aj na delikt použije právo rozhodné pre zmluvu.²⁶⁰

- *Určenie rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky v rámci zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom*

Zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom je osobitným druhom zodpovednosti za škodu, ktorá sa vymyká rozlišovaniu na zmluvnú a mimozmluvnú zodpovednosť. Zodpovednosť má bližšie k deliktuálnej zodpovednosti, nakoľko aj poškodení, ktorí neboli v zmluvnom vzťahu so škodcom sa za určitých podmienok môžu domáhať náhrady škody. Zároveň však obsahuje aj určité prvky zmluvnej zodpovednosti za škodu, keďže predpokladá uvedenie tovaru do obehu, teda zmluvu medzi dodávateľom (výrobcom, distribútorom, či predajcom) a spotrebiteľom.

²⁵⁶ Označenie „úniková klauzula“ pre čl. 4 ods. 3 Rím II používa odôvodnenie č. 18 nariadenia Rím II.

²⁵⁷ Pozri [Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations \(„Rome II“\). Explanatory memorandum](#). COM(2003) 427 final, s. 12.

²⁵⁸ Tamtiež.

²⁵⁹ Napríklad ak jedná zmluvná strana spôsobí deliktom (porušením právnych predpisov, napríklad pravidiel cestnej premávky) škodu druhej zmluvnej strane pri plnení zmluvy.

²⁶⁰ Pre podrobnejší rozbor únikovej klauzuly pozri: CSACH, K.: [Zodpovednosť znalcov v komparatívnom a kolíznoprávnom kontexte](#). Košice : UPJŠ, 2009, s. 94 – 96.

Hmotnoprávna úprava zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom je v rámci právneho priestoru Európskej únie harmonizovaná prostredníctvom smernice o zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom²⁶¹ a slovenská transpozícia je obsiahnutá v osobitnom zákone.²⁶²

Kolízna problematika je upravená v čl. 5 nariadenia Rím II. Úprava predmetných kolíznych pravidiel je aj predmetom unifikačného dohovoru Haagskej konferencie,²⁶³ ktorého však Slovenská republika nie je zmluvnou stranou.

Podľa odôvodnenia nariadenia Rím II má kolízna norma v prípade zodpovednosti za výrobky spĺňať ciele spravodlivého rozdelenia rizík, ktoré prináša moderná spoločnosť charakterizovaná vysokou technologickou úrovňou, úrovňou ochrany zdravia spotrebiteľov, stimulácie inovácií, zabezpečenia nenarušenej hospodárskej súťaže a uľahčenia obchodu.²⁶⁴ V prípade zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom sa preto za smerodajné považujú dve základné myšlienky. Jednak snaha o ochranu koncového spotrebiteľa, ale taktiež ochrana výrobcu (resp. iného subjektu podieľajúceho sa na distribúcii), ktorý má mať možnosť predvídať právny poriadok, ktorý bude pre jeho potenciálnu zodpovednosť rozhodujúci a vopred kalkulovať s možným rizikom, prípadne uskutočniť dostatočné opatrenia na jeho obmedzenie, prípadne poistenie. S ohľadom na uvedené motívy sa miesto, kde vznikla škoda nepovažuje za vhodný hraničný určovateľ,²⁶⁵ nakoľko takéto miesto môže byť úplne náhodné a nemá rozumnú väzbu na právny vzťah, čo neprispieva k právnej istote podnikateľov. Nariadenie Rím II vytvára pre vzťahy vyplývajúce zo zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom kaskádový systém kolíznych noriem.

Článok 5 Rím II

Zodpovednosť za výrobok

1. Bez toho, aby bol dotknutý článok 4 ods. 2, mimozmluvný záväzok vyplývajúci zo škody spôsobenej výrobkom sa spravuje:

²⁶¹ Smernica Rady č. 85/374/EHS z 25. júla 1985 o aproximácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení členských štátov o zodpovednosti za chybné výrobky. Slovenská verzia smernice sa nachádza v mimoriadnom vydaní Ú.v. kap. 15, zv. 01, s. 257 – 261.

²⁶² Zákon č. 294/1999 Z.z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom.

²⁶³ [Haagsky dohovor z 2. októbra 1973 o práve rozhodnom pre zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom. Zmluvnými stranami](#) sú: Čierna Hora, Fínsko, Francúzsko, Holandsko, Chorvátsko, Luxembursko, Macedónsko, Nórsko, Slovinsko, Srbsko, Španielsko.

²⁶⁴ Pozri bod 20 odôvodnenia nariadenia Rím II.

²⁶⁵ Symeonides podrobne analyzoval 80 rozhodnutí súdov USA, kolísky práva zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom, prijatých v období od roku 1990 do roku 2004, ktorých predmetom boli otázky zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom s cezhraničným prvkom. Zaujímavým výsledkom bolo, že až v 51 prípadoch z 80 považovali sudy obvyklý pobyt žalobcu (domicile) za hraničný určovateľ pri rozhodovaní o rozhodnom práve pre zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom. Žiada sa poznamenať, že sudy v posudzovaných prípadoch nerozhodovali o kolíznych otázkach podľa písaného kolízneho pravidla, ale (iba) na základe snahy o nájdenie najužšej väzby právneho vzťahu s určitým právnym poriadkom (iba sudy štátu Louisiana mali k dispozícii písané kolízne pravidlá). Zdá sa tak, že obvyklý pobyt žalobcu je v USA nosným kritériom, preukazujúcim úzku väzbu právneho vzťahu s právnym poriadkom. Pozri [SYMEONIDES, S.C.: Choice of Law for Products Liability: The 1990s and Beyond](#). In: *Tulane Law Review*, 2004, s. 1247 – 1349 (osobitne s. 1307 a nasl.).

- a) *právnym poriadkom krajiny, v ktorej mala poškodená osoba svoj obvyklý pobyt v čase vzniku škody, ak bol v tomto štáte výrobok uvedený na trh, alebo ak sa neuplatní toto ustanovenie,*
- b) *právnym poriadkom krajiny, v ktorej sa výrobok nadobudol, ak bol v tejto krajine výrobok uvedený na trh, alebo ak sa neuplatní toto ustanovenie,*
- c) *právnym poriadkom krajiny, v ktorej vznikla škoda, ak bol v tejto krajine výrobok uvedený na trh.*

Ak však osoba, o ktorej sa tvrdí, že je zodpovedná, nemohla rozumne predvídať uvedenie výrobku alebo výrobku rovnakého druhu na trh v krajine, ktorej právny poriadok sa má uplatniť podľa písmen a), b) alebo c), rozhodným právom je právny poriadok krajiny, na území ktorej má osoba, o ktorej sa tvrdí, že je zodpovedná, svoj obvyklý pobyt.

- 2. *Ak je zo všetkých okolností veci zrejmé, že civilný delikt má zjavne užišiu väzbu s inou krajinou než s krajinou uvedenou v odseku 1, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny. Zjavne užišia väzba s inou krajinou sa môže zakladať najmä na už existujúcom vzťahu medzi stranami, ako napríklad zmluva, ktorý je úzko spojený s predmetným civilným deliktom.*

Kolízne normy určujúce rozhodujúce právo pre zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom sa majú aplikovať v určitej postupnosti. V zásade sa preferuje obvyklý pobyt poškodenej osoby, ku ktorému však musí pristúpiť splnenie dodatočnej podmienky.

1. V prvom kroku sa aplikuje ten právny poriadok, v ktorom majú dotknuté osoby *spoločný obvyklý pobyt (lex domicilii communis)* v zmysle čl. 23 Rím II. Takéto riešenie ochraňuje predstavy spotrebiteľa pri kúpe výrobku od domáceho výrobcu, distribútora, alebo predajcu a rovnako neuberá výrobcu (resp. inú zodpovednú osobu) o právnu ochranu, keďže výrobca má poznať povinnosti vyplývajúce z domáceho práva a riadiť sa podľa nich. Ak strany nemajú obvyklý pobyt v jednej krajine, potom sa uplatnia stanovené pravidlá v nasledujúcej postupnosti.

2. Právny vzťah sa môže spravovať právnym poriadkom krajiny, v ktorej mala *poškodená osoba svoj obvyklý pobyt v čase vzniku škody, ak bol v tomto štáte výrobok uvedený na trh.*

3. Ak poškodená osoba nemá v tomto štáte obvyklý pobyt, tak sa právny vzťah riadi právnym poriadkom krajiny, *v ktorej sa výrobok nadobudol, ak bol v tejto krajine výrobok uvedený na trh,*

4. Ak nie sú splnené ani podmienky predchádzajúceho pravidla, tak sa vzťah riadi právnym poriadkom *krajiny, v ktorej vznikla škoda, ak bol v tejto krajine výrobok uvedený na trh.* Uvedené tri dodatočné kolízne pravidlá okrem variabilnej dodatočnej podmienky spoločne predpokladajú, že výrobok bol uvedený na trh krajiny, ktorej právo sa má použiť. Takéto riešenie zodpovedá legitímnym očakávaniam výrobcu (resp. dovozcu, distribútora či predajcu), nakoľko má vedieť a dodržiavať pravidlá krajiny, kde zamýšľal tovar uviesť na trh, alebo kde umožní tovar umiestniť na trh.

5. Aplikáciu pravidiel uvedených v bodoch 2 až 4 môže ale osoba, voči ktorej je uplatňovaná zodpovednosť vylúčiť, ak preukáže, že *nemohla rozumne predvídať uvedenie výrobku alebo výrobku rovnakého druhu na trh v krajine, ktorej právny poriadok sa má použiť.* Zodpovedná osoba sa na uvedené môže, ale nemusí

odvolávať. Dovoľávať sa tejto výnimky bude najmä vtedy, ak bude takto určené rozhodné právo pre túto osobu menej výhodné. Vzhľadom na súčasné distribučné spôsoby (vrátane uvádzania tovaru na trh prostredníctvom internetu) sa dá skôr predpokladať, že zodpovedná osoba nebude schopná preukázať nemožnosť takejto predvídateľnosti. Nestačí pritom, aby zodpovedná osoba preukázala, že nepredvídala, že jej produkt bude uvedený na konkrétny trh, ale musí ďalej preukázať aj to, že nemohla rozumne predvídať, že na tento trh budú uvedené výrobky rovnakého druhu ako jej výrobok. Dôvodom pre takúto úpravu je ochrana spotrebiteľa. Ak je totiž na trh uvedený výrobok určitého druhu, tak je po takomto výrobku na danom trhu dopyt, ktorý môže byť uspokojený aj výrobkami pôvodne nezamýšľanými na tento trh. Spotrebiteľ môže mať motiváciu obstarat' si taktiež tovar, ktorý pôvodne na jeho trhu dostupný nebol (hoci obdobné tovary na trhu dostupné sú), a preto by mal byť chránený bez ohľadu na obchodnú stratégiu jeho výrobcu. Ak sa zodpovednej osobe predsa podarí preukázať, že nemohla rozumne predvídať uvedenie výrobku alebo výrobku rovnakého druhu na trh v krajine, ktorej právny poriadok sa má použiť, potom sa na právny vzťah zodpovednosti za škodu použije právny poriadok krajiny, na území ktorej má *zodpovedná osoba svoj obvyklý pobyt*.

6. Aj v rámci kolíznej úpravy pre vzťahy vyplývajúce zo zodpovednosti za škodu spôsobenú vadným výrobkom sa v zmysle čl. 5 ods. 2 Rím II použije osobitná *úniková klauzula*, podľa ktorej bez ohľadu na to, že rozhodné právo bude určené podľa predchádzajúcich kritérií, sa musí ešte preskúmať, či neexistuje iný právny poriadok, ktorá ma k danému právnemu vzťahu zjavne užší vzťah. Ak existuje právny poriadok, ktorý ma *zjavne užší vzťah* k deliktu v porovnaní s právnym poriadkom, ktorý je rozhodujúci podľa uvedených kritérií, potom sa má aplikovať právo krajiny, ktoré má takýto zjavne užší vzťah k deliktu. Úniková klauzula sa uplatní vo všetkých prípadoch kolíznych pravidiel zodpovednosti za škodu (body 1 až 5). Jej použitie by ale malo byť výnimočné, a aj inak pre jej aplikáciu platí to, čo bolo uvedené v [stati o všeobecnom pravidle pre civilné delikty](#).²⁶⁶

- *Určenie rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky z porušenia súťažného práva*

Súťažné právo tvoria dve relatívne odlišné zložky, a to právo na ochranu proti nekalej súťaži (označované tiež ako „právo nekalej súťaže“), a právo proti obmedzovaniu hospodárskej súťaže, ktoré býva označované aj ako „antitrustové právo“ alebo ako „kartelové právo“. Právo na ochranu proti nekalej súťaži vzniklo v oblasti súkromného práva a reguluje prevažne horizontálne vzťahy medzi súťažiteľmi, pre ktoré je charakteristické rovnocenné postavenie ich účastníkov a jeho cieľom je zabezpečenie férovosti, čistoty či regulárnosti konkurenčného boja. Predpokladá, že podnikatelia samí sú schopní ochrániť svoje záujmy, poškodené alebo ohrozené ich súťažiteľom, ktorý „nehrá férov“. Naopak,

²⁶⁶ Pozri stať 14.3.1.4.

právo proti obmedzovaniu hospodárskej súťaže (označované ako kartelové alebo antitrustové právo) tvorí súbor právnych noriem, ktorých účelom je ochrana existencie a funkcie hospodárskej súťaže, a je považované skôr za verejnoprávnu reguláciu,²⁶⁷ ktorej cieľom je nielen ochrana jednotlivých súťažiteľov, ale aj hospodárskej súťaže, resp. spotrebiteľského blaha ako verejnému statku. Preto sa týmto právnym mechanizmom zakazujú kartely, zneužívanie dominantného postavenia a nepovolené koncentrácie (fúzie). Právo proti obmedzovaniu hospodárskej súťaže je presadzované ešte stále najmä verejnoprávnymi mechanizmami (protimonopolný úrad a verejnoprávne sankcie).

Každé porušenie súťažného práva je spôsobilé privodiť škodu ostatným súťažiteľom alebo spotrebiteľovi. Z porušenia súťažného práva tak vznikajú aj súkromnoprávne nároky (nárok na náhradu škody, nárok na zdržanie sa a odstránenie protiprávneho stavu). Nezriedka sa pritom stáva, že jedno konanie podnikateľa spĺňa ako znaky nekalosúťažného konania, tak aj konania v rozpore s právom na ochranu hospodárskej súťaže. Nariadenie Rím II prináša osobitnú kolíznu úpravu pre záväzky vyplývajúce z porušení oboch zložiek súťažného práva v jednom článku, vychádzajúc z ich podobnosti, zohľadňujúc však určité odlišnosti, najmä čo do rozsahu chránených statkov.

Článok 6 Rím II

Nekalá súťaž a konanie obmedzujúce slobodnú súťaž

1. *Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z nekalej súťaže sa spravuje právnym poriadkom krajiny, kde došlo alebo by mohlo dôjsť k poškodeniu konkurenčných vzťahov alebo kolektívnych záujmov spotrebiteľov.*
2. *Ak prejav nekalej súťaže poškodzuje výlučne záujmy určitého súťažiteľa, uplatní sa článok 4.*
3. *a) Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z obmedzenia hospodárskej súťaže sa spravuje právnym poriadkom krajiny, na ktorej trhu má obmedzenie účinok alebo by mohlo mať účinok.*
b) Ak má obmedzenie účinok alebo by mohlo mať účinok na trhu vo viac než jednej krajine, osoba žiadajúca náhradu škody, ktorá sa súdi na súde v mieste bydliska odporcu, sa môže namiesto toho rozhodnúť založiť svoj nárok na práve súdu konajúceho vo veci pod podmienkou, že trh v tomto členskom štáte je jedným z trhov, na ktorý má obmedzenie hospodárskej súťaže, z ktorého vyplýva mimozmluvný záväzok, na ktorom sa zakladá nárok, priamy a značný účinok. Ak sa osoba žiadajúca náhradu škody v súlade s uplatniteľnými pravidlami o súdnej právomoci súdi s viac ako jedným odporcom na uvedenom súde, svoj nárok môže založiť len na právnom poriadku krajiny tohto súdu, ak má obmedzenie hospodárskej súťaže, na ktorom sa zakladá nárok proti každému z týchto odporcov, priamy a značný účinok aj na trh členského štátu tohto súdu.
4. *Od rozhodného práva podľa tohto článku sa nemožno odchýliť dohodou podľa článku 14.*

Článok 6 nariadenia Rím II obsahuje úpravu kolíznych pravidiel pre záväzky z porušenia ako práva nekalej súťaže (ods. 1 a 2), tak aj práva proti obmedzovaniu hospodárskej súťaže (ods. 3). Pojmy nekalá súťaž a hospodárska súťaž uvedené v predmetnom ustanovení nariadenia Rím II sú autonómnyimi pojma-

²⁶⁷ HUSÁR, J.: *Právna regulácia ingerencie verejnej moci do podnikania*. Košice : Equilibria, 2007, s. 208 a nasl.

mi práva Spoločenstva a je ich potrebné vykladať bez ohľadu na ich možný význam vo vnútroštátnom práve.

Pojem *nekalá súťaž* pritom nariadenie nevymedzuje. Pri autonómnom vymedzení pojmu nekalá súťaž by sme mohli čerpať z čl. 10 bis ods. 2 Parížskeho dohovoru na ochranu priemyselného vlastníctva z 20. marca 1883,²⁶⁸ podľa ktorého sa nekalou súťažou rozumie každá súťažná činnosť, ktorá odporuje poctivým zvyklostiam v priemysle alebo obchode.²⁶⁹ Právo nekalej súťaže je čiastočne upravené aj na komunitárnej úrovni smernicou o klamlivej a porovnávacej reklame.²⁷⁰ V rámci slovenského právneho poriadku je nekalá súťaž upravená ustanoveniami §§ 41 až 55 Obchodného zákonníka,²⁷¹ zákonom o reklame²⁷² a v rámci nekalých obchodných praktík aj zákonom o ochrane spotrebiteľa.²⁷³

Rozhodné právo pre mimozmluvný záväzok z porušenia práva nekalej súťaže sa určí podľa toho, či nekalosúťažným konaním boli poškodené alebo ohrozené iba záujmy jedného súťažiteľa, alebo či došlo k celkovému poškodeniu konkurenčných vzťahov alebo kolektívnych záujmov spotrebiteľov.

1. Ak prejav nekalej súťaže poškodzuje výlučne záujmy určitého súťažiteľa, potom sa uplatní *všeobecné pravidlo* pre určenie rozhodného práva pre mimozmluvný záväzok z civilného deliktu podľa čl. 4 Rím II.
2. Inak sa mimozmluvný záväzok vyplývajúci z nekalej súťaže bude spravovať právnym poriadkom krajiny, kde *došlo alebo by mohlo dôjsť k poškodeniu* konkurenčných vzťahov alebo kolektívnych záujmov spotrebiteľov.

Pojem *obmedzovania hospodárskej súťaže* zahŕňa v zmysle bodu 23 odôvodnenia nariadenia Rím II zákazy dohôd medzi podnikmi, rozhodnutí združení podnikov a zosúladených postupov, ktoré majú za cieľ alebo následok bránenie, obmedzovanie alebo narušenie hospodárskej súťaže v členskom štáte alebo na vnútornom trhu, ako aj zákaz zneužívania dominantného postavenia v členskom štáte alebo na vnútornom trhu, ak sú podľa článkov 101 a 102 [Zmluvy o fungovaní Európskej únie](#) (ďalej len ZFEÚ) alebo podľa práva členského štátu takéto dohody, rozhodnutia a zosúladené postupy zakázané.²⁷⁴ Podľa odôvodnenia 22 nariadenia Rím II sa záväzky vyplývajúce z porušenia právnych predpisov vnútroštátneho práva hospodárskej súťaže ako aj právnych predpisov

²⁶⁸ Vyhláška ministra zahraničných vecí č.64/1975 Zb. v znení vyhlášky č. 81/1985 Zb.

²⁶⁹ K problematike pozri DOLOBÁČ, M.: Právo proti nekalej súťaži v intenciách práva Európskej únie. in: HUSÁR, J. (ed.): *Právo a obchodovanie*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2008, s. 57 – 63.

²⁷⁰ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/114/ES z 12. decembra 2006 o klamlivej a porovnávacej reklame. Ú. v. EÚ L 376, 27.12.2006, s. 21 – 27.

²⁷¹ Pre názornosť vymenúvame demonštratívny výpočet skutkových podstát nekalosúťažného konania podľa § 44 ods. 2 Obchodného zákonníka: klamlivá reklama, klamlivé označenie tovaru a služieb, volanie nebezpečenstva zámeny, parazitovanie na povesti, podplácanie, zľahčovanie, porušenie obchodného tajomstva a ohrozovanie zdravia a životného prostredia.

²⁷² Zákon č.147/2001 Z.z. o reklame.

²⁷³ Zákon č 250/2007 Z.z. o ochrane spotrebiteľa.

²⁷⁴ Pozri bod 23 odôvodnenia nariadenia Rím II.

hospodárskej súťaže Európskej únie majú spravovať podľa pravidla uvedeného v článku 6 ods. 3 Rím II. Z uvedeného vyplýva, že kolízne pravidlo sa aplikuje nielen na situácie, ktoré predpokladá únieové právo na ochranu hospodárskej súťaže, ale aj na prípadnú vnútroštátnu úpravu, doplnujúcu právo Európskej únie.²⁷⁵

Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z porušenia práva na ochranu hospodárskej súťaže sa v zásade spravuje právnym poriadkom *krajiny, na ktorej trhu má obmedzenie súťaže účinok alebo by mohlo mať účinok*, a to aj v prípade, ak by malo mať porušenie práva dopad na trhy vo viacerých krajinách. Za účinok pritom môžeme považovať škodu, ktorá vznikla, alebo môže vzniknúť súťažiteľom alebo spotrebiteľom. Ak má obmedzenie účinkov alebo by mohlo mať účinkov na trhu vo *viac než jednej krajine*, má poškodená osoba právo zvoliť si rozhodné právo, a to buď právo krajiny, na trhu ktorej by mohlo mať porušenie súťaže účinok, alebo právo krajiny, kde má odporca bydlisko, ak je nárok uplatnený na súde tejto krajiny a protisúťažné chovanie malo priamy a značný účinok na trh tejto krajiny. Ak poškodený žaluje viacerých porušiteľov, má právo voľby iba vtedy, ak sú podmienky splnené pre porušenia všetkých porušiteľov.

Ako pre nekalosúťažné záväzky, tak aj pre záväzky z porušenie práva hospodárskej súťaže platí, že dotknuté strany si *nemôžu zvoliť rozhodné právo* pre ich mimozmluvné záväzky, a to paradoxne ani v prípade, ak by sa následky nekalo-súťažného konania dotýkali iba jediného súťažiteľa. Ani úniková klauzula užšej väzby sa v týchto prípadoch neuplatní. Z toho vyplýva, že hoci sa prípadný zmluvný vzťah, ktorý úzko súvisí s porušením súťažného práva bude riadiť iným právom, tak záväzky vyplývajúce z porušenie súťažného práva sa budú riadiť právom určeným podľa osobitných kolíznych noriem čl. 6 Rím II.

- *Určenie rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky z poškodenia životného prostredia*

Aj poškodenie životného prostredia môže vyvolávať súkromnoprávne nároky. Pri poškodení životného prostredia je možné predpokladať, že bude existovať množstvo poškodených a jeden škodca. Závažné poškodenia životného prostredia majú pritom často cezhraničné dopady. Kolíznu úpravu prípadných nárokov upravuje nariadenie Rím II. Nariadenie sa však neaplikuje na mimo-

²⁷⁵ Tieto budú prípustné hlavne v súvislosti s článkom 3 ods. 2 veta druhá „kartelového“ nariadenia Rady (ES) č. 1/2003 zo 16. decembra 2002 o vykonávaní pravidiel hospodárskej súťaže stanovených v článkoch 81 a 82 (Slovenská verzia nariadenia sa nachádza v mimoriadnom vydaní Ú.v. EÚ, kap. 8, zv. 2, s. 205 – 229), podľa ktorej sa členským štátom nezabraňuje prijímať a uplatňovať prísnejšie vnútroštátne právne predpisy na ich území, ktoré zakazujú alebo trestajú jednostranné konanie podnikov. Uvedená úprava vlastne deklaruje skutočnosť, že úprava zákazu zneužitia dominantného postavenia v čl. 102 ZFEÚ je iba minimálnou úpravou, a jednotlivé členské štáty tak môžu právnu úpravu v tomto smere sprísniť. V rámci Slovenskej právnej úpravy je takýmto sprísnením napríklad úprava zákona [č. 140/2010 Z.z. o neprimeraných podmienkach v obchodných vzťahoch medzi odberateľom a dodávateľom tovaru, ktorým sú potraviny](#).

zmluvné záväzky vyplývajúce z jadrovej udalosti, ktoré sú podrobené rozsiahlej unifikácii.²⁷⁶

Článok 7

Poškodenie životného prostredia

Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z poškodenia životného prostredia, vrátane škody spôsobenej osobám alebo na majetku, sa spravuje právnym poriadkom určeným podľa článku 4 ods. 1, pokiaľ sa osoba žiadajúca náhradu škody nerozhodla svoj nárok oprieť o právny poriadok krajiny, na území ktorej došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu.

Pojem poškodenie životného prostredia sa vykladá ako nepriaznivá zmena prírodného zdroja, ako je voda, zem alebo vzduch, znehodnotenie zdroja slúžiacieho inému prírodnému zdroju alebo verejnosti, ako aj narušenie variability živých organizmov.²⁷⁷ Kolízna úprava je v súlade s cieľmi primárneho európskeho práva (čl. 191 ZFEÚ) vybudovaná (okrem iného) na zásade zvýhodnenia poškodenej osoby, čo sa prejavuje v tom, že osoba má pri uplatňovaní svojho nároku voľbu medzi rozhodným právnym poriadkom krajiny, na území ktorej vznikla priama škoda, alebo právny poriadok krajiny, na území ktorej došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu. Právo voľby má iba poškodený, nie škodca. V prípade viacerých poškodených sa každý zodpovednostný vzťah posudzuje osobitne.

- *Určenie rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky z porušenia práva duševného vlastníctva*

Podľa nariadenia zahŕňa pojem práva duševného vlastníctva napríklad autorské a s ním súvisiace práva, práva *sui generis* na ochranu databáz, ako aj práva priemyselného vlastníctva.²⁷⁸

Článok 8 Rím II

Porušenie práva duševného vlastníctva

1. *Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z porušenia práva duševného vlastníctva sa spravuje právnym poriadkom krajiny, na území ktorej je toto právo chránené.*
2. *Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z porušenia jednotného práva duševného vlastníctva Spoločenstva sa spravuje právnym poriadkom krajiny, na území ktorej došlo k porušeniu, pokiaľ ide o otázky, na ktoré sa nevzťahuje príslušný právny nástroj Spoločenstva.*
3. *Od rozhodného práva podľa tohto článku sa nemožno odchyliť dohodou podľa článku 14.*

Viacmenej všeobecne aplikovaným hraničným určovateľom pri určovaní rozhodného práva je právo krajiny ochrany (*lex loci protectionis*). Na právny vzťah z porušenia práva duševného vlastníctva sa tak má použiť právny poriadok krajiny, ktorá tomu duševnému vlastníctvu poskytuje ochranu. Ak je ale právo duševného vlastníctva garantované unifikovanou úpravou (napríklad jednotný európsky patent), tak nie je možné určiť krajinu jeho ochrany. V týchto prípá-

²⁷⁶ Parížsky dohovor o zodpovednosti tretej strany v jadrovej energetike z roku 1960 a [Viedenský dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou z roku 1963](#) (publikovaný pod č. 70/1996 Z.z.) ako aj [Spoločný protokol k aplikácii Viedenského dohovoru a Parížskeho dohovoru z roku 1988](#) (publikovaný pod č. 71/1996 Z.z.).

²⁷⁷ Pozri bod 24 odôvodnenia nariadenia Rím II.

²⁷⁸ Pozri bod 26 odôvodnenia nariadenia Rím II.

doch preto prichádza k slovu iný hraničný určovateľ, miesto, kde došlo k porušeniu tohto práva, a to iba na otázky, ktoré nie sú unifikované (pri unifikovaných otázkach nie je, [ako sme už uviedli](#), potrebné riešiť kolíziu právnych poriadkov). Vzhľadom na teritoriálny charakter ochrany práv duševného vlastníctva nie je prípustná voľba iného použiteľného právneho poriadku.

- *Určenie rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky súvisiace z pracovnými kolektívnymi protestmi*

Nariadenie Rím II predpokladá v článku 9 osobitnú kolíznú úpravu pre súkromnoprávne nároky vyplývajúce z plánovaného protestného opatrenia v rámci kolektívneho vyjednávania (štrajk zo strany zamestnancov alebo výlučka zo strany zamestnávateľa). Protiprávne opatrenie kolektívneho vyjednávania je tak zaradené do kategórie civilného deliktu.

Článok 9 Rím II

Protestné pracovné opatrenie kolektívneho vyjednávania

Bez toho, aby bol dotknutý článok 4 ods. 2, rozhodným právom pre mimozmluvný záväzok, pokiaľ ide o zodpovednosť osoby v postavení zamestnanca alebo zamestnávateľa alebo organizácií zastupujúcich ich profesijné záujmy za škodu spôsobenú plánovaným alebo prebiehajúcim protestným pracovným opatrením kolektívneho vyjednávania, je právny poriadok krajiny, na území ktorej sa má vykonať alebo sa vykonalo opatrenie.

Podľa citovaného ustanovenia bude rozhodné právo určené podľa miesta, kde sa protestné opatrenie má vykonať alebo kde sa opatrenie už vykonalo. Ak kolektívne pracovné opatrenie zamestnancov (alebo zamestnávateľov) môže byť uskutočnené v rôznych krajinách (napríklad v dôsledku toho, že odbory protestujú proti nadnárodnej spoločnosti s pobočkami vo viacerých krajinách), umožňuje sa účastníkom kolektívneho vyjednávania zvoliť si miesto protestu a tým aj rozhodné právo. Ak však majú zamestnanci, resp. odborová organizácia a zamestnávateľ obvyklý pobyt v tej istej krajine, potom sa uplatní článok 4 ods. 2 nariadenia Rím II, podľa ktorého bude rozhodné právo práve tejto krajiny (*lex domicilii communis*).

b) Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky z bezdôvodného obohatenia

Od čias *Digest*²⁷⁹ je podstatou mechanizmu bezdôvodného obohatenia odňatie prospechu osobe, ktorá sa bezdôvodne obohatila a snaha vydať ho tej osobe, na úkor ktorej sa obohatila. Inštitút bezdôvodného obohatenia je jedným z najzložitejších civilistických konštruktov a právna úprava jednotlivých štátov vykazuje značné rozdiely. Právna veda a prax v Európe rezignovala na snahu nájsť jednotnú generálnu klauzulu, ktorá by popisovala všetky prípady bezdôvodného obohatenia. Všeobecne²⁸⁰ sa ale akceptuje rozlišovanie štyroch základných skupín bezdôvodného obohatenia: a) plnenie bez právneho dôvodu,

²⁷⁹ Dig. 12.6.14, Dig. 50.17.206.

²⁸⁰ GORDLEY, J.: *Foundations of private law*. Oxford university press, 2007, s. 419 a nasl.

resp. plnenie, ktorým sa nenaplnil ním zamýšľaný účel, b) porušenie majetkového práva, napríklad nevedomé spotrebovanie cudzej veci, c) vynaloženie nákladov v prospech inej osoby a d) splnenie dlhu za iného.

Nariadenie Rím II obsahuje v článku 10 špeciálnu kolíznu úpravu pre právne vzťahy vznikajúce na základe bezdôvodného obohatenia. Bezdôvodné obohatenie sa pritom (vzhľadom na jeho systematické zaradenie do kapitoly III) nepovažuje za civilný delikt, ale za osobitný zdroj mimozmluvných záväzkov. Pojem bezdôvodné obohatenie nie je v nariadení vymedzený vôbec. Vzhľadom na autonómny charakter tohto pojmu však nebude možné ho vykladať podľa vnútroštátneho, napríklad slovenského, práva.

Článok 10 Rím II
Bezdôvodné obohatenie

1. Ak sa mimozmluvný záväzok vyplývajúci z bezdôvodného obohatenia, vrátane vrátenia neoprávnene prijatej platby, týka existujúceho vzťahu medzi stranami, akým je napríklad zmluva alebo civilný delikt, ktorý má úzku väzbu s týmto bezdôvodným obohatením, spravuje sa tým istým právnym poriadkom ako uvedený vzťah.
2. Ak rozhodné právo nemožno určiť podľa odseku 1 a strany majú svoj obvyklý pobyt v tej istej krajine v čase, keď došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila bezdôvodné obohatenie, rozhodným právom je právny poriadok tejto krajiny.
3. Ak rozhodné právo nemožno určiť podľa odsekov 1 alebo 2, rozhodným právom je právny poriadok krajiny, na území ktorej došlo k bezdôvodnému obohateniu.
4. Ak je zo všetkých okolností veci zrejmé, že mimozmluvný záväzok vyplývajúci z bezdôvodného obohatenia má zjavne užšiu väzbu s inou krajinou než s krajinou uvedenou v odsekoch 1, 2 a 3, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny.

Z uvedeného vyplýva, že rozhodné právo pre mimozmluvný záväzok z bezdôvodného obohatenia sa má určiť v poradí: 1. súvisiaci právny vzťah, 2. *lex domicilii communis*, 3. *Lex loci actus* a 4. právo krajiny užšej väzby. Preferencia súvisiaceho zmluvného vzťahu ako hraničného určovateľa poukazuje na klasifikačné ťažkosti. Nároky z bezdôvodného obohatenia budú pravidelne súvisieť s riešením následkov neplatných právnych úkonov, a preto je pochopiteľné, že by sa mali riadiť rovnakým právnym poriadkom ako tieto úkony.

c) Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky z bezpríkazného konania

Bezpríkazné konanie (resp. konanie bez príkazu, *negotiorum gestio*) je jedným z osobitných dôvodov vzniku záväzku. Predstavuje situácie, kedy jedna osoba zasiahne do záležitosti inej osoby bez toho, aby na to bola osobitne oprávnená spravidla za účelom odvrátenia hroziacej škody. Na rozdiel od konceptu bezdôvodného obohatenia panuje naprieč Európou zhoda, čo sa týka základného vymedzenia bezpríkazného konania a jeho dôsledkov, podľa ktorej má osoba, zasahujúca do záležitosti iného subjektu v jeho prospech právo na náhradu určitých vynaložených nákladov, zároveň však aj povinnosť na vydanie úžitku (povinnosť podať vyúčtovanie) a povinnosť dodržiavať povinnú starostlivosť voči tomu, do koho záležitosti sa zasahuje. Rozdiely sú naopak v rozsahu ná-

hrady škody, náhrady vynaložených nákladov či oprávnenia konajúceho zastupovať osobu, do záležitosti ktorej sa zasahuje.²⁸¹

Typickým príkladom uplatnenia inštitútu bezpríkazného konania je prípad záchranu nákladu potápajúcej sa lode alebo iný prípad odvrátenia hrozby skazy veci (záchrana tovaru z horiaceho skladu, a podobne). Osobitnú priamu úpravu (aj) nárokov z bezpríkazného konania pri záchrane majetku obsahuje medzinárodný dohovor o záchrane majetku na mori z roku 1989²⁸² uzatvorený na pôde Medzinárodnej námornej organizácie (IMO), ktorý sa použije v prípade, ak je spor riešený pred súdom alebo arbitrážou v súde signatárskeho štátu.

Závazkový vzťah vyplývajúci z bezpríkazného konania nie je zmluvným vzťahom, nakoľko strany tohto vzťahu medzi sebou neuzatvorili žiadnu zmluvu. Z toho dôvodu bola kolízna úprava bezpríkazného konania zaradená do prameňa upravujúceho mimozmluvné záväzky – nariadenia Rím II.

Článok 11 Rím II

Konanie bez príkazu (*negotiorum gestio*)

1. Ak sa mimozmluvný záväzok vyplývajúci z konania bez riadneho oprávnenia v súvislosti s obstaraním záležitosti inej osoby týka existujúceho vzťahu medzi stranami, akým je napríklad zmluva alebo civilný delikt, ktorý má úzku väzbu s týmto mimozmluvným záväzkom, spravuje sa tým istým právnym poriadkom ako uvedený vzťah.
2. Ak rozhodné právo nemožno určiť podľa odseku 1 a strany majú svoj obvyklý pobyt v tej istej krajine v čase, keď došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, rozhodným právom je právny poriadok tejto krajiny.
3. Ak rozhodné právo nemožno určiť podľa odsekov 1 alebo 2, rozhodným právom je právny poriadok krajiny, na území ktorej sa konanie uskutočnilo.
4. Ak je zo všetkých okolností veci zrejme, že mimozmluvný záväzok vyplývajúci z konania bez riadneho oprávnenia v súvislosti s obstaraním záležitosti inej osoby má zjavne užšiu väzbu s inou krajinou než s krajinou uvedenou v odsekoch 1, 2 a 3, uplatní sa právny poriadok tejto inej krajiny.

Z uvedeného vyplýva, že rozhodné právo sa má určiť v poradí: 1. súvisiaci právny vzťah, 2. *lex domicilii communis*, 3. *Lex loci actus* a 4. právo krajiny užšej väzby. Základný konštrukt kolíznej normy je tak podobný ako pri bezdôvodnom obohatení. Napriek nejasnému zneniu odôvodnenia nariadenia Rím II²⁸³ sa rozhodné právo použije nie len na samotný nárok na náhradu škody, ale na celý záväzkový vzťah vyplývajúci z bezpríkazného konania, keďže podľa článku 2 ods. 1 nariadenia Rím II sa pod pojmom škoda rozumie akýkoľvek následok bezpríkazného konania. Za následok bezpríkazného konania sa preto považuje aj povinnosť podať vyúčtovanie, nahradiť vynaložené náklady či prípadná povinnosť pokračovať v konaní bez príkazu.

²⁸¹ Pozri von BAR, Ch., CLIVE, E. (eds.): *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition. Volume III.* München : Sellier, 2009, s. 2900-2949.

²⁸² [International Convention on Salvage](#) (1989). Slovenská republika k dohovoru nepristúpila.

²⁸³ Bod 29 odôvodnenia nariadenia Rím II znie: „Osobitné pravidlá by sa mali ustanoviť pre formy zodpovednosti za škodu spôsobenú inak ako civilným deliktom, akými sú bezdôvodné obohatenie, konanie bez príkazu (*negotiorum gestio*) a predzmluvná zodpovednosť (*culpa in contrahendo*).“

d) *Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky v rámci predzmluvnej zodpovednosti*

Zodpovednosť za škodu spôsobenú medzi potenciálnymi zmluvnými stranami pred samotným uzatvorením zmluvy (alebo aj v prípadoch obdobných uzatvoreniu zmluvy bez toho, aby bola uzatvorená) nie je vo vnútroštátnych právnych poriadkoch posudzovaná jednotne. Anglické a francúzske právo preferuje deliktálne riešenie a naopak, nemecké právo rozširuje zásady zmluvnej zodpovednosti aj na prípady zodpovednosti za škodu pred uzavretím zmluvy.²⁸⁴ V germánskom právnom prostredí sa z inštitútu zodpovednosti za *culpa in contrahendo* vyvinul celý osobitý zodpovednostný systém – zodpovednosť za sklamanú dôveru (osobitne v Švajčiarsku), resp. špecifický druh zmluvnej zodpovednosti voči tretím osobám (*Sachwalterhaftung* v nemeckom práve).

Vzhľadom na skutočnosť, že predzmluvná zodpovednosť nepredpokladá existenciu zmluvy (práve naopak, predpokladá, že zmluva ešte uzatvorená nie je), považuje sa zodpovednosť za *culpa in contrahendo* za mimozmluvnú zodpovednosť, a záväzky s tým súvisiace za mimozmluvné záväzky. Je pritom poznamenania hodné, že tvorcovia nariadenia nepovažovali predzmluvnú zodpovednosť za civilný delikt, ale za mimozmluvný záväzok *sui generis*, vyžadujúci osobitnú kolíznú úpravu. Nariadenie Rím II upravuje osobitný kolíznoprávny režim pre záväzky vyplývajúce z predzmluvnej zodpovednosti (*culpa in contrahendo*) v čl. 12.

Článok 12 Rím II

Predzmluvná zodpovednosť

1. *Mimozmluvný záväzok vyplývajúci z rokovaní pred uzavretím zmluvy, bez ohľadu na to, či došlo k jej uzavretiu, sa spravuje tým istým právnym poriadkom ako zmluva alebo právnym poriadkom, ktorým by sa zmluva spravovala, ak by bola uzavretá.*
2. *Ak rozhodné právo nemožno určiť podľa odseku 1, rozhodným právom je:*
 - a) *právnym poriadkom krajiny, v ktorej vznikla škoda, bez ohľadu na to, na území ktorej krajiny došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, a bez ohľadu na to, na území ktorej krajiny alebo krajín nastali nepriame následky takejto skutočnosti, alebo*
 - b) *ak strany majú svoj obvyklý pobyt v tej istej krajine v čase, keď došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu, právnym poriadkom tejto krajiny, alebo*
 - c) *ak je zo všetkých okolností vecí zrejmé, že mimozmluvný záväzok, ktorý vyplýva z rokovaní pred uzavretím zmluvy, má zjavne užšiu väzbu s inou krajinou než s krajinou uvedenou v písmenách a) a b), právnym poriadkom tejto inej krajiny.*

Je otázne, ako vykladať pojem predzmluvná zodpovednosť (*culpa in contrahendo*) používaný v uvedenom článku nariadenia Rím II. Pojem je autonómnym pojmom európskeho práva, a preto ho treba vykladať bez ohľadu na jeho význam vo vnútroštátnom práve. Podľa odôvodnenia uvedeného nariadenia by mal uvedený pojem zahŕňať situácie, akými sú *porušenie povinnosti poskytnúť všetky potrebné informácie k uzavretiu zmluvy a konanie vedúce k zlyhaniu rokovaní o zmluve*.²⁸⁵ Z toho je možné usudzovať, že pojem by sa mal primárne vzťahovať len na mimozmluvné záväzky, ktoré priamo súvisia s rokovaniami

²⁸⁴ CSACH, K.: [Doktrína culpa in contrahendo v obchodnom práve](#). In: [Bulletin slovenskej advokácie, 5/2006, s. 36 – 46](#). Pozri aj HULMÁK, M.: *Uzavíraní smluv v civilním právu*. Praha : C. H. Beck, 2008, s. 152 – 172. HULMÁK, M.: *Předsmuvní odpovědnost*. In: *Právní praxe*, 2001, č. 1 – 2, s. 121 – 126.

²⁸⁵ Pozri bod 30 odôvodnenia nariadenia Rím II.

pred uzavretím zmluvy. Základnou otázkou je, či uvedený pojem pokrýva aj vzťahy medzi stranami, ktoré stranami zmluvy nikdy nebudú.

Základ autentického výkladu pojmu predzmluvná zodpovednosť v bode 30 odôvodnenia nariadenia zahŕňa dve alternatívy:

- *Porušenie povinností poskytnúť všetky potrebné informácie k uzavretiu zmluvy*²⁸⁶

V tomto prípade sú myslené situácie, kedy je jedna osoba povinná dať druhej osobe určité informácie a to v súvislosti s uzatváraním zmluvy pred uzavretím zmluvy určité informácie. Typickým príkladom je spotrebiteľské právo (predaj na diaľku), alebo osobitné povinnosti súvisiace s ponúkaním investičných služieb. Podľa nášho názoru predpokladá táto časť situáciu, kedy je osoba povinná poskytnúť druhej osobe informáciu. Ak povinnosť poskytnúť informáciu nie je ustanovená, tak samotná skutočnosť, že sa na túto informáciu niekto spolieha, nepostačuje na charakterizovanie nároku na náhradu škody ako predzmluvnej zodpovednosti v zmysle čl. 12 nariadenia Rím II. Taktiež je potrebné, aby povinnosť osoby podávajúcej informácie smerovala voči poškodenej osobe.

- *Konanie vedúce k zlyhaniu rokování o zmluve*

Ani vyjadrenie druhej možnosti sa nevyznačuje jednoznačnosťou. Až porovnanie s inými jazykovými verziami vedie k záveru, že sa nejedná o zásah tretej osoby do procesu uzatvárania zmluvy (konanie, ktorým by určitá osoba zneвозмоžnila inej osobe dostaviť sa na záverečné rokovanie o uzatvorení zmluvy),²⁸⁷ ale iba o situácie, kedy konanie perspektívnej zmluvnej strany vedie k zlyhaniu rokování o uzatvorení zmluvy. Je taktiež potrebné, aby došlo k zlyhaniu rokování o uzatvorení zmluvy, nepostačuje preto, ak sa zmluva uzavrela za iných podmienok, ako by sa bola bývala uzatvorila, nebyť konania jednej strany.

Ako sme uviedli vyššie, pri výklade rozsahu kolíznej normy je v záujme efektívnej aplikácie kolíznej normy potrebné brať do úvahy aj nadviazanie.²⁸⁸ Základným hraničným určovateľom v rámci kolíznej normy v čl. 12 ods. 1 nariadenia Rím II je právo zmluvy, ktoré by sa použilo na zmluvu, ak by došlo k jej uzatvo-

²⁸⁶ Pri výklade autonómnych pojmov sa vždy žiada porovnať aj iné znenia dokumentu. V tomto prípade vykazuje slovenská verzia predmetného bodu ustanovenia voči ostatným verziam určité špecifikum, keď uvádza, že tieto informácie sú *potrebné k uzavretiu zmluvy*. Porovnaj znenie anglické (*the violation of the duty of disclosure*), francúzske (*violation du devoir d'informer*), či nemecké (*Verletzung der Offenlegungspflicht*). Česká verzia sa od uvedených líši iba výrazovo, keď akcentuje pravdivosť informácií (*porušení povinnosti podat pravdivé informace*). Napriek uvedenému rozdiely vychádzame z toho, že aj v iných jazykových verzách sa má na mysli informácia podávaná za účelom uzatvorenia zmluvy, alebo v tejto súvislosti, a nie akákoľvek informácia. Povinnosť informovať obsahuje ešte jednu záľudnosť. Anglické a nemecké znenie predmetnej partie nariadenia vyvolávajú dojem, že postihujú aj situácie, spadajúce do zodpovednosti za vady (napríklad povinnosť predávajúceho oboznámiť kupujúceho s vadami predávanej veci, o ktorých vie). Myslíme si, že na tieto prípady by sa ale mali aplikovať kolízne pravidlá pre zmluvné záväzky (vrátane nároku zo zodpovednosti za vady) uvedené v nariadení Rím I.

²⁸⁷ Vyjadrenie bez ďalšieho zodpovedá iným jazykovým vyjadreniam. Pozri napríklad znenie anglické (*breakdown of contractual negotiations*), české (*selhání jednání o uzavření smlouvy*), francúzske (*rupture de négociations contractuelles*) alebo nemecké (*Abbruch von Vertragsverhandlungen*).

²⁸⁸ Pozri stať 6.2.

reniu. Už aj tento hraničný určovateľ poukazuje na skutočnosť, že rozsah kolíznej normy sa vzťahuje iba na situácie medzi potenciálnymi zmluvnými stranami. Sekundárne hraničné určovatele uvedené v článku 12 ods. 2 nariadenia Rím II sú zhodné so všeobecnou kolíznou úpravou pre delikty v článku 4 nariadenia Rím II, čo iba podčiarkuje skutočnosť, že vzťah medzi subjektmi, ktoré ani potenciálne nebudú zmluvnými stranami sa nemá riadiť podľa čl. 12 ods. 1 nariadenia Rím II a preto ani nemá spadať pod pojem „predzmluvná zodpovednosť“, a tým ani do rozsahu kolíznej normy v čl. 12 nariadenia Rím II.

14.3.1.5. Zohľadňovanie tzv. pravidiel bezpečnosti

Kolízne pravidlá vzťahujúce sa na mimozmluvné záväzky môžu viesť k tomu, že na určitý zodpovednostný právny vzťah sa má použiť iný právny poriadok, ako je právny poriadok krajiny, kde došlo ku skutočnosti, ktorá spôsobila škodu.²⁸⁹ Zároveň je ale nepochybné, že aj právo krajiny, kde došlo k deliktu, zohráva určitú úlohu.

Príklad: V štáte X uskutočňuje osoba A činnosť, ktorá je v súlade s právom tohto štátu. Zároveň sa tým ale poškodzuje osoba B v štáte Y, právny poriadok ktorého takúto činnosť zakazuje. Medzi osobami A a B nie je žiadny iný vzťah.

Podľa kolíznej úpravy po vzore čl. 4 nariadenia Rím II sa na zodpovednostný vzťah má použiť právo štátu Y. Ak by sme za každých podmienok pripustili povinnosť osoby A nahradiť škodu osobe B, znamenalo by to, že osoba A je povinná dodržiavať povinnosti nielen štátu X, ale aj štátu Y. Ak by právo štátu X danú činnosť zakazovalo a naopak právo Y povoľovalo, poškodená osoba by nárok na náhradu škody vôbec nemala. Konkrétnejšie povedané, bolo by nezmyselným, ak by sa napríklad pre posúdenie otázky, či boli dodržané pravidlá cestnej premávky v súvislosti s nehodou, ktorá sa stala v Anglicku, malo použiť slovenské právo ukladajúce povinnosť jazdiť v pravom jazdnom pruhu,²⁹⁰ a to aj vtedy, ak by sa vo všetkých ostatných otázkach malo slovenské právo skutočne použiť (napríklad v dôsledku aplikácie hraničného určovateľa spoločného obvyklého pobytu škodcu a poškodeného).

Načrtnutý problém nevystupuje až tak vypuklo v rámci zmluvných vzťahov, keďže subjekty právneho vzťahu boli v kontakte už pred vznikom škody, a mohli tak vopred prispôbiť svoje správanie sa požiadavkám právneho poriadku, ktorý si zvolili (resp. s ktorým mohli počítať ako s rozhodným). Naopak, v rámci deliktných vzťahov spravidla škodca a poškodený nie sú pred vznikom škody v žiadnom právnom vzťahu. Preto je otázne, či možno škodcovi uložiť povinnosť nahradiť škodu spôsobenú porušením právneho poriadku, s aplikovaním ktorého nepočítal, a tým mu uložiť povinnosť správať sa podľa tohto práva (uložiť povinnosť vyhnúť sa deliktu podľa toho práva). Môžeme vychádzať z toho, že aj škodca (páchateľ deliktu) môže niekedy rátať s tým, že

²⁸⁹ Uvedený stav je dôsledkom opustenia hraničného určovateľa *lex loci delicti commissi*.

²⁹⁰ Rovnako je ale možné uvažovať aj o iných lokálne špecifických povinnostiach, napríklad povinné zapnutie svetiel, určenie maximálnej rýchlosti či maximálnej hranice alkoholu v krvi, atď.

jeho správanie môže spôsobiť škodu a taktiež môže predpokladať, kde sa tak môže stať, čím by potenciálne mohol svoje konanie prispôsobiť právnomu poriadku, kde predmetná škoda vznikne. V súčasnom globalizovanom svete ale nie je vždy možné predvídať, kde nastane škodná udalosť, vyvolaná ľudskou činnosťou. Napriek tomu vychádza základné kolízne pravidlo pre civilné delikty uvedené v nariadení Rím II z hraničného určovateľa *lex loci damni infecti*, čím spravida zvýhodňuje poškodeného. Ako sme však vyššie uviedli, výlučné aplikovanie *lex loci damni infecti* môže viesť k absurdným výsledkom. V snahe obmedziť absurdné dôsledky aplikácie *lex loci damni infecti* umožňuje kolízne právo deliktov zohľadňovanie práva štátu, v ktorom došlo k protiprávnemu konaniu aj vtedy, ak sa má na zodpovednostný vzťah aplikovať iné právo.²⁹¹ Osoba tak môže byť zodpovedná za škodu spôsobenú porušením pravidiel platných v mieste spôsobenia škody aj v prípade, ak by podľa práva, ktoré sa má na daný zodpovednostný právny vzťah použiť, k žiadnemu porušeniu povinnosti nedošlo.

V nariadení Rím II plní túto úlohu článok 17, ktorý má svoj pôvod v Haagskych dohovorech o práve použiteľnom na dopravné nehody, resp. v Haagskom dohovore o práve použiteľnom na zodpovednosť za škodu za vadné výrobky.²⁹² Na rozdiel od svojej vzorovej úpravy, obmedzujúcej sa na prípady dopravných nehôd a vadných výrobkov však ašpiruje na všeobecnú aplikáciu.

Článok 17 Rím II
Pravidlá bezpečnosti

Pri hodnotení správania sa osoby, o ktorej sa tvrdí, že je zodpovedná, sa musí brať ohľad ako na skutkovú okolnosť, a pokiaľ je to vhodné, na pravidlá bezpečnosti, ktoré boli účinné v mieste a v čase, keď nastala skutočnosť, ktorá spôsobila vznik zodpovednosti.

Opätovne musíme pri vykladaní pojmov nariadenia siahnuť aj k ostatným jazykovým verziám a dospieť k tomu, že pojem „pravidlá bezpečnosti“ sa žiada vykladať tak, že zahŕňa aj pravidlá správania sa vo všeobecnosti.²⁹³ Takýto výklad možno podporiť aj poukazom na odôvodnenie nariadenia.²⁹⁴ Pravidlá bezpečnosti by mali zahŕňať pravidlá ustanovené zákonom, vypracované súdmi (*Verkehrspflichten* v podaní nemeckej judikatúry),²⁹⁵ ako aj profesijné štandardy

²⁹¹ Rovnaký účel by zabezpečilo také vymedzenie hraničného určovateľa, ktoré by vždy viedlo k aplikácii pravidiel správania sa platných v mieste, kde došlo k udalosti, ktorá spôsobila škodu.

²⁹² Článok 7 dohovoru o práve použiteľnom na dopravné nehody znie: „Bez ohľadu na právo rozhodné pre určenie zodpovednosti, sa prihliada vždy na predpisy o konaní a bezpečnosti dopravy platné v mieste a čase nehody.“ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 130/1976 Zb. Pozri bližšie aj stat 14.3.2.1. Obdobná úprava je obsiahnutá aj v čl. 9 [Haagskeho Dohovoru o práve použiteľnom na zodpovednosť za škodu spôsobenú vadným výrobkom z roku 1973](#). Slovenská republika nie je zmluvnou stranou dohovoru uvedeného ako druhého.

²⁹³ Pozri anglické znenie (rules of safety and conduct), české znenie (pravidl[a] bezpečnosti a chováni), francúzske znenie (règles de sécurité et de comportement) či nemecké znenie (Sicherheits- und Verhaltensregeln).

²⁹⁴ Pozri bod 34 veta druhá odôvodnenia nariadenia Rím II: „Pojem „pravidlá bezpečnosti“ by sa mal vykladať tak, že odkazuje na všetky pravidlá súvisiace s bezpečnosťou a správaním sa vrátane napríklad pravidiel bezpečnosti cestnej premávky v prípade dopravnej nehody.“

²⁹⁵ VAN DAM, C.: *European Tort Law*. Oxford University Press. 2007, s. 413 a nasl. (1503-2).

správania sa, ktoré nemusia byť nevyhnutne sankcionované zákonom.²⁹⁶ Ustanovením sa môže postavenie škodcu zlepšiť (ak sa vyžaduje nižšia miera povinnej opatrnosti ako podľa práva rozhodujúceho pre daný vzťah), ale aj zhoršiť (ak sa vyžaduje vyššia miera povinnej opatrnosti ako podľa práva rozhodujúceho pre daný vzťah). Prihliadnutie na pravidlá správania sa je podľa predmetného ustanovenia vymedzené dvoma mantinelmi:

1. Súd má povinnosť zohľadňovať predmetné pravidlá. Táto povinnosť je ale oslabená tým, že sa tak má stať iba vtedy, ak je to vhodné. Postačí preto, ak sa súd vysporiada s tým, prečo na tieto pravidlá prihliadol, resp. neprihliadol. Súd ma pritom širokú mieru uváženia, či považuje za vhodné prihliadnuť aj na uvedené pravidlá alebo nie.
2. Na pravidlá sa prihliada ako na skutkovú okolnosť. Z toho vyplýva, že sú predmetom dokazovania a voľného hodnotenia dôkazov.

Článok 17 nariadenia Rím II vlastne obsahuje špecifickú kolíznou normu, ktorá núti orgán aplikujúci právo, určené rozhodujúcou kolíznou normou, zohľadniť v rámci posudzovania niektorých prvkov zodpovednosti upravujúcich požiadavku súladu konania s určitými štandardmi správania sa, aj iné právo (správnejšie: pravidlá správania sa) a to ako skutkovú otázku. Podľa „dôvodovej správy“ k návrhu nariadenia Rím II sa cudzie právo (pravidlá správania sa) má napríklad zohľadniť pri posudzovaní vážnosti zavinenia škodcu, alebo pri posudzovaní náhrady škody v rámci skúmania, či bol škodca dobromyseľný alebo nie.²⁹⁷ Zjednodušene povedané, článok 17 nariadenia Rím II tak nemá zasiahnuť do určenia rozhodného práva, ale iba vplývať na posudzovanie podmienok určených rozhodným právom.

Pravidlá bezpečnosti, a váha, ktorej sa im pri posudzovaní správania škodcu dostane, by tak mala závisieť od špecifik prípadu, ako aj od vlastností rozhodujúceho práva. Ak by rozhodujúce právo takéto zohľadnenie nepripustilo (napríklad, ak by bola zodpovednosť konštruovaná bez ohľadu na zavinenie, prípadne aj bez ohľadu na protiprávnosť), potom by nebol priestor pre uplatnenie ustanovenia čl. 17 Rím II.²⁹⁸ Ustanovenie článku 17 Rím II totiž nezasahuje do štruktúry samotnej skutkovej podstaty zodpovednosti za škodu rozhodného práva, teda neupravuje otázku, či sa má vyžadovať protiprávnosť alebo zavinenie, ale iba ustanovuje, že v prípade, ak pri rozhodovaní o tom, či je škodca zodpovedný alebo nie, zohráva úlohu skutočnosť, že nekonal v súlade so štandardom, ktorý od neho možno očakávať, tak pri posudzovaní nárokov na správanie sa škodcu

²⁹⁶ DICKINSON, A.: *The Rome II Regulation : The law applicable to non-contractual obligations*. Oxford : Oxford University Press, 2008, s. 640. Pozri v tejto súvislosti aj rozhodnutie [Dubai Aluminium Co Ltd v. Salaam & Ors. \[1998\] EWHC 1204](#), v ktorom súd v nadväznosti na rozhodnutie z 29. júla 1994 vo veci Arab Monetary Fund v. Hashim (nepublikované), zvažoval, či pri posudzovaní nečestného správania sa (*dishonesty*) je potrebné prihliadať aj na miestne zvyky a pravidlá.

²⁹⁷ Pozri sprievodnú správu Komisie k prvému návrhu nariadenia Rím II: [Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations \(„Rome II“\). Explanatory memorandum](#). COM(2003) 427 final, s. 25.

²⁹⁸ Zhodne aj DICKINSON, A.: *The Rome II Regulation : The law applicable to non-contractual obligations*. Oxford : Oxford University Press, 2008, s. 641.

je potrebné zohľadniť nároky kladené na jeho činnosť v krajine, kde nastala činnosť škodcu vedúca ku škode. Nerozhoduje tak o podmienkach zodpovednosti za škodu, ale iba o tom, na čo možno prihliadať pri posudzovaní, či sú tieto podmienky splnené. To ale neznamená, že by v ústavne pochybných prípadoch, kedy škodca nemohol vôbec predpokladať aplikáciu cudzieho rozhodného práva, nemohli zasiahnuť imperatívne normy *lex fori*, resp. sa nemohla aplikovať výhrada *ordre public*, či už na úrovni aplikovania rozhodného práva alebo v prípade uznávania a výkonu cudzieho rozhodnutia.²⁹⁹

14.3.1.6. Rozsah použitia rozhodného práva podľa nariadenia Rím II

Po tom, ako určíme, ktorým právnym poriadkom sa má právny vzťah spravovať, musíme určiť aj rozsah jeho použitia, teda odpovedať na otázku, čo všetko bude posudzované podľa takto určeného právneho poriadku. Tak, ako aj pri nariadení Rím I, aj pri nariadení Rím II môžeme identifikovať snahu o vyhnutiu sa mozaikovému prístupu, roztriešteniu hlavnej otázky na množstvo čiastočných otázok, z ktorých každá by bola posudzovaná podľa iného právneho poriadku (tzv. *dépeçage*). Európsky normotvorca sa preto rozhodol pre široký rozsah použitia právneho poriadku, určeného pre mimozmluvný záväzok.

Článok 15 Rím II **Rozsah použitia rozhodného práva**

Rozhodným právom pre mimozmluvné záväzky podľa tohto nariadenia sa spravujú najmä:

- a) podmienky a rozsah zodpovednosti vrátane určenia osôb, ktoré možno brať na zodpovednosť za ich konanie;*
- b) okolnosti vylučujúce zodpovednosť, obmedzenia zodpovednosti a rozdelenia zodpovednosti;*
- c) existencia, povaha a stanovenie výšky škody alebo požadovaného odškodnenia;*
- d) opatrenia, ktoré môže súd prijať v rozsahu svojej právomoci podľa procesného práva, aby zabránil ujme alebo škode alebo zastavil ich ďalší vznik, alebo zabezpečil poskytnutie náhrady;*
- e) otázka, či právo na uplatnenie náhrady škody alebo odškodnenia možno previesť vrátane dedenia;*
- f) okruh osôb, ktoré majú právo na náhradu škody, ktorú utrpeli osobne;*
- g) zodpovednosť za konanie iných osôb;*
- h) spôsob, ktorým môže záväzok zaniknúť, preklúzia a premlčanie vrátane noriem týkajúcich sa začiatku plynutia prekluzívnych alebo premlčacích dôb a prerušenia alebo zastavenia ich plynutia.*

Ako vidíme, rozsah použitia rozhodného práva je určený demonštratívne, neuzatvoreným výpočtom otázok, ktoré majú byť podľa určeného práva zodpovedané. Nie je preto vylúčené, aby konajúci súd použil určený právny poriadok aj na zodpovedanie iných otázok.

²⁹⁹ Pre podrobnejší rozbor únikovej klauzuly pozri: [CSACH, K.: *Zodpovednosť znalcov v komparatívnom a kolíznoprávnom kontexte*. Košice : UPJŠ, 2009, s. 96 – 101.](#)

14.3.1.7. *Všeobecné obmedzenie dôsledkov použitia rozhodného práva (imperatívne normy a ordre public)*

Aj v prípade mimozmluvných záväzkov vychádzame z toho, že aplikácia cudzieho právneho poriadku je vykročením na neistú pôdu. Preto sa aj v oblasti mimozmluvných záväzkov aplikujú ochranné inštitúty, konkrétne imperatívne normy a výhrada verejného poriadku. Vzhľadom na podrobnejší výklad týchto inštitútov v štátiach o zmluvných záväzkoch, odkazujeme na výklad [tam](#) podaný.³⁰⁰

14.3.2. Rozhodné právo pre mimozmluvné záväzky mimo nariadenia Rím II

Ako sme uviedli, pred aplikáciou nariadenia Rím II má v určitých prípadoch prednosť medzinárodná právna úprava, a to aj v rozsahu pôsobnosti tohto nariadenia. Okrem toho, nariadenie Rím II vymedzuje svoju vecnú pôsobnosť pozitívne aj negatívne. Preto sú niektoré otázky vylúčené z jeho pôsobnosti a ich kolíznu úpravu musíme hľadať inde. Z toho dôvodu musíme pri skúmaní kolíznych pravidiel pre mimozmluvné záväzky rozšíriť svoj obzor aj mimo nariadenia Rím II, a to v dvoch smeroch. Predmetom skúmania tak musí byť kolízna úprava mimozmluvných súkromnoprávných záväzkov v rámci pôsobnosti nariadenia Rím II, majúca prednosť pred úpravou v nariadení ako aj kolízna úprava mimozmluvných súkromnoprávných záväzkov mimo pôsobnosti nariadenia Rím II.

14.3.2.1. *Prednostná kolízna úprava v rámci pôsobnosti nariadenia Rím II (dopravné nehody)*

Pri hľadaní kolíznej úpravy otázky, ktorá spadá do pôsobnosti nariadenia Rím II musí slovenský súd preskúmať aj to, či skúmaná otázka nie je predmetom úpravy medzinárodného dohovoru, ktorého zmluvnou stranou je okrem Slovenskej republiky aj aspoň jeden štát, ktorý nie je viazaný nariadením Rím II a tento dohovor by mal mať [preto v zmysle čl. 28 nariadenia Rím II prednosť](#) pred nariadením Rím II.³⁰¹ Hľadanie uľahčuje zoznam dohovorov, ktoré majú prednostnú aplikáciu pred nariadením Rím II, a ktorý v zmysle článku 29 nariadenia Rím II zverejňuje Komisia.³⁰²

Príkladom takého dohovoru môže byť Dohovor o práve použiteľnom na dopravné nehody (Haag, 4. 5. 1971).³⁰³ Uvedený dohovor obsahuje osobitnú úpravu pre určenie rozhodného práva pri dopravnej nehode, značne odlišujúcu sa od nariadenia Rím II. Vzhľadom na už povedané bude Slovenský súd aplikovať na určenie rozhodného práva uvedený dohovor a nie nariadenie Rím II.

³⁰⁰ Pozri stať 14.2.1.7.

³⁰¹ Pozri stať 5.2.

³⁰² Pozri [Oznámenia podľa článku 29 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 864/2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky \(RÍM II\)](#). Ú. v. EÚ C 343, 17.12.2010, s. 7 – 11 ([pdf](#)).

³⁰³ Vyhl. č. 130/1976 Zb.

Článok 3 HDoDN

Rozhodným právom sú vnútorné predpisy štátu, na území ktorého došlo k nehode.

Článok 4 HDoDN

Pokiaľ nevyplýva z článku 5 niečo iné, sú ustanovené tieto výnimky z ustanovení článku 3:

- a) Ak sa na nehode zúčastňuje iba jedno vozidlo, ktoré je registrované v inom štáte, než v ktorom došlo k nehode, sú rozhodné vnútorné predpisy štátu registrácie na určenie zodpovednosti
- vo vzťahu k vodičovi, vlastníkovi alebo inej osobe majúcej právo k vozidlu bez ohľadu na ich bydlisko,
 - vo vzťahu k postihnutej osobe, ktorou je cestujúci, ktorého bydlisko je v inom štáte, než v ktorom došlo k nehode,
 - vo vzťahu k postihnutej osobe nachádzajúcej sa mimo vozidla v mieste nehody, ak má bydlisko v štáte registrácie.
- V prípade, že sú postihnuté dve osoby alebo viac osôb, určí sa rozhodné právo pre každú z nich oddelene.
- b) Ak sa na nehode zúčastňujú dve vozidlá alebo viac vozidiel, platí ustanovenie písmena a) iba v prípade, že všetky vozidlá sú registrované v tom istom štáte.
- c) Ak sa na nehode zúčastňuje jedna osoba alebo viac osôb nachádzajúcich sa na mieste nehody mimo vozidla alebo vozidiel, ustanovenia písmen a) a b) platia, iba ak všetky tieto osoby majú trvalý pobyt v štáte registrácie.

To isté platí, aj keď sú tieto osoby taktiež postihnuté nehodou.

Článok 5 HDoDN

Právom rozhodným podľa článku 3 a 4 pre zodpovednosť vo vzťahu k cestujúcemu sa spravuje aj zodpovednosť za škody na veciach prepravovaných vo vozidle, ktoré buď patria cestujúcemu alebo mu boli zverené.

Právom rozhodným podľa článku 3 a 4 pre zodpovednosť vo vzťahu k vlastníkovi vozidla sa spravuje zodpovednosť za škodu na iných veciach prepravovaných vo vozidle, než sú veci, na ktoré sa vzťahuje predchádzajúci odsek.

Zodpovednosť za škody na veciach mimo vozidla alebo vozidiel sa spravuje vnútorným právom štátu, na území ktorého došlo k nehode. Ale zodpovednosť za škodu na osobných veciach patriacich postihnutej osobe nachádzajúcej sa mimo vozidla alebo vozidiel, sa spravuje vnútorným právom štátu registrácie, ak by toto právo bolo rozhodné pre zodpovednosť voči poškodenému podľa článku 4.

Článok 6 HDoDN

Ak vozidlá nie sú registrované alebo ak sú registrované v niekoľkých štátoch, je rozhodujúce miesto práva štátu registrácie, právo štátu, v ktorom majú obvyklé stanovište. To isté platí, ak ani vlastník ani osoba, ktorá vozidlo drží alebo s ním nakladá, ani vodič vozidla nemá v čase nehody svoje bydlisko v štáte registrácie.

Kolízne pravidlá podľa Haagskeho dohovoru sú značne kauzistické a na rozdiel od nariadenia Rím II neuvádzajú explicitne možnosť zvoliť si rozhodné právo pre záväzok na náhradu škody. Rozdielna úprava kolízneho práva vedie niekedy k možnosti tzv. „forum shopping“, ktorou označujeme voľbu toho fóra (miesta uplatnenia si nároku), ktoré je pre navrhovateľa najlepšie, napríklad preto, lebo aplikáciou kolíznych pravidiel vedie k použitiu rozhodného práva, ktoré je v konkrétnej situácii pre navrhovateľa vhodnejšie.

Uvádza sa prípad *Kieger c. Amiques*, v ktorom šofér s obvyklým pobytom vo Francúzsku vytlačil na ceste v Nemecku iné auto, ktorého posádku tvorili bratia, žijúci taktiež vo Francúzsku tak nešťastne, že auto týchto bratov narazilo do

nákladného automobilu, registrovaného v Nemecku.³⁰⁴ V tejto situácii majú za súčasného právneho stavu žalobcovia (francúzski poškodení) možnosť uplatniť si svoj nárok na náhradu škody pred nemeckým alebo francúzskym súdom.³⁰⁵ Nemecký súd je viazaný nariadením Rím II, ale nie haagskym dohovorom, ktorého nie je Nemecko stranou a preto by rozhodoval podľa práva určeného kolíznym pravidlom v čl. 4 nariadenia Rím II, konkrétne podľa francúzskeho práva z dôvodu rovnakého spoločného pobytu škodcu a poškodeného.³⁰⁶ Naopak, francúzsky súd by pri hľadaní kolízneho pravidla musel dať prednosť haagskemu dohovoru a za rozhodné právo, podľa ktorého by sa posúdil nárok na náhradu škody, by mal podľa článku 3 Haagskeho dohovoru (právo krajiny, kde došlo k nehode) určiť nemecké právo.

14.3.2.2. Kolízna úprava mimo pôsobnosti nariadenia Rím II

Mimo rozsahu pôsobnosti nariadenia Rím II a v prípade absencie medzinárodnoprávnej úpravy sa v zásade aplikuje vnútroštátny predpis ZMPSaP. Kolízna úprava mimozmluvných záväzkov je pomerne strohá a koncentrovaná do jedného ustanovenia.

§ 15 ZMPSaP

Nároky na náhradu škody, ak nejde o porušenie povinnosti vyplývajúcej zo zmlúv a iných právnych úkonov, sa spravujú právom miesta, kde škoda vznikla, alebo miesta, kde došlo ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody.

Uvedené ustanovenie dáva možnosť voľby právneho poriadku, ktorým sa daný mimozmluvný vzťah spravuje. Vzhľadom na to, že možnosť voľby nie je obmedzená na určitý subjekt, prislúcha právo voľby poškodenému ako osobe, ktorá bude nárok uplatňovať.

Ustanovenie § 15 ZMPSaP má ale svoje obmedzenia. Nároky na náhradu škody môžu mať mnohé podoby, a nie vždy je vhodné, aby ich kolíznoprávna úprava sledovala myšlienku § 15 ZMPSaP. Vo veciach nárokov, spadajúcich do iných štatútov, napríklad nárokov na náhradu škody voči orgánom riadiacim obchodné spoločnosti, sa aplikujú iné kolízne normy, dané tým-ktorým štatútom (napríklad osobný štatút právnických osôb).

³⁰⁴ Cass. civ. (Kieger c. Amiques) 30.5.1967, Rev. Crit. D.i.p. 56 (1967) 728. Citované podľa KADNER GRAZIANO, T.: Das auf außervertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht nach Inkrafttreten der Rom II-Verordnung. In: *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 73 (2009), č. 1., s. 28. Uvedený príspevok obsahuje aj podrobnejší rozbor posúdenia prípadu vo svetle nariadení Brusel I, Rím II a haagskeho dohovoru.

³⁰⁵ Porovnaj čl. 2 ods. 1 a čl. 5 číslo 3 nariadenia Brusel I. K tomu pozri state 14.3.5. a 14.3.6.

³⁰⁶ Pozri stat' 14.3.1.4.

15. Určovanie právomoci pri rozhodovaní o občianskych a obchodných veciach

15.1. Všeobecne o význame právomoci v medzinárodnom práve procesnom

Pod právomocou súdu z pohľadu medzinárodného práva procesného rozumieme verejnoprávne oprávnenie súdu, resp. súdov určitého štátu konať v určitej veci. Pri skúmaní právomoci sa zisťuje, súd ktorého štátu môže konať vo veci konať. Súd, na ktorý bol doručený návrh na začatie konania v súkromnoprávnej veci s cudzím prvkom, musí ako prvú rozhodnúť o tom, či má právomoc konať. Ak právomoc nemá, konanie zastaví.

Správne určenie súdu štátu, ktorý má právomoc konať vo veci, je pritom nielen pre konajúci súd, ale aj pre samotných účastníkov konania (či ich právnych zástupcov). Účastník konania znižuje svoje šance na úspech, ak podá návrh na súd, ktorý nemá právomoc konať. Preto bude pred každým sporom (dokonca už aj pri spisovaní zmluvy či odhadovaní právneho rizika) potrebné skúmať, súd ktorého štátu má, resp. bude mať právomoc konať o sporných otázkach. Okrem toho, podanie návrhu na súd, ktorý nemá právomoc, spravidla nezakladá povinnosť tohto súdu postúpiť vec súdu iného štátu, ktorý právomoc v konaní má.

Určenie štátu, súdy ktorého majú právomoc konať vo veci samej, ešte nevedie k určeniu konkrétneho súdu, ktorý môže v štruktúre vnútroštátnych súdov konať. Na určenie vnútroštátne príslušného súdu je potrebné použiť vnútroštátne pravidlá pre súdne konanie. V slovenskom práve platí maxima, podľa ktorej v prípade, ak ide o vec, ktorá síce patrí do právomoci súdov Slovenskej republiky, ale podmienky miestnej príslušnosti súdu nie sú upravené, alebo ich nemožno zistiť, tak Najvyšší súd Slovenskej republiky rozhodne, ktorý súd vec prejedná a rozhodne (§ 11 OSP).³⁰⁷

15.2. Systém pravidiel určovanie právomoci v občianskych a obchodných veciach

Europeizácia medzinárodného práva súkromného a procesného sa dotkla aj otázky určovania právomoci súdov. Ako sme už uviedli, v rozsahu pôsobnosti nariadení európskeho práva sa vnútroštátne právo, vrátane ZMPSaP neaplikuje. Pravidlá určovanie právomoci v obchodných a občianskych veciach sú ustanovené v nariadení č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Brusel I).³⁰⁸ V prípadoch mimo rozsahu

³⁰⁷ Prax prezentovaná rozhodnutiami Najvyššieho súdu Slovenskej republiky na jeho internetovej stránke (<http://nssr.blox.sk/>) potvrdzuje, že ako príslušný býva spravidla určený ten súd, na ktorý návrh dôjde.

³⁰⁸ Nariadenie Rady č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Slovenská verzia nariadenia sa nachádza v Mimoriadnom vydaní Ú.v. kap. 19, zv. 4, s. 42 – 64.

pôsobnosti nariadenia Brusel I sa uplatnia pravidlá určovania právomoci súdu podľa ZMPSaP. Pravidlá určovania právomocí sú obsiahnuté aj v niektorých medzinárodných zmluvách,³⁰⁹ osobitne v už spomínanom *Lugánskom dohovore*, ktorým ale na tomto mieste nebudeme venovať bližšiu pozornosť.

Nariadenie Brusel I sa pre otázky určovania právomoci uplatní vždy, ak o veci rozhoduje slovenský súd, resp. súd iného členského štátu Európskej únie (vrátane Dánska, ktoré sa inak spolupráce v civilných veciach nezúčastňuje),³¹⁰ bez ohľadu na to, či má daný spor charakter intrakomunitárny, alebo obsahuje aj prvok ležiaci mimo Európskej únie (naopak, pri otázkach uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí sa nariadenie vzťahuje iba na rozsudky vydané súdmi alebo tribunálmi členských štátov).

15.3. Určovanie právomoci v občianskych a obchodných veciach podľa nariadenia Brusel I

Nariadenie Brusel I spája do konzistentného celku normy jednotne (unifikovane) upravujúce medzinárodnú právomoc súdov členských štátov a normy zabezpečujúce uznanie a výkon rozhodnutí súdov členských štátov v iných členských štátov. Tak ako aj pri iných nariadeniach európskeho práva je aj pri interpretácii nariadenia Brusel I potrebné zohľadňovať rozsiahlu judikatúru Súdneho dvora EÚ k tejto oblasti.³¹¹

Nariadenie sa uplatní v rozsahu svojej pôsobnosti podľa čl. 1 nariadenia Brusel I. Z otázok občianskych a obchodných vecí sa nariadenie neuplatní najmä na otázky osobného stavu, právnej spôsobilosti, majetkových práv vyplývajúcich z manželského zväzku, dedenia, insolvenčného práva či rozhodcovského konania.

15.3.1. Výlučná právomoc

Ako prvé sa žiada skúmať situácie, kedy majú súdy určitého členského štátu výlučnú právomoc, ktorá vylučuje právomoc súdov iného členského štátu. Súd členského štátu má výlučnú právomoc v prípadoch uvedených v článku 22 nariadenia Brusel I, a to bez ohľadu na bydlisko, či štátne občianstvo účastníkov konania. Cieľom stanovenia pravidiel pre výlučnú právomoc je určiť výnimočné prípady, kedy je vzťah medzi predmetom konania a určitým členským štátom natoľko úzky, že by nebolo vhodné, ak by sa umožnilo o danej otázke rozhodovať súdu iného členského štátu. Prípady výlučnej právomoci sú taxatívne vymedzené a nie je možné ich ľubovoľne rozširovať.

³⁰⁹ Napríklad Dohovor o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu, prijatý v Montreale dňa 28. mája 1999 (tzv. „Montrealský dohovor“). Oznámenie MZV č. 544/2003 Z.z. K Montrealskému dohovoru pristúpilo aj Európske spoločenstvo ([Rozhodnutie č. 2001/539/ES](#)).

³¹⁰ [Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#). Ú.v. L 299, 16.11.2005, s. 62.

³¹¹ Pozri správu Generálneho sekretariátu Rady zo dňa 6. júla 2009 (11498/09): [Prehľad judikatúry Súdneho dvora EÚ k nariadeniu č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#).

Zjednodušujúc môžeme povedať, že výlučnú právomoc má súd členského štátu:

- kde sa *nachádza nehnuteľnosť*, ak je predmetom konania vecné práva k nehnuteľnosti alebo nájom nehnuteľnosti, okrem prípadu tzv. time-sharingu,
- kde je *sídlo právnickej osoby*, ak je predmetom konania otázka existencie právnickej osoby, resp. združenia, alebo platnosť rozhodnutí ich orgánov,
- v ktorom sa *vedie určitý verejný register*, ak je predmetom konania platnosť zápisov do verejného registra,
- v ktorom sa *požiadalo o registráciu práva duševného vlastníctva*, ak je predmetom konania registrácia alebo platnosť daného práva a
- kde sa *rozsudok vykonal alebo má vykonať*, ak je predmetom konania výkon tohto rozsudku.

Súd, na ktorý bol podaný návrh má vždy povinnosť preskúmať, či mu v konaní nebráni výlučná právomoc súdu iného členského štátu a ak áno, musí konanie zastaviť (podľa článku 25 nariadenia Brusel I: „*aj bez návrhu tento súd vyhlási, že nemá právomoc*“).

15.3.2. Explicitná voľba právomoci

Účastníci zmluvy si za určitých podmienok môžu zvoliť nielen to, akým právnym poriadkom sa určitá zmluva bude spravovať, ale aj to, súdy ktorého štátu budú o spore rozhodovať. Strany si niekedy zvolia priamo aj miestne príslušný súd, ktorý by mal v konaní rozhodovať.³¹² Dôvodov pre voľbu právomoci súdu určitého štátu je mnoho, medzi ktorými sa vyníma výber kvalifikovaného fóra, zníženie nákladov či zrýchlenie súdneho konania.

V určitých prípadoch je ale voľba právomoci súdu určitého členského štátu vylúčená (prípady výlučnej právomoci súdu podľa čl. 22 nariadenia), resp. obmedzená (ochranné pôsobenie noriem obligatórnej právomoci).

Aj keď článok 23 nariadenia Brusel I ustanovuje, že zvoliť si právomoc môžu účastníci zmluvy, vykladáme toto slovné spojenie tak, že sa vzťahuje na samotnú voľbu právomoci a neobmedzuje možnosť voľby právomoci iba na konania o zmluvných nárokoch. Účastníci si totiž môžu zvoliť, aby súd určitého členského štátu mal právomoc v spore týkajúceho sa akéhokoľvek právneho vzťahu, vrátane vzťahu deliktuálneho.³¹³ Aspoň jeden z účastníkov musí mať bydlisko

³¹² Aj slovenský vnútroštátny poriadok predpokladal v obchodnej veci možnosť dohodnúť si miestnu príslušnosť súdu v zmysle § 89a OSP (v znení účinnom do 1.10.2004). Je teda otázne, či po zrušení možnosti *prorogatio fori* vo vnútroštátnom práve by bolo možné si dohodnúť miestne príslušný súd v sporoch s cudzím prvkom. Myslíme si, že áno. Nie je dôvod postihnúť takúto dohodu neplatnosťou, ako to mnohí navrhujú, nakoľko by sa takýmto postupom znížilo efektívne uplatnenie článku 23 nariadenia Brusel I. Najvyšší súd by tak pri aplikovaní § 11 OSP (určovaní miestnej príslušnosti súdu v prípade absencie právnej úpravy) mal zohľadňovať aj vôľu subjektov sporu.

³¹³ Pozri znenie článku 23 ods. 1 nariadenia Brusel I: „*Ak sa účastníci zmluvy, ... dohodli, že súd ... členského štátu (má) ... právomoc na riešenie sporov, ktoré vznikli alebo môžu vzniknúť v súvislosti s konkrétnym právnym vzťahom.*“

v členskom štáte EÚ. V tomto prípade sa predpokladá, že právomoc súdu je výlučná. Ak by žiaden účastník takejto dohody nemal bydlisko na území členského štátu, tak sa vychádza z toho, že tento súd má právomoc, ktorá vylučuje právomoc súdov iných členských štátov. Súdov iných členských štátov môžu konať až potom, ak zvolený súd odmietne svoju právomoc vykonávať (teda zastaví konanie).

Nariadenie Brusel I upravuje aj hmotnoprávne náležitosti dohody o voľbe právomoci, ktorá musí byť buď:

- a) písomná³¹⁴ alebo písomne potvrdená, alebo
- b) vo forme, ktorá je v súlade s praxou, ktorú medzi sebou zaviedli účastníci zmluvy, alebo
- c) v medzinárodnom obchode vo forme, ktorá je v súlade so zvyklosťami, ktoré sú alebo majú byť účastníkom zmluvy známe, a ktorá je v takomto obchode dobre známa a pravidelne dodržiavaná účastníkmi, ktorí uzatvorili zmluvu typickú pre daný obchodný vzťah.³¹⁵

Samotná dohoda o voľbe právomoci súdu určitého štátu je tak podriadená priamej úprave v nariadení Brusel I a nie je preto potrebné použiť vnútroštátne právo, na použitie ktorého by odkazovala určitá kolízna norma.³¹⁶

15.3.3. Implicitná voľba súdu – podriadenie sa právomoci

Súd členského štátu má v zmysle čl. 24 nariadenia Brusel I právomoc aj vtedy, ak sa žalovaný zúčastní konania. Z účasti na konaní sa dá vyvodiť súhlas žalovaného s právomocou súdu. Účasť na konaní sa nepovažuje za implicitnú voľbu právomoci súdu, ak žalovaný uplatní námietku nedostatku právomoci, čím vyjadrí svoju vôľu nesúhlasiť s právomocou tohto súdu. Rovnako nie je možné implicitne sa podriaďiť právomoci súdu v prípadoch, kedy má súd iného členského štátu výlučnú právomoc podľa čl. 22 Brusel I. Obe spomenuté obmedzenia možnosti implicitne si zvoliť právomoc súdu sa ako výnimky z pravidla majú vykladať reštriktívne.³¹⁷ Konajúci súd má v prípadoch, ak by považoval za otázne, či slabšia strana (napríklad spotrebiteľ, poisťník) nie je ohrozená dôsledkami podriadenia sa právomoci súdu určitého štátu, právo, nie však povin-

³¹⁴ Náležitosti písomnej formy spĺňa v zmysle čl. 23 ods. 2 nariadenia Brusel I aj taká elektronická komunikácia, ktorá poskytuje trvalý záznam o dohode.

³¹⁵ K interpretácii formy dohody o voľbe právomoci pri medzinárodných obchodných vzťahoch v judikatúre Súdneho dvora pozri ŠIRICOVÁ, L.: Špecifiká európskeho medzinárodného práva súkromného v rámci obchodných zodpovednostných vzťahov. In: Bejček, J., Ondřejová, D.: *Odpovědnostní princip (a nebo jeho mutace?) v obchodním právu: sborník příspěvků z konference : 2. jún 2010, Brno* [elektronický zdroj]. Brno: Masarykova univerzita, 2010.

³¹⁶ Dodajme, že dohody o voľbe súdu sú vyňaté z pôsobnosti nariadenia Rím I (pozri čl. 1 ods. 2 písm. e) Rím I).

³¹⁷ Pozri napríklad [rozsudok Súdneho dvora zo dňa 20. 5. 2010 vo veci C-111/09, Česká podnikatelská pojišťovna a. s., Vienna Insurance Group/Michal Bilas](#).

nosť z vlastnej iniciatívy skúmať, či bola táto strana plne vedomá si dôsledkov svojho súhlasu zúčastniť sa konania.³¹⁸

15.3.4. Obligatorná právomoc - osobitné ochranné pravidlá určovania právomoci

V určitých prípadoch môžu všeobecné pravidlá pre určovanie právomoci viesť k nevhodným dôsledkom. Ani široká možnosť voľby právomoci súdu určitého členského štátu nemusí vždy zodpovedať obojstrannému záujmu. Existujú prípady, kedy je jedna zo strán v horšej vyjednávačej pozícii a bez bližšieho skúmania zmluvy (a bez schopnosti presadiť svoje záujmy v rámci rovnocennej negociácii) podpíše text zmluvy bez toho, aby si uvedomovala presné dôsledky svojho konania.³¹⁹ Slabšie strany nie sú pritom chránené iba hmotnoprávnymi vecnými normami pravidelne kogentného charakteru, ale aj prostriedkami medzinárodného práva súkromného a procesného. Vyššie sme uviedli, že vo vybraných situáciách pôsobia ochranné normy aj na výber práva použiteľného na určitý právny vzťah.³²⁰ V oblasti poistenia, spotrebiteľských zmlúv a pracovnoprávných vzťahoch je slabší účastník chránený aj osobitnými normami určovania právomoci. Ochranné pravidlá pri určovaní právomoci majú niektoré spoločné vlastnosti:

- 1) Uplatnia sa obligatorne, teda pred všeobecným pravidlom pre určenie právomoci.
- 2) Uplatňujú sa v tých prípadoch, kedy má žalovaná strana bydlisko v členskom štáte, pričom postačuje, že táto strana má pobočku, zastúpenie alebo inú organizačnú zložku v členskom štáte, ak spor vyplýva z ich činnosti. V prípade, ak by zmluvný partner mal svoje bydlisko mimo územia členských štátov, aplikovali by sme na určenie právomoci pravidlo vnútroštátneho medzinárodného práva súkromného a procesného, v našom prípade zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom;
- 3) Ustanovujú sa rozdielne pravidlá pre určovanie právomoci podľa toho, či žaluje silnejšia alebo slabšia strana;
- 4) Preferujú slabšiu stranu tým, že spravidla jej umožnia žalovať protistranu v mieste svojho bydliska. Zásadne ale slabšej strane umožňujú vybrať si, na súd ktorého členského štátu podajú žalobu (*forum shopping*);
- 5) Silnejšia strana musí žalovať slabšiu stranu na súde v členskom štáte jej bydliska;
- 6) Preferujú slabšiu stranu aj tým, že na zmluvy o voľbe právomoci sú kladené zvýšené požiadavky. Dohoda o voľbe právomoci je prípustná po vzniku sporu, alebo vtedy, ak umožňuje slabšej strane začať konanie aj na iných súdoch

³¹⁸ [Tamtiež](#), bod 32.

³¹⁹ Takéto zmluvy, resp. zmluvné klauzuly často zjednodušene označujeme ako adhézne alebo aj štandardné zmluvy. Pozri CSACH, K.: *Štandardné zmluvy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009.

³²⁰ Pozri stať 14.2.1.4.

ako sú uvedené v nariadení Brusel I. Okrem týchto spoločných podmienok upravuje nariadenie ďalšie špecifické prípady, za ktorých je ešte prípustná voľba právomoci a ktorým sa ešte budeme osobitne venovať;

- 7) Nedodržanie pravidiel týkajúcich sa právomoci v poistných veciach a pri spotrebiteľských zmluvách je dôvodom pre neuznanie tohto rozsudku³²¹ a
- 8) Vo všetkých týchto prípadoch je prípustné implicitné podriadenia sa právomoci súdu určitého členského štátu podľa čl. 23 Brusel I.

15.3.4.1. Právomoc v sporoch týkajúcich sa poistenia

Pravidlá na určenie právomoci v sporoch týkajúcich sa poistenia sú obsiahnuté v článkoch 8 – 14 nariadenia Brusel I. Osobitná úprava platí pre poistenie zodpovednosti za škodu alebo poistenia nehnuteľného majetku. Po určitom zjednodušení môžeme uzavrieť, že poisťiteľa (poisťovňu) s bydliskom na území členského štátu možno žalovať:

- a) na súdoch členského štátu, na území ktorého má bydlisko, alebo
- b) na území iného členského štátu, ak žalobu podal poisťník, poistený alebo oprávnený z poistenia, na súdoch podľa miesta bydliska žalobcu;

Naopak, poisťiteľ môže začať konanie len na súdoch členského štátu, v ktorom má žalovaný bydlisko bez ohľadu na to, či je tento poisťníkom, poisteným alebo oprávneným z poistenia.

Slabšiu stranu chráni aj obmedzenie voľby právomoci, nakoľko voľba právomoci v sporoch týkajúcich sa poistenia je obmedzená. Dohoda o voľbe právomoci je okrem prípadov spoločných pre všetky situácie, pri ktorých sa chráni slabšia strana, prípustná aj v špecifických prípadoch (poistenie rizík lodnej prepravy alebo vtedy, ak nemá poisťník bydlisko v členskom štáte), alebo v tom prípade, ak je dojednaná medzi poisťníkom a poisťiteľom, ak obaja mali v čase uzavretia zmluvy bydlisko alebo obvyklý pobyt v tom istom členskom štáte, ak táto dohoda dáva právomoc súdom tohto štátu, ibaže by odporovala právnemu poriadku tohto štátu.

15.3.4.2. Právomoc v sporoch ohľadne spotrebiteľských zmlúv

Pravidlá na určenie právomoci v prípade spotrebiteľských zmlúv sú uvedené v článkoch 15 – 17 nariadenia Brusel I. Ochranný mechanizmus v podobe osobitných ustanovení o súdnej právomoci sa aplikuje vo veciach týkajúcich sa zmluvy uzavretej spotrebiteľom na účely, ktoré nie je možné považovať za súčasť jeho podnikania alebo povolania, ak ide

- a) o zmluvu o predaji tovaru na splátky alebo

³²¹ Naopak, porušenie právomoci vo veciach individuálnych pracovnoprávných vzťahov nie je dôvodom pre neuznanie rozsudku. Pozri čl. 35 ods. 1 nariadenia Brusel I.

- b) o zmluvu o úvere splatnom v splátkach alebo zmluvu o akejkol'vek inej forme úveru, ktorým sa má financovať predaj tovaru, alebo
- c) vo všetkých ostatných prípadoch o zmluvu uzavretú s účastníkom, ktorý obchoduje alebo podniká v členskom štáte, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko alebo akýmkoľvek spôsobom smeruje takéto činnosti do tohto členského štátu alebo do viacerých štátov vrátane tohto členského štátu, a zmluva spadá do rozsahu týchto činností.

Spotrebiteľ môže žalovať druhého účastníka zmluvy buď na súdoch členského štátu, v ktorom má tento účastník bydlisko alebo na súdoch podľa miesta bydliska spotrebiteľa. Druhý účastník zmluvy môže žalovať spotrebiteľa len na súdoch členského štátu, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko.

Zmluvné strany sa môžu na právomoci určeného súdu dohodnúť aj vtedy, ak obaja majú v čase uzavretia zmluvy bydlisko alebo obvyklý pobyt v tom istom členskom štáte a táto dohoda dáva právomoc súdom tohto členského štátu, ibaže by takáto dohoda bola v rozpore s právnym poriadkom tohto štátu.

15.3.4.3. Právomoc v sporoch ohľadne individuálnych pracovných zmlúv

Pravidlá pre určovanie právomoci v sporoch týkajúcich sa individuálnych pracovných zmlúv sú predmetom úpravy čl. 18 – 21 Brusel I. Zamestnávateľa s bydliskom v členskom štáte možno žalovať:

- a) na súdoch členského štátu, v ktorom má bydlisko, alebo
- b) v inom členskom štáte podľa miesta, kde zamestnanec obvykle svoju prácu vykonáva alebo ju naposledy vykonával, alebo ak zamestnanec prácu nevykonáva alebo nevykonával obvykle v jednej krajine, na súdoch podľa miesta, kde sa nachádza alebo nachádzala prevádzkareň, ktorá zamestnanca najala.

Zamestnávateľ môže začať konanie len na súdoch členského štátu, v ktorom má zamestnanec bydlisko. Pre možnosť zvoliť si právomoc súdov určitého členského štátu platia obmedzenia, spoločné pre všetky tri situácie, kedy je chránená slabšia strana.

15.3.5. Všeobecné pravidlo určovania právomoci súdu podľa bydliska žalovaného

V prípadoch, kedy nie sú splnené podmienky výlučnej právomoci, právomoci určenej explicitne či implicitne dohodou alebo obligatórnej právomoci pristúpime pre účely určenia právomoci k použitiu všeobecného pravidla podľa čl. 2 ods. 1 Brusel I. Podľa všeobecného pravidla je v prípadoch, v ktorých je žalovnou osobou osoba s bydliskom v ktoromkoľvek členskom štáte EÚ, daná právomoc súdov tohto členského štátu. To ale neznamená, že súdy tohto členského štátu by nemali vôbec právomoc, ak by žalovaný mal bydlisko mimo tohto členského štátu. Ak by súd mal rozhodovať o konaní, v ktorom má žalovaný bydlisko

sko mimo územia členského štátu, tak musí posúdiť svoju právomoc podľa vnútroštátnych pravidiel pre medzinárodné právo procesné. Slovenský súd tak svoju právomoc posudzuje podľa ZMPSaP.³²²

15.3.6. Alternatívne (osobitné) právomoci

Alternatívne k všeobecnému pravidlu na určenie právomoci je možné aplikovať aj pravidlá alternatívnej právomoci. Občana s bydliskom na území členského štátu možno v prípadoch, kedy nie sú splnené podmienky výlučnej právomoci, právomoci určenej explicitne či implicitne dohodou alebo obligatórnej právomoci, žalovať nielen na súde v štáte jeho bydliska (právomoc v tomto prípade je určená všeobecným pravidlom) ale aj na súdoch iného členského štátu, ak sú splnené podmienky tzv. alternatívnej (osobitnej) právomoci. Možnosť voľby medzi súdom štátu bydliska žalovaného a súdom iného členského štátu prislúcha žalobcovi (navrhovateľovi). Podmienky vymedzujúce alternatívnu právomoc sú ustanovené v článkoch 5 až 7 nariadenia Brusel I, sú to najmä konania:

- v *zmluvných veciach*, v rámci ktorých má právomoc okrem súdu v štáte bydliska žalovaného aj súd členského štátu miesta zmluvného plnenia, ktoré je predmetom žaloby, pričom sa predpokladá, že miestom zmluvného plnenia je pri predaji tovaru miesto v členskom štáte, kam sa podľa zmluvy tovar dodal alebo mal dodať a pri poskytnutí služieb miesto v členskom štáte, kde sa podľa zmluvy služby poskytli alebo mali poskytnúť,
- vo veciach *nárokov na náhradu škody z iného ako zmluvného vzťahu*,³²³ na súdoch podľa miesta, kde došlo alebo by mohlo dôjsť ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody;
- vo veciach *sporov týkajúcich sa činnosti pobočky*, zastúpenia a pod. má právomoc aj súd členského štátu podľa miesta takejto organizačnej zložky,
- súd členského štátu odlišného od štátu bydliska protistrany má tiež právomoc vtedy, ak ide o *jedného z viacerých žalovaných* s tým, že nároky sú navzájom tak súvisiace, že je vhodnejšie o nich konať a rozhodnúť spoločne, resp. v iných situáciách viacerých účastníkov konania (ručenie), pri súvisiacich či podobných veciach a pri vzájomných nárokoch, teda vtedy, kedy by spravidla aj v zmysle vnútroštátneho práva prichádzalo do úvahy spojenie vecí
- vo veciach *výživného* ³²⁴a iné.

³²² O určovaní právomoci mimo nariadenia Brusel I pozri stať 15.6.

³²³ Pri výklade európskeho práva je potrebné prihliadnúť aj na ostatné jazykové vyjadrenia a tie vedú k záveru, že predmetné ustanovenie nepokrýva iba nároky vyplývajúce zo spôsobenia škody, ale aj ostatné mimozmluvné nároky. Porovnaj napríklad verziu anglickú (*matters relating to tort, delict or quasi-delict*), českú (*ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání*), francúzsku (*en matière délictuelle ou quasi délictuelle*) alebo rozsiahle nemecké znenie (*eine unerlaubte Handlung oder eine Handlung, die einer unerlaubten Handlung gleichgestellt ist, oder wenn Ansprüche aus einer solchen Handlung den Gegenstand des Verfahrens bilden*).

³²⁴ Právomoc vo veciach výživného sa ale po zmene právnej úpravy vydaním nariadenia č. 4/2009 riadi osobitnou úpravou. K tomu pozri stať 19.3.1.

15.4. Procesné otázky pri konaní o súkromnoprávnom vzťahu s cudzím prvkom podľa nariadenia Brusel I

Nariadenie Brusel I upravuje aj niektoré procesné špecifiká súdneho konania, ktoré súvisia s posudzovaním právomoci súdov, osobitne prekážku začatej veci a možnosť vydávať predbežné opatrenia.

15.4.1. Prekážka začatej veci – litispendencia

Nariadením Brusel I (resp. už jeho predchodcom, Bruselským dohovorom) dochádza k unifikácii pravidiel pre určovanie právomoci súdov členských krajín. Nie vždy ale vedú dané pravidlá k tomu, že konanie o tej istej (alebo podobnej) veci prebieha na jednom jedinom súde v rámci EÚ. Napríklad pri spore týkajúcom sa jednej zmluvy môžu súčasne podať dva návrhy proti sebe na súdoch rozličných členských štátov. Z toho dôvodu upravuje nariadenie Brusel I aj tzv. prekážku začatej veci a jej vplyv na posudzovanie právomoci konajúceho súdu. Otázky účinkov začatia konania sú upravené v článkoch 27 – 30 nariadenia Brusel I.

Rozlišuje sa medzi konaniami v tej istej veci a medzi rovnakými účastníkmi na jednej strane a medzi súvisiacimi vecami na strane druhej. V prvom prípade, ak sa vedú konania na súdoch rôznych členských štátov, každý súd, ktorý nezačal konať ako prvý, aj bez návrhu preruší konanie, až kým sa nepotvrdí právomoc súdu, ktorý ako prvý začal konať. Keď sa potvrdí právomoc súdu, ktorý ako prvý začal konať, každý iný súd odmietne vykonať svoju právomoc v prospech tohto súdu. V druhom prípade, pri konaní o súvisiacich veciach na súdoch rôznych členských štátov, každý súd, ktorý nezačal konať ako prvý, môže prerušiť konanie, nemusí tak ale urobiť. Veci sa považujú za súvisiace, ak sú navzájom tak úzko spojené, že je vhodné prerokovať a rozhodnúť ich spoločne, a tak sa vyhnúť riziku nezlučiteľných rozsudkov vydaných v samostatných konaniach.

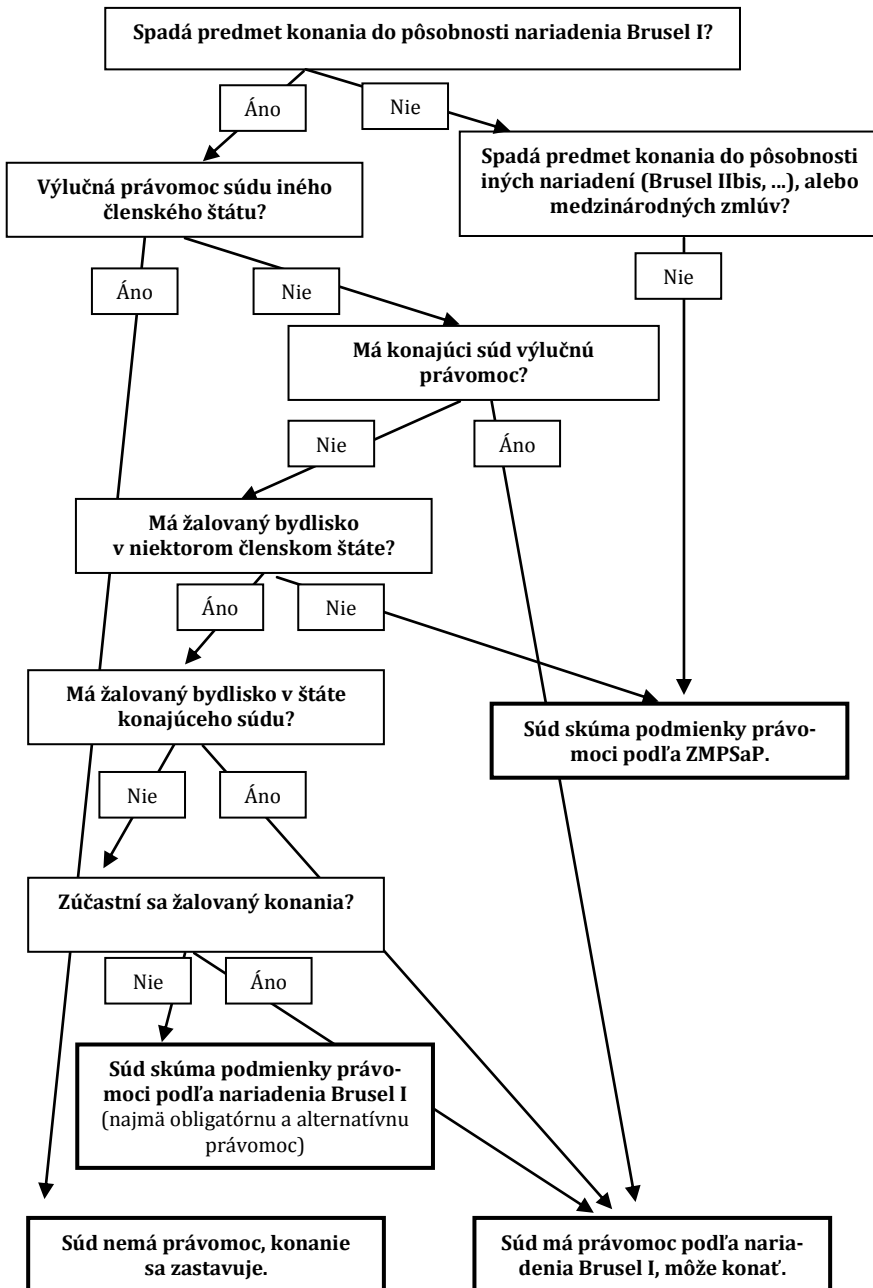
Ak sú však veci vo výlučnej právomoci niekoľkých súdov, každý súd, ktorý nezačal konať ako prvý musí odmietnuť svoju právomoc.

15.4.2. Predbežné opatrenia

Existujú prípady, kedy je potrebné, aby mal dotknutý subjekt prístup k rýchlym opatreniam súdu, ktorými sa inej osobe prikáže zdržať sa určitej činnosti, alebo sa zabezpečí určitý dôkaz, ak je riziko, že plynutie času prinesie nezvratiteľný následok. Takéto dočasné opatrenia súdov nazývame predbežnými opatreniami. Súdny členských štátov majú podľa článku 31 právomoc vydať predbežné opatrenia podľa právneho poriadku tohto štátu aj vtedy, ak by právomoc rozhodovať vo veci samej mali súdy iného členského štátu.

15.5. Postup súdu pri skúmaní právomoci podľa nariadenia Brusel I

Pri začatí konania má súd podľa čl. 25 a nasl. nariadenia Brusel I skúmať svoju právomoc iba v tom smere, či jeho právomoci odporuje výlučná právomoc iného súdu. Ak áno, konanie zastaví. Ak súd zistí, že neexistuje iný súd, ktorý by mal výlučnú právomoc, súd môže proti žalovanému s bydliskom v členskom štáte konať, ibaže by bola osoba s bydliskom v jednom členskom štáte žalovaná v inom členskom štáte a súd tohto členského štátu by si nemohol založiť svoju právomoc inak. Pri rozhodovaní o svojej právomoci v občianskych a obchodných veciach bude slovenský súd postupovať v krokoch, ktoré je, po určitom zjednodušení, možné schematicky zobrazit' nasledovne.

15.6. Určovanie právomoci v občianskych a obchodných veciach mimo nariadenia Brusel I

Ako sme uviedli vyššie, nariadenie Brusel I sa aplikuje primárne vtedy, ak má žalovaný bydlisko na území členského štátu. Ak nemá žalovaný bydlisko na území členského štátu, a nie sú splnené podmienky výlučnej právomoci súdu alebo právomoci určenej explicitnou dohodou alebo podriadením sa právomoci súdu určitého štátu, tak sa na účely zistenie právomoci v zmysle čl. 4 ods. 1 Brusel I použijú normy medzinárodného práva procesného toho členského štátu, na ktorý bol návrh doručený. Rovnako sa normy vnútroštátneho medzinárodného práva procesného použijú v tom prípade, ak daná obchodná alebo občianska vec nespadá pod rozsah nariadenia Brusel I (pozri čl. 1 ods. 2 Brusel I), ak táto otázka nie je upravená iným nariadením európskeho práva alebo medzinárodnou zmluvou.

Slovenské pravidlá medzinárodného práva procesného v § 37 ZMPSaP boli pripodobnené pravidlám ustanoveným v nariadení Brusel I.

§ 37 ZMPSaP

Ak ďalej nie je ustanovené inak, právomoc slovenských súdov je daná, ak osoba, proti ktorej smeruje návrh (žaloba), má na území Slovenskej republiky bydlisko alebo sídlo a ak ide o majetkové práva, ak tu má majetok.

Ako môžeme vidieť, všeobecné pravidlo určovania právomoci podľa ZMPSaP je oproti pravidlu v nariadení Brusel I koncipované širšie, aby postihlo aj prípady, v ktorých súd nemôže založiť svoju právomoc podľa nariadenia Brusel I. Podľa § 37 ZMPSaP je totiž právomoc slovenských súdov v prípadoch, ak ide o majetkové práva, daná aj vtedy, ak osoba, proti ktorej smeruje návrh, má na území Slovenskej republiky majetok.³²⁵ To znamená, že ak je slovenský súd konfrontovaný so žalobou v obchodnej alebo občianskej veci voči osobe, ktorá nemá bydlisko na území žiadneho členského štátu (čím sú splnené podmienky čl. 4 ods. 1 Brusel I pre možnosť aplikácie vnútroštátneho pravidla), tak má náš súd právomoc, ak má táto osoba na Slovensku majetok.

³²⁵ Za majetok v zmysle § 37 ZMPSaP sa považujú podľa judikatúry aj akcie akciovej spoločnosti so sídlom na Slovensku. Pozri uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 22. októbra 2008, sp. zn. 5 Obo 91/2008. Naopak, v zmysle iného rozhodnutia Najvyššieho súdu je v spore o platnosť zmluvy o prevode obchodného podielu v spoločnosti s ručením obmedzeným so sídlom v Slovenskej republike na nadobúdateľa so sídlom mimo SR možné založiť právomoc slovenských súdov iba s ohľadom na miesto plnenia zmluvy (§ 37a písmeno d) ZMPSaP). Rozhodujúcim miestom plnenia je pritom miesto plnenia odplaty za prevod obchodného podielu. Pozri uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 31. januára 2008, sp. zn. 2 Obo 263/2007. Tento osobitý prístup umožňuje rozdeliť synalagmatický záväzok a značne rozširuje právomoc slovenských súdov. Na rozlišovanie medzi lokalizáciou akcií akciovej spoločnosti a obchodného podielu spoločnosti s ručením obmedzeným nevidíme zásadný dôvod.

16. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach

Ako sme už uviedli [vyššie](#), proces uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí je procesom dvojfázovým, pozostávajúcím z fázy uznávania a fázy výkonu. O miere, v akej je určitý štát ochotný priznať verejnoprávne účinky rozhodnutiam orgánu iného štátu, rozhoduje každý štát vlastnými vnútroštátnymi pravidlami. Jednotlivé štáty ale postupom času vytvorili spoločné pravidlá, ktorými sa proces uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí riadi. Uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach patrí medzi oblasti, v ktorých dosahuje spolupráca jednotlivých štátov úspešné výsledky.

16.1. Systém prameňov a spôsob ich aplikácie

Úprava uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach je obsiahnutá v prameňoch rôznej povahy. Rozlišujeme medzi úpravou obsiahnutou v:

- medzinárodných multilaterálnych a bilaterálnych zmluvách upravujúcich podmienky uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí ([Haagsky dohovor o uznávaní a výkone cudzích súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach z roku 1971](#)),³²⁶
- nariadeniach európskeho práva, aplikujúcich sa na uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach (Brusel I a [nariadenia upravujúce zjednodušené postupy pri uznávaní a výkone cudzích súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach](#)) a vo
- vnútroštátnom predpise upravujúcom uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí (ZMPSaP).

Problematika uznávania cudzích súdnych rozhodnutí je v európskom právnom priestore prepojená s problematikou určovania právomoci.³²⁷ Bola predmetom Bruselského dohovoru o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach zo dňa 27. septembra 1968, resp. jeho pendantov, Lugánskych dohovorov o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (z roku 1988 a nový Lugánsky dohovor z roku 2007). Bruselský dohovor bol neskôr nahradený nariadením Brusel I, ktoré v súčasnosti predstavuje základnú právnu úpravu uznávania a výkonu rozhodnutí v obchodných a občianskych veciach súdu jedného členského štátu v inom členskom štáte.

V rámci Európskej únie sa akceptovali princípy justičnej spolupráce a vzájomnej dôvery v konanie a rozhodovanie súdov. Európska Rada schválila na svojom zasadaní v Tampere v dňoch 15. a 16. októbra 1999 zásadu vzájomného uznáva-

³²⁶ Slovenská republika nepatrí medzi [päť zmluvných strán tohto dohovoru](#).

³²⁷ Niektoré medzinárodné zmluvy ale upravujú iba otázku uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí, nie však otázku právomoci súdov. Pozri napríklad [Dohovor o uznávaní a výkone cudzích súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach](#) (Haag, 7.2.1971).

nia súdnych rozhodnutí ako základný kameň pre vytvorenie skutočného spoločného súdneho priestoru. Preto sa právny režim vzájomného uznávania rozsudkov podľa nariadení Európskeho práva vzťahuje iba na rozhodnutia pochádzajúce z členských štátov Európskej únie. Od 1. júla 2007 sa nariadenie Brusel I aplikuje aj vo vzťahu k Dánsku,³²⁸ ktoré sa dlhodobo držalo stranou spolupráce v civilnoprávných otázkach. Vo vzťahu k rozhodnutiam súdov štátov, ktoré nie sú členmi Európskej únie sa použijú vnútroštátne pravidlá ustanovené v ZMPsAP, resp. medzinárodná zmluva, napríklad pre rozhodnutia súdov v rámci EZVO sa aplikuje už uvedený Lugánsky dohovor.

16.2. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí súdov členských štátov podľa nariadenia Brusel I

Jednotný režim uznávania a výkonu súdnych rozhodnutí podľa nariadenia Brusel I sa vzťahuje iba na rozhodnutia pochádzajúce zo štátov, ktoré sú členskými štátmi Európskej únie. Proces uznávania a výkonu rozsudkov štátov mimo Európskej únie sa spravuje osobitnými medzinárodnými zmluvami, resp. vnútroštátnymi pravidlami štátu, v ktorom sa má rozhodnutie uznať.

Pravidlá pre uznávanie a výkon rozhodnutí súdov iných členských štátov sú sústredené do článkov 32 a nasl. nariadenia Brusel I. Predmetom uznávania a výkonu je „rozsudok“, ktorým sa označuje každé rozhodnutie súdu alebo tribunálu v obchodnej alebo občianskej veci vrátane uznesenia, exekučného príkazu alebo určenia trov.

Uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí sa v zmysle nariadenia Brusel I spravuje niekoľkými základnými zásadami:

- 1) Cudzie rozhodnutie sa uznáva automaticky a predmetom samostatného konania o uznanie sa stáva iba v prípade sporu.
- 2) Prieskum cudzieho rozhodnutia *ex offico* sa v procese uznávania a výkonu neuskutočňuje.
- 3) Výkon rozhodnutia je možný až po vyhlásení tohto rozhodnutia za vykonateľné súdom v štáte, kde má byť vykonané (*exequatur*).

Stanovisko uvedené v bode 1), podľa ktorého sa cudzie rozhodnutie uznáva automaticky môže pôsobiť máťúco. Neznamená, že rozhodnutia jedného členského štátu majú bez obmedzenia a automaticky plné účinky aj v inom členskom štáte. Nad'alej existujú prípady, kedy sa cezhraničné účinky rozhodnutí naplno nerozvinú (a ani rozvinúť nemôžu). Uvedené stanovisko sa žiada chápať ako prejav vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi. Vzhľadom na skutočnosť, že rozsudky súdov iných členských štátov sa uznávajú automaticky, je ich kontrola (skúmanie, či nie sú splnené dôvody neuznania predmetného rozsudku) vykonávaná iba vtedy, ak sa povinný z tohto rozhodnutia aktívne bráni. Záro-

³²⁸ [Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#). Ú.v. L 299, 16.11.2005, s. 62.

veň sa preto môže zdať prekonaným rozlišovanie medzi uznávaním a výkonom cudzieho rozhodnutia. V tejto publikácii sa pridrižujeme rozlišovaniu pojmov tak, ako to robí aj samotné nariadenie.

Výkon rozsudku vyžaduje, aby súd v štáte, kde sa má rozsudok vykonať vydal na návrh oprávneného osobitné rozhodnutie označované ako vyhlásenie o vykonateľnosti rozsudku (*exequatur*) vo forme ustanovenej prílohou nariadenia. Rozsudok sa v zmysle čl. 41 Brusel I vyhlási za vykonateľný bez toho, aby sa skúmali podmienky pre jeho neuznanie a povinný nemá oprávnenie robiť v tejto fáze konania akékoľvek podania, či vznášať námietky poukazujúce na splnenie dôvodov pre neuznanie rozsudku. Vyhlásenie vykonateľnosti sa doručí povinnému, ktorý má k dispozícii osobitný opravný prostriedok – odvolanie v zmysle čl. 43 Brusel I, ktoré má suspenzívny účinok (čl. 47 ods. 3 Brusel I). V rámci odvolacieho konania môže byť vyhlásenie o vykonateľnosti zrušené iba v prípade, ak sú splnené podmienky čl. 34 alebo 35 nariadenia. Článok 34 Brusel I uvádza taxatívny výpočet dôvody neuznania rozsudku iného štátu, ktorými sa sleduje záujem na zachovaní verejného poriadku a požiadaviek právnej istoty, resp. práva na riadny súdny proces.

Článok 34 Brusel I

Rozsudok sa neuzná:

1. ak je uznanie v zjavnom rozpore s verejným poriadkom členského štátu, v ktorom sa o uznanie žiada;
2. v prípade, že bol vydaný bez účasti žalovaného v konaní, ak sa mu nedoručila písomnosť, ktorou sa začalo konanie alebo rovnocenná písomnosť v dostatočnom čase a takým spôsobom, aby si mohol zabezpečiť obhajobu, okrem prípadu, že žalovaný opomenul začať konanie, ktorým by napadol rozsudok, keď tak mohol urobiť;
3. ak je nezlučiteľný s rozsudkom vydaným v spore medzi rovnakými účastníkmi v členskom štáte, v ktorom sa žiada o uznanie;
4. ak je nezlučiteľný so skorším rozsudkom vydaným v inom členskom štáte alebo v treťom štáte v rovnakej veci a medzi rovnakými účastníkmi za predpokladu, že skorší rozsudok spĺňa podmienky na jeho uznanie v členskom štáte, v ktorom sa žiada o uznanie.

Rozsudok sa v zmysle čl. 35 Brusel I neuzná ani vtedy, ak bola právomoc súdu rozhodujúceho v pôvodnom konaní (súdu, ktorého rozsudok sa má vykonať) určená v rozpore s pravidlami pre určovanie právomoci vo veciach poistenia, spotrebiteľských zmlúv³²⁹ alebo výlučnej právomoci (nie však právomoci pre individuálne pracovnoprávne vzťahy), resp. s pravidlami určenými medzinárodnou zmluvou (čl. 72 Brusel I). Po neúspešnom napadnutí vyhlásenia o vykonateľnosti cudzieho rozsudku možno tento vykonať spôsobom predpokladaným vnútroštátnym právom (exekúcia).

Nariadenie Brusel I upravuje aj otázku výkonu cudzích *vykonateľných verejných listín* alebo cudzích *súdnych zmierov* (nie mimosúdnych dohôd o urovaní). Pre výkon cudzích verejných listín alebo súdnych zmierov sa v zmysle nariadenia Brusel I obdobne použijú ustanovenia o výkone cudzích rozhodnutí s tým, že

³²⁹ Pozri ale [rozsudok Súdneho dvora zo dňa 20. 5. 2010 vo veci C-111/09, Česká podnikateľská poisťovňa a. s., Vienna Insurance Group/Michal Bilas](#).

dôvodom pre zrušenie vyhlásenia o ich vykonateľnosti je iba zjavný rozpor s verejným poriadkom štátu výkonu (čl. 57 a 58 Brusel I).

V súčasnosti sa na pôde Európskej únie rokuje o zásadnej zmene pravidiel uznávania a výkonu podľa nariadenia Brusel I, ktorej základným prvkom (nie však jediným) má byť zrušenie potreby vyhlásenia vykonateľnosti cudzieho rozhodnutia (*exequatur*).³³⁰

16.3. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí podľa ZMPSaP

V prípade, ak sa uznávanie a výkon cudzieho rozhodnutia v občianskej alebo obchodnej veci nebude spravovať podľa nariadenia Brusel I a ani podľa inej medzinárodnej zmluvy, bude o podmienkach a procese uznávania a výkonu cudzieho súdneho rozhodnutia na území Slovenskej republiky rozhodovať vnútroštátny predpis – ZMPSaP. Zákon o medzinárodnom práv súkromnom a procesnom sa bude aplikovať na rozhodnutia súdov členských štátov v občianskych či obchodných veciach, ktoré nespádajú pod pôsobnosť nariadenia Brusel I, a taktiež na rozhodnutia súdov iných štátov, ako sú členské štáty EÚ, na ktoré sa nariadenie vzťahuje.

Ustanovenia ZMPSaP boli pripodobnené ustanoveniam nariadeniu Brusel I najmä v otázke určovania právomoci, zatiaľ čo vo vzťahu k uznávaniu súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach, ktoré boli vydané súdmi v štáte mimo Európskej únie, si slovenský vnútroštátny predpis ponecháva značnú mieru autonómnosti.

Podľa § 63 ZMPSaP majú rozhodnutia orgánov cudzieho štátu, nimi schválené dohody a zmiery vo veciach súkromnoprávneho vzťahu s cudzím prvkom, ak o nich v Slovenskej republike rozhodujú súdy, rovnako ako cudzie notárske listiny v týchto veciach v Slovenskej republike účinnosť iba vtedy, ak boli uznané slovenskými orgánmi.

Procedúra uznávania cudzích súdnych rozhodnutí môže mať podobu formálnu alebo zjednodušenú. Pri formálnom uznávaní je predmetom konania uznanie cudzieho rozhodnutia a vyslovuje sa na návrh v osobitnom výroku rozhodnutia súdu. Pri neformálnom, zjednodušenom rozhodnutí sa uznanie samostatným výrokom nevyhlasuje a súd na neho iba prihliadne, alebo vydá poverenie na vykonanie exekúcie. Načrtnutý rozdiel spôsobov uznávania je normovaný v § 67 ods. 3 ZMPSaP.

§ 67 ods. 3 ZMPSaP

- (3) *Iné cudzie rozhodnutie sa uzná tak, že slovenský súd nariadi jeho výkon alebo vydá poverenie na vykonanie exekúcie; ak také rozhodnutie nevyžaduje výkon, uzná sa tým, že sa naň prihliadne, ako keby šlo o rozhodnutie slovenského súdu. Na návrh oprávneného alebo povinného z cudzieho rozhodnutia slovenský súd rozhodne o uznaní takéhoto rozhodnutia vždy osobitným výrokom.*

³³⁰ [Pozri návrh Komisie na zmenu nariadenia Brusel I](#). COM(2010) 748 final.

Uvedené ustanovenie ZMPSaP je dokresľované ustanovením § 42 ods. 4 Exekučného poriadku, podľa ktorého cudzí exekučný titul uznáva príslušný súd tak, že vydá poverenie na vykonanie exekúcie. Samotné náležitosti návrhu a priebeh konania, ktorým sa rozhodnutie uznáva sú upravené v § 68a a nasl. ZMPSaP. Rozhodnutie nie je možné uznať alebo vykonať, ak sú splnené podmienky § 64 ZMPSaP.

§ 64 ZMPSaP

Podmienky uznania cudzieho rozhodnutia

Cudzie rozhodnutie nemožno uznať alebo vykonať, ak

- a) uznaniu bráni výlučná právomoc slovenských orgánov alebo orgán cudzieho štátu by nemal právomoc rozhodnúť, ak by sa na posúdenie jeho právomoci použili ustanovenia slovenského práva,*
- b) nie je právoplatné alebo vykonateľné v štáte, v ktorom bolo vydané,*
- c) nie je rozhodnutím vo veci samej,*
- d) účastníkovi konania, voči ktorému sa má rozhodnutie uznať, bola postupom cudzieho orgánu odňatá možnosť konať pred týmto orgánom, najmä ak mu nebolo riadne doručené predvolanie alebo návrh na začatie konania; splnenie tejto podmienky súd neskúma, ak sa tomuto účastníkovi cudzie rozhodnutie riadne doručilo a účastník sa proti nemu neodvolal alebo ak tento účastník vyhlásil, že na skúmaní tejto podmienky netrvá,*
- e) slovenský súd už vo veci právoplatne rozhodol alebo je tu skoršie cudzie rozhodnutie v tej istej veci, ktoré sa uznalo alebo splňa podmienky na uznanie,*
- f) uznanie by sa priečilo slovenskému verejnému poriadku.*

Ak nie je splnená niektorá z podmienok uznania cudzieho rozhodnutia, súd vysloví, že sa cudzie rozhodnutie neuznáva. Inak cudzie rozhodnutie v zmysle § 68g ods. 2 ZMPSaP uzná. V zmysle § 68 ods. 1 ZMPSaP má cudzie rozhodnutie uznané slovenským súdom rovnaké právne účinky ako rozhodnutie slovenského súdu. Výkon uznaného cudzieho rozsudku sa spravuje vnútroštátnym právnym poriadkom tak, ako by bolo vykonávané rozhodnutie tuzemského súdu.

Obdobnou procedúrou je možné rozhodovať aj o návrhu na neuznanie cudzieho rozhodnutia v Slovenskej republike (§ 68h ods. 1 ZMPSaP) a o návrhu na vyhlásenie cudzieho rozhodnutia za vykonateľné, resp. nevykonateľné na území Slovenskej republiky (§ 68h ods. 2 ZMPSaP).

17. Zjednodušené pravidlá pre uznávanie a výkon rozhodnutí súdov členských štátov v občianskych a obchodných veciach

Podmienky a proces uznávania a výkonu rozhodnutí súdov členských štátov v občianskych a obchodných veciach sú upravené nariadením Brusel I. V niektorých prípadoch sa ale formálne požiadavky procesu podľa uvedeného nariadenia považujú za prísne, nevhodné a zvyšujúce náklady súdneho konania. Za jeden z nedostatkov pri dosahovaní efektívneho výkonu cudzích rozsudkov naprieč Európskou úniou sa považuje požiadavka *exequatur*, teda požiadavka aby súd členského štátu, v ktorom sa má rozhodnutie z iného členského štátu vykonať, vydal osobitné (formálne) rozhodnutie o možnosti takéhoto výkonu. V blízkej budúcnosti sa plánuje odstrániť požiadavku *exequatur* z konaní o výkon cudzieho rozhodnutia.³³¹

Ako sme už uviedli, jedným z hlavných účelov procesu uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí je vytvorenie záruk právneho štátu, aby boli v tuzemsku vykonávané iba také rozhodnutia, ktoré boli vydané za splnenia požiadaviek práva na spravodlivý súdny proces. Európsky normotvorca prichádza s myšlienkou, že v niektorých prípadoch nie je taká citeľná potreba chrániť povinného v rámci konania o uznaní a výkone cudzieho rozhodnutia. Neznamená to ale, že európske právo rezignuje na snahu o presadenie požiadaviek na spravodlivý súdny proces a práva na právnu ochranu. Práve naopak, zvyšuje nároky na samotné vnútroštátne konanie vo veci samej. Ak sú v tomto konaní dodržané vyžadované štandardy, tak v určitých situáciách nie je potrebné vyžadovať skúmanie naplnenia týchto štandardov v členskom štáte, v ktorom sa má cudzie rozhodnutie vykonať. V záujme dosiahnuť uvedený cieľ reagovala európska normotvorba vytvorením troch mechanizmov zjednodušujúcich uznávanie a výkon rozhodnutí medzi členskými štátmi:

1. Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu,³³²
2. Európsky exekučný titul pre nesporné nároky³³³ a
3. Európsky platobný rozkaz.³³⁴

Všetky tri zjednodušené konania o uznaní cudzieho rozhodnutia vykazujú určité spoločné vlastnosti:

- Mechanizmy pôsobia ako *alternatívy* k uznávaniu a výkonu podľa nariadenia Brusel I a nie sú obligatórnymi;
- *Právomoc* na ich vydávanie sa určuje podľa nariadenia Brusel I;

³³¹ [Pozri návrh Komisie na zmenu nariadenia Brusel I](#), COM(2010) 748 final.

³³² [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 861/2007 z 11. júla 2007, ktorým sa ustanovuje Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu](#). Ú. v. EÚ L 199, 31.7.2007, s. 1 – 22 ([pdf](#)).

³³³ [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 805/2004 z 21. apríla 2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky](#). Slovenská verzia nariadenia sa nachádza v Mimoriadnom vydaní Ú.v., kap. 19, zv. 7, s. 38 – 62 ([pdf](#)).

³³⁴ [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 1896/2006 z 12. decembra 2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze](#). Úradný vestník L 399, 30.12.2006, s. 1 -32 ([pdf](#)).

- Predpokladajú *cezhraničný spor o zaplatenie určitej sumy* ako spor, v ktorom má aspoň jedna zo strán bydlisko³³⁵ alebo obvyklý pobyt v členskom štáte inom ako v členskom štáte konajúceho súdu;
- Dôraz sa presúva zo súdu štátu, kde sa má rozsudok vykonať na súd členského štátu, ktorý rozsudok vydal (tzv. *súd pôvodu*). Konajúci súd musí zabezpečiť naplnenie práva na riadny súdny proces a následne dodáva svojmu rozhodnutiu určitú kvalitu – osvedčuje ho ako rozhodnutie, ktoré je vykonateľné v iných členských štátoch (európsky exekučný titul pre nesporné nároky a konanie o nízkej hodnote sporu), alebo priamo vydáva takéto rozhodnutie (európsky platobný rozkaz);
- Hoci sa v konaní vo veci samej v zásade postupuje podľa vnútroštátneho procesného práva, platia zvýšené požiadavky na zabezpečenie práva na spravodlivý súdny proces a na právnu ochranu, najmä na účasť a informovanie žalovaného ohľadne jeho práv. Jednotne pre členské štáty sa stanovujú spravidla *minimálne požiadavky* na súdne konanie;
- Zjednodušenie a zrýchlenie konania sa má dosiahnuť používaním unifikovaných *tlačív* na procesné úkony;³³⁶
- Vo vzťahu k postaveniu a konaniu súdu členského štátu, v ktorom sa vydané rozhodnutie má vykonať, *odpadá potreba vydať doložku vykonateľnosti* (tzv. *exeqatur*). Cudzie rozhodnutie sa vykoná tak, ako iné rozhodnutia súdov tohto členského štátu;
- *Ochrana povinného je obmedzená* a príslušný súd v členskom štáte výkonu môže výkon takéhoto rozhodnutia zamietnuť iba v stanovených prípadoch na žiadosť dlžníka.

Bližší náčrt jednotlivých konaní poukáže na rozdielnosti medzi týmito tromi mechanizmami.

17.1. Európsky exekučný titul pre nesporné nároky

Nespornosť nároku, teda faktická absencia obrany povinného v základnom konaní, v ktorom sa brániť mohol a mal, vedie k oslabeniu potreby kontroly vydaného rozsudku v rámci procesu uznávania a výkonu. Pojem "nesporné nároky" zahŕňa je všetky situácie, v ktorých dlžník preukázateľne nepopiera peňažný nárok, a v ktorých veriteľ získal proti dlžníkovi buď súdne rozhodnutie alebo iný vykonateľný titul obsahujúci výslovný súhlas dlžníka (súdny zmier alebo napríklad aj vykonateľnú notársku zápisnicu).³³⁷ Právna úprava je obsiahnutá v nariadení [805/2004](#) a podporná slovenská vnútroštátna úprava pre osvedčovanie rozhodnutia je upravená v § 352b OSP.

³³⁵ Bydlisko sa určuje podľa pravidiel nariadenia Brusel I.

³³⁶ Tlačivá tvoria prílohy jednotlivých nariadení. Je ich ale možné vyplňať aj elektronicky. Napríklad na [tejto adrese](#) sa vyplňajú tlačivá pre konanie o európskom platobnom rozkaze, na [tejto adrese](#) tlačivá pre konanie o sporoch s nízkou hodnotou a na [tejto adrese](#) tlačivá pre nesporné nároky.

³³⁷ Pozri bod 5 odôvodnenia nariadenia 805/2004.

Nárok sa považuje za nesporný, ak je splnená jedna z nasledujúcich podmienok:

- a) dlžník s ním výslovne súhlasil tým, že ho uznal, alebo tak urobil prostredníctvom zmiaru, ktorý schválil súd, alebo bol uzavretý pred súdom v priebehu konania,
- b) dlžník voči nemu nikdy nevzniesol námietky v priebehu súdneho konania,
- c) dlžník sa nezúčastnil na súdnom pojednávaní alebo nebol na takom pojednávaní zastúpený potom, ako vzniesol námietky proti nároku, ak sa takéto konanie dlžníka podľa právnych predpisov členského štátu pôvodu považuje za implicitné uznaniu nároku alebo skutočností, ktoré tvrdí veriteľ, alebo ho
- d) dlžník výslovne uznal vo verejnej listine.

Rozhodnutie o nároku, ktorý je nesporný môže byť osvedčené ako európsky exekučný titul iba vtedy, ak súdne konanie v členskom štáte pôvodu splnilo ustanovené procesné požiadavky. Dokument o začatí konania alebo rovnocenný dokument bol doručený dlžníkovi, dlžníkovi boli poskytnuté náležité informácie o nároku a dlžník bol informovaný o procesných krokoch potrebných na napadnutie nároku.

Rozhodnutie, ktoré bolo v členskom štáte pôvodu osvedčené ako európsky exekučný titul, sa uzná a vykoná v iných členských štátoch bez potreby vyhlásenia o vykonateľnosti, bez akejkoľvek možnosti podať námietky proti jeho uznaniu a za tých istých podmienok ako rozhodnutie vydané v členskom štáte výkonu.

17.2. Európsky platobný rozkaz

Obdobným mechanizmom, pri ktorom žalovaný nepopiera svoje splatné záväzky v cezhraničnom spore je konanie o vydanie európskeho platobného rozkazu. Aj v tomto prípade rezignácia žalovaného na procesnú obranu znižuje potrebu chrániť žalovaného v procese uznávania a výkonu cudzieho rozhodnutia. Na rozdiel od konania o nespornom nároku, v prípade návrhu na vydanie európskeho platobného rozkazu je celé konanie od počiatku formalizované, už na začiatku konanie navrhovateľ prejavuje zámer získať rozhodnutie vykonateľné bez ďalšieho v inom členskom štáte (v prípadoch nesporných nárokoch dochádza „iba“ k osvedčeniu vydaného rozhodnutia). Aj konanie o európskom platobnom rozkaze je len doplnkovým a voliteľným prostriedkom pre žalobcu, ktorý si naďalej môže zvoliť procesný prostriedok ochrany svojho práva podľa vnútroštátneho právneho poriadku.

Vydávanie a výkon európskeho platobného rozkazu je upravené v nariadení [1896/2006](#) a vnútroštátna podporná úprava je obsiahnutá v § 174a OSP.

Konanie môžeme popísať nasledovne: Návrh na vydanie európskeho platobného rozkazu sa podáva na ustanovenom tlačive, a ak sú splnené ustanovené požiadavky, súd do 30 dní od podania návrhu vydá európsky platobný rozkaz na danom tlačive. Európsky platobný rozkaz odporcu informuje o jeho možnostiach buď zaplatiť určenú sumu alebo v lehote 30 dní podať odpor. Okrem úplných informácií o pohľadávke poskytnutých navrhovateľom by mal byť odpor-

ca informovaný o právnom význame európskeho platobného rozkazu a najmä o dôsledkoch nepodania odporu. Ak žalovaný podá v lehote odpor na určenom tlačive, konanie vo veci samej pokračuje. Ak žalovaný odpor nepodá, súd na ustanovenom tlačive vyhlási európsky platobný rozkaz za vykonateľný. Európsky platobný rozkaz, ktorý sa stal vykonateľným v členskom štáte pôvodu, sa uzná a vykoná v iných členských štátoch bez potreby doložky vykonateľnosti a bez akejkol'vek možnosti namietat' proti jeho uznaniu.

17.3. Európske konanie o sporoch s nízkou hodnotou

Tak ako zákonodarné zbory mnohých členských štátov, tak aj európsky normotvorca cítil potrebu zjednodušeného občianskeho súdneho konania vo veciach s nízkou hodnotou sporu. Nie vždy sa totiž náklady spojené so súdnym konaním skutočne znižujú pri sporoch o pohľadávke s nízkou hodnotou. Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu, vytvorené nariadením [861/2007](#), by malo zjednodušiť a zrýchliť konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu v cezhraničných sporoch. Vytvoril sa alternatívny nástroj, ktorý je v prípade cezhraničných sporov žalobcovi k dispozícii popri vnútroštátnych procesných prostriedkoch.

Nariadením sa priamo vytvára osobitný druh základného konania pred vnútroštátnym súdom. Hoci sa konanie vo vymedzených veciach zjednodušuje a zrýchľuje (najmä s akcentom na písomnú stránku konania), malo by naďalej zabezpečovať plnú ochranu práva na súdnu ochranu žalovaného. Zjednodušené konanie je prípustné v občianskych a obchodných veciach pri cezhraničných sporoch, v ktorých hodnota pohľadávky v čase doručenia tlačiva návrhu na uplatnenie pohľadávky príslušnému súdu alebo tribunálu nepresahuje 2000 EUR bez akýchkoľvek úrokov, výdavkov a nákladov.

Ilustrácia konania v sporoch s nízkou hodnotou priblíži medzinárodno-procesnoprávnu stránku tohto konania. Navrhovateľ iniciuje európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu vyplnením vzorového tlačiva a jeho podaním na príslušný súd. Tlačivo návrhu na uplatnenie pohľadávky obsahuje opis dôkazov, ktoré podporujú pohľadávku, a prípadne sa k nemu pripoja akékoľvek príslušné podporné dokumenty. Konanie je v zásade písomné a rozsudok by mal byť vydaný do 30 dní po doručení všetkých potrebných informácií na vydanie rozsudku, alebo od skončenia ústneho pojednávania, ak bolo nariadené. Rozsudok je vykonateľný (v štáte pôvodu) bez ohľadu na to, či podľa vnútroštátneho práva sa pripúšťa opravný prostriedok proti tomuto rozhodnutiu. Na žiadosť strany vydá súd na ustanovenom tlačive osvedčenie o rozsudku vydanom v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu. Rozsudok vydaný v členskom štáte v európskom konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu sa uznáva a vykonáva v inom členskom štáte bez potreby doložky vykonateľnosti a bez akejkol'vek možnosti namietat' proti jeho uznaniu.

18. Uznávanie a výkon cudzích rozhodcovských rozsudkov

Rozhodcovské konanie bolo dlhodobo doménou obchodnoprávných vzťahov, vyznačujúcich sa značnou flexibilitou, menšou prísnosťou právnej úpravy a väčšou mierou dispozitívnosti. Rozhodcovské konanie je *cum grano salis* vrcholom realizácie zmluvnej slobody, nakoľko sa na základe dohody dvoch strán (rozhodcovská zmluva) vylučuje inak obligatórne verejnoprávne oprávnenie súdu rozhodovať spory vzniknuté medzi nimi a táto právomoc je zverená v zásade súkromnoprávnemu subjektu. Je preto pochopiteľné, že ak právne poriadky jednotlivých štátov pripustili rozhodcovské konanie, nebol výraznejší dôvod, zásadnejšie brániť v uznávaní a výkone cudzích rozhodcovských rozsudkov. Navyše, rýchle rozhodovanie obchodných sporov a jednoduchý výkon rozhodcovských rozhodnutí v cudzine sa považuje za opatrenie prospešné pre medzinárodný obchod. Až neskôr sa rozhodcovské konanie rozšírilo aj na iné oblasti právneho života (napríklad profesijné, občianskoprávne či spotrebiteľské spory).

Uznávanie a výkon cudzích rozhodcovských rozsudkov sú predmetom dlhodobého záujmu medzinárodného spoločenstva a predmetom viacerých medzinárodných úprav. Pod egidou Spoločnosti národov bol prijatý Ženevský protokol o doložkách o rozhodcovi z roku 1923³³⁸ a Ženevský dohovor o vykonateľnosti cudzích rozhodcovských výrokov z roku 1927.³³⁹ Určitou zvláštnosťou týchto dohovorov bolo to, že na uznanie a výkon cudzích rozhodcovských rozsudkov sa vyžadovalo uznanie rozhodcovského rozsudku súdom v štáte, kde bol rozsudok vydaný. V roku 1958 bol prijatý Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozsudkov (tzv. **Newyorský dohovor**),³⁴⁰ ktorý nahradil uvedenú medzinárodnú úpravu.³⁴¹ Newyorský dohovor predstavuje so [145 signatárskymi krajinami](#) globálny právny režim uznávania a výkonu cudzích rozhodcovských rozhodnutí. Neskôr, v roku 1961 bol v Ženeve prijatý Európsky dohovor o obchodnej arbitráži,³⁴² ktorý mal za cieľ prekonať rozdiely v právnej úprave obchodnej arbitráže medzi východným a západným blokom.³⁴³ Predmetný dohovor ale okrem dvoch výnimiek otázky uznávania a výkonu cudzích rozhodcovských rozsudkov neupravuje,³⁴⁴ a preto sa nasledovné riadky sústre-

³³⁸ Publikovaný pod číslom 191/1931 Zb.

³³⁹ Publikovaný pod číslom 192/1931 Sb.

³⁴⁰ Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 74/1959 Zb.

³⁴¹ Čl. VII ods. 2 Newyorského dohovoru znie: „Ženevský protokol o doložkách o rozhodcovi z r. 1923 a Ženevský dohovor o vykonateľnosti cudzích rozhodcovských výrokov z r. 1927 stratia platnosť medzi Zmluvnými štátmi v dobe a v rozsahu, v ktorom sa tento Dohovor stane pre ne záväzným.“

³⁴² Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 176/1964 Zb.

³⁴³ GLOSSNER, O.: From New York (1958) to Geneva (1961) - a veteran's diary, In: *Enforcing Arbitration Awards under the New York Convention: Experience and Prospect*. Prístupné na: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/NYCDay-e.pdf>, p.7.

³⁴⁴ Prvá výnimka je obsiahnutá v čl. VI ods. 2 tohto dohovoru, podľa ktorého súd môže odmietnuť uznanie rozhodcovskej zmluvy, ak podľa práva jeho štátu nemôže byť spor predmetom rozhodcovského konania. Takéto ustanovenie svojim zmyslom kopíruje ustanovenie newyorského dohovoru, podľa ktorého je nedostatok arbitrability predmetu konania dôvodom pre neuznanie rozhodcovského konania. Druhá výnimka sa týka vzťahu medzi dôvodmi žaloby o zrušenie rozhodcovského rozsudku a dôvodmi vylučujúcimi uznanie a výkon cudzieho rozsudku a bude predmetom skúmania nižšie.

dia najmä na Newyorský dohovor. Úpravu uznávania a výkonu cudzích rozhodcovských rozsudkov upravujú aj bilaterálne zmluvy o právnej pomoci.³⁴⁵

Newyorský dohovor sa vzťahuje na uznanie a výkon rozhodcovských rozhodnutí vydaných na území iného štátu než toho, v ktorom sa žiada o ich uznanie a výkon. Rozlišovanie medzi tuzemským a cudzím rozhodcovským rozsudkom sa teda uskutočňuje podľa miesta vydania rozhodcovského rozsudku. Vo vzťahu k rozhodcovským rozsudkom zo štátov, ktoré nie sú signatármi newyorského dohovoru sa (pri absencii osobitnej úpravy) aplikujú pravidlá ustanovené v zákone o rozhodcovskom konaní (**ZoRK**),³⁴⁶ ktoré však až na minimálne odchýlky kopírujú ustanovenia a myšlienku newyorského dohovoru. V zmysle recepcnej normy § 53 ZoRK sa ustanovenie ZoRK použijú iba vtedy, ak medzinárodná zmluva neustanovuje niečo iné. Z toho vyplýva, že v prípade diskrepancie sa použije Newyorský dohovor.

Newyorský dohovor presne nerozlišuje medzi uznávaním a výkonom cudzieho rozhodnutia a prenecháva jednotlivým štátom, či dôvody, za ktorých má byť odopreté priznanie verejnoprávnych účinkov rozhodcovskému rozsudku budú konštruovať ako dôvody neuznania takéhoto rozsudku alebo ako dôvody odopretia jeho výkonu. Taktiež, predmetom úpravy dohovoru nie je samotný proces uznávania a výkonu, ale iba stanovenie podmienok, za ktorých možno rozhodnutie neuznať, resp. odoprieť jeho výkon. Cieľom Newyorského dohovoru je obmedziť prípady neuznania, resp. odopretia jeho výkonu na taxatívne vymedzené dôvody.

Podmienky uznania a výkonu cudzieho rozhodnutia sú uvedené v článku V dohovoru, pričom sa rozlišuje podľa toho, či sa na dôvod neuznania prihliada iba na námietku povinného (ods. 1) alebo, či súd môže na dôvod pre neuznanie a odmietnutie výkonu prihliadnuť aj *ex offio* (ods. 2). *Na námietku* sa rozhodnutie neuzná / nevykoná, ak povinná strana preukáže, že :

- a) existovali vady rozhodcovskej doložky napríklad v tom, že strany zmluvy neboli na tento právny úkon spôsobilé, alebo v tom, že dohoda nie je podľa práva použiteľného na túto zmluvu platná, alebo
- b) nebolo dodržané právo na právnu ochranu či spravodlivý súdny proces tým, že povinná strana nebola riadne upovedomená o ustanovení rozhodcu alebo o rozhodcovskom konaní alebo nemohla z akýchkoľvek iných dôvodov uplatniť svoje požiadavky, alebo
- c) rozhodnutie presahuje rámec rozhodcovskej doložky, alebo
- d) rozhodcovský súd nebol správne zložený, alebo
- e) rozhodnutie sa ešte nestalo pre strany záväzným, alebo sa zrušilo, alebo jeho výkon odložil kompetentný orgán krajiny, v ktorej alebo podľa právneho poriadku ktorej sa vydalo.

³⁴⁵ Napríklad podľa čl. 58 Zmluvy o právnej pomoci s Maďarskom (oznámenie MZV č. 63/1990 Zb.): „Zmluvné strany uznávajú a vykonávajú právoplatné rozhodnutia rozhodcovských súdov vydané po nadobudnutí platnosti zmluvy, ako aj zmiery uzavreté pred týmito súdmi, ak podmienky rozhodcovskej zmluvy, prípadne doložky sú v súlade s právnym poriadkom oboch zmluvných strán.“

³⁴⁶ Zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní.

Naopak, súd môže z *vlastnej iniciatívy* uznanie a výkon rozhodcovského rozhodnutia odoprieť, ak zistí:

- a) nedostatok arbitrability (predmet sporu nemôže byť predmetom rozhodcovského konania podľa práva krajiny, kde sa rozsudok má uznať a vykonať), alebo
- b) rozpor s výhradou verejného poriadku tejto krajiny.

Pri skúmaní osobitostí v procese uznávania a výkonu cudzieho rozhodcovského rozhodnutia je potrebné mať na pamäti odlišnosti rozhodcovského konania oproti súdnemu konaniu. Súdne konanie končí rozhodnutím, ktoré pravidelne môže byť napadnuté riadnymi opravnými prostriedkami (odvolanie) a následne prípadne aj mimoriadnymi opravnými prostriedkami. Predmetom uznávania a výkonu býva v zásade konečné (právoplatné) rozhodnutie súdu. Naopak, rozhodcovské konanie končí rozhodnutím, ktoré spravidla nie je možné napadnúť riadnym ani mimoriadnym opravným prostriedkom v rámci systému rozhodcovských súdov (strany sa samozrejme môžu dohodnúť na *možnosti* preskúmania rozhodcovského rozsudku). Takéto rozhodnutie je ale spravidla možné napadnúť žalobou o preskúmanie rozhodcovského rozsudku súdom v štáte vydania rozsudku. Možnosť napadnúť rozhodcovský rozsudok ale býva podmienená taxatívne vymedzenými dôvodmi, ktoré nie sú upravené Newyorským dohovorom, ale vnútroštátnym právom (ktoré nie vždy kopíruje ustanovenia newyorského dohovoru určujúce prekážky ich uznania a výkonu).³⁴⁷ Účastník rozhodcovského konania v cudzine, ktorý nemal vo veci úspech sa tak môže (a pravdepodobne aj bude) brániť dvoma cestami. Rozhodcovský rozsudok môže takáto osoba napadnúť žalobou o jeho zrušenie na súde v štáte jeho vydania a taktiež sa môže brániť voči jeho uznaniu a výkonu vo svojom domovskom štáte (resp. tam, kde bude uznávaný a vykonávaný). Tieto dve cesty sú na sebe do veľkej nezávislé a dobré vyšliapnutie na jednej nemusí znamenať úspech na druhej. Totiž, samotná skutočnosť, že rozhodcovský rozsudok bol v štáte jeho vydania napadnutý pred tamojším súdom nepredstavuje automatickú prekážku pre uznanie a výkon takéhoto rozsudku v inom štáte. Súd, na ktorom sa uznanie a výkon uplatňuje, môže, ak to pokladá za vhodné (teda nemusí), odložiť rozhodnutie o výkone rozhodnutia a môže tiež na žiadosť strany domáhajúcej sa výkonu rozhodnutia, nariadiť druhej strane, aby zložila primeraný zábezpeku (čl. VI newyorského dohovoru, § 48 ZoRK). Zrušenie rozhodcovského rozsudku súdom v štáte jeho pôvodu je pritom spravidla dôvodom pre neuznanie takéhoto cudzieho rozsudku. V záujme zabrániť tomu, aby rozšírenie dôvodov vo vnútroštátnej úprave umožňujúcich zrušiť rozhodcovské rozhodnutie súdom ohrozilo uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí boli vytvorené určité mechanizmy. Medzi zmluvnými štátmi Európskeho dohovoru o obchodnej arbitráži³⁴⁸ sa možnosť odložiť uznanie a výkon cudzieho rozhodcovského roz-

³⁴⁷ Pozri § 40 ZoRK.

³⁴⁸ Nateraz je evidovaných 32 zmluvných strán. Stav zmluvnej základne sa žiada kontrolovať na [stránkach United Nations Treaty Series](#). Tak Slovenská republika, ako aj všetky susedné štáty sú signatármi tejto dohody.

sudku v dôsledku toho, že sa rozhodcovské rozhodnutie v štáte jeho pôvodu zrušilo, obmedzuje iba na prípady, kedy bolo rozhodnutie zrušené z jedného z tých dôvodov, ktoré sú v Európskom dohovore uvedené. Tieto dôvody pritom kopírujú dôvody pre neuznanie a odopretie výkonu cudzieho rozhodcovského rozsudku. Zmluvné strany Európskeho dohovoru o obchodnej arbitráži sa tým vlastne zaviazali zosúladiť dôvody pre zrušenie rozhodcovského rozsudku podľa vnútroštátneho práva s dôvodmi neuznania a odmietnutia výkonu cudzieho rozhodcovského rozsudku podľa Newyorského dohovoru. V slovenskom práve sú pritom dôvody zrušenia rozhodcovského rozsudku v § 40 zákona o rozhodcovskom konaní podstatne širšie, ako je medzinárodný štandard zakotvený v Európskom dohovore o obchodnej arbitráži z roku 1964.³⁴⁹

Samotný proces uznávania a výkonu cudzieho rozhodcovského rozsudku už nie je upravený Newyorským dohovorom, ale vnútroštátnym právom (§§ 46 a nasl. zákona o rozhodcovskom konaní). Uznanie cudzieho rozhodcovského rozsudku sa nevyslovuje osobitným rozhodnutím. Cudzí rozhodcovský rozsudok je uznaný tým, že súd, ktorý je príslušný na výkon rozhodnutia alebo na exekúciu, naň prihliadne a vydá poverenie na vykonanie exekúcie, ako keby išlo o tuzemský rozhodcovský rozsudok a cudzí rozhodcovský rozsudok sa vykoná ako tuzemský rozhodcovský rozsudok.³⁵⁰

³⁴⁹ Na tomto mieste je potrebné aplikovať recepcnú normu v § 53 ZoRK, podľa ktorej: „Ustanovenia tohto zákona sa použijú, ak medzinárodná zmluva, ktorou je Slovenská republika viazaná a ktorá je súčasťou jej právneho poriadku, neustanovuje inak.“

³⁵⁰ Pozri aj uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 30. novembra 2009, sp. zn. 2 Odo 248/2008.

B. Rodinné veci

19. Rodinné veci v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom

Rodinné veci v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom budú vo výklade na nasledujúcich stránkach rozdelené na tri hlavné celky: manželské veci, rodičovské veci a vyživovacie povinnosti.

Pod *manželskými vecami* v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom budeme rozumieť právne vzťahy medzi manželmi s cudzím prvkom, osobitne tzv. *statusové* otázky (existencia manželstva, rozvod, rozluka a podobne), ale v zmysle slovenskej doktríny aj majetkové vzťahy medzi manželmi (bezpodielové spoluvlastníctvo manželov).

Rodičovské veci ako právne vzťahy medzi rodičmi a deťmi budeme členiť na tri rozdielne okruhy právnych pomerov: 1. rodičovské práva a povinnosti, poručníctvo a opatrovníctvo nad maloletými, 2. určovanie rodičovstva, a 3. osvojenie.

Vyživovacie povinnosti budú zahŕňať všetky vyživovacie povinnosti vyplývajúce z rodinných vzťahov, teda najmä zo vzťahov medzi rodičmi a deťmi, z príbuzenstva, manželstva alebo švagrovstva.

Vzhľadom na značnú mieru (hoci iba čiastkovej) unifikácie rodinných vecí v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom je potrebné správne riešiť vzťah medzi medzinárodnou, európskou a vnútroštátnou právnou úpravou. Pred vnútroštátnou úpravou rodinných vecí v ZMPsAP budú mať prednosť predpisy európskeho práva a medzinárodné dohovory. V rámci sekundárneho európskeho práva sa budú aplikovať nasledujúce nariadenia:

- Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (označované aj ako Brusel II bis);³⁵¹
- Nariadenie Rady (ES) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti.³⁵²

Slovenská republika je stranou viacerých medzinárodných dohovorov vzťahujúcich sa k rodinným veciam v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Tu uvádzame ich prehľad; bližšia analýza je zaradená priebežne do výkladu jednotlivých okruhov právnych pomerov rodinných vecí:

- *Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa* (Haag, 19. októbra 1996, ozn. č. 344/2002 Z.z. v znení neskorších oznámení);

³⁵¹ Ú. v. EÚ L 338, 23.12.2003, s. 1 – 29, slovenská verzia sa nachádza v Mimoriadnom vydaní Ú. v. kap. 19, zv. 6, s. 243 – 271.

³⁵² Ú. v. EÚ L 7, 10.1.2009, s. 1 – 79.

- *Európsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúcich sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti* (Štrasburg, 20. mája 1980, ozn. č. 366/2001 Z.z.);
- *Dohovor o uznávaní rozvodov a zrušení manželského spoluzitia* (Haag, 1. júna 1970, vyhl. č. 131/1976 Zb.);
- *Dohovor o vymáhaní výživného v cudzine* (New York 20.6.1956, vyhl. č. 33/1959 Zb.);
- *Dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí o vyživovacej povinnosti* (Haag, 2. októbra 1973, vyhl. č. 132/1976 Zb.);
- *Dohovor o uznaní a vykonateľnosti rozhodnutí o vyživovacej povinnosti k deťom* (Haag, 15. apríla 1958, vyhl. č. 14/1974 Zb.);
- *Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach* (Haag, 29. mája 1993, ozn. č. 380/2001 Z.z.);
- *Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí* (Haag, 25. októbra 1980, ozn. č. 119/2001 Z.z. v znení redakčného oznámenia o oprave chyby v čiastke 189, strana 4924).

V prípade, že vec je predmetom úpravy právneho predpisu EÚ a súčasne medzinárodného dohovoru, je potrebné ich vzájomný vzťah posudzovať podľa ustanovení nariadení o ich vzťahu k iným právnym predpisom. Nariadenie Brusel II bis upravuje predmetnú otázku v kapitole V (Vzťahy k iným právnym predpisom, články 61-63). Obdobne nariadenie 4/2009 deklaruje v článku 69 svoj vzťah k platným medzinárodným zmluvám. Navyše je uvedené nariadenie úzko prepojené na [Haagsky dohovor o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny z roku 2007](#)³⁵³ a na Protokol o rozhodnom práve pre vyživovaciú povinnosť (ďalej len "Haagsky protokol z roku 2007").³⁵⁴ Vzťah k týmto dvom nástrojom je osobitne zohľadnený v odôvodnení nariadenia a v jeho jednotlivých ustanoveniach.

Dodajme, že vo zvyšných veciach neupravených medzinárodnými dohovormi ani európskymi nariadeniami sa postupuje podľa ZMPSaP.

19.1. Manželské veci

19.1.1. Právomoc súdu v manželských veciach

Od 1. marca 2005 sa právomoc v manželských veciach spravuje nariadením Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností

³⁵³ Z titulu nedostatočného počtu ratifikácií dohovor zatiaľ nevstúpil do platnosti, neratifikovala ho EÚ ani žiaden jej členský štát. Nariadenie je pritom budované na myšlienke prepojenia dohovoru a nariadenia.

³⁵⁴ [Úv. EÚ L 331, 16.12.2009, s. 19 a nasl.](#) Protokol zatiaľ nenadobudol platnosť. Nateraz bol ratifikovaný iba Európskym spoločenstvom (článok 24 ods. 3 Protokolu dovoľuje, aby k Protokolu pristupovali i organizácie regionálnej ekonomickej spolupráce). Avšak na základe Deklarácie, ktorú Európske spoločenstvo pripojilo k Protokolu, bude ES uplatňovať jeho pravidlá po 18.6.2011, hoci by k tomuto dátumu Protokol ešte nevstúpil do platnosti.

(nariadenie Brusel II bis).³⁵⁵ Týmto nariadením sa zrušuje a nahrádza Nariadenie Rady (ES) č. 1347/2000 z 29. mája 2000 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností k spoločným deťom oboch manželov (nariadenie Brusel II).³⁵⁶ V rámci svojho vecného rozsahu sa nariadenie Brusel II bis vzťahuje na rozvod, rozluku alebo anulovania manželstva.³⁵⁷ Nariadenie sa vzťahuje iba na zrušenie manželských zväzkov a neupravuje také otázky, ako sú dôvody na rozvod, majetkové dôsledky manželstva alebo iné súvisiace opatrenia.³⁵⁸

Článok 3 nariadenia obsahuje sedem kritérií **všeobecnej právomoci** vo veciach rozvodu, rozluky a anulovania manželstva. Tieto kritériá sú alternatívne, čo znamená, že žiadne z nich nie je nadradené inému. Manželia môžu podľa vlastného výberu podať návrh na súd toho členského štátu, kde je splnené niektoré z kritérií:

- 1) ich spoločný obvyklý pobyt, alebo
- 2) ich posledný obvyklý pobyt, ak jeden z nich tam stále má pobyt, alebo
- 3) obvyklý pobyt niektorého z manželov v prípade spoločného návrhu, alebo
- 4) obvyklý pobyt odporcu, alebo
- 5) obvyklý pobyt navrhovateľa, pokiaľ tam má pobyt najmenej jeden rok pred podaním návrhu,
- 6) obvyklý pobyt navrhovateľa, pokiaľ tam má pobyt najmenej šesť mesiacov pred podaním návrhu a je štátnym občanom tohto členského štátu, alebo
- 7) ich spoločné štátne občianstvo³⁵⁹ (spoločný „domicil“ v prípade Veľkej Británie a Írska).

Súd, ktorý koná podľa článku 3, má tiež právomoc konať o vzájomnom návrhu, ak tento patrí do rozsahu pôsobnosti nariadenia. Bez toho, aby bol dotknutý článok 3, súd členského štátu, ktorý vydal rozsudok o rozluke manželstva, má tiež právomoc zmeniť takýto rozsudok na rozvod, ak tak ustanovuje právo tohto členského štátu. Právomoc určená podľa uvedených kritérií má **výlučnú povahu** v tom zmysle, že manžela, ktorý má obvyklý pobyt v členskom štáte alebo ktorý je štátnym občanom členského štátu, možno žalovať v inom členskom štáte iba v súlade s nariadením. Nariadenie Brusel II bis pozná i tzv. **zostatkovú právomoc**, ktorá je upravená v článku 7. Ak žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 3, 4 a 5 (všeobecná právomoc, vzájomný návrh, zmena rozluky na rozvod), právomoc sa určí v každom členskom štáte

³⁵⁵ [Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ v slovenskom jazyku, kap. 19, zv. 6, s. 243 – 271.](#)

³⁵⁶ [Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ v slovenskom jazyku, kap. 19, zv. 1, s. 209 – 226.](#)

³⁵⁷ Článok 1 ods. 1 písm. a) nariadenia Brusel II bis.

³⁵⁸ Bod 8 odôvodnenia nariadenia Brusel II bis.

³⁵⁹ Pozri rozsudok Súdneho dvora zo 16. júla 2009 vo veci C-168/08 *Laszlo Hadadi (Hadady) proti Csilla Marta Mesko*, Zb. 2009, s. I-06871. Súdny dvor sa zaoberal prípadom manželov, ktorí boli bipolitmi (každý z nich mal maďarskú aj francúzsku štátnu príslušnosť) a uviedol, že ak majú obaja manželia štátnu príslušnosť dvoch rovnakých členských štátov, bráni článok 3 ods. 1 písm. b) nariadenia Brusel II bis tomu, aby bola vylúčená právomoc súdov jedného z týchto členských štátov z dôvodu, že navrhovateľ a s týmto štátom nič iné nespája. Naopak, súdy členských štátov, ktorých štátnymi príslušníkmi sú manželia, majú podľa tohto ustanovenia právomoc rozhodovať vo veci a títo manželia si môžu vybrať súd členského štátu, ktorý bude rozhodovať vo veci.

podľa práva tohto štátu.³⁶⁰ V našom právnom poriadku sa v tomto prípade bude aplikovať § 38 ZMPSaP.

§ 38 ZMPSaP

- (1) *V manželských veciach (konanie o zrušenie manželstva rozvodom, o neplatnosť manželstva a o určenie, či tu manželstvo je alebo nie je) je právomoc slovenských súdov daná, ak aspoň jeden z manželov je slovenským občanom.*
- (2) *Ak žiadny z manželov nie je slovenským občanom, právomoc slovenského súdu je daná:*
- ak má aspoň jeden z manželov tu pobyt a ak sa môže rozhodnutie súdu uznať v domovských štátoch oboch manželov, alebo*
 - ak aspoň jeden z manželov má v Slovenskej republike pobyt dlhší čas, alebo*
 - ak ide o neplatnosť manželstva, ktoré sa má podľa slovenského práva vysloviť i bez návrhu, pokiaľ manželia tu žijú.*

Príklad: *Manžel má štátne občianstvo slovenské, manželka má štátne občianstvo ukrajinské. Spoločný pobyt manželov je na Ukrajine. Ak manžel podá návrh na rozvod na slovenskom súde, právomoc je možné založiť len na základe zvyškovej právomoci. Ustanovenie § 38 ZMPSaP umožňuje v manželských veciach vznik právomoci, ak aspoň jeden z manželov je slovenským občanom, slovenský súd teda môže konať.*

Proti odporcovi, ktorý nemá obvyklý pobyt a ani nie je štátnym príslušníkom členského štátu, môže každý štátny príslušník členského štátu s obvyklým pobytom na území iného členského štátu využiť kritériá súdnej právomoci platné v danom štáte rovnako ako štátni príslušníci tohto štátu.³⁶¹

Prehľadnú schému právomoci vypracovali orgány Európskej únie ([Praktická príručka pre uplatňovanie nového nariadenia Brusel II](#), s. 46).

Keďže nariadenie pozná hneď niekoľko alternatívnych kritérií právomoci, môže sa stať, že súdy viacerých členských štátov splňajú niektoré z kritérií a každý z manželov podá návrh na začatie konania na súde iného členského štátu. Nariadenie Brusel II bis preto upravuje problematiku litispendencie (článok 19). Ak sa vedú konania týkajúce sa rozvodu, rozluky alebo anulovania manželstva medzi rovnakými účastníkmi na súdoch rôznych členských štátov, súd, ktorý začal konať ako druhý, *aj bez návrhu preruší konanie*, až kým sa nepotvrdí právomoc súdu, ktorý ako prvý začal konať. Keď sa potvrdí právomoc súdu, ktorý ako prvý začal konať, súd, ktorý začal konať ako druhý, *odmietne vykonávať svoju právomoc v prospech tohto súdu*. V takom prípade účastník, ktorý podal návrh súdu, ktorý začal konať ako druhý, môže podať svoj návrh na súd, ktorý začal konať ako prvý.

Na postup pri určovaní právomoci vo veciach vyživovacej povinnosti medzi manželmi sa vzťahuje výklad v kapitole [18.3.1](#).

³⁶⁰ K tomu pozri rozsudok [Súdneho dvora z 29. novembra 2007 vo veci C-68/07 Kerstin Sundelind Lopez proti Miguel Enrique Lopez Lizazo](#), Zb. 2007, s. I-10403. Súdny dvor uviedol, že články 6 a 7 nariadenia sa majú vykladať v tom zmysle, že ak v rámci rozvodového konania nemá odporca svoj obvyklý pobyt v členskom štáte a nie je štátnym príslušníkom členského štátu, nemôžu súdy členského štátu založiť svoju právomoc rozhodnúť v tomto konaní na svojom vnútroštátnom práve, ak podľa článku 3 tohto nariadenia majú právomoc súdy iného členského štátu.

³⁶¹ Článok 7 ods. 2 nariadenia Brusel II bis.

19.1.2. Určovanie rozhodného práva pre manželské veci

Na rozdiel od určovania právomoci, pri kolíznych normách pre manželské veci ešte nebola dosiahnutá unifikácia na úrovni Európskej únie. Neúspechom sa skončil zámer prijať nariadenie, ktorým by sa menilo a dopĺňalo nariadenie Brusel II bis, pokiaľ ide o súdnu právomoc, a ktorým by sa zaviedli pravidlá týkajúce sa rozhodného práva v manželských veciach.³⁶² V roku 2008 Rada EÚ konštatovala, že návrh nariadenia nemá jednotnú podporu a neprekonateľné rozdiely medzi členskými štátmi neumožňujú jeho prijatie v blízkej budúcnosti.³⁶³ Následne však skupina štátov (po prvý krát v histórii EÚ) iniciovala nadviazanie posilnenej spolupráce³⁶⁴ v oblasti rozhodného práva v manželských veciach. Výsledkom je nariadenie č. [1259/2010](#), ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku (neoficiálne označované ako nariadenie Rím III),³⁶⁵ ktoré sa medzi zúčastnenými štátmi³⁶⁶ bude uplatňovať od 21.6.2012. Cieľom nariadenia je zvýšiť právnu istotu a predvídateľnosť tým, že zavádza unifikované kolízne normy pre rozvod a rozluku. Tým sa zabráni situácii, keď sa každý z manželov snaží podať žiadosť o rozvod ako prvý s cieľom vybrať z viacerých možných súdov ten, ktorý bude ako rozhodné aplikovať právo najviac vyhovujúce jeho záujmom.

Keďže pri manželských veciach zatiaľ absentujú unifikované kolízne normy, rozhodné právo sa určuje podľa ustanovení ZMPSaP. Koncepcne ZMPSaP nezavádza jednotný hraničný určovateľ pre všetky manželské veci, ale viaceré hraničné určovatele, ktoré sú rozličné pre jednotlivé dôvody zániku resp. zrušenia manželstva a pre jednotlivé aspekty manželských právnych vzťahov. Je pritom potrebné si všimnúť, že k hraničným určovateľom nepatrí *lex voluntatis*. Voľba práva nie je pre manželské veci prípustná³⁶⁷ a rozhodné právo sa určí podľa kolíznych noriem ustanovených zákonodarcom. Dôvodom je zrejme úmysel zákonodarcu chrániť istotu a predvídateľnosť v otázkach osobného stavu.

Podľa § 19 ZMPSaP sa **podmienky pre platnosť manželstva** budú spravovať právom štátu, ktorého je osoba príslušníkom (*lex patriae*).

Rovnako i pre **spôsobilosť na uzavretie manželstva** platí hraničný určovateľ *štátna príslušnosť*. Uvedená kolízna norma predstavuje *lex specialis* k všeobec-

³⁶² [Návrh nariadenia Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie \(ES\) č. 2201/2003, pokiaľ ide o súdnu právomoc, a ktorým sa zavádzajú pravidlá týkajúce sa rozhodného práva v manželských veciach](#), KOM (2006) 399 v konečnom znení.

³⁶³ Na jednej strane spektra stojí Malta so striktno negatívnym postojom k rozvodom, na druhej Švédsko, ktoré sa obáva ohrozenia svojho liberálneho rozvodového práva.

³⁶⁴ Podľa článku 328 ods. 1 Zmluvy o fungovaní EÚ.

³⁶⁵ [Nariadenie Rady \(EÚ\) č. 1259/2010 z 20. decembra 2010, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku](#), Ú. v. EÚ L 343, 29.12.2010, s. 10 – 16.

³⁶⁶ Slovenská republika k nim nepatrí (nariadenie zaväzuje 14 členských štátov, konkrétne Belgicko, Bulharsko, Francúzsko, Litva, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Nemecko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovinsko, Španielsko a Taliansko).

³⁶⁷ Vyššie uvedené nariadenie Rím III zavádza možnosť obmedzenej voľby práva rozhodného pre rozvod.

nej kolíznej norme o spôsobilosti na právne úkony,³⁶⁸ a preto pri uzatváraní manželstva v Slovenskej republike nebude stačiť, že cudzinec je na úkon spôsobilý podľa slovenského práva. Tým, že ZMPSaP vyžaduje, aby bol cudzinec spôsobilý na uzavretie manželstva podľa právneho poriadku štátu, ktorého je príslušníkom, predchádza situácii, že manželstvo by nebolo uznané v jeho domovskom štáte z titulu chýbajúcej spôsobilosti.³⁶⁹

Pre **formu uzavretia manželstva** bol v § 20 ZMPSaP zvolený hraničný určovateľ *miesto uzavretia manželstva*. Forma musí byť v súlade právom miesta, kde sa manželstvo uzavrelo (*lex loci celebrationis*). V zmysle §20a sa osobitným spôsobom postupuje pri určovaní rozhodného práva, ak manželstvo v cudzine uzavrel **slovenský občan pred iným orgánom ako pred orgánom Slovenskej republiky na to splnomocneným**. V uvedenom prípade zákon ukladá odlišné podmienky pre platnosť manželstva v Slovenskej republike. Manželstvo bude platné, ak je platné v štáte, v ktorom bolo uzavreté (*lex loci celebrationis*),³⁷⁰ a ak neexistovala žiadna okolnosť vylučujúca uzavretie manželstva podľa slovenského hmotného práva. Na dôvažok zákonodarca udáva, že ak druhý z manželov nie je slovenským občanom, spravuje sa jeho spôsobilosť uzavrieť manželstvo právnym poriadkom štátu, ktorého je príslušníkom.³⁷¹

Osobné a majetkové vzťahy manželov sa podľa § 21 ods. 1 ZMPSaP spravujú právom štátu, ktorého sú manželia príslušníkmi. Uvedená kolízna norma sa vzťahuje na situácie, ak obaja manželia majú rovnakú štátnu príslušnosť. Ak sú však manželia príslušníkmi rôznych štátov, z logiky veci vyplýva, že hraničný určovateľ *lex patriae* nebude vhodný, nakoľko osobné a majetkové vzťahy je potrebné podriaďiť iba jednému právnemu režimu. Preto pre manželov s rôznou štátnou príslušnosťou platí, že rozhodné právo bude právo slovenské.³⁷² Viaceré právne poriadky dovoľujú dojednať úpravu manželského majetkového práva, teda dohodou určiť práva a povinnosti manželov ohľadne ich majetku. Pre dojednanú úpravu manželského majetkového práva je v § 21 ods. 2 ZMPSaP zavedená časová stabilizácia rozhodného práva, a to na čas, kedy k úprave pomerov došlo. Zmena štátnej príslušnosti manželov nebude mať vplyv na právo rozhodné pre dojednanú úpravu manželského majetkového práva.

Určovanie práva použiteľného na vyživovaciu povinnosť medzi manželmi bude priblížené v osobitnej [stati](#).

³⁶⁸ § 3 ods. 2 ZMPSaP: „Ak právny úkon v Slovenskej republike robí cudzinec, stačí, ak nie je ďalej uvedené niečo iné, ak je na úkon spôsobilý podľa slovenského práva.“

³⁶⁹ Zabraňuje sa tak tzv. krivajúcim manželstvám (*matrimonium claudicans*).

³⁷⁰ Ide o dodatočnú podmienku, nakoľko vo všetkých ostatných situáciách sa platnosť určuje len podľa práva štátu, ktorého je osoba príslušníkom.

³⁷¹ Čiže nie podľa *lex loci celebrationis*, ale podľa *lex patriae*. V podstate ide o duplikát k § 19 ZMPSaP.

³⁷² Nie je pritom potrebné, aby bol jeden z manželov slovenským občanom. Slovenské právo bude rozhodným právom aj napríklad pre česko-nemecké alebo iné zmiešané manželstvá. Ide o príklad tzv. jednostrannej právnej normy, ktorá namiesto hraničného určovateľa namiereného na akýkoľvek právny poriadok vyhovujúci danému kritériu (napr. štátna príslušnosť) namieri určenie rozhodného práva na jediný možný právny poriadok: slovenský. Bližšie k jednostranným normám pozri výklad v kapitole č. 4.

Kolízna úprava **zániku manželstva rozvodom** je obsiahnutá v § 22 ods. 1 a 2 ZMPsAP. Zrušenie manželstva rozvodom sa spravuje právnym poriadkom štátu, občanmi ktorého sú manželia v čase začatia konania. Ak sú manželia príslušníkmi rôznych štátov, spravuje sa zrušenie manželstva rozvodom právnym poriadkom slovenským.³⁷³ Slovenské právo sa použije aj vtedy, ak by kolízna norma na základe spoločnej štátnej príslušnosti manželov odkázala na cudzí právny poriadok, ktorý by zrušenie manželstva rozvodom nedovoľoval alebo len za okolností mimoriadne obťažných. Podmienkou je, že manželia alebo aspoň jeden z nich žije v Slovenskej republike dlhší čas. Podľa § 22 ods. 3 ZMPsAP sa tieto ustanovenia použijú i pri **vyhlásení manželstva za neplatné** alebo pri **zistení, či tu manželstvo je alebo nie je**.

19.2. Rodičovské veci

Napriec úpravou rodičovských vecí v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom sa sleduje tzv. princíp najlepšieho záujmu dieťaťa, kodifikovaný v Dohovore o právach dieťaťa z r. 1989.³⁷⁴

19.2.1. Právomoc v rodičovských veciach

Pri určovaní právomoci bude potrebné vychádzať z interakcie medzinárodných dohovorov, nariadení európskeho práva a vnútroštátneho predpisu, ktorý sa v zásade uplatní v rozsahu presahujúcom uvedenú medzinárodnú a nadnárodnú právnu úpravu.

19.2.1.1. Rodičovské práva a povinnosti, poručníctvo a opatrovníctvo nad maloletými

Pri určovaní právomoci vo veciach rodičovských práv a povinností, poručníctva a opatrovníctva nad maloletými postupujú slovenské sudy podľa nariadenia Brusel II bis.³⁷⁵ Nariadenie sa uplatňuje vo všetkých občianskych veciach, ktoré sa týkajú „nadobúdania, výkonu, prenesenia, obmedzenia alebo odňatia rodičovských práv a povinností.“³⁷⁶ Pojem „rodičovské práva a povinnosti“ je vymedzený široko. Nariadenie uvádza demonštratívny výpočet, do ktorého patrí nielen opatrovnícke právo a právo styku s dieťaťom, ale aj inštitúty ako opatrovníctvo a poručníctvo a umiestnenie dieťaťa do pestúnskej starostlivosti

³⁷³ Pozri predchádzajúcu poznámku.

³⁷⁴ Oznamenie č. 104/1991 Zb. Podľa článku 3 ods. 1 prvej časti dohovoru: „Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.“

³⁷⁵ Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000, Ú. v. EÚ L 338, 23.12.2003, s. 1 – 29, slovenská verzia sa nachádza v Mimoriadnom vydaní Ú. v. kap. 19, zv. 6, s. 243 – 271.

³⁷⁶ Článok 1 ods. 1 písm. b) nariadenia Brusel II bis.

alebo do zariadenia starostlivosti o dieťa.³⁷⁷ Nositeľom rodičovských práv a povinností môže byť fyzická alebo právnická osoba a je možné ich nadobudnúť rozsudkom, zo zákona alebo na základe dohody.³⁷⁸ K veciam, na ktoré sa nariadenie nevzťahuje, patria napr. určenie alebo popretie rodičovstva, osvojenie, priezvisko a mená dieťaťa, vyživovacia povinnosť a otázky dedenia.³⁷⁹

Schéma právomoci je prehľadne spracovaná v [Praktickej príručke pre uplatňovanie nového nariadenia Brusel II](#), str. 12. Kritériá právomoci sú v nariadení tvorené tak, aby zodpovedali najlepšiemu záujmu dieťaťa, najmä kritériu blízkosti. Preto nariadenie v článku 8 ako kritérium všeobecnej právomoci ukladá *obvyklý pobyt dieťaťa* v čase začatia konania. Nariadenie pojem „obvyklý pobyt“ nedefinuje. Je potrebné vykladať ho autonómne v súlade s cieľmi a účelom nariadenia.³⁸⁰ Po začatí konania si súd v zásade zachováva svoju právomoc, aj keby dieťa počas konania nadobudlo nový obvyklý pobyt v inom členskom štáte (zásada *perpetuatio fori*). Ak je to však v najlepšom záujme dieťaťa, článok 15 umožňuje po splnení určitých podmienok postúpiť vec súdu členského štátu, do ktorého sa dieťa presťahovalo (pozri *forum non conveniensis* nižšie). Ak sa obvyklý pobyt dieťaťa zmení v dôsledku neoprávneného premiestnenia alebo zadržania dieťaťa, právomoc si môže súd iného ako štátu pôvodného obvyklého pobytu založiť len za veľmi prísnych podmienok (pozri výklad k únosu dieťaťa nižšie).

Nariadenie ďalej upravuje výnimky zo všeobecného princípu právomoci. Ide teda o prípady, keď právomoc vznikne slovenským súdom napriek tomu, že dieťa nemá obvyklý pobyt v SR v čase začatia konania:

o *Zachovanie právomoci pôvodného obvyklého pobytu*

V prípade oprávneného presťahovania dieťaťa poskytuje článok 9 záruku osobe, ktorá má naďalej svoj obvyklý pobyt v členskom štáte pôvodného obvyklého pobytu dieťaťa, aby nemusela podať svoj návrh na zmenu úpravy styku na súd iného členského štátu, ale mohla ho do troch mesiacov od presťahovania dieťaťa podať na súde, ktorý o práve styku rozhodol pôvodne.

³⁷⁷ Článok 1 ods. 2 nariadenia Brusel II bis. Súdny dvor uviedol, že pojem „občianske veci“ v zmysle tohto ustanovenia sa vzťahuje aj na rozhodnutie, ktorým sa nariaďuje okamžité prevzatie dieťaťa do starostlivosti a jeho umiestnenie mimo vlastnej rodiny, ak bolo toto rozhodnutie prijaté v rámci predpisov verejného práva týkajúcich sa ochrany detí. Pozri [rozsudok Súdneho dvora z 2. apríla 2009 vo veci C-523/07 A](#), Zb. 2009, s. I-02805.

³⁷⁸ Článok 2 ods. 7 nariadenia Brusel II bis.

³⁷⁹ Pre úplný výpočet vecí, na ktoré sa na ktoré sa nariadenie nevzťahuje, pozri článok 2 ods. 3 nariadenia Brusel II bis.

³⁸⁰ Výklad poskytol [Súdny dvor v rozsudku z 2. apríla 2009 vo veci C-523/07 A](#), Zb. 2009, s. I-02805: „Pojem ‚obvyklý pobyt‘ v zmysle článku 8 ods. 1 nariadenia č. 2201/2003 treba vykladať tak, že mu zodpovedá miesto, ktoré odzrkadľuje istú mieru začlenenia dieťaťa do sociálneho a rodinného prostredia. Na tento účel treba vziať do úvahy najmä trvanie, pravidelnosť, podmienky a dôvody pobytu na území členského štátu a presťahovanie rodiny do tohto štátu, štátnu príslušnosť dieťaťa, miesto a podmienky školskej dochádzky, jazykové znalosti, ako aj rodinné a sociálne väzby, ktoré dieťa udržiava v danom štáte. Je na vnútroštátnom súde, aby určil, kde má dieťa obvyklý pobyt, majúc na pamäti všetky osobitné skutkové okolnosti každého jednotlivého prípadu.“

○ *Únos dieťaťa a návrat dieťaťa*

Cieľom nariadenia Brusel II bis je zabrániť únosu dieťaťa medzi členskými štátmi, a pokiaľ k nemu predsa len dôjde, zabezpečiť okamžitý návrat dieťaťa do jeho členského štátu pôvodu. Únos dieťaťa sa vzťahuje na neoprávnené premiestnenie aj na neoprávnené zadržovanie. Články 10 a 11 nariadenia upravujú podrobný postup súdov,³⁸¹ ktorého hlavné zásady sú nasledovné:

- Právomoc si zachovávajú sudy členského štátu, v ktorom malo dieťa obvyklý pobyt pred únosom (členský štát pôvodu).
- Sudy dožiadaného členského štátu musia zabezpečiť okamžitý návrat dieťaťa, pričom postupujú podľa *Dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí*.³⁸²
- Ak súd dožiadaného členského štátu rozhodne, že dieťa sa nevráti, musí zaslť vyhotovenie svojho rozhodnutia príslušnému súdu členského štátu pôvodu, ktorý informuje účastníkov. Tieto dva sudy musia spolupracovať.
- Súd členského štátu pôvodu môže na návrh účastníka preskúmať otázku opatrovníckeho práva. Ak súd členského štátu pôvodu rozhodne, že dieťa sa vráti, konanie o *exequatur* ohľadne tohto rozhodnutia sa nevyžaduje a uznáva sa a je vykonateľné bezprostredne v dožiadanom členskom štáte.

Uvedený systém je založený na vysokej miere dôvery medzi súdnymi systémami členských štátov a je silným nástrojom na zamedzenie cezhraničných únosov detí v rámci EÚ.³⁸³

○ *Prorogácia právomoci*

Nariadenie v článku 12 za istých podmienok dovoľuje prorogáciu (pokračovanie) právomoci súdu v členskom štáte, kde dieťa nemá obvyklý pobyt. Právomoc bola pritom založená v inej ako rodičovskej veci. Dôvodom pokračovania právomoci je, že vec súvisí so začatým konaním o rozvod, alebo, že dieťa má podstatnú väzbu vo vzťahu k tomuto členskému štátu.

○ *Právomoc založená na prítomnosti dieťaťa*

V zmysle článku čl. 13 nariadenia, ak nemožno určiť obvyklý pobyt dieťaťa a právomoc nemožno založiť ani na základe prorogácie, tak právomoc majú sudy členského štátu, v ktorom sa dieťa nachádza. Uvedené sa vzťahuje aj na deti utečencov a deti, ktoré sa dostali do cudziny v dôsledku nepokojov v ich domovskom štáte.

³⁸¹ Schéma postupu súdov je prehľadne spracovaná v [Praktickej príručke pre uplatňovanie nového nariadenia Brusel II](#), str. 30, 34 a 40.

³⁸² Haag, 25. októbra 1980, ozn.č. 119/2001 Z.z. v znení redakčného oznámenia o oprave chyby v čiasťke 189, strana 4924.

³⁸³ BOGDAN, M.: *Concise Introduction to EU Private International Law*. Europa Law Publishing, 2006, s. 102.

○ *Zostatková právomoc*

Článok 14 nariadenia Brusel II bis ustanovuje, že ak žiadny súd členského štátu nemá právomoc podľa článkov 8 až 13, právomoc v každom členskom štáte sa určí podľa vnútroštátneho práva. Pre slovenské súdy bude relevantným ustanovením § 39 ZMPSaP.

§ 39 ZMPSaP

- (1) *Právomoc slovenských súdov vo veciach starostlivosti o maloletých je daná, ak má maloletý na území Slovenskej republiky svoj obvyklý pobyt alebo jeho obvyklý pobyt nemožno určiť.*
- (2) *Právomoc slovenských súdov je daná aj vo veciach starostlivosti o maloletých utečencov alebo deti, ktoré sa dostali na územie Slovenskej republiky v dôsledku nepokojov v ich domovskom štáte.*
- (3) *Ak právomoc slovenského súdu vo veciach starostlivosti o maloletých nie je daná, slovenský súd urobí len opatrenia potrebné na ochranu osoby alebo majetku maloletého a upovedomí o tom príslušný orgán štátu obvyklého pobytu maloletého. Opatrenia prijme súd podľa slovenského hmotného práva.*
- (4) *Slovenský súd má v konaní o rozvoде manželstva, neplatnosti manželstva alebo o určení, či tu manželstvo je alebo nie je, právomoc upraviť aj práva a povinnosti rodičov k ich spoločnému dieťaťu, ak*
 - a) *dieťa má na území Slovenskej republiky obvyklý pobyt alebo*
 - b) *aspoň jeden z rodičov má rodičovské práva a povinnosti k tomuto dieťaťu, manželia sa výslovne podrobili právomoci súdu a výkon tejto právomoci je v najlepšom záujme dieťaťa.*

○ *Forum non conveniens*

Nariadenie umožňuje, aby vo výnimočných prípadoch súd, ktorý má právomoc vo veci samej, túto vec postúpil súdu iného členského štátu, ak sa domnieva, že súd iného členského štátu, vo vzťahu ku ktorému má dieťa osobitnú väzbu, je vo vhodnejšej situácii na prejednanie veci. Podmienky postúpenia vhodnejšiemu súdu sú upravené v článku 15.

Ďalším predpisom s prednostnou aplikáciou pred ZMPSaP je *Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa*.³⁸⁴ Jedným z cieľov dohovoru je určiť, orgány ktorého štátu majú právomoc prijímať opatrenia na ochranu osoby alebo majetku dieťaťa.³⁸⁵ Vzťah dohovoru a nariadenia Brusel II bis je upravený v článku 61 nariadenia. Pokiaľ má dieťa obvyklý pobyt v členskom štáte EÚ, tak slovenský súd bude prednostne aplikovať nariadenie Brusel II bis.³⁸⁶ Ustanovenia dohovoru o právomoci budú aplikovateľné len vtedy, ak má dieťa obvyklý pobyt v treťom (nečlenskom) štáte. Vzhľadom na takto zúženú aplikovateľnosť dohovoru prichádzajú do úvahy len niektoré jeho články. Patriť k nim bude článok 7 dohovoru, ktorý slovenským súdom umožňuje založiť právomoc v prípade *neoprávneného premiestnenia alebo zadržania*

³⁸⁴ Haag, 19.1.1996, Oznamenie Ministerstva zahraničných vecí č. 344/2002 Z.z. Prehľad zmluvných strán je dostupný [na stránke Haagskej konferencie](#).

³⁸⁵ Článku 3 dohovoru bližšie vymedzuje, čoho sa opatrenia môžu týkať (pozri pozn. pod čiarou č. 403).

³⁸⁶ Článok 61 a) nariadenia Brusel II bis.

dieťaťa (do štátu, ktorý nie je členom EÚ), ak malo dieťa svoj obvyklý pobyt bezprostredne pred svojím premiestnením alebo zadržaním na Slovensku. Ďalším možným prípadom založenia právomoci podľa dohovoru je *prevzatie právomoci* (článok 8). Orgány iného zmluvného štátu, ktoré majú právomoc podľa dohovoru, môžu požiadať slovenské súdy o prevzatie tejto právomoci, ak sa domnievajú, že slovenské súdy sú v konkrétnom prípade v lepšej situácii na posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa. Za podmienok ustanovených v článku 10 dohovoru môžu slovenské súdy pri výkone svojej právomoci na rozhodovanie o rozvoze, rozluke alebo anulovaní manželstva rodičov dieťaťa, ktoré má obvyklý pobyt na území iného zmluvného štátu, prijať aj opatrenia na ochranu osoby alebo majetku tohto dieťaťa. Navyše, v každom naliehavom prípade majú slovenské orgány právomoc na prijatie potrebných ochranných opatrení, ak sa na slovenskom území nachádza dieťa alebo jeho majetok. Slovenská republika uplatnila pri ratifikácii tohto dohovoru výhradu, podľa ktorej si vyhradzuje právomoc svojich orgánov na prijímanie opatrení na ochranu nehnuteľného majetku dieťaťa, ktorý sa nachádza na území Slovenskej republiky.

19.2.1.2. Určovanie rodičovstva

Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom je jediným prameňom práva aplikovateľným pri zisťovaní, či slovenské súdy majú právomoc rozhodovať o návrhoch na zistenie a zapretie rodičovstva. Nariadenie Brusel II bis tieto právne vzťahy zo svojho rozsahu vylučuje.³⁸⁷

§ 40 ZMPSaP

Návrh na určenie rodičovstva (zistenie a zapretie) možno podať na slovenskom všeobecnom súde navrhovateľa, ak odporca nemá v Slovenskej republike všeobecný súd. Ak ani navrhovateľ nemá v Slovenskej republike všeobecný súd, ale jeden z rodičov alebo dieťa je slovenským občanom, možno návrh podať na súde, ktorý určí Najvyšší súd.

Systém noriem v § 40 ZMPSaP sa od zvyšku noriem o právomoci odlišuje formuláciou kritérií právomoci. Zásadným rozdielom je, že v § 40 sú kritériá medzinárodnej právomoci prepojené na kritérium *všeobecný súd odporcu (navrhovateľa)*, ktoré je kritériom miestnej príslušnosti v zmysle Občianskeho súdneho poriadku. Slovenské súdy budú mať právomoc rozhodovať o návrhu na určenie rodičovstva (o jeho zistení alebo zapretí) vtedy, ak odporca má slovenskej republiky všeobecný súd. Preto je potrebné, zistiť, či v SR existuje súd, u ktorého sú splnené kritériá podľa článku 85 OSP a ktorý tým pádom môžeme označiť za všeobecný súd odporcu.

§ 85 ods. 1 OSP

(1) Všeobecným súdom občana je súd, v obvode ktorého má občan bydlisko, a ak nemá bydlisko, súd, v obvode ktorého sa zdržuje.

Ak má odporca *obvyklý pobyt* v SR alebo *sa tu zdržuje*, tak je založená právomoc slovenských súdov a návrh sa podáva na tomto súde (§ 40 ZMPSaP teda zároveň definuje miestne príslušný súd). Ak u odporcu nie sú splnené kritériá podľa článku 85 OSP, tak právomoc slovenských súdov bude daná vtedy, ak v SR exis-

³⁸⁷ Článok 2 ods. 3 písm. a) nariadenia Brusel II bis.

tuje všeobecný súd navrhovateľ. Ak ani navrhovateľ ani odporca nemajú v SR všeobecný súd, právomoc slovenských súdov vzniká za podmienky, že jeden z rodičov alebo dieťa je *slovenským občanom*. Ak je splnené kritérium štátnej príslušnosti jedného z rodičov alebo dieťaťa, NS SR určí, ktorý zo slovenských súdov bude miestne príslušný.

19.2.1.3. Osvojenie

Európska unifikácia medzinárodného práva súkromného sa určovania právomoci vo veciach osvojenia zatiaľ nedotkla. Nariadenie Brusel II bis zo svojho vecného rozsahu vylučuje rozhodnutia o osvojení, opatrenia predchádzajúce osvojeniu, vyhlásenie osvojenia za neplatné a jeho zrušenie.³⁸⁸ Na medzinárodnej úrovni je v tejto oblasti významným právnym nástrojom *Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach*, ktorého stranou je i Slovenská republika.³⁸⁹ Dohovor ustanovuje podmienky medzištátnych osvojení a postup orgánov v štáte pôvodu a štáte osvojenia a v tomto ohľade obsahuje i unifikované priame normy. Ďalšia časť dohovoru zavádza systém spolupráce medzi zmluvnými štátmi a spadá tak tematicky pod právnu pomoc v styku s cudzinou a medzisúdnú spoluprácu (pozri kapitola 20). Dohovor sa uplatní, ak dieťa s obvyklým pobytom v jednom zmluvnom štáte ("štát pôvodu") *bolo alebo má byť premiestnené* do iného zmluvného štátu ("prijímajúci štát"), a to buď *po jeho osvojení* v štáte pôvodu manželmi alebo jednou osobou s obvyklým pobytom v prijímajúcom štáte, alebo *na účely takého osvojenia* v prijímajúcom štáte alebo v štáte pôvodu.³⁹⁰ Ide teda o rozhodovanie o premiestnení, nie o samotnom osvojení dieťaťa. Pri určovaní právomoci na rozhodovanie o osvojení sa bude postupovať podľa slovenských vnútroštátnych predpisov, v rámci ktorých sú relevantné normy obsiahnuté v § 41 a 41a ZMPSaP.

§ 41 ZMPSaP

- (1) *Rozhodovať vo veciach osvojenia patrí slovenskému súdu, ak je osvojiteľ slovenským občanom. Ak sú osvojitelia manželia, postačí, ak je slovenským občanom jeden z nich a ak má v Slovenskej republike bydlisko.*
- (2) *Ak nie je osvojiteľ alebo ani jeden z osvojujúcich manželov slovenským občanom, právomoc slovenského súdu je daná:*
 - a) *ak má tu osvojiteľ alebo aspoň jeden z osvojujúcich manželov pobyt a ak rozhodnutie súdu môže sa uznať v domovskom štáte osvojiteľa alebo osvojujúcich manželov, alebo*
 - b) *ak má osvojiteľ alebo aspoň jeden z osvojujúcich manželov v Slovenskej republike pobyt dlhší čas.*

§ 41a ZMPSaP

- (1) *Na osvojenie dieťaťa, ktoré je slovenským občanom a má na území Slovenskej republiky obvyklý pobyt, je príslušný len slovenský súd.*

³⁸⁸ Článok 2 ods. 3 písm. b) nariadenia Brusel II bis.

³⁸⁹ [Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach](#) (Haag, 29. mája 1993, oznámenie č. 380/2001 Z.z.). Na stránke Haagskej konferencie je dostupný [prehľad zmluvných strán](#). Dohovor má širokú podporu, zúčastnených je viac ako 80 štátov.

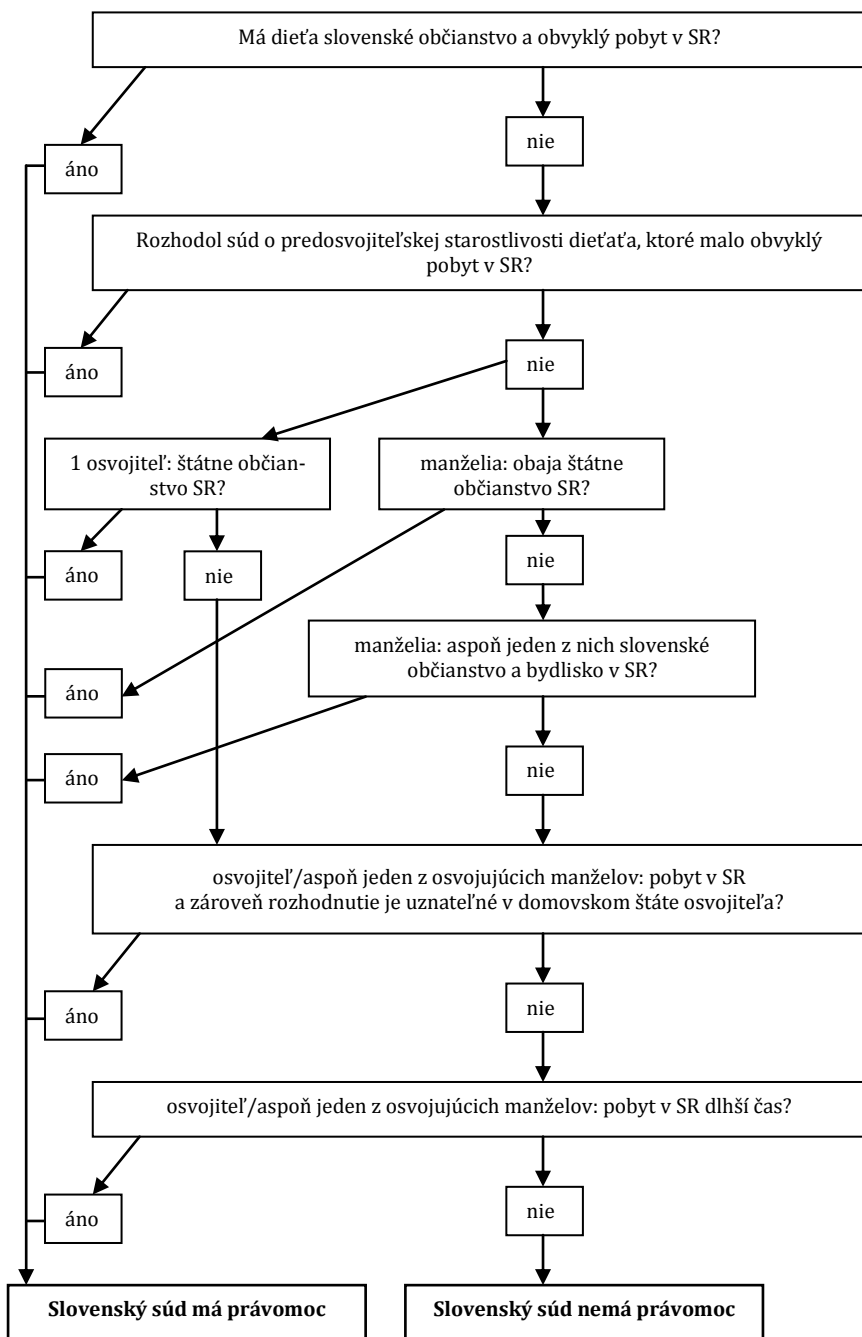
³⁹⁰ Článok 2 [Dohovoru o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach](#).

(2) *Slovenský súd je príslušný rozhodnúť o osvojení aj vtedy, ak v čase jeho rozhodovania dieťa už nemá obvyklý pobyt v Slovenskej republike, ak rozhodol o zverení maloletého dieťaťa do starostlivosti budúcich osvojiteľov.*

Východiskovými kritériami pri skúmaní právomoci rozhodovať vo veciach osvojenia sú *štátna príslušnosť* dieťaťa a jeho *obvyklý pobyt*. Slovenský súd bude mať právomoc vtedy, ak osvojované dieťa má slovenské občianstvo a zároveň obvyklý pobyt v SR. Zákon dokonca hovorí, že za tejto situácie je na osvojenie dieťaťa „príslušný len slovenský súd“. Uvedenú formuláciu je možné interpretovať ako zakotvenie výlučnej právomoci slovenských súdov pri rozhodovaní o osvojení detí, ktorých väzba na SR je tak silná (slovenské občianstvo a zároveň obvyklý pobyt v SR), že rozhodnutia iných ako slovenských súdov nie sú akceptovateľné.³⁹¹ Ďalším možným kritériom pre založenie právomoci slovenských súdov na rozhodnutie o osvojení je situácia, keď slovenský súd už predtým rozhodol o predosvojiteľskej starostlivosti dieťaťa so slovenským občianstvom a obvyklým pobytom v SR, ktoré po tomto rozhodnutí zmenilo obvyklý pobyt. Napriek tomu, že dieťa už v SR obvyklý pobyt nemá, slovenské súdy si právomoc zachovávajú. Z kontextu vyplýva, že aj tomto prípade môžeme hovoriť o výlučnej právomoci. Pokiaľ kritériá právomoci viažuce sa k osvojovanému dieťaťu nie sú splnené, budú sa skúmať kritériá viažuce sa k osvojiteľom. Tu môžeme rozlišovať dve situácie: osvojenie dieťaťa jediným osvojiteľom a osvojenie dieťaťa manželmi. Slovenské súdy budú mať právomoc, pokiaľ je osvojiteľ slovenským občanom. V prípade osvojujúcich manželov je právomoc slovenských súdov daná vtedy, ak obaja majú slovenské občianstvo. Od podmienky slovenského občianstva oboch manželov sa upúšťa vtedy, ak jeden z nich má slovenské občianstvo spolu s bydliskom v SR. V prípade, ak nie je osvojiteľ, resp. ani jeden z osvojujúcich manželov slovenským občanom, zákon pozná dve alternatívne situácie umožňujúce vznik právomoci. Prvou je kritérium *pobytu* osvojiteľa, resp. aspoň jedného z osvojujúcich manželov v SR, ktoré musí byť kumulatívne splnené s podmienkou *uznateľnosti* slovenského rozhodnutia v domovskom štáte osvojiteľa, resp. osvojujúcich manželov. Druhou situáciou je *pobyt* osvojiteľa, resp. aspoň jedného z osvojujúcich manželov v SR, ktorý trvá *dlhší čas*. Z kontextu vyplýva, že v prvej situácii sa nevyžaduje, aby pobyt trval dlhší čas.

Postup slovenského súdu pri rozhodovaní o svojej právomoci vo veciach osvojenia je možné schematicky zobrazit' nasledovne.

³⁹¹ Ako dôsledok prichádza do úvahy neuznanie cudzieho rozhodnutia o osvojení dieťaťa, ktoré má slovenské občianstvo a zároveň obvyklý pobyt v SR podľa § 64 a) ZMPSaP z dôvodu, že uznaniu bráni výlučná právomoc slovenských orgánov. Odlišný postup však platí pri osvojeniach, ktoré sa uskutočňujú podľa [Dohovoru o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach](#) (pozri článok 23 dohovoru).

19.2.2. Určovanie rozhodného práva pre rodičovské veci

Kolízna úprava rodičovských vecí s cudzím prvkom je obsiahnutá v medzinárodnej úprave (haagske dohovory) a vnútroštátnej úprave (ZMPSaP). Tak ako v medzinárodnom procesnom práve, aj v rámci kolíznej úpravy prešupuje všetkými prameňmi práva princíp najlepšieho záujmu dieťaťa.

19.2.2.1. Rodičovské práva a povinnosti, poručníctvo a opatrovníctvo nad maloletými

Nariadenie Brusel II bis sa síce vo svojom rozsahu vzťahuje na rodičovské práva a povinnosti a poručníctvo a opatrovníctvo, avšak upravuje len určovanie právomoci a uznávanie a výkon rozhodnutí. Na rozdiel od právnej úpravy určovania právomoci, pri kolíznych normách v tejto oblasti európsky zákonodarca neprikročil k ich unifikácii nariadením. Rada EÚ rozhodnutím [2003/93/EC](#) v záujme Spoločenstva splnomocnila členské štáty na podpis haagskeho [Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa](#) z roku 1996 (ďalej len dohovor z r. 1996).³⁹² Stranou dohovoru sa stala i Slovenská republika.³⁹³ Rozhodné právo sa preto bude určovať podľa haagskeho dohovoru z r. 1996 a kolíznych noriem vnútroštátneho pôvodu.

Dohovor z r. 1996 upravuje rozhodné právo v článkoch 15 až 22. Základným princípom určovania rozhodného práva je *lex fori*. Článok 15 ods. 1 ustanovuje, že **pri výkone právomoci** podľa ustanovení II. kapitoly dohovoru³⁹⁴ použijú orgány zmluvných štátov právo svojho štátu. Ak teda slovenské štátne orgány majú právomoc prijímať opatrenia na ochranu osoby alebo majetku dieťaťa, budú pri ich prijímaní používať slovenské právo. Dôvodom pre zakotvenie takejto kolíznej normy je, že orgán bude aplikovať právnu úpravu, ktorú pozná najlepšie. Avšak, ak to vyžaduje ochrana osoby alebo majetku dieťaťa, výnimočne sa môže použiť alebo prihladiť na právo iného štátu, s ktorým má

³⁹² Dohovor z r. 1996 nedáva možnosť, aby sa jeho stranou stalo Európske spoločenstvo (EÚ).

³⁹³ Oznámenie č. 344/2002 Z.z. Prehľad zmluvných strán je dostupný [na stránke Haagskej konferencie](#).

³⁹⁴ Ustanovenia II. kapitoly dohovoru z r. 1996 sa týkajú právomoci prijímať opatrenia na ochranu osoby alebo majetku dieťaťa. V zmysle článku 3 dohovoru „opatrenia sa môžu týkať najmä:

- a) nadobúdania, výkonu, odňatia alebo obmedzenia rodičovských práv a povinností, ako aj ich prenešenia,
- b) opatrovníckeho práva vrátane práv týkajúcich sa starostlivosti o osobu dieťaťa, najmä práva určiť miesto jeho pobytu, a práva na styk s dieťaťom vrátane práva odvieť dieťa na obmedzený čas na iné miesto, ako je miesto jeho obvyklého pobytu,
- c) inštitútu opatrovníctva, poručníctva a podobných inštitútov,
- d) určenia a úloh osôb alebo inštitúcií, ktoré sú zodpovedné za osobu dieťaťa alebo za jeho majetok, ktoré dieťa zastupujú alebo mu pomáhajú,
- e) umiestnenia dieťaťa do pestúnskej starostlivosti alebo do zariadenia starostlivosti o dieťa, alebo zabezpečenia jeho výchovy inštitútom kafala alebo iným podobným inštitútom,
- f) dohľadu verejných orgánov nad starostlivosťou o dieťa vykonávanou osobou, ktorá má zodpovednosť za dieťa,
- g) správy, udržiavania alebo nakladania s majetkom dieťaťa.“

situácia podstatnú väzbu.³⁹⁵ Toto ustanovenie predstavuje typ „únikovej klauzuly“ a je založené na princípe najlepšieho záujmu dieťaťa, ktorý je v zmysle preambuly ústredným princípom dohovoru.

Príklad: Ako príklad dôvodu pre únik, resp. výnimku z pravidla *lex fori* sa najčastejšie uvádza situácia, keď sa od orgánu štátu obvyklého pobytu maloletého vyžaduje súhlas s predajom majetku maloletého, pričom majetok sa nachádza v zahraničí. V tomto prípade je žiaduce, aby orgán vykonávajúci právomoc aplikoval právny poriadok štátu, kde sa nehnuteľnosť nachádza (*lex rei sitae*). Ďalším príkladom môže byť aplikácia právneho poriadku určeného podľa štátnej príslušnosti dieťaťa (*lex patriae*), ak sa predpokladá, že dieťa v blízkom čase vráti do štátu svojho pôvodu. Prinajmenšom bude žiaduce vziať *lex patriae* do úvahy, aby sa zabránilo prijatiu takého opatrenia, ktoré nebude v štáte pôvodu vykonateľné.³⁹⁶

Dohovor z r. 1996 sa ďalej vysporadúva s otázkou zmeny obvyklého pobytu dieťaťa. Dohovor v tejto súvislosti ustanovuje, že ak dôjde k zmene obvyklého pobytu dieťaťa do iného zmluvného štátu, od okamihu tejto zmeny sa podmienky vykonávania opatrení prijatých v štáte bývalého obvyklého pobytu dieťaťa spravujú právom štátu nového obvyklého pobytu.³⁹⁷ Je možné si všimnúť, že dohovor zrejme rozlišuje medzi výkonom a „podmienkami vykonávania“ opatrení prijatých v štáte bývalého obvyklého pobytu dieťaťa v štáte nového obvyklého pobytu.³⁹⁸

Od kolíznej normy *lex fori* podľa článku 15 je potrebné odlišiť určovanie rozhodného práva pre rodičovské práva o povinnosti v situáciách, keď **nedochádza k zásahu štátneho orgánu** (články 16 až 18). Hraničným rozdielom odôvodňujúcim prechod od určovania rozhodného práva podľa článkov 16-18 k určovaniu rozhodného práva podľa článku 15 je aktívny zásah štátneho orgánu v podobe rozhodovania o nadobudnutí alebo zániku rodičovských práv a povinností. V zmysle článku 16 sa **nadobúdanie alebo zánik rodičovských práv a povinností priamo zo zákona**, bez zásahu súdneho alebo správneho orgánu spravuje právom štátu, kde má *dieťa obvyklý pobyt*.

Príklad: Príkladom je situácia, ku ktorej dochádza v niektorých škandinávskych štátoch, kde zo zákona vyplývajúce spoločné rodičovské práva rodičov, ktorí nie sú manželmi, musia byť predmetom registrácie alebo notifikácie u určitých štátnych orgánov, napríklad daňových. Štátny orgán, ktorý registruje alebo ktorý obdržal notifikáciu, nezasahuje v podobe prijímania rozhodnutia, preto sa rozhodné právo nebude určovať podľa článku 15, ale podľa článku 16.³⁹⁹

Ďalším spôsobom nadobúdania a zániku rodičovských práv a povinností bez zásahu súdneho alebo správneho orgánu je ich **nadobúdania a zánik na základe dohody alebo jednostranného úkonu**. V tomto prípade bude rozhodným právom právo štátu, kde má *obvyklý pobyt dieťa* v čase nadobudnutia plat-

³⁹⁵ Článok 15 ods. 2 dohovoru z r. 1996.

³⁹⁶ LAGARDE, P.: [Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention](#), HCCH Publications, 1998, bod 89.

³⁹⁷ Článok 15 ods. 3 dohovoru z r. 1996.

³⁹⁸ Rozlišujúca hranica však nie je istá. Bližšie pozri LAGARDE, P.: [Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention](#), HCCH Publications, 1998, bod 91.

³⁹⁹ [Tamtiež](#), bod 89.

nosti dohody alebo jednostranného úkonu. Dohovor tak špecifikuje časový moment, ktorý bude rozhodujúci pre určenie obvyklého pobytu dieťaťa a ukladá ho na nadobudnutie platnosti príslušného právneho úkonu. Autentické znenie dohovoru však naproti tomu hovorí, že rozhodujúci je moment nadobudnutia účinku právneho úkonu („when the agreement or unilateral act takes effect“).

Príklad: Ak pôjde o dohodu o rozdelení rodičovských práv a povinností uzatvorenú s ohľadom na budúci rozvod, bude pre určenie rozhodného práva zvyčajne podstatné, kde má dieťa obvyklý pobyt v momente rozvodu. Obdobne, pri určení rodičovských práv a povinností v rámci závetu bude rozhodujúcim momentom smrť poručiteľa (ak nie je moment účinnosti určený v úkone inak).

Keďže v situáciách bez zásahu štátneho orgánu dohovor viaže rozhodné právo s obvyklým pobytom dieťaťa, nutne rieši i následky zmeny obvyklého pobytu. Prvým pravidlom je, že rodičovské práva a povinnosti, ktoré existujú podľa práva štátu, kde má dieťa obvyklý pobyt, zostávajú zachované aj po zmene obvyklého pobytu do iného štátu. Zároveň, podľa druhého pravidla, ak dôjde k zmene obvyklého pobytu dieťaťa, spravuje sa nadobudnutie rodičovských práv a povinností priamo zo zákona osobou, ktorá ich nenadobudla už predtým, právom štátu nového obvyklého pobytu.

Príklad: Ak napríklad právo štátu predchádzajúceho obvyklého pobytu dieťaťa určilo rodičovské práva a povinnosti oboj rodičom a právo štátu nového obvyklého pobytu len matke dieťaťa, nebude mať právo štátu nového obvyklého pobytu žiaden vplyv na práva otca, ktoré zostávajú zachované. Ak napríklad na základe práva štátu predchádzajúceho obvyklého pobytu dieťaťa nadobudla rodičovské práva len nevydatá matka a podľa práva štátu nového pobytu ich nadobúda matka i otec, tak sa uplatní právo štátu nového pobytu keďže pridáva nového držiteľa rodičovských práv a povinností k tomu, ktorý existoval podľa práva štátu predchádzajúceho obvyklého pobytu dieťaťa.⁴⁰⁰

Výkon rodičovských práv a povinností sa spravuje právom štátu obvyklého pobytu dieťaťa. Ak dôjde k zmene obvyklého pobytu dieťaťa, spravuje sa ich výkon právom štátu nového obvyklého pobytu.⁴⁰¹ Dohovor teda rozlišuje medzi právami nadobudnutými na základe práva štátu predchádzajúceho pobytu a ich výkonom v štáte nového obvyklého pobytu, čím toto riešenie pripomína článok 15 ods. 3.

Príklad: Ako už bolo uvedené, pri zmene obvyklého pobytu dieťaťa zostávajú rodičovské práva a povinnosti, ktoré boli nadobudnuté podľa právneho poriadku štátu predchádzajúceho pobytu, zachované. Avšak dohovor ukladá, že podmienky výkonu týchto práv sa budú spravovať právnym poriadkom štátu nového obvyklého pobytu. Napríklad, hoci podľa práva štátu predchádzajúceho obvyklého pobytu môže rodič robiť právne úkony v rámci výkonu svojich rodičovských práv samostatne, ak právny poriadok štátu nového obvyklého pobytu vyžaduje pre niektoré právne úkony schválenie štátnym orgánom, bude sa podľa dohovoru toto schválenie vyžadovať.⁴⁰²

⁴⁰⁰ [Tamtiež](#), bod 107.

⁴⁰¹ Článok 17 dohovoru z r. 1996.

⁴⁰² LAGARDE, P.: [Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention](#), HCCH Publications, 1998, bod 109.

Rodičovské práva a povinnosti nadobudnuté bez zásahu štátneho orgánu sa môžu odňať alebo podmienky ich výkonu sa môžu zmeniť opatreniami prijatými podľa dohovoru.⁴⁰³ Pri prijímaní opatrení však už budú štátne orgány rozhodovať podľa práva určeného kolíznou normou ustanovenou v článku 15 (*lex fori*).

Tým, že dohovor zakotvil pravidlo zachovania rodičovských práv a povinností po zmene obvyklého pobytu dieťaťa, vznikol dôvod pre vytvorenie noriem za účelom **ochrany tretej osoby**. Vzniká totiž riziko, že tretie osoby nevedia, že rodičovské práva a povinnosti má i iná osoba na základe právneho poriadku štátu predchádzajúceho obvyklého pobytu dieťaťa. Preto dohovor chráni právne úkony v prospech tretích osôb. Výhodiskovou podmienkou je, že k právne- mu úkonu došlo medzi osobami prítomnými na území toho istého štátu. Následne, platnosť právneho úkonu uzavretého medzi treťou osobou a inou osobou, ktorá by podľa práva štátu, v ktorom k úkonu došlo, bola oprávnená konať ako zákonný zástupca dieťaťa, nemôže sa napadnúť, ani tretia osoba sa nemôže brať na zodpovednosť len z dôvodu, že iná osoba nebola oprávnená konať ako zákonný zástupca dieťaťa podľa rozhodného práva určeného podľa dohovoru. Výnimkou je prípad, keď tretia osoba vedela alebo mala vedieť, že rodičovské práva a povinnosti sa spravujú takto určeným právom.⁴⁰⁴

Napokon, článok 20 zakotvuje univerzálny charakter kolíznych noriem. Ustanovenia dohovoru o rozhodnom práve sa použijú, aj keď právo, na ktoré odkazujú, je právom nezmluvného štátu. K takejto situácii môže dôjsť pri určovaní rozhodného práva podľa článkov 16 a 17 (dohovor používa termín „štát“, nie „zmluvný štát“) a podľa článku 15 ods. 2 (ak orgán zmluvného štátu vykonávajúci právomoc dohovoru neuplatní vlastné právo, ale pristúpi k únikovej klauzule a aplikuje právo iného štátu, ktorým môže byť i nezmluvný štát). Dohovor upravuje tiež otázky aplikácie určeného práva: spätný a ďalší odkaz (článok 21), výhradu verejného poriadku (článok 22), medziosobné a medzioblastné kolízie (články 46 až 49).

Čo sa týka vnútroštátnych predpisov, kolízne normy pre rodičovské práva a povinnosti sa nachádzajú v nachádzajú v § 24 ZMPSaP.

§ 24 ZMPSaP

- (3) *Vzťahy medzi rodičmi a deťmi vrátane vzniku alebo zániku práv a povinností rodičov sa spravujú právom štátu, na ktorého území má dieťa obvyklý pobyt. Ak si to vyžiada ochrana osoby alebo majetku dieťaťa, súd môže pri rozhodovaní výnimočne prihliadnuť aj na právo iného štátu, s ktorým má vec podstatnú väzbu.*
- (4) *Rodičovské práva a povinnosti, ktoré vznikli v štáte pôvodného obvyklého pobytu dieťaťa, zostávajú zachované aj po zmene obvyklého pobytu dieťaťa. Ak niekto- rému z rodičov nevznikli rodičovské práva a povinnosti, ktoré priznáva rodičovi slovenské právo, vzniknú mu okamihom, keď sa územie Slovenskej republiky stane obvyklým pobytom dieťaťa.*
- (5) *Výkon rodičovských práv a povinností sa spravuje právom štátu obvyklého pobytu dieťaťa.*

⁴⁰³ Článok 18 dohovoru z r. 1996.

⁴⁰⁴ Článok 19 dohovoru z r. 1996.

(6) *Na účely tohto ustanovenia sa za obvyklý pobyt maloletých utečencov a detí, ktoré sa dostali na územie Slovenskej republiky v dôsledku nepokojov v ich domovskom štáte, ako aj detí, ktorých obvyklý pobyt nemožno určiť, považuje územie Slovenskej republiky.*

Vzhľadom na to, že SR je stranou haagskeho Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa z r. 1996, ktorý sme analyzovali vyššie, je potrebné zamerať pozor na vzájomný vzťah ZMPSaP a tohto dohovoru. Dôvodová správa k novele ZMPSaP, ktorou sa zaviedlo súčasné znenie § 24 ZMPSaP,⁴⁰⁵ vysvetľuje, že toto ustanovenie premieta do všeobecnej právnej úpravy princípov posudzovania rozhodného práva v oblasti otázok starostlivosti o maloleté deti z III. kapitoly uvedeného haagskeho dohovoru, najmä nadobúdania, zániku a výkonu rodičovských práv a povinností. Pred novelou sa v ZMPSaP nachádzalo kolízne kritérium *lex patriae*, ktoré bolo nahradené v súčasnosti uplatňovaným kritériom *obvyklého pobytu dieťaťa*. Zosúladenie zákonného kritéria s kritériom z medzinárodnej zmluvy má za cieľ zvýšiť prehľadnosť právnej úpravy a zjednodušiť aplikačnú prax súdov. Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že zákonodarca pristupuje k zosúladeniu paralelnej právnej úpravy (v našom prípade ZMPSaP a dohovoru) preto, aby sa sudy mohli riadiť rovnakými princípmi založenými na rovnakej právnej filozofii vo vzťahu ku všetkým štátom sveta a nemuseli osobitne sledovať, či ide o právny vzťah, na ktorý sa dohovor vzťahuje alebo nevzťahuje.⁴⁰⁶ Avšak vzhľadom na predošlý výklad je možné poukázať na to, že súčasné znenie § 24 ZMPSaP je zosúladené len voči čl. 16 dohovoru z r. 1996 (nadobúdanie alebo zánik rodičovských práv a povinností priamo zo zákona, bez zásahu súdneho alebo správneho orgánu). Pokiaľ budú slovenské sudy prijímať opatrenia na ochranu osoby alebo majetku dieťaťa, ktoré vecne spadajú pod dohovor z r. 1996,⁴⁰⁷ budú aplikovať kolíznú normu ustanovenú v článku 15 dohovoru (bez ohľadu na to, či si právomoc založili na základe nariadenia Brusel II bis, dohovoru alebo ZMPSaP). Rozhodným právom teda nebude právny poriadok podľa obvyklého pobytu dieťaťa v zmysle § 24 ZMPSaP, ale *lex fori* v zmysle článku 15 dohovoru (právo slovenské).

Preto môžeme § 24 ZMPSaP interpretovať tak, že určuje rozhodné právo pre rodičovské práva o povinnosti vtedy, keď nedochádza k zásahu štátneho orgánu. Bude aplikovateľný najmä v situáciách, ktoré sa vzťahujú k štátu, ktorý nie je stranou dohovoru z r. 1996. Je však možné ho použiť i v situáciách vzťahujú-

⁴⁰⁵ [Dôvodová správa k návrhu zákona č. 589/2003 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov \(všeobecná časť\).](#)

⁴⁰⁶ O výhodách a nevýhodách paralelnej existencie právnych predpisov na vnútroštátnej a nadnárodnej úrovni pozri ŠIRICOVÁ, L: Pretrvávajúce vnútroštátne predpisy na obraz priamo účinného komunitárneho práva: Alternatívy a inšpirácie, Komunitárne právo na Slovensku - päť rokov „po“. Bratislava: Slovenská asociácia európskeho práva, 2009. ISBN 9788089406043. s. 157-165, kde poznámky k paralelnej existencii vnútroštátnych a európskych predpisov sú analogicky aplikovateľné i na predpisy medzinárodného pôvodu.

⁴⁰⁷ Pozri pozn. pod č. 403..

cich sa na štát, ktorý je stranou dohovoru (v tom rozsahu, v ktorom je zosúladený s článkom 15 dohovoru). Ako rozhodné právo sa určí právo toho štátu, na ktorého území má *dieťa obvyklý pobyt*. Zákon (na rozdiel od dohovoru) pozná i tzv. *únikovú klauzulu*, ktorá umožňuje odchyliť sa od takto určeného práva. Podmienkou je, (i) aby to vyžadovala ochrana osoby alebo majetku maloletého, (ii) aby sa použilo len právo toho štátu, s ktorým má ochrana osoby alebo majetku maloletého podstatnú väzbu a (iii) aby sa tak stalo výnimočne. Súd má na právo iného štátu len prihliadnuť, nemusí ho aplikovať celé. Rovnako ako dohovor, zákon zavádza *princíp zachovania rodičovských práv a povinností*, ktoré vznikli v štáte pôvodného obvyklého pobytu dieťaťa, aj po zmene obvyklého pobytu dieťaťa. Obdobne je v oboch predpisoch prítomný *princíp vzniku rodičovských práv a povinností* po zmene obvyklého pobytu dieťaťa. Ak niektorému z rodičov nevznikli rodičovské práva a povinnosti, ktoré priznáva rodičovi slovenské právo, vzniknú mu okamihom, keď sa územie Slovenskej republiky stane obvyklým pobytom dieťaťa. V súlade s dohovorom sa výkon rodičovských práv a povinností spravuje právom štátu obvyklého pobytu dieťaťa. Zákon na dôvažok vo vzťahu k deťom obsahuje i ďalší ochranný princíp, *fikciu obvyklého pobytu* u maloletých utečencov a detí, ktoré sa dostali na územie Slovenskej republiky v dôsledku nepokojov v ich domovskom štáte, ako aj detí, ktorých obvyklý pobyt nemožno určiť. Pri týchto deťoch sa za ich obvyklý pobyt považuje územie Slovenskej republiky.

Pre aplikačnú prax bude jednou z kľúčových otázok interpretácia pojmu „*obvyklý pobyt*“ ako kritéria používaného nielen vo viacerých kolíznych normách, ale i v normách o právomoci. Ako východisko je potrebné zohľadniť lokalizáciu tohto pojmu a vykladať ho v kontexte s predpisom, v ktorom sa vyskytuje. Na autonómny výklad pojmu „*obvyklý pobyt*“ v rámci nariadenia Brusel II bis bolo poukázané vyššie.⁴⁰⁸ *Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa* z r. 1996 definíciu uvedeného pojmu neobsahuje. Z diskusií štátov v rámci Haagskej konferencie však vyplýva, že štáty sa zhodujú na tom, že dočasná absencia dieťaťa za účelom prázdnin, školskej dochádzky alebo výkonu práv na prístup v zásade nemení obvyklý pobyt dieťaťa.⁴⁰⁹ Pri aplikácii pojmu „*obvyklý pobyt*“ obsiahnutého v normách ZMPSaP podáva pomocnú ruku Dôvodová správa k novele ZMPSaP, ktorou sa zaviedlo súčasné znenie § 24 ZMPSaP:⁴¹⁰

„V ustanovení sa určuje nové všeobecné kritérium („*obvyklý pobyt*“) pre voľbu rozhodného práva, ktorým sa budú spravovať jednotlivé vzťahy medzi rodičmi a deťmi. Výslovne sa pritom spomína vznik a zánik rodičovských práv a povinností a výkon týchto práv. Uvedené kolízne kritérium je určené vše-

⁴⁰⁸ Pozri výklad nariadenia Brusel II bis v stati o právomoci vo veciach rodičovských práv a povinností.

⁴⁰⁹ LAGARDE, P.: [Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention](#), HCCH Publications, 1998, bod 40.

⁴¹⁰ [Dôvodová správa k návrhu zákona č. 589/2003 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov \(osobitná časť\)](#).

obecne, t.j. použije sa všade tam, kde ZMPSaP pre vzťahy medzi rodičmi a deťmi neurčuje iné kolízne kritérium (určenie otcovstva, osvojenie, opatrovníctvo).

Pôvodné kolízne kritérium *lex patriae* dohovor nahradil v súčasnosti uplatňovaným kritériom *obvyklého pobytu* dieťaťa.

Kolízne kritérium *obvyklého pobytu* je vytvorené na základe skutkového konceptu a má čisto objektívny charakter. *Obvyklým pobytom* osoby sa rozumie miesto, kde sa osoba skutočne (prevažne) zdržuje. Jej úmysel zdržiavať sa na inom mieste je pritom bezpredmetný.

Súd pri posúdení otázky, či má osoba *obvyklý pobyt* na území určitého štátu, bude musieť vziať do úvahy najmä skutočnosť, kde sa osoba väčšinu roka zdržuje, kde pracuje, či študuje. Pri posudzovaní *obvyklého pobytu* dieťaťa, bude brať do úvahy (v závislosti od veku dieťaťa) aj skutočnosť, kde je obvyklý pobyt osoby, ktorá sa stará o dieťa, kde dieťa navštevuje predškolské a školské zariadenia a pod.

U väčšiny malých detí bude ich obvyklý pobyt spravidla sledovať pobyt rodiča, u ktorého žije. U starších detí však už môže nastať situácia, že dieťa síce žije u rodičov, ale navštevuje školu v cudzine. Pokiaľ dochádza do školy každodenne zo Slovenskej republiky, je predpoklad, že bude mať svoj obvyklý pobyt v Slovenskej republike. Ak však študuje v internátnej škole v cudzine a do Slovenskej republiky dochádza len na víkendy či letné prázdniny, je možné, že jeho *obvyklý pobyt* bude v danom štáte.

Vzhľadom na možnú odlišnú interpretáciu pojmu *obvyklý pobyt* rôznymi štátmi, nedá sa vylúčiť, že jedna osoba bude mať *obvyklý pobyt* súčasne na území viacerých štátov. Samozrejme, pre slovenský súd bude vždy relevantné (analogicky k § 33 ZMPSaP), či má osoba *obvyklý pobyt* na území Slovenskej republiky. Skutočnosť, že osoba má súčasne obvyklý pobyt aj na území iného štátu, nie je pre slovenský súd relevantná.“

19.2.2.2. Určovanie rodičovstva

V oblasti určovania rodičovstva nateraz neboli prijaté žiadne kolízne normy s prednostnou aplikáciou pred vnútroštátnymi predpismi.⁴¹¹ Rozhodné právo sa bude určovať podľa §23 ZMPSaP.

§ 23 ZMPSaP

- (7) *Určenie (zistenie alebo zapretie) rodičovstva sa spravuje právnym poriadkom štátu, ktorého príslušnosť nadobudlo dieťa narodením.*
- (8) *Ak dieťa žije v Slovenskej republike, môže sa rodičovstvo určiť (zistiť alebo zaprieť) podľa slovenského práva, ak je to v záujme dieťaťa.*
- (9) *Na platnosť uznania rodičovstva postačí, ak sa stane podľa práva štátu, v ktorom k uznaniu došlo.*

⁴¹¹ Určovanie a popretie rodičovstva je výslovne vylúčené z vecného rozsahu Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa z r. 1996.

Kolízna norma pre určovanie (zistenie a zapretie rodičovstva) odkazuje na *lex patriae* dieťaťa. Okamih, s ohľadom na ktorý sa bude štátna príslušnosť skúmať, je stanovený na čas narodenia dieťaťa. V prípade, že dieťa narodením nadobudne viacero štátnych občianstiev alebo nenadobudne žiadne štátne občianstvo, bude sa postupovať podľa § 33 ZMPSaP. Základnú kolíznu normu (rozhodné právo *lex patrie*) dopĺňajú dve ďalšie ustanovenia, ktoré korigujú dopad základnej normy s ohľadom na princíp najlepšieho záujmu dieťaťa. Ak je to v záujme dieťaťa, ktoré žije v SR, neuplatní sa *lex patriae* dieťaťa, ale slovenské právo. Rovnako v ústrety najlepšiemu záujmu dieťaťa vychádza pravidlo, podľa ktorého pri platnosti uznania rodičovstva nebude potrebné trvať na *lex patriae* dieťaťa, pretože postačí, ak sa uznanie stane podľa práva štátu, v ktorom k nemu došlo (*lex loci actus*).

19.2.2.3. Osvojenie

Právne vzťahy vznikajúce pri osvojení s cudzím prvkom zatiaľ nie sú predmetom europeizácie medzinárodného práva súkromného. Na medzinárodnej úrovni je v tejto oblasti významným právnym nástrojom *Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach*, ktorého stranou je i Slovenská republika.⁴¹² Dohovor ustanovuje podmienky medzištátnych osvojení a postup orgánov v štáte pôvodu a štáte osvojenia a v tomto ohľade obsahuje i unifikované priame normy, kolízne normy v ňom však nenachádzame. Dohovor sa uplatní, ak dieťa s obvyklým pobytom v jednom zmluvnom štáte ("štát pôvodu") bolo alebo má byť premiestnené do iného zmluvného štátu ("prijímajúci štát"), a to buď po jeho osvojení v štáte pôvodu manželmi alebo jednou osobou s obvyklým pobytom v prijímajúcom štáte, alebo na účely takého osvojenia v prijímajúcom štáte alebo v štáte pôvodu.⁴¹³ Kolízne normy pre osvojenie sú obsiahnuté v § 26 až 27 ZMPSaP.

§ 26 ZMPSaP

- (2) *Osvojenie sa spravuje právom štátu, príslušníkom ktorého je osvojiteľ.*
- (3) *Ak osvojujúci manželia majú rôznu štátnu príslušnosť, musia sa splniť podmienky právnych poriadkov oboch manželov.*
- (4) *Ak by bolo potrebné podľa odsekov 1 a 2 použiť cudzí právny poriadok, ktorý by osvojenie nedovoľoval alebo len za okolností mimoriadne obťažných, avšak osvojiteľ alebo aspoň jeden z osvojujúcich manželov žije v Slovenskej republike dlhší čas, použije sa slovenské právo.*

⁴¹² Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach (Haag, 29. mája 1993, ozn.č. 380/2001 Z.z.). Na stránke Haagskej konferencie je dostupný [prehľad zmluvných strán](#). Dohovor má širokú podporu, zúčastnených je viac ako 80 štátov.

⁴¹³ Článok 2 dohovoru.

§ 26a ZMPSaP

Zverenie dieťaťa do predosvojiteľskej starostlivosti budúcich osvojiteľov sa spravuje právom štátu obvyklého pobytu dieťaťa.

§ 27 ZMPSaP

Či pri osvojení a podobných vzťahoch je potrebné prívolenie dieťaťa alebo iných osôb a orgánov, treba posúdiť podľa právneho poriadku štátu, ktorého je príslušníkom dieťa.

Hraničný určovateľ vo veciach osvojenia nie je v ZMPSaP ustanovený jednotne, ale reflektuje potrebu rozlišovať rôzne druhy právnych vzťahov vznikajúcich pri osvojeniach s cudzím prvkom:

- 1) Hraničný určovateľ *štátna príslušnosť osvojiteľa* sa použije ako východisko pre určenie rozhodného práva pre osvojenie;

Ak však osvojujúci manželia majú rôznu štátnu príslušnosť, musia sa splniť podmienky právnych poriadkov oboch manželov Cieľom tohto pravidla je vytvorenia čo najstabilnejšieho riešenia právneho statusu založeného osvojením tak, aby osvojenie bolo čo najširšie uznateľné. Korekciou prísnosti tohto pravidla je umožnenie použitia slovenského práva ako rozhodného práva vtedy, ak by bolo potrebné podľa odsekov 1 a 2 § 26 použiť cudzí právny poriadok, ktorý by osvojenie nedovoľoval alebo dovoľoval len za okolností mimoriadne obťažných. Podmienkou je, že osvojiteľ alebo aspoň jeden z osvojujúcich manželov žije v Slovenskej republike dlhší čas.
- 2) Hraničný určovateľ *obvyklý pobyt dieťaťa* určí rozhodné právo pre predosvojiteľskú starostlivosť;
- 3) Hraničný určovateľ *štátna príslušnosť dieťaťa* určí právny poriadok, podľa ktorého sa posúdi, či pri osvojení a podobných vzťahoch je potrebné prívolenie dieťaťa alebo iných osôb a orgánov.

19.3. Vyživovacie povinnosti

19.3.1. Právomoc na rozhodovanie o vyživovacej povinnosti

Určovanie právomoci vo veciach výživného spadá do vecného rozsahu nariadenia č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Brusel I). Ako už bolo uvedené, v rozsahu pôsobnosti nariadení európskeho práva sa vnútroštátne právo, vrátane ZMPSaP neaplikuje. Na určovanie právomoci vo veciach vyživovacej povinnosti sa v plnej miere vzťahuje výklad uvedený v [kapitole 14](#). K nemu môžeme na tomto mieste doplniť, že konanie o výživnom patrí k tým prípadom, na ktoré sa vzťahujú pravidlá [alternatívnej právomoci](#). Možnosť voľby medzi súdom štátu bydliska žalovaného a súdom určeným podľa článku 5 ods. 2 prislúcha navrhovateľovi.

Článok 5 Brusel I

Osobu s bydliskom na území členského štátu možno žalovať v druhom členskom štáte

...

2. vo veciach výživného na súdoch podľa bydliska alebo obvyklého pobytu osoby oprávnenej na výživné, alebo ak je vec spojená s konaním o právnom stave osoby, na

súde, ktorý podľa právneho poriadku svojho štátu má právomoc vo veci konať, ak sa táto právomoc nezakladá výlučne na štátnom občianstve niektorého z účastníkov;

...

Ako bolo uvedené vyššie, nariadenie Brusel I sa aplikuje za podmienky, že žalovaný má bydlisko na území niektorého členského štátu. Ak nemá žalovaný bydlisko na území žiadneho členského štátu, a nie sú splnené podmienky výlučnej právomoci súdu alebo právomoci určenej explicitnou dohodou alebo podriadením sa právomoci súdu určitého štátu, tak sa na účely zistenia právomoci v zmysle čl. 4 ods. 1 Brusel I použijú normy medzinárodného práva procesného toho členského štátu, na ktorý bol návrh doručený. V prípade súdov SR je touto normou § 38a ZMPSaP.

§ 38a ZMPSaP

Právomoc slovenského súdu na konanie o výživnom je daná, ak má oprávnený alebo povinný bydlisko alebo obvyklý pobyt na území Slovenskej republiky.

Uvedený systém určovania právomoci sa v blízkej budúcnosti zmení. Vo veciach vyživovacej povinnosti bol vytvorený nový európsky nástroj, ktorý komplexne pokrýva otázky výživného s cudzím prvkom (právomoc, kolízne normy, uznávanie a vykonateľnosť, výkon, právnu pomoc a spoluprácu medzi ústrednými orgánmi). Je ním [nariadenie Rady \(ES\) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti](#),⁴¹⁴ ktoré sa bude uplatňovať na konania začaté po 18. 6. 2011.⁴¹⁵ Nariadenie 4/2009 nahrádza ustanovenia nariadenia Brusel I, ktoré sa uplatňujú vo veciach vyživovacej povinnosti.⁴¹⁶ Čo sa týka vecného rozsahu, vzťahuje sa na vyživovaciu povinnosť vyplývajúcu z rodinných vzťahov, príbuzenstva, manželstva alebo švagrovstva, teda nielen na vzťahy medzi rodičmi a deťmi.⁴¹⁷

Nariadenie 4/2009 sa od nariadenia Brusel I významne odlišuje v tom, že odpadá podmienka bydliska odporcu v niektorom členskom štáte. Skutočnosť, že povinný má bydlisko v treťom štáte nevylučuje uplatnenie nariadenia, a preto sa už viac v nariadení neodkazuje na normy vnútroštátneho právneho poriadku. Ustanovenie § 38a ZMPSaP sa preto už nebude uplatňovať a stane sa obsoletným. Pri určovaní právomoci bude slovenský súd skúmať nasledovné skutočnosti:

⁴¹⁴ Ú. v. EÚ L 7, 10.1.2009, s. 1 – 79.

⁴¹⁵ Nariadenie v článku 76 uvádza, že „sa uplatňuje od 18. júna 2011 za predpokladu, že Haagsky protokol z roku 2007 sa k tomuto dňu uplatňuje v Spoločenstve. Inak sa toto nariadenie uplatňuje odo dňa, od ktorého sa uvedený protokol začne uplatňovať v Spoločenstve.“ Protokol zatiaľ nevstúpil do platnosti. Nateraz jedinú ratifikačnú listinu zložilo Európske spoločenstvo. Avšak v Deklarácii, ktorú Európske spoločenstvo pripojilo k Protokolu, sa uvádza, že ES bude uplatňovať jeho pravidlá po 18.6.2011, hoci by k tomuto dátumu Protokol ešte nevstúpil do platnosti. Nariadenie sa teda začne uplatňovať od 18. júna 2011.

⁴¹⁶ Článok 1 ods. 1 nariadenia 4/2009.

⁴¹⁷ Článok 68 ods. 1 nariadenia 4/2009.

○ *Explicitná voľba právomoci*

S cieľom zvýšiť právnu istotu, predvídateľnosť a zmluvnú voľnosť článok 4 nariadenia 4/2009 umožňuje účastníkom konania zvoliť si dohodou súd pre existujúce alebo prípadné budúce spory. Voľba súdu je vylúčená, ak ide o vyživovaciu povinnosť voči dieťaťu vo veku do 18 rokov. Účastníci konania si môžu zvoliť niektorý z uzavretého výpočtu súdov :

- a) súd alebo súdy členského štátu, v ktorom má jeden z účastníkov obvyklý pobyt;
- b) súd alebo súdy členského štátu, ktorého štátnym príslušníkom je jeden z účastníkov;
- c) v prípade vyživovacej povinnosti medzi manželmi alebo bývalými manželmi:
 - i. súd, ktorý má právomoc konať o ich spore v manželskej veci, alebo
 - ii. súd alebo súdy členského štátu, ktorý bol aspoň jeden rok členským štátom posledného spoločného obvyklého pobytu manželov.

Podmienky ustanovené v písmenách a), b) alebo c) musia byť splnené v čase uzavretia dohody o voľbe súdu alebo v čase začatia konania na súde. Právomoc založená dohodou je výlučná, pokiaľ sa účastníci nedohodli inak. Hmotnoprávnou náležitosťou dohody o voľbe právomoci je jej písomná forma.⁴¹⁸

○ *Implicitná voľba - podriadenie sa právomoci*

Súd členského štátu má v zmysle čl. 5 nariadenia 4/2009 právomoc aj vtedy, ak sa odporca zúčastní konania. Z účasti na konaní sa dá vyvodiť súhlas odporcu s právomocou súdu. Účasť na konaní sa nepovažuje za implicitnú voľbu právomoci súdu, ak sa odporca zúčastní konania len preto, aby namietol absenciu právomoci.

○ *Všeobecné ustanovenia o právomoci*

Ak nedošlo k voľbe súdu alebo sa voľba nepripúšťa, nariadenie 4/2009 v článku 3 umožňuje založiť právomoc na základe jedného zo štyroch alternatívnych kritérií právomoci:

- a) obvyklý pobyt povinného z výživného;
- b) obvyklý pobyt oprávneného na výživné;
- c) spojitosť konania o vyživovacej povinnosti s konaním súdu o osobnom stave, na ktoré má súd právomoc podľa svojho právneho poriadku, pokiaľ sa táto právomoc nezakladá výlučne na štátnej príslušnosti niektorého z účastníkov;
- d) spojitosť konania o vyživovacej povinnosti s konaním súdu o rodičovských právach a povinnostiach, na ktoré má súd právomoc podľa svojho právne-

⁴¹⁸ Náležitosť písomnej formy spĺňa v zmysle čl. 4 ods. 2 nariadenia 4/2009 každá komunikácia elektronickými prostriedkami, ktorá poskytuje trvalý záznam o dohode.

ho poriadku, pokiaľ sa táto právomoc nezakladá výlučne na štátnej príslušnosti niektorého z účastníkov.

○ *Subsidiárna právomoc*

Subsidiárna právomoc sa uplatní vtedy, ak na základe článkov 3, 4 a 5 (všeobecné ustanovenia o právomoci, explicitná voľba a implicitná voľba) nemá právomoc žiadny súd členského štátu. Právomoc budú mať súdy členského štátu spoločnej štátnej príslušnosti účastníkov.

○ *Forum necessitatis*

Ak podľa článkov 3, 4, 5 a 6 (všeobecné ustanovenia o právomoci, explicitná voľba, implicitná voľba, subsidiárna právomoc) nemá právomoc žiadny súd členského štátu, nariadenie dovoľuje založiť právomoc na základe článku 7. Cieľom koncepcie *forum necessitatis* je napraviť najmä prípady odoprenia spravodlivosti a umožniť súdu členského štátu vo výnimočných prípadoch konať vo veci, ktorá má úzku väzbu s tretím štátom. Takýto výnimočný prípad môže nastať, keď sa konanie v dotknutom treťom štáte ukáže ako nemožné (napríklad z dôvodu občianskej vojny), alebo keď od navrhovateľa nemožno rozumne očakávať, že v tom štáte začne alebo bude viesť konanie. Právomoc založenú na *forum necessitatis* však možno vykonávať, iba ak má spor dostatočnú väzbu s členským štátom konajúceho súdu, akou je napríklad štátna príslušnosť jedného z účastníkov.⁴¹⁹

○ *Obligatórna právomoc (obmedzenie možnosti konať)*

Norma právomoci v článku 8 nariadenia 4/2009 stanovuje, že povinný môže začať konanie na vydanie zmeneného alebo nového rozhodnutia len v štáte, v ktorom mal oprávnený obvyklý pobyt, keď sa rozhodnutie vydalo, a v ktorom má oprávnený naďalej obvyklý pobyt. Pravidlo sa neuplatní, ak:

- a) sa účastníci dohodli na právomoci súdov tohto druhého členského štátu;
- b) sa oprávnený podrobí právomoci súdov tohto druhého členského štátu;
- c) príslušný orgán v haagskom zmluvnom štáte⁴²⁰ pôvodu nemôže alebo odmieta vykonávať svoju právomoc na zmenu rozhodnutia alebo na vydanie nového rozhodnutia, alebo
- d) ak rozhodnutie vydané v haagskom zmluvnom štáte pôvodu nemožno uznať alebo vyhlásiť za vykonateľné v členskom štáte, v ktorom sa zamýšľa konať o zmene rozhodnutia alebo o vydaní nového rozhodnutia.

⁴¹⁹ Bod 16 odôvodnenia nariadenia 4/2009.

⁴²⁰ Pod pojmom „haagsky zmluvný štát“ nariadenie 4/2009 rozumie štát, ktorý je zmluvnou stranou haagskeho Dohovoru o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny z 23. novembra 2007. Z titulu nedostatočného počtu ratifikácií dohovor zatiaľ nevstúpil do platnosti, neratifikovala ho EÚ ani žiaden jej členský štát

Na konanie o výživnom s cudzím prvkom sa vzťahuje *Dohovor o vymáhaní výživného v cudzine*, ktorého stranou je i SR.⁴²¹ Účelom dohovoru je uľahčiť vymáhanie výživného osobe, ktorá žije na území jednej zo zmluvných strán a uplatňuje nároky voči inej osobe, ktorá podlieha súdnej právomoci inej zmluvnej strany. Dohovor normy o právomoci neobsahuje, zameriava sa na spoluprácu orgánov zmluvných štátov. Ak žije navrhovateľ na území jednej zmluvnej strany a odporca je podriadený súdnej právomoci inej zmluvnej strany, môže sa navrhovateľ obrátiť na odosielajúci orgán svojho štátu⁴²² so žiadosťou o vymáhanie výživného od odporcu. Prijímajúci orgán podnikne v mene navrhovateľa všetky kroky potrebné na vymáhanie výživného, včítane pokonávky a ak je to nutné, podá žalobu a povedie konanie o výživnom a podnikne potrebné kroky na vykonanie rozhodnutia týkajúceho sa platenia výživného.

19.3.2. Určovanie rozhodného práva pre vyživovaciu povinnosť

V oblasti vyživovacej povinnosti nemajú nateraz žiadne, či už medzinárodné alebo európske, prepisy prednosť pred vnútroštátnymi kolíznymi normami. Situácia sa však už čoskoro zmení, keďže od 18.6.2011 sa začne uplatňovať nariadenie 4/2009. o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti.⁴²³

Až do začatia uplatňovania nariadenia 4/2009 sa pri určovaní rozhodného práva budú aplikovať vnútroštátne kolízne normy. Pre vzťahy vyživovacej povinnosti sú relevantné ustanovenia § 24a a § 25 ZMPSaP.

§ 24a ZMPSaP

Vyživovacia povinnosť rodičov k deťom sa spravuje právom štátu, v ktorom má dieťa obvyklý pobyt. Iné vyživovacie povinnosti sa spravujú právom štátu, v ktorom má bydlisko oprávnený na výživné.

§ 25 ZMPSaP

- (1) *Nároky matky dieťaťa voči jeho otcovi, za ktorého nie je vydatá, spravujú sa právom štátu, príslušníčkou ktorého je matka v čase narodenia dieťaťa.*
- (2) *Ak matka dieťaťa, ktorá je cudzou štátnou príslušníčkou, má bydlisko v Slovenskej republike a otec dieťaťa je slovenským príslušníkom, nároky matky dieťaťa sa spravujú podľa slovenského práva.*

Kolízne normy v ZMPSaP rozlišujú tri typy právnych vzťahov vyživovacej povinnosti:

- 1) vyživovacia povinnosť rodičov k deťom, kde platí hraničný určovateľ *obvyklý pobyt dieťaťa*;
- 2) iné vyživovacie povinnosti, kde je hraničným určovateľom *bydlisko oprávneného na výživné*;
- 3) nároky matky dieťaťa voči jeho otcovi, za ktorého nie je vydatá, kde bude rozhodným právom *lex patriae matky v čase narodenia dieťaťa*. Pred právom takto určeným však bude mať prednosť *lex fori*, teda právo slovenské, a to

⁴²¹ Podpísaný 20.6.1956 v New Yorku (vyhl.č. 33/1959 Zb.), zoznam zmluvných štátov a kontaktných orgánov je dostupný v [zbierke medzinárodných zmlúv OSN \(UNTC\)](#).

⁴²² V Slovenskej republike je ním [Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže](#).

⁴²³ [Ú. v. EÚ L 7, 10.1.2009, s. 1 – 79 \(pdf\)](#).

v prípade, že sú splnené dve kumulatívne podmienky: matka má bydlisko v Slovenskej republike a otec dieťaťa je slovenským príslušníkom.

Nariadenie 4/2009 sa vzťahuje na vyživovaciu povinnosť vyplývajúcu z rodinných vzťahov, príbuzenstva, manželstva alebo švagrovstva.⁴²⁴ Kolízne normy pre vyživovaciu povinnosť však nie sú v nariadení vyjadrené priamo, ale prostredníctvom prepojenia na právny predpis medzinárodného pôvodu, ktorým je Protokol o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť z roku 2007.⁴²⁵ Vzťah medzi nariadením a protokolom upravuje článok 15 nariadenia:

Článok 15

Určenie rozhodného práva

Rozhodné právo vo veciach vyživovacej povinnosti sa v členských štátoch, ktoré sú viazané haagskym Protokolom o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť z 23. novembra 2007 (ďalej len "Haagsky protokol z roku 2007"), určuje podľa tohto protokolu.

Nariadenie ustanovuje, že pokiaľ ide o kolízne normy, členské štáty, ktoré sú viazané Haagskym protokolom z roku 2007, uplatňujú kolízne normy ustanovené v uvedenom protokole. Protokolom sú viazané všetky členské štáty okrem Dánska a Spojeného kráľovstva.⁴²⁶

Vecný rozsah pôsobnosti protokolu určuje jeho článok 1:

Článok 1

Rozsah pôsobnosti

- 1. Tento protokol určuje rozhodné právo pre vyživovaciu povinnosť vyplývajúcu z rodinného vzťahu, rodičovstva, manželstva alebo švagrovských vzťahov, vrátane vyživovacej povinnosti voči dieťaťu bez ohľadu na osobný stav rodičov.*
- 2. Rozhodnutia vydané pri uplatňovaní tohto protokolu nemajú vplyv na existenciu žiadneho zo vzťahov uvedených v odseku 1.*

Článok 2 protokolu zakotvuje univerzálny charakter kolíznych noriem. Protokol sa uplatní, aj keď rozhodným právom je právo nezmluvného štátu. Významnou zmenou oproti slovenským vnútroštátnym kolíznym normám je zavedenie možnosti **voľby rozhodného práva** pre vyživovacie povinnosti.

Článok 7

Voľba rozhodného práva pre určité konanie

- 1. Bez ohľadu na články 3 až 6 oprávnený na výživné a povinný si môžu výlučne pre určité konania v danom štáte výslovne zvoliť právny poriadok tohto štátu ako rozhodné právo pre vyživovaciu povinnosť.*
- 2. Voľba pred začatím takého konania sa musí urobiť dohodou podpísanou oboma účastníkmi, v písomnej forme alebo zaznamenanej na médiu, ktoré umožňuje, aby údaje v ňom zaznamenané boli následne dostupné.*

⁴²⁴ Článok 1 ods. 1 nariadenia 4/2009.

⁴²⁵ [Protokol](#) ešte nenadobudol platnosť. Nateraz jediná ratifikačnú listinu zložilo Európske spoločenstvo ako organizácia regionálnej ekonomickej integrácie v zmysle článku 24 ods. 3 Protokolu. Avšak na základe Deklarácie, ktorú Európske spoločenstvo pripojilo k Protokolu, bude ES uplatňovať jeho pravidlá po 18.6.2011, hoci by k tomuto dátumu Protokol ešte nevstúpil do platnosti. Slovenský preklad protokolu je prílohou [rozhodnutia rady 2009/941/ES z 30. novembra 2009 o uzavretí Haagskeho protokolu z 23. novembra 2007 o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť Európskym spoločenstvom](#). Autentické znenie protokolu je v anglickom a francúzskom jazyku.

⁴²⁶ Pozri body č. 11 a 12 [rozhodnutia rady 2009/941/ES](#) citovaného v predchádzajúcej poznámke.

Článok 8

Voľba rozhodného práva

1. Bez ohľadu na články 3 až 6 oprávnený na výživné a povinný si môžu *keďkoľvek* zvoliť ako rozhodné právo pre vyživovaciu povinnosť jeden z týchto právnych poriadkov:
 - a) právny poriadok štátu, ktorého občanom je jeden z účastníkov v čase voľby;
 - b) právny poriadok štátu obvyklého pobytu jedného z účastníkov v čase voľby;
 - c) právny poriadok zvolený účastníkmi ako rozhodné právo pre ich majetkový režim alebo právny poriadok, ktorý sa na ich majetkový režim skutočne uplatnil;
 - d) právny poriadok zvolený účastníkmi ako rozhodné právo pre ich rozvod alebo rozluku alebo právny poriadok, ktorý sa na ich rozvod alebo rozluku skutočne uplatnil.
2. Takáto dohoda musí mať písomnú formu alebo sa musí zaznamenať na médiu, ktoré umožňuje, aby údaje v ňom zaznamenané boli následne dostupné, a musí byť podpísaná oboma účastníkmi.
3. Odssek 1 sa neuplatní na vyživovaciu povinnosť voči osobe mladšej ako 18 rokov alebo voči dospeljej osobe, ktorá z dôvodu zmenenej alebo nedostatočnej osobnej spôsobilosti nie je schopná chrániť si svoje záujmy.
4. Bez ohľadu na právny poriadok zvolený účastníkmi podľa odseku 1, otázka, či sa oprávnený môže vzdať svojho práva na výživné, sa spravuje právnym poriadkom štátu obvyklého pobytu oprávneného v čase voľby.
5. Pokiaľ v čase voľby účastníci neboli úplne informovaní a neboli si vedomí dôsledkov svojej voľby, právny poriadok zvolený účastníkmi sa neuplatní, ak by jeho uplatnenie viedlo k zjavne nespravodlivým alebo neprímeraným následkom pre ktoréhokoľvek z účastníkov.

Kým článok 7 protokolu umožňuje oprávnenému na výživné a povinnému z výživného uzatvoriť dohodu o voľbe rozhodného práva v spojitosti s určitými konaniami v určitom štáte, článok 8 dáva možnosť voľby práva bez viazania sa na konania v konkrétnom štáte. Voľba práva podľa článku 7 je obmedzená na *lex fori*. Podľa článku 8 je možné vybrať si jeden uzavretého výpočtu právnych poriadkov vymenovaných v odseku 1 písm. a) až d), pričom je táto voľba zároveň obmedzená v zmysle ustanovení odsekov 3 až 5.

Pokiaľ nedošlo k uzavretiu dohody o voľbe rozhodného práva, uplatnia sa články 3 až 6 protokolu. Základná kolízna norma (článok 3) ako **všeobecné kritérium** rozhodného práva ustanovuje *obvyklý pobyt oprávneného*. Protokol ďalej obsahuje **osobitné kolízne kritériá**. Tieto kritériá vychádzajú v ústrety niektorým oprávneným z výživného (článok 4), resp. sa týkajú manželov a bývalých manželov (článok 5). Takto určené kolízne právo môže byť korigované **osobitným pravidlom odporovateľnosti** (článok 6).

Článok 3 protokolu z r. 2007

Všeobecné kritérium rozhodného práva

1. Pokiaľ nie je v tomto protokole ustanovené inak, vyživovacia povinnosť sa spravuje právnym poriadkom štátu obvyklého pobytu oprávneného.
2. V prípade zmeny obvyklého pobytu oprávneného sa od okamihu zmeny uplatňuje právny poriadok štátu nového obvyklého pobytu.

Článok 4 protokolu z r. 2007

Osobitné kritériá v prospech niektorých oprávnených

1. Nasledujúce ustanovenia sa uplatnia v prípade vyživovacej povinnosti:
 - a) rodičov voči svojim deťom;
 - b) iných osôb ako rodičov voči osobám, ktoré nedosiahli vek 21 rokov, okrem povinností vyplývajúcich zo vzťahov uvedených v článku 5; a
 - c) detí voči svojim rodičom.

2. Ak oprávnenému nemožno priznať výživné od povinného podľa právneho poriadku určeného podľa článku 3, uplatní sa právny poriadok štátu konajúceho súdu.
3. Bez ohľadu na článok 3, ak oprávnený podal návrh na príslušný orgán štátu obvyklého pobytu povinného, uplatní sa právny poriadok tohto štátu. Ak však oprávnenému nemožno priznať výživné od povinného podľa tohto právneho poriadku, uplatní sa právny poriadok štátu obvyklého pobytu oprávneného.
4. Ak oprávnenému nemožno priznať výživné od povinného podľa právneho poriadku určeného podľa článku 3 a odsekov 2 a 3 tohto článku, uplatní sa právny poriadok štátu ich spoločného štátneho občianstva, ak majú spoločné občianstvo.

Článok 5 protokolu z r. 2007

Osobitné kritérium týkajúce sa manželov a bývalých manželov

V prípade vyživovacej povinnosti medzi manželmi, bývalými manželmi alebo osobami, ktorých manželstvo bolo vyhlásené za neplatné, sa článok 3 neuplatní, ak proti tomu jeden z účastníkov namietne a právny poriadok iného štátu, najmä štátu ich posledného obvyklého pobytu, má s manželstvom užšiu väzbu. V takom prípade sa uplatní právny poriadok tohto druhého štátu.

Článok 6 protokolu z r. 2007

Osobitné pravidlo odporovateľnosti

V prípade inej vyživovacej povinnosti ako vyživovacej povinnosti vyplývajúcej zo vzťahu rodiča k svojmu dieťaťu a vyživovacích povinností uvedených v článku 5 môže povinný namietat' proti nároku oprávneného z dôvodu, že ani podľa právneho poriadku štátu obvyklého pobytu povinného ani podľa právneho poriadku štátu spoločného štátneho občianstva účastníkov, ak majú spoločné občianstvo, taká povinnosť neexistuje.

Osobitná kolízna norma je ustanovená pre situácie, ak verejné orgány majú právo žiadať o náhradu za dávky poskytnuté oprávnenému namiesto výživného. Ako rozhodné právo sa použije *lex fori*.

Článok 10 protokolu z r. 2007

Verejné orgány

Právo verejného orgánu žiadať o náhradu za dávky poskytnuté oprávnenému namiesto výživného sa spravuje právnym poriadkom štátu, ktorému tento orgán podlieha.

Je zaujímavé, že protokol v článku 14 obsahuje aj pravidlo s charakterom priamej normy:

Článok 14 protokolu z r. 2007

Určenie výšky výživného

Aj keby rozhodné právo ustanovovalo inak, zohľadnia sa pri určovaní výšky výživného potreby oprávneného a možnosti povinného, ako aj akákoľvek kompenzácia priznaná oprávnenému namiesto pravidelných platieb výživného.

19.4. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v rodinných veciach

19.4.1. Systém prameňov a spôsob ich aplikácie

Uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí v rodinných veciach sú upravené v rôznych prameňoch medzinárodného, európskeho a vnútroštátneho práva.

Okrem bilaterálnych medzinárodných zmlúv môžeme spomenúť nasledovné mnohostranné dohovory upravujúce uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v rodinných veciach:

- a) V manželských veciach: Dohovor o uznávaní rozvodov a zrušení manželského spoluzitia (Haag, 1. júna 1970, vyhl. č. 131/1976 Zb.)
- b) Vo veciach výživného: Dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí o vyživovacej povinnosti (Haag, 2. októbra 1973, vyhl. č. 132/1976 Zb.), Dohovor o vymáhaní výživného v cudzine (New York 20.6.1956, vyhl.č. 33/1959 Zb.) a osobitne vo vzťahu k deťom: Dohovor o uznaní a vykonateľnosti rozhodnutí o vyživovacej povinnosti k deťom (Haag, 15. apríla 1958, vyhl. č. 14/1974 Zb.)
- c) Vo veciach rodičovských práv a povinností: Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa (Haag, 19. októbra 1996, ozn.č. 344/2002 Z.z. v znení neskorších oznámení)
- d) Vo veciach osvojenia: Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzinárodných osvojeniach (Haag, 29. mája 1993, ozn.č. 380/2001 Z.z.)

Úprava prednostne aplikovateľného európskeho práva, predmetom ktorej je otázka uznávania a výkonu cudzích súdnych rozhodnutí v manželských a rodičovských veciach je koncentrovaná do nariadení Brusel II bis, a špecifická otázka výživného je upravená v nariadení 4/2009.

V prípade uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí medzi členskými štátmi ustupuje procedúra uvedená v dohovoroch úprave nariadení (pozri napríklad čl. 60 Brusel II bis). Uznávanie a výkon rozhodnutí nečlenských štátov na Slovensku sa spravuje medzinárodnou zmluvou, ak je Slovenská republika aj štát pôvodu rozhodnutia jej zmluvnou stranou. Vnútroštátny predpis, ZMPSaP, sa uplatní vtedy, ak otázka nespadá do pôsobnosti nariadení alebo medzinárodných zmlúv (osvojenie, určovanie rodičovstva) alebo v prípade, ak sa má uznať a vykonať rozhodnutie súdu štátu, ktorý nie je členským štátom EÚ a ani nie je viazaný prednostne aplikovateľnou medzinárodnou zmluvou.

Vzhľadom na aplikačnú prioritu nariadení európskeho práva sústredíme najprv pozornosť na nariadenie Brusel II bis a na nariadenie 4/2009.

19.4.2. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí o manželských a rodičovských veciach podľa nariadenia Brusel II bis

Cieľom nariadenia Brusel II bis je v otázke uznávania a výkonu rozsudkov v manželských a rodičovských veciach vytvoriť systém vzájomnej dôvery a obmedzenia dôvodov neuznania rozsudku jedného členského štátu v inom členskom štáte (nariadenie sa nevzťahuje na Dánsko). Rozsudky v týchto veciach sa podľa nariadenia automaticky uznávajú v celej únii bez osobitného konania (čl. 21 ods. 1 Brusel II bis). Zásada **automatického uznávania** rozsudkov ale nebráni tomu, aby účastník právneho vzťahu (manžel, rodič a podobne) nemohol navrhnúť uznanie cudzieho rozhodnutia v samostatnom konaní. Nariadenie Brusel II bis obmedzuje dôvody neuznania na taxatívne uvedené dôvody, rozlišuje pritom medzi rozsudkami v manželských veciach (rozvod, rozluka a anulovanie manželstva) a vo veciach rodičovských práv a povinností.

Článok 22 Brusel II bis

Dôvody neuznania rozsudkov o rozvoде, rozluke alebo anulovaní manželstva
Rozsudok o rozvoде, rozluke alebo anulovaní manželstva sa neuzná:

- a) *ak je uznanie v zjavnom rozpore s verejným poriadkom členského štátu, v ktorom sa o uznanie žiada;*
- b) *v prípade, že bol vydaný v konaní bez účasti odporcu, ak sa mu nedoručila písomnosť, ktorou sa začalo konanie, alebo rovnocenná písomnosť v dostatočnom čase a takým spôsobom, aby si mohol zabezpečiť obhajobu, okrem prípadu, že sa zistí, že odporca prijal rozsudok bez výhrad;*
- c) *ak je nezlučiteľný s rozsudkom vydaným v konaní medzi rovnakými účastníkmi v členskom štáte, v ktorom sa žiada o uznanie; alebo*
- d) *ak je nezlučiteľný so skorším rozsudkom vydaným v inom členskom štáte alebo v nečlenskom štáte medzi rovnakými účastníkmi, za predpokladu, že skorší rozsudok je možné uznať v členskom štáte, v ktorom sa žiada o uznanie;*

Článok 23 Brusel II bis

Dôvody neuznania rozsudkov týkajúcich sa rodičovských práv a povinností
Rozsudok týkajúci sa rodičovských práv a povinností sa neuzná:

- a) *ak by uznanie bolo s prihliadnutím na najlepší záujem dieťaťa v zjavnom rozpore s verejným poriadkom členského štátu, v ktorom sa o uznanie žiada;*
- b) *ak v rozpore so základnými procesnými zásadami členského štátu, v ktorom sa o uznanie žiada, sa s výnimkou naliehavých prípadov vydal bez toho, aby sa dieťaťu dala možnosť vyjadriť sa;*
- c) *v prípade, že bol vydaný v neprítomnosti, ak sa osobe, ktorá sa nezúčastnila konania, nedoručila písomnosť, ktorou sa začalo konanie, alebo rovnocenná písomnosť v dostatočnom časovom predstihu a takým spôsobom, aby si mohla zabezpečiť obhajobu, okrem prípadu, že sa zistí, že táto osoba prijala rozsudok bez výhrad;*
- d) *na návrh osoby, ktorá tvrdí, že rozsudok zasahuje do jej rodičovských práv a povinností, ak sa taký rozsudok vydal bez toho, aby táto osoba mala možnosť vyjadriť sa;*
- e) *ak je nezlučiteľný s neskorším rozsudkom týkajúcim sa rodičovských práv a povinností vydaným v členskom štáte, v ktorom sa žiada o uznanie;*
- f) *ak je nezlučiteľný s neskorším rozsudkom týkajúcim sa rodičovských práv a povinností vydaným v inom členskom štáte alebo v nečlenskom štáte obvyklého pobytu dieťaťa za predpokladu, že neskorší rozsudok je možné uznať v členskom štáte, v ktorom sa žiada o uznanie; alebo*
- g) *ak sa nedodržel postup ustanovený v článku 56 (proces konzultácií a súhlasu pri umiestnení dieťaťa v inom členskom štáte).*

Uznávanie rozhodnutí z iných členských štátov sa má uľahčiť, a preto sa v rámci uznávania nemá skúmať právomoc súdu, ktorý rozhodnutie vydal (čl. 24 Brusel II bis) či správnosť rozhodnutia vo veci samej (čl. 26 Brusel II bis) a ani obsah právneho poriadku štátu výkonu vo vzťahu k možnosti ukončenia manželstva nemá predstavovať bariéru uznania cudzieho rozhodnutia (čl. 25 Brusel II bis).

Rozhodnutia o manželských veciach (platnosť manželstva, rozvod, rozluka) spravidla nie je potrebné osobitne vykonávať, nakoľko už ich právoplatnosť prináša právne následky. Právna úprava **výkonu** rozhodnutia v inom členskom štáte sa preto sústreďuje na výkon rozhodnutí v rodičovských veciach, pričom sa rozlišuje medzi všeobecným procesom (*exequatur*) a zjednodušeným procesom (osvedčenie) výkonu.

Podľa nariadenia Brusel II bis rozsudok o výkone rodičovských práv a povinností k dieťaťu vydaný v členskom štáte sa vykoná v inom členskom štáte, ak tam bol vyhlásený za vykonateľný (*exequatur*) na návrh zainteresovaného účastníka (čl.

28 Brusel II bis). Proti rozhodnutiu o návrhu na vyhlásenie vykonateľnosti sa môže do jedného mesiaca od jeho doručenia odvolať každý z účastníkov (čl. 33 Brusel II bis). Príslušný súd alebo orgán členského štátu pôvodu na žiadosť zainteresovaného účastníka vydá osvedčenie podľa vzoru ustanoveného v prílohe I (rozsudky v manželských veciach) alebo v prílohe II (rozsudky o rodičovských právach a povinnostiach) (čl. 39 Brusel II bis).

Ingerencia súdu štátu, kde sa má rozhodnutie vykonať (*exequatur*), sa ale nevyžaduje v dvoch prípadoch, v ktorých sa proces cezhraničného výkonu zjednodušuje. V prípade rozhodnutí o práve styku (podľa článkov 40 a nasl. Brusel II bis) a rozhodnutí o návrate dieťaťa (čl. 42 Brusel II bis, v prípade tzv. rodičovských únosov)⁴²⁷ sa *exequatur* nevyžaduje. Právo styku priznané vykonateľným rozsudkom vydaným v členskom štáte sa uznáva a je vykonateľné v inom členskom štáte bez potreby vyhlásenia rozhodnutia za vykonateľné a bez možnosti namietat' proti jeho uznaniu, ak bol rozsudok osvedčený v členskom štáte pôvodu. Osvedčením sa potvrdzuje dodržanie záruk spravodlivého súdneho procesu, vrátane práva (osobitne dieťaťa) byť vypočutý. Obdobné platí aj pre rozhodnutie o návrate dieťaťa po jeho únose.

Akýkoľvek rozsudok vynesený súdom členského štátu a vyhlásený za vykonateľný alebo osvedčený sa vykoná v členskom štáte výkonu za rovnakých podmienok, ako keby bol vynesený v tomto členskom štáte (čl. 47 ods. 2 Brusel II bis).

19.4.3. Uznávanie a výkon rozhodnutí vo veciach výživného podľa nariadenia 4/2009

Uznávanie a výkon rozhodnutí vo veciach vyživovacej povinnosti súdov členských štátov v iných členských štátoch sa spravovalo nariadením Brusel I. Účinnosťou nariadenia 4/2009 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti došlo k vyňatiu otázok týkajúcich sa vyživovacej povinnosti spod nariadenia Brusel I. Od účinnosti nariadenia 4/2009 sa tak proces uznávania a výkonu rozhodnutí členských štátov o vyživovacej povinnosti nespravuje nariadením Brusel I, ale nariadením 4/2009.

V súlade so snahou upraviť kolízne a medzinárodno-procesné otázky cezhraničného výživného sa aj členské štáty EÚ, ako aj samotná Európska únia (v tom čase Spoločenstva) zúčastnili v rámci Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného práca na unifikáčnych dohovoroch, ktoré v roku 2007 vyústili do prijatia [Haagskeho dohovoru o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny z roku 2007](#) a Protokolu o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť (ďalej len "Haagsky protokol z roku 2007").⁴²⁸ K Haagskemu protokolu pristúpila aj Európska únia, pričom prejavila záujem predbežne protokol aplikovať aj v prípade, ak by na medzinárodnej úrovni nevstúpil do platnosti

⁴²⁷ Haagsky dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí z 25. októbra 1980.

⁴²⁸ [Ú.v. EÚ L 331, 16.12.2009, s. 19 a nasl.](#)

kvôli nedostatočnému počtu ratifikácií, k čomu ešte nedošlo⁴²⁹ a zároveň bol tento protokol zohľadnený pri tvorbe nariadenia 4/2009.

Nariadenie rozlišuje medzi členskými štátmi, ktoré sú signatármi Haagskeho protokolu a tými, ktorý nie sú jeho signatármi. *Medzi členskými štátmi viazanými Haagskym protokolom* sa rozhodnutia uznávajú bez osobitného konania a bez akejkolvek možnosti namietat' proti ich uznaniu. Na výkon cudzieho rozhodnutia nie je potrebné rozhodnutie o vykonateľnosti (*exequatur*), ale cudzie rozhodnutie sa vykonáva ako tuzemské. Ochrana účastníka je garantovaná cez právo podať návrh na preskúmanie rozhodnutia v štáte jeho pôvodu (ak sa nemohol riadne zúčastniť konania) a prostredníctvom obmedzených dôvodov na zamietnutie alebo prerušenie výkonu cudzieho rozhodnutia (čl. 21 nariadenia 4/2009).⁴³⁰ Medzi *členskými štátmi, ktoré nie sú viazané Haagskym protokolom* sa spravidla uznáva cudzie rozhodnutie tiež automaticky, môže ale byť predmetom samostatného konania (ako hlavná otázka). Definujú sa dôvody odmietnutia uznania (čl. 24 nariadenia 4/2009). Výkon cudzieho rozhodnutia predpokladá vydanie rozhodnutia o vykonateľnosti (*exequatur*) a k dispozícii je aj opravný prostriedok proti takému rozhodnutiu.⁴³¹

Určenie, ktorý členský štát sa má považovať za štát viazaný Haagskym protokolom, nie je jednoznačné. V čase písania tohto materiálu bola Európska únia jedinou zmluvnou stranou protokolu. Rozhodnutie vtedajšieho Spoločenstva (teraz EÚ) prijať Haagsky protokol z r. 2007 sa ale nevzťahuje na Spojené kráľovstvo a ani na Dánsko, a tak nie sú tieto štáty ani nepriamo viazané Haagskym protokolom.⁴³² Tieto štáty sa pôvodne nezúčastňovali ani nariadenia 4/2009.⁴³³ Spojené kráľovstvo⁴³⁴ ako aj Dánsko⁴³⁵ však neskôr prejavili záujem zúčastniť sa aplikácie nariadenia 4/2009. Môžeme pravdepodobne vychádzať z toho, že za členské štáty, viazané Haagskym protokolom v zmysle nariadenia 4/2009 budeme považovať tie členské štáty, na ktoré sa vzťahuje rozhodnutie Rady o prístupení k Haagskemu protokolom (a opačne).

Pri uznávaní a výkone cudzích rozhodnutí týkajúcich sa vyživovacej povinnosti vo vzťahu k štátom, ktoré nie sú členskými štátmi EÚ, sa prioritne aplikuje medzinárodná úprava (Haagsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí o vyživovacej povinnosti z r. 1973,⁴³⁶ New Yorkský dohovor o vymáhaní výživného v

⁴²⁹ [Rozhodnutie Rady z 30. novembra 2009 o uzavretí Haagskeho protokolu o rozhodnom práve pre vyživovacu povinnosť Európskym spoločenstvom z 23. novembra 2007 \(2009/941/ES\)](#). Ú.v. EÚ L 331, 16.12.2009, s. 17 a nasl. K predbežnej aplikácii pozri body 7 a 8.

⁴³⁰ Pozri kapitolu IV, oddiel 1 nariadenia 4/2009, čl. 17 – 22.

⁴³¹ Pozri kapitolu IV, oddiel 2 nariadenia 4/2009, čl. 23 – 38.

⁴³² Pozri už citované [rozhodnutie Rady o uzavretí Haagskeho protokolu](#). Rozhodnutie sa síce vzťahuje na Írsko (bod 10), nie však na Spojené kráľovstvo (bod 11) a ani na Dánsko (bod 12).

⁴³³ Na dokreslenie dodajme, že Írsko sa zúčastnilo tak nariadenia (od počiatku), ako aj protokolu.

⁴³⁴ Pozri [rozhodnutie Komisie o úmysle Spojeného kráľovstva prijať nariadenie Rady \(ES\) č. 4/2009 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti \(2009/451/ES\)](#). Ú.v. EÚ L 149, 12.6.2009, s. 73.

⁴³⁵ [Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#). Ú.v. EÚ L 149, 12.6.2009, s. 80.

⁴³⁶ Vyhláška MZV č. 132/1976 Zb.

cudzine z r. 1956⁴³⁷ a Haagsky dohovor o uznaní a vykonateľnosti rozhodnutí o vyživovacej povinnosti k deťom z r. 1958)⁴³⁸ a následne ZMPSaP.

19.4.4. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí podľa Dohovoru o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa z r. 1996

Proces uznávania a výkonu rozhodnutí v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa medzi zmluvnými stranami dohovoru z r. 1996, ktoré nie sú členskými štátmi EÚ⁴³⁹ sa spravuje týmto dohovorom. Cieľom dohovoru je okrem iného aj uľahčiť a zrýchliť proces cezhraničného výkonu rozhodnutí spadajúcich do predmetu úpravy dohovoru. Podľa dohovoru (čl. 23 a nasl. dohovoru z r. 1996) sa opatrenia orgánu jedného zmluvného štátu v inom zmluvnom štáte uznávajú bez ďalšieho konania, čo nebráni dotknutej osobe navrhnúť uznanie osobitným výrokom. Dôvody, pre ktoré je možné opatrenie neuznať, sú obmedzené taxatívnym výpočtom (čl. 23 dohovoru z r. 1996). Rozhodnutie sa nemôže preskúmať vo veci samej. Samotný výkon cudzieho rozhodnutia sa uskutoční tak, akoby sa vykonávalo tuzemské rozhodnutie.

19.4.5. Uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí v manželských a rodičovských veciach podľa ZMPSaP

V prípade, ak sa režim uznávania a výkonu nebude spravovať prednostne aplikovateľným predpisom európskeho ani medzinárodného práva, aplikuje sa vnútroštátna úprava v ZPMSaP. Oproti všeobecnému režimu uznávania a výkonu rozhodnutí podľa ZMPaP vykazuje uznávania a výkon cudzích rozhodnutí v manželských a rodičovských veciach určité osobitosti.

Pri uznávaní cudzích rozhodnutí súvisiacich s deťmi (zverenie dieťaťa do osobnej starostlivosti, úprava styku s dieťaťom) sa všeobecné dôvody odmietnutia uznania či výkonu rozširujú v dôsledku snahy o sledovanie najlepšieho záujmu dieťaťa vrátane dodržania práva dieťaťa byť vypočuté (§ 66 ods. 1 ZMPSaP), ako aj v prípade, ak dotknutý rodič nebol vypočutý (§ 66 ods. 2 ZMPSaP).

Niektoré rozhodnutia v manželských a rodičovských veciach nie je možné vykonať, a preto sa ich účinky naplno rozvinú už samotným rozhodnutím. Preto, a v záujme o určitú formálnosť výsledku konania, možno cudzie rozhodnutie v manželských veciach, vo veciach určenia (zistenia alebo zapretia) rodičovstva a osvojenia dieťaťa uznať len osobitným výrokom slovenského súdu, a to vo forme rozsudku (§ 67 ods. 1 a § 68g ods. 1 ZMPSaP). Rozhodnutie o zverení

⁴³⁷ Vyhláška MZV č. 33/1959 Zb.

⁴³⁸ Vyhláška MZV č. 14/1974 Zb.

⁴³⁹ Podľa čl. 61 písmeno b) Brusel II bis sa nariadenie použije na uznávanie a výkon rozhodnutí súdov iných členských štátov, aj keby malo dieťa obvyklý pobyt mimo územia EÚ.

dieťaťa do osobnej starostlivosti a o úprave styku s dieťaťom možno uznať aj nariadením jeho výkonu (§ 67 ods. 2 ZMPSaP).

Iba dodáme, že predmetom uznania sú len rozhodnutia v tých manželských veciach a vo veciach určenia (zistenia alebo zapretia) rodičovstva, ak aspoň jeden z účastníkov konania je slovenský občan, ako aj v tých prípadoch osvojenia dieťaťa, ktoré je slovenský štátnym občanom (§ 65 ZMPSaP). Rozhodnutia cudzích súdov v týchto veciach, v ktorých nie je účastný štátny občan Slovenskej republiky, vyvolávajú na Slovensku aj bez ich uznania účinky ako tuzemské rozhodnutia, ak sa to neprieči slovenskému verejnému poriadku (§ 68 ods. 2 ZMPSaP).

C. Dedičské věci

20. Dedičské veci v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom

Právna úprava dedičských právnych pomerov s cudzím prvkom je v rámci EÚ nateraz doménou vnútroštátneho práva. Na medzinárodnej úrovni bolo Haagskou konferenciou medzinárodného práva súkromného vypracovaných niekoľko dohovorov o jednotlivých otázkach dedičského štatútu,⁴⁴⁰ z ktorých je SR viazaná *Dohovorom týkajúcim sa medzinárodnej správy majetku zosnulých osôb*.⁴⁴¹ Dohovor zavádza medzinárodné osvedčenie pre osoby poverené správou majetku patriaceho do dedičstva s cieľom uľahčiť vysporiadanie dedičstva v cudzine.

20.1. Právomoc súdu na predjednanie dedičstva

Členské štáty EÚ zatiaľ neprijali unifikované pravidlá určovania právomoci pre dedičské veci, hoci takúto úpravu je možné v budúcnosti očakávať.⁴⁴² Čo sa týka nariadenia Brusel I, dedenie zo závetu a zo zákona je výslovne vylúčené z jeho vecného rozsahu, a preto nie je možné aplikovať nariadenie Brusel I na určenie právomoci súdu v tejto otázke.⁴⁴³ Právomoc v dedičských veciach s cudzím prvkom sa preto určuje podľa vnútroštátnych noriem, ktorými sú §§ 44 a 45 ZMPSaP. ZMPSaP ako kritériá právomoci používa *štátnu príslušnosť poručiteľa a miesto, kde sa nachádza jeho majetok*. Pre určenie právomoci je preto potrebné zodpovedať dve otázky:

1. Aká je štátna príslušnosť poručiteľa?
2. Kde sa nachádza majetok patriaci do dedičstva?

Odpovede na tieto otázky môžu vytvoriť štyri situácie:

1. Ak ide o občana SR, ktorého majetok sa nachádza v SR, právomoc slovenských súdov bude daná vždy.
2. Ak ide o občana SR, ktorého majetok je v cudzine, slovenské súdy budú mať právomoc len vtedy, ak sa takýto majetok vydáva slovenským orgánom alebo ak cudzí štát priznáva takýmto rozhodnutiam slovenských justičných orgánov právne následky. Je možné predpokladať, že účelom tohto pravidla je predchádzať vydávaniu rozhodnutí, ktoré nebudú vykonateľné v cudzine. Slovenská republika sa vtedy radšej vzdáva právomoci a predchádza vzniku

⁴⁴⁰ Bližšie pozri: http://hcch.e-vision.nl/index_en.php?act=text.display&tid=10#family.

⁴⁴¹ Convention of 2 October 1973 Concerning the International Administration of the Estates of the Deceased Persons. Dohovor vstúpil do platnosti 1.7.1993, dosiaľ nebol uverejnený v zbierke. Text dostupný na: <http://www.hcch.net/upload/conventions/txt21en.pdf>. Pre stav zmluvnej základne pozri [stránku Haagskej konferencie](#).

⁴⁴² V októbri 2009 Európska komisia zverejnila [návrh nariadenia o o súdnej príslušnosti, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a verejných listín v oblasti dedenia a o zavedení európskeho dedičského osvedčenia dedičských veciach](#). KOM(2009) 154 v konečnom znení.

⁴⁴³ Článok 1 ods. 2 písm. a) Brusel I.

situácie prijímania rozhodnutí súdov dvoch štátov o tej istej veci a stavu právnej neistoty, ktorá by tým vznikla pre pozostalých.

3. Ak ide o cudzinca, ktorého majetok je v SR, slovenský súd má právomoc, ak je splnená aspoň jedna z nasledujúcich podmienok:
 - a) ak štát, ktorého je poručiteľ príslušníkom, ani nevydáva dedičstvo slovenských občanov slovenským súdom, ani nepriznáva ich rozhodnutiam právne následky,⁴⁴⁴ alebo
 - b) ak cudzí štát odmietne zaoberať sa dedičstvom alebo ak sa nevyjadrí,
 - c) ak tu mal poručiteľ bydlisko a ak žiada o to dedič, ktorý sa tu zdržuje alebo
 - d) ak ide o nehnuteľnosť ležiacu na území Slovenskej republiky.

V ostatných prípadoch slovenský súd nebude mať právomoc na prejednanie dedičstva, ale napriek tomu môže vykonať opatrenia potrebné na zabezpečenie majetku po cudzincovi.

4. Ak ide o cudzinca, ktorého majetok sa nenachádza v SR, nebudú mať slovenské súdy právomoc prejednať takéto dedičstvo, keďže chýba užšie prepojenie medzi zosnulým alebo jeho majetkom na jednej strane a Slovenskou republikou na strane druhej.

20.2. Pravidlá pre určovania práva použiteľného na dedičskoprávne vzťahy

Ani kolízne normy pre dedičský štatút zatiaľ nie sú v práve EÚ unifikované.⁴⁴⁵ Rozhodné právo pre dedičské pomery s cudzím prvkom sa určuje podľa vnútroštátnych pravidiel. Väčšina štátov si vytvorila princíp jednotného dedičského štatútu, pri ktorom sa všetky otázky spojené s dedičstvom spravujú právnym poriadkom určeným podľa *lex patriae*. Systém *common law* sa však pridrža princípú rozštiepenia,⁴⁴⁶ v dôsledku ktorého sa osobitne určuje rozhodné právo pre dedenie hnutel'ných vecí (podľa domicilu vlastníka hnutel'nej veci) a osobitne pre nehnuteľnosti (podľa polohy veci). V dôsledku toho, že právne poriadky s princípom rozštiepenia používajú iný hraničný určovateľ ako právne poriadky s princípom jednoty, dochádza v rámci dedičského štatútu k prípadom spätného a ďalšieho odkazu.

⁴⁴⁴ Vo svojej podstate ide o preskúmanie materiálnej vzájomnosti. Ak štát poručiteľa vydáva dedičstvo po slovenských občanoch alebo priznáva právne následky rozhodnutiam slovenských súdov, je to pozitívna a želateľná situácia, pretože nevznikajú duplicitné rozhodnutia súdov viacerých štátov. Slovenské súdy nebudú prejednávať dedičstvo po cudzincovi s majetkom v SR, pretože sa uznáva, že právomoc patrí súdom cudzieho štátu. Avšak, ak štát, ktorého je poručiteľ príslušníkom, ani nevydáva dedičstvo slovenských občanov slovenským súdom, a ani nepriznáva ich rozhodnutiam právne následky, slovenské súdy dedičstvo prejednávajú.

⁴⁴⁵ [Navrhované nariadenie](#) pokrýva i rozhodné právo v dedičských veciach (pozri pozn. č. 263).

⁴⁴⁶ Tzv. *principle of scission*. Pozri bližšie Cheshire, North & Fawcett: *Private International law*. 14. Vydanie, Oxford University Press, 2008, s. 1263-1285.

Kolízne normy pre dedičské veci s cudzím prvkom sa nachádzajú v §§ 17 a 18 ZMPSaP, ktoré sú v rámci koncepcie kolízneho dedičského vo vzťahu *lex generalis* a *lex specialis*. Do rozsahu kolíznej normy v § 17 spadajú vo všeobecnosti všetky „dedičské právne pomery“. Ako rozhodné sa pre ne použije *právo toho štátu, ktorého štátnu príslušnosť mal poručiteľ v čase smrti*. Kolízne normy v § 18 ZMPSaP sa svojím rozsahom týkajú osobitných otázok dedičského štatútu. K takto osobitne kolízne ošetrovaným otázkam patria:

1. *Spôsobilosť zriadiť alebo zrušiť závet a účinky vád vôle a jej prejavu*, pre ktoré platí hraničný určovateľ *lex patriae* v čase prejavu vôle. Rozhodujúce bude, akú mal poručiteľ štátnu príslušnosť pri zriadení resp. zrušení závetu (na rozdiel od kolíznej normy v § 17, ktorá štátnu príslušnosť ukotvuje na čas smrti). V kontexte s § 3 ods. 2 ZMPSaP⁴⁴⁷ vystupuje § 18 ods. 1 ako osobitná norma voči všeobecnej kolíznej norme pre spôsobilosť na právne úkony. Preto pri závete cudzinca zriadeného v SR nebude stačiť, že cudzinec je na úkon spôsobilý podľa slovenského práva, pretože zákon vyžaduje, aby bol spôsobilý podľa právneho poriadku štátu, ktorého je príslušníkom v čase prejavu vôle;
2. *Určenie, ktoré ďalšie druhy robenia poriadku pre prípad smrti sú prípustné*, pre ktoré platí *lex patriae* v čase prejavu vôle. Uvedený hraničný určovateľ sa vzťahuje na otázku, či okrem závetu je možné pripustiť účinky aj iného právneho úkonu spojeného s usporiadaním právnych pomerov pre prípad smrti. V právnych poriadkoch iných štátov sa totiž vyskytujú inštitúty dedičského práva, ktoré naše právo nepozná (ide napríklad o dedičskú zmluvu alebo spoločný závet manželov, ktoré obvyklé v právnych poriadkoch mnohých európskych štátov). Preto zákonodarca koncipoval rozsah tejto kolíznej normy tak (jazykovo zvláštne a) široko, aby sa pri kvalifikácii pod ňu dali zaradiť všetky právne úkony pre prípad smrti okrem závetu;
3. *Forma závetu a forma zrušenia závetu*, pre ktoré primárne platí *lex patriae* poručiteľa v čase, keď závet robil. Subsidiárne však platí, že postačí, ak sa vyhovie právu štátu na území ktorého bol závet urobený (*lex loci actus*). Tieto kolízne normy predstavujú *lex specialis* ku generálnej úprave rozhodného práva pre formu právneho úkonu (§4 ZMPSaP), ktorá sa z tohto dôvodu na formu závetu nebude aplikovať.

20.3. Uznávanie a výkon rozhodnutí

Vzhľadom na to, že nariadenie Brusel I⁴⁴⁸ výslovne vylučuje dedičské veci zo svojho vecného rozsahu, proces uznávania a výkonu súdnych rozhodnutí v dedičských veciach sa bude riadiť úpravou v ZMPSaP, ktorá [už bola predmetom výkladu](#) vo vzťahu k uznávaniu a výkonu súdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach.⁴⁴⁹

⁴⁴⁷ Ustanovenie § 3 ods. 2 ZMPSaP znie: „Ak právny úkon v Slovenskej republike robí cudzinec, stačí, ak nie je ďalej uvedené niečo iné, ak je na úkon spôsobilý podľa slovenského práva.“

⁴⁴⁸ Článok 1 ods. 2 písm. a) nariadenia Brusel I.

⁴⁴⁹ Pozri stať 16.

Právna pomoc v styku s cudzinou

21. Právna pomoc v styku s cudzinou, medzisúdna spolupráca

V prípade sporov s cezhraničným prvkom je niekedy potrebné, aby súd vykonávajúci verejnomocenské oprávnenia uskutočnil určitú činnosť v zahraničí. Možnosť orgánov jedného štátu pôsobiť na území iného štátu je obmedzená a zásadne prípustná iba so súhlasom tohto štátu. Právnu pomocou v styku s cudzinou rozumieme činnosť justičných a iných orgánov štátu dožiadaného súdom alebo iným orgánom druhého štátu o vykonanie alebo o súčinnosť pri vykonaní určitého verejnomocenského oprávnenia dožadujúceho orgánu v štáte dožiadaného orgánu.

Za najdôležitejšie procesné úkony s medzinárodným aspektom sa považuje doručovanie súdnych dokumentov zo zahraničia a do zahraničia, ako aj vykonávanie dôkazov súdom v zahraničí, resp. v tuzemsku na základe dožiadania cudzieho súdu.

Slovenský kódex medzinárodného práva súkromného a procesného, ZMPSaP, upravuje poskytovanie právnej pomoci v §§ 55 a nasl. Podľa uvedeného predpisu je základným spôsobom poskytovania a dožiadania právnej pomoci tzv. nepriama právna pomoc, kedy slovenské a zahraničné justičné orgány medzi sebou komunikujú prostredníctvom Ministerstva spravodlivosti. Iba vo výnimočných prípadoch sa právna pomoc poskytuje priamo (v priamom styku medzi dožiadaným a dožadujúcim justičným orgánom). Slovenské justičné orgány poskytujú v zmysle § 56 ZMPSaP právnu pomoc v styku s cudzinou iba za podmienky (materiálnej) vzájomnosti, teda iba v prípade, ak aj sám dožadujúci štát (v iných prípadoch) poskytuje slovenským orgánom právnu pomoc.

Rozdielnosť vo vnútroštátnych právnych úpravách podmienok a procesu poskytovania právnej pomoci v styku s cudzinou komplikuje priebeh súdnych konaní s cudzím prvkom. Právna úprava právnej pomoci je preto predmetom bilaterálnych medzinárodných zmlúv o právnej pomoci. Podstatnejšie výsledky pri unifikácii pravidiel vzájomného poskytovania právnej pomoci boli dosiahnuté v rámci Európskej únie. Európska únia si okrem iného stanovila za cieľ zlepšovať, zjednodušovať a vykonávať účinnú súdnu spoluprácu medzi členskými štátmi. V snahe o dosiahnutie tohto cieľa bolo na úrovni EÚ vytvorená inštitucionálna základňa pre účinnú súdnu spoluprácu - Európska súdna sieť pre občianske a obchodné veci.⁴⁵⁰ Sieť sa skladá z kontaktných bodov, ústredných orgánov a súdnych alebo iných orgánov. Sieť zodpovedá za zjednotenie súdnej spolupráce medzi členskými štátmi v občianskych a obchodných veciach a vytvorenie informačného systému pre členov siete a pre verejnosť. Týmto systémom je internetový [Európsky justičný atlas](#). V rámci zlepšenie spolupráce medzi súdmi členských štátov bolo prijaté nariadenie č. [1393/2007](#) o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností⁴⁵¹ a nariadenie č. [1206/2001](#)

⁴⁵⁰ [Rozhodnutie Rady z 28. mája 2001 o vytvorení Európskej súdnej siete pre občianske a obchodné veci](#). Slovenská verzia rozhodnutia sa nachádza v Mimoriadnom vydaní Ú.v., kap. 19, zv. 04, s. 145-151 ([pdf](#)).

⁴⁵¹ [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 1393/2007 z 13. novembra 2007 o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch \(doru-](#)

o cezhraničnom vykonávaní dôkazov.⁴⁵² Základnými východiskami uvedenej unifikovanej právnej úpravy sú:

- právna úprava sa vzťahuje na občianske a obchodné veci,
- umožňuje sa priamy styk medzi justičnými orgánmi bez potreby zaangažovať ústredný orgán,
- v snahe o zrychlzenie a zefektívnenie spolupráce sa zavádza povinné používanie formulárov, pričom jazyk, v ktorom sa formulár vyplní je určený spravidla štátom, orgánu ktorého je formulár určený,
- súd, ktorý žiadosť, resp. dožiadanie obdržal, je povinný potvrdiť prijatie požiadavky a
- pri doručovaní alebo vykonávaní dôkazu sa postupuje buď podľa práva súdu, ktorý je požiadaný o úkon, alebo podľa právneho poriadku súdu, ktorý o výkon žiada.

21.1. Doručovanie súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach

V súdnom konaní sa využíva množstvo písomností, ktoré musia byť sporovým stranám doručené. V prípade, ak má súdny spor cezhraničný charakter, je pochopiteľné, že rýchlosť a efektivita doručovania bude mať zásadný vplyv na rýchlosť súdneho konania. Okrem toho, verejnoprávne doručovanie je výkonom verejnej moci, ktorá je teritoriálne obmedzená na územie štátu. Neschopnosť doručiť určitú písomnosť do cudziny môže mať zásadne negatívne dôsledky pre súdne konanie.

Doručovanie súdnych a mimosúdnych písomností z cudziny a do cudziny je preto klasickou súčasťou medzinárodného práva procesného. Doručovanie písomností je predmetom úpravy [Haagskeho dohovoru o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v cudzine v občianskych a obchodných veciach](#) z 15. novembra 1965,⁴⁵³ viacerých bilaterálnych medzinárodných zmlúv o právnej pomoci, ako aj úpravy vnútroštátneho predpisu – ZMPSaP. Vnútroštátny predpis ale ustanovuje iba proces a podmienky doručovania cudzích písomností na Slovensku (§ 58 ZMPSaP) a doručovanie prostredníctvom slovenských orgánov v zahraničí (§§ 59 a 60 ZMPSaP). Slovenský ZMPSaP nemôže ukladať povinnosti súdnym ani iným orgánom iného štátu.

Medzi členskými štátmi EÚ sa doručovanie súdnych a mimosúdnych písomností riadi nariadením č. [1393/2007](#) o doručovaní,⁴⁵⁴ ktoré má vo vzťahu medzi

[čovanie písomností](#)) a o zrušení nariadenia Rady (ES) č. 1348/2000 v znení [korigenda](#). Úradný vestník L 324, 10/12/2007 S. 0079 – 0120 ([pdf](#)).

⁴⁵² [Nariadenie rady \(ES\) č. 1206/2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach](#). Slovenská verzia nariadenia sa nachádza v mimoriadnom vydaní Ú.v. v slovenskom jazyku, kap. 19, zv. 04, s. 121 – 144 ([pdf](#)).

⁴⁵³ Vyhláška MZV 85/1982 Zb.

⁴⁵⁴ [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady \(ES\) č. 1393/2007 z 13. novembra 2007 o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch \(doru-](#)

členskými štátmi prednosť pred medzinárodnými zmluvami. Toto nariadenie sa uplatní v občianskych a obchodných veciach, keď sa má odoslať súdna alebo mimosúdna písomnosť z jedného členského štátu do iného, aby sa tam doručila. Nariadenie sa v zmysle medzinárodnej zmluvy⁴⁵⁵ vzťahuje aj na Dánsko.

Základným účelom nariadenia je vytvoriť priestor pre efektívne a rýchle odosielanie súdnych a mimosúdnych písomností priamo medzi miestnymi orgánmi, určenými jednotlivými členskými štátmi. Doručovanie sa už neuskutočňuje prostredníctvom centrálnych orgánov (prostredníctvom ministerstiev spravodlivosti), ale priamou komunikáciou medzi konkrétnymi súdnymi orgánmi. S cieľom uľahčiť odosielanie a doručovanie písomností medzi členskými štátmi sa používajú vzorové tlačivá⁴⁵⁶ a vydávajú sa pomocné „vysvetľujúce“ dokumenty.⁴⁵⁷ V snahe uľahčiť medzisúdnu spoluprácu oznámila Slovenská republika, že pre účely medzisúdnej spolupráce v oblasti doručovania sa okrem slovenského jazyka za komunikačný jazyk bude považovať aj jazyk český a anglický. Cudzie súdy sa tak na slovenské súdy môžu obracať so žiadosťou o doručenie spísanou v českom alebo aj anglickom jazyku.

Nariadenie o doručovaní zavádza rôzne spôsoby doručovania písomností: odosielanie prostredníctvom odosielajúcich a prijímajúcich orgánov, odosielanie konzulárnou alebo diplomatickou cestou, doručovanie poštou alebo priame doručovanie, pričom spôsoby doručovania sú rovnocenné.⁴⁵⁸ Spôsoby doručovania podľa nariadenia je možné použiť iba vtedy, ak je známa adresa príjemcu písomností. Podľa nariadenia sa rovnakým spôsobom môžu doručovať aj mimosúdne písomnosti. Nariadenie ale pojem mimosúdne písomnosti bližšie nešpecifikuje. Zdá sa, že Súdny dvor pristupuje k širokému výkladu pojmu mimosúdna písomnosť.⁴⁵⁹

21.1.1. Prijímanie súdnych a mimosúdnych písomností z cudziny

Nariadenie o doručovaní upravuje postup súdnych orgánov pri prijímaní písomností z cudziny (z iného členského štátu) na doručovanie právnickým a fyzickým osobám. Prijímajúcimi orgánmi sú okresné súdy podľa bydliska adresáta. Po prijatí písomnosti a žiadosti o jej doručenie prijímajúci orgán najneskôr do siedmich dní potvrdí odosielajúcemu prijatie. Prijímajúci orgán má písomnosť doručiť spravidla do jedného mesiaca sám (tzv. doručenie súdom), alebo môže zabezpečiť jej doručenie.

[čovanie písomností\) a o zrušení nariadenia Rady \(ES\) č. 1348/2000](#) v znení [korigenda](#). Úradný vestník L 324, 10/12/2007 S. 0079 – 0120 ([pdf](#)).

⁴⁵⁵ [Dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Dánskym kráľovstvom o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych alebo obchodných veciach](#). Ú. v. EÚ L 300, 17.11.2005, s. 55.

⁴⁵⁶ Pozri [stránku justičného atlasu](#).

⁴⁵⁷ Komisia vypracovala [príručku](#) obsahujúcu informácie týkajúce sa riadneho uplatňovania nariadenia. K aplikácii nariadenia vydalo osobitné [usmernenie](#) aj Ministerstvo spravodlivosti SR.

⁴⁵⁸ Pozri [rozsudok Súdneho dvora ES vo veci C-473/04, Plumex vs Young Sports NV z 9. februára 2006](#). Zb. 2006, s. I-01417.

⁴⁵⁹ Pozri [rozsudok Súdneho dvora vo veci C-14/2008, Roda Golf & Beach Resort SL z 25. júna 2009](#). Zb. 2009, s. I-05439.

Doručenie súdom sa uskutoční predvolaním adresáta na účely prevzatia písomnosti, o čom sa vyhotoví zápisnica. Rozličné následky sú viazané na jazyk, v ktorom je písomnosť vyhotovená. Ak nie je písomnosť vyhotovená v Slovenskom jazyku (alebo ak nie je priložený jej preklad do slovenčiny), súd adresáta poučí o možnosti odmietnuť prevziať písomnosť, ak nie je spísaná v jazyku, ktorému rozumie. Súd môže písomnosť *doručiť aj s využitím poštových služieb* a to do vlastných rúk. Aj v tomto prípade je dôležité, či je písomnosť v slovenskom alebo v inom jazyku. Ak nie je písomnosť v slovenskom jazyku, tak k nej súd pripojí informačné tlačivo vo všetkých jazykoch (súd totiž nemôže vedieť, ktorému jazyku adresát rozumie). Ak sa súdu vráti zásielka ako nevyzdvihnutá, súd doručenie zopakuje, po márnom opakovanom doručení môže nastať fikcia doručenia iba v tom prípade, ak je písomnosť v slovenskom jazyku. O výsledku slovenský súd informuje odosielajúci súd.

21.1.2. Odosielanie súdnych a mimosúdnych písomností do cudziny

Súdne písomnosti sa do iných členských štátov odosielajú priamo a čo najrýchlejšie medzi určenými orgánmi (v Slovenskej republike sú odosielajúcimi orgánmi okresné sudy, krajské sudy a Ministerstvo spravodlivosti SR). Ako sme už uviedli vyššie, nariadenie rozlišuje medzi odosielaním prostredníctvom odosielajúcich a prijímajúcich orgánov, odosielanie konzulárnou alebo diplomatickou cestou, doručovaním poštou alebo priamym doručovaním.

Postup pri doručovaní *prostredníctvom odosielajúceho a prijímajúceho orgánu* už bol popísaný vyššie a uplatní sa *mutadis mutandis* aj v prípade, ak slovenský súd žiada súd iného členského štátu o doručenie písomnosti. Určené orgány členských štátov môžu do ostatných členských štátov doručovať aj s využitím *poštových služieb*, teda bez ingerencie orgánu štátu, kde sa má písomnosť doručiť. V tomto prípade je ale potrebné doručiť písomnosť do vlastných rúk a tlačivá pre medzisúdnu komunikáciu sa nepoužijú. Adresát písomnosti ale musí byť informovaný o práve písomnosť odmietnuť, ak písomnosť nie je v úradnom jazyku prijímajúceho štátu, alebo v jazyku, ktorému rozumie. *Iné spôsoby doručovania* (prostredníctvom zahraničných zastupiteľských orgánov alebo priame doručovanie) sa používajú iba výnimočne.

21.2. Dožiadanie vykonávania dôkazov v občianskych a obchodných veciach

V súdnom konaní o spore s cudzím prvkom vyvstáva pravidelne potreba vykonávať dôkazy v inom štáte. Napríklad môže byť potrebné vypočuť svedka, účastníkov či znalcov, ktorí sa nachádzajú v inom členskom štáte alebo uskutočniť ohliadku určitého miesta v zahraničí. Za vykonávanie dôkazu môžeme považovať aj predloženie písomností, overenie, zistenie skutočností či obstaranie znaleckého posudku. Otázka vykonávania dôkazov v cudzine bola dlhodobo predmetom unifikačnej snahy, ktorá vyústila v prijatie [Haagskeho dohovoru o vykonávaní dôkazov v cudzine v občianskych a obchodných veciach z 18. marca](#)

[1970](#).⁴⁶⁰ Podľa tohto dohovoru určí každý zmluvný štát označí ústredný orgán, ktorý je poverený prijímať dožiadania došlé od justičného orgánu iného zmluvného štátu a odovzdať ich príslušnému orgánu za účelom vykonania. Vykonávanie dôkazov sa v zmysle uvedeného dohovoru zabezpečuje nepriamo, prostredníctvom ústredných orgánov. V rámci Európskej únie bol dosiahnutý cieľ zjednodušiť proces vykonávania dôkazov v cudzine priamym dožiadanim bez povinnej ingerencie ústredného orgánu členského štátu prijatím nariadenia č. [1206/2001](#).⁴⁶¹ Podľa tohto nariadenia sa postupuje v prípade, ak justičný orgán jedného členského štátu chce dožiadať justičný orgán iného členského štátu. Medzi členskými štátmi má nariadenie prednosť pred spomenutým Haagskym dohovorom. Vo vzťahu k štátom, ktoré nie sú členmi Európskej únie sa pri dožiadaní o výkon dôkazu postupuje podľa medzinárodnej úpravy (haagsky dohovor, bilaterálne zmluvy o právnej pomoci), ak takej nieto, použije sa právna úprava ZMPsAP. Táto úprava sa ale aplikuje iba pre postup slovenských orgánov pri cezhraničnom výkone dôkazu. Slovenský právny predpis nemôže stanovovať povinnosti a práva cudzím justičným orgánom. V ďalšom rozbere sa sústredíme na postup justičných orgánov EÚ pri cezhraničnom výkone dôkazu podľa nariadenia 1206/2001.⁴⁶²

Nariadením 1206/2001 sa spravuje cezhraničné vykonávanie dôkazov v [občianskych a obchodných veciach](#). Nariadenie je pritom možné aplikovať aj v niektorých prípadoch, ktoré sú vylúčené z pôsobnosti nariadení Brusel I. Aj nariadenie 1206/2001 predpokladá formalizovanú komunikáciu medzi súdmi členských štátov prostredníctvom [tlačív](#), ktoré je možné vyplňať aj elektronicke. Na rozdiel od jazykových požiadaviek na tlačivá podľa nariadenia o doručovaní oznámila Slovenská republika, že tlačivá pre výkon dôkazu prijíma v slovenskom jazyku (teda nie v českom ani anglickom).

Podľa nariadenia sa rozlišuje medzi dvoma spôsobmi vykonávania dôkazov. Dôkaz môže vykonať dožiadaný súdny orgán iného členského štátu (súd, ktorý bol požiadaný o výkon dôkazu), alebo dôkaz môže byť vykonaný priamo dožadujúcim súdom na území iného členského štátu (priamy výkon dôkazu). Priamy výkon dôkazu sa od nepriameho líši tým, že sa jedná o väčší zásah do suverenity členského štátu, a preto sa vyžaduje povolenie členského štátu, v ktorom sa dôkaz má vykonať. Taktiež nie je možné v prípade priameho výkonu dôkazu siahnuť k donucovacím prostriedkom (predvedenie svedka a podobne), a výkon dôkazu je možný iba na dobrovoľnom základe, o čom musí byť osoba predvolaná na vypočutie upovedomená. V oboch prípadoch výkonu dôkazu

⁴⁶⁰ Vyhláška Ministerstva zahraničných vecí č. 129/1976 Zb.

⁴⁶¹ [Nariadenie rady \(ES\) č. 1206/2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach](#). Slovenská verzia nariadenia sa nachádza v mimoriadnom vydaní Ú.v. v slovenskom jazyku, kap. 19, zv. 04, s. 121 – 144 ([pdf](#)).

⁴⁶² Cenné informácie o aplikácii nariadenia 1206/2001 poskytuje stránka [Komisie](#) či [Ministerstva spravodlivosti SR](#), ktorá obsahuje [príručku](#) pre cezhraničné vykonávanie dôkazov, ako aj usmernenia ministerstva pre [vykonávanie dokazovania na základe žiadosti zo zahraničia](#), resp. o postupe [pri žiadaní o vykonanie dôkazu v zahraničí](#).

sa dôkaz môže vykonať miestnymi a diaľkovými prostriedkami (napríklad prostredníctvom videokonferencie).

Žiadosť súdu (dožadujúci súd) o vykonanie dôkazu sa adresuje priamo kontaktnému miestu (priamo justičnému orgánu – dožiadanému súdu), ktoré je určené každým členským štátom, pričom nie je povinnosť zapájať do komunikácie aj centrálny orgán (ministerstvo spravodlivosti). Dožiadateľ súd zašle do siedmych dní po doručení dožiadania potvrdenie dožadujúcemu súdu o prijatí dožiadania. Ak je dožiadanie úplné a môže byť vykonané, dožiadateľ súd vykoná dožiadanie bez odkladu, najneskôr do 90 dní od doručenia dožiadania. V zásade vykoná dožiadateľ súd dožiadanie v súlade s vlastnými právnymi predpismi, na požiadanie môže ale postupovať aj podľa predpisov dožadujúceho súdu.

V záujme zefektívniť a zrýchliť cezhraničné vykonávanie dôkazov obmedzuje nariadenie možnosť odmietnuť dožiadanie o výkon dôkazu a to na výnimočne prípady ustanovené nariadením.

Zoznam použitej a odporúčanej literatúry

- AHERN, J., BINCHY, W. (eds.): *The Rome II Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations*. Leiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2009, 478 s.
- BAR, Ch., MANKOWSKI, P.: *Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren*. 2. Auflage. München : C. H. Beck, 2003.
- BAR, Ch., CLIVE, E. (eds.): *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition. Volume III*. München : Sellier, 2009, s. 2900-2949.
- BARANCOVÁ, H.: [Rímsky dohovor a nové európske kolízne pracovné právo](#). In: *Bulletin slovenskej advokácie*, 3/2010, s. 15 – 22.
- BARTIN, E.: De l'impossibilité d'arriver à la suppression définitive des conflits de lois". In: *Journal du droit international*, 1897, s. 225 – 255, 466 – 495, 720 – 738.
- BENECKE, M.: *Gesetzesumgehung im Zivilrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2004,
- BERNIT, C., Ch.: *Die Anknüpfung von Vorfragen im europäischen Kollisionsrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2010,
- BĚLOHLÁVEK, A.: *Římska úmluva a nařízení Řím I. Komentář. I. a II.díl*. Praha : C.H.Beck, 2009, 2684 s.
- BOGDAN, M.: *Concise Introduction to EU Private International Law*. Europa Law Publishing, 2006.
- BOWYER, G.: [A Dissertation on the Statutes of the Cities in Italy](#). London, 1832, s. 1- 71.
- BRIGGS, A.: *The Conflict of Laws*. 2. Vydanie. Oxford University Press, 2009, 288 s.
- BŘÍZA, P.: (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římske úmluvy a nového nařízení Řím I. In: *Právní rozhledy*, 2/2009, s. 39 – 48.
- BYSTRICKÝ, R.: *Základy mezinárodního práva soukromého*. Praha : Orbis, 1958.
- CANARIS, C.-W.: Die Verdinglichung obligatorischer Rechte. In: *Festschrift für Werner Flume*. Köln : Otto Schmidt, 1978, s. 371 – 428.
- CANARIS. C.-W.: *Die Vertrauenshaftung im deutschen Privatrecht*. München, 1971.
- CARSWELL, roku D.: The Doctrine of Vested Rights in Private International Law. In: *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 8, No. 2 (Apr., 1959), s. 268-288.
- Cheshire, North & Fawcett: *Private International law*. 14. Vydanie, Oxford University Press, 2008, 1390 s.
- CORDES, A.: The search for a medieval Lex mercatoria. In: Piergiovanni, V. (ed.): *From Lex Mercatoria to commercial law*. Berlin : Duncker & Humblot, 2005, s. 53-67
- CSACH, K.: [Doktrína culpa in contrahendo v obchodnom práve](#). In: *Bulletin slovenskej advokácie*, 5/2006, s. 36 – 46.

- CSACH, K.: Výklad harmonizovaných právnych predpisov v Slovenskej republike. In: *Právny obzor*, 5/2006, s. 444 – 460.
- CSACH, K.: História a súčasnosť nemeckého práva osobných (obchodných) spoločností. In: Bujňáková, M. (zost.): *Aktuálne otázky práva*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2007, s. 415 – 431.
- CSACH, K.: Miesto dispozitívnych a kogentných právnych noriem (nielen) v obchodnom práve, I. časť – Všeobecné otázky a rozbor kogentných noriem. In: *Právny obzor*, 2/2007, s. 102 – 121.
- CSACH, K.: Miesto dispozitívnych a kogentných právnych noriem (nielen) v obchodnom práve, II. časť – rozbor dispozitívnych noriem a vybraných problémov (nielen) Obchodného zákonníka. In: *Právny obzor*, 3/2007 s. 247 – 259.
- CSACH, K.: Medzi zmluvou a deliktom – voľba rozhodného práva pre mimozmluvné záväzky z deliktov podľa nariadenia Rím II. In: Husár, J.: [Tradiície a inovácie v súkromnom práve](#). Košice : UPJŠ, 2009, s. 24 – 30.
- CSACH, K.: *Štandardné zmluvy*. Plzeň : Aleš Čenek, 2009.
- CSACH, K.: [Zodpovednosť znalcov v komparatívnom a kolíznoprávnom kontexte](#). Košice : UPJŠ, 2009, 120 s.
- CSACH, K.: Ochrana spotrebiteľa prostredníctvom (európskeho) medzinárodného práva súkromného a procesného. In: *Výber z rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie*. 3/2010, s. 5-16.
- CÚTH, J.: *Medzinárodné právo súkromné. Osobitná časť*. Univerzita Komenského v Bratislave, 1980.
- DICKINSON, A.: *The Rome II regulation : The law applicable to non-contractual obligations*. Oxford : Oxford University Press, 2008.
- DOLOBÁČ, M.: Právo proti nekalej súťaži v intenciách práva Európskej únie. in: HUSÁR, J. (ed.): *Právo a obchodovanie*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2008, s. 57 – 63.
- DONAHUE, Ch. Jr.: Benvenuto Stracca's *De Mercatore*. Was There a Lex Mercatoria in Sixteents-Century Italy? in Piergiovanni, V. (ed.): *From Lex Mercatoria to commercial law*. Berlin : Duncker & Humblot, 2005, s. 69-120.
- ĎURIŠ, M.: Súčasná zákonná úprava uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí v SR a ČR. In: *Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2008*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2008, s. 123 – 128.
- ĎURIŠ, M.: Výhrada verejného poriadku – význam a postavenie v slovenskom medzinárodnom práve súkromnom. In: *Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2007*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2007, s. 299-305.
- ELIÁŠ, K.: Miniatura na neřešitelné téma. In: *Právnik*, 12/1993, s. 1058 a nasl.
- FAJNOR, V., ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. 3. vydanie, Šamorín : Heuréka, 1998, 600 s.
- FRÖHLICH, C. W.: *The Private International Law of Non-Contractual Obligations According to the Rome-II Regulation*. Hamburg : Verlag Dr. Kovač, 2008, 144 s.

GLOSSNER, O.: From New York (1958) to Geneva (1961) - a veteran's diary, In: *Enforcing Arbitration Awards under the New York Convention: Experience and Prospect*. Prístupné na:

<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/NYCDay-e.pdf>.

GORDLEY, J.: *Foundations of private law*. Oxford university press, 2007, 491 s.

GRUBER, U. P.: Insurance Contracts. In: FERRARI, F., LEIBLE, S. (eds.): *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe*. München: Sellier, 2009.

GUTZWILLER, M.: *Geschichte des Internationalen Privatrechts, Von den Anfängen bis zu den grossen Privatrechtskodifikationen*. Basel, Stuttgart, 1977.

Hamburg Group for private international law: Comments on the European Commission's Draft Proposal for a Council Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations ("Rome II"). In: *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 1/2003, s. 1 – 56. Správa je v mierne zmenenom formátovaní prístupná aj na [stránke Inštitútu Maxa Plancka pre porovnávacie právo a medzinárodné právo súkromné v Hamburgu](#).

HANKE, S., O.: *Der rechtliche Status eines universellen Handelsrechts in den Rechtsordnungen Englands, Frankreichs und Deutschlands*. Dissertation. Fachbereich Rechts- und Wirtschaftswissenschaften der Johannes-Gutenberg-Universität Mainz, 2006, 613 s.

HAŤAPKA, M.: K niektorým zásadným aspektom pôsobnosti nariadenia Brusel I. In: *Justičná revue*, 6-7/2007, s. 896 a nasl.

HAŤAPKA, M.: K pojmu „obvyklý pobyt“ v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. In: *Justičná revue*, 2/2001, s. 183-188.

HAŤAPKA, M.: K problému spätnej účinnosti európskych nariadení v oblasti právomoci súdov a vzájomného uznávania a výkonu rozsudkov v civilných veciach. In: *Justičná revue*, 1/2005, s. 87 a nasl.

HAŤAPKA, M.: K niektorým aktuálnym praktickým a výkladovým otázkam novely zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. In: *Justičná revue*, 10/2004, s. 1032 a nasl.

HAŤAPKA, M.: Uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí. In: *Justičná revue*, 10/2002, s. 1106 a nasl.

HEIN, J.: Die Ausweichklausel in europäischen Internationalen Deliktsrecht. In: BEATGE, D., von HEIN, J., von HINDEN, M. (eds.): *Die Richtige Ordnung. Festschrift für Jan Kropholler zum 70. Geburtstag*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 553 – 570.

HIRSE, T.: *Die Ausweichklausel im internationalen Privatrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006, 476 s.

HOFFMANN, B., THORN, K.: *Internationales Privatrecht*. 9. Vydanie. München : C.H.Beck, 2007, 612 s.

HULMÁK, M.: *Uzavírání smluv v civilním právu*. Praha : C. H. Beck, 2008, 218 s.

- HULMÁK, M.: Predsmluvní odpovědnost. In: *Právní praxe*, 1-2/2001, s. 121 – 126.
- HUSÁR, J.: *Právna regulácia ingerencie verejnej moci do podnikania*. Košice : Equilibria, 2007, 266 s.
- JHERING, R.: [Culpa in contrahendo oder Schadenersatz bei nichtigen oder nicht zur Perfektion gelangten Veträgen](#). In: *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*, 4. zväzok, roku 1861, s. 1 – 112.
- JÚDOVÁ, E.: [Nové Nariadenie ES o práve rozhodnom pre zmluvné záväzky – Rím I](#). In: *Justičná revue*, 12/2008, s. 1725 a nasl.
- JÚDOVÁ, E.: Výhrada verejného poriadku v kontexte nariadenia Brusel I. In: *Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2008*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2008, s. 144 – 149.
- JUNKER, A.: Die Rom II – Verordnung: Neues Internationales Deliktsrecht auf europäischer Grundlage. In: *Neue Juristische Wochenschrift*, 51/2007, s. 3675 – 3682.
- KADNER GRAZIANO, T.: Das auf außervertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht nach Inkrafttreten der Rom II-Verordnung. In: *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 73 (2009), č. 1., s. 1-77.
- KAHN, F.: [Gesetzeskollision. Ein Beitrag zur Lehre des internationalen Privatrechts](#). In: *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*, 1891, s. 1 – 143.
- KEGEL, G., SCHURIG K.: *Internationales Privatrecht*. 9. Vydanie. München : C.H.Beck, 2004, 1190 s.
- KOTRUSZ, J., ŠTEFANKOVÁ, N.: [Dohovor OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru a jeho jednotná aplikácia](#). In: *Bulletin slovenskej advokácie*, 5/2009, s. 4 – 7.
- KÖTZ, H.: *Europäisches Vertragsrecht I*. Tübingen : Mohr Siebeck. 1996,
- KÖTZ, H.: Allgemeine Rechtsgrundsätze als Ersatzrecht. In: *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 34 (1970), s. 663 a nasl.
- KRČMÁŘ, J.: *Základy Bartolovy a Baldovy teorie mezinárodního práva soukromého*. Praha, 1910, 232 s.
- KROPHOLLER, J.: *Internationales Privatrecht*. 6. vydanie. Tübingen : Mohr Siebeck, 2006, 742 s.
- KUCKEIN, M.: *Die „Berücksichtigung“ von Eingriffsnormen im deutschen und englischen internationalen Vertragsrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, 321 s.
- KUČERA, Z.: *Mezinárodní právo soukromé*. 6. vydanie. Brno : Doplňěk, 2004.
- LAGARDE, P.: [Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention](#). HCCH Publications, 1998.
- LANDO, O., NIELSEN, P., A.: The Rome I Regulation. In: *Common Market Law Review*, 2008, s. 1687 – 1725.
- LEICHT, S.: *Die Qualifikation der Haftung von Angehörigen rechts- und wirtschaftsberatender Berufe im grenzüberschreitenden Dienstleistungsverkehr*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2002, 219 s.

LOSER, P.: *Die Vertrauenshaftung im schweizerischem Recht*. Bern : Stämpfli Verlag, 2006.

LYSINA, P.: Vzájomný vzťah medzinárodných zmlúv, komunitárneho práva a vnútroštátneho práva v oblasti justičnej spolupráce v civilných veciach. In: LANTAJOVÁ, D., JANKUV, J. (eds.): *Teória aplikácie medzinárodnej zmluvy ako nástroja právnej regulácie na národnej, medzinárodnej a komunitárnej úrovni*. Trnava : Trnavská univerzita, 2009. s. 88 – 98.

LYSINA, P.: Kúpna zmluva v medzinárodnom práve súkromnom, kolízna úprava a priama úprava. In: *Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2007*. Bratislava : Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2007, s. 284 – 290.

MAGNUS, U., MANKOWSKI, P. (eds.): *Brussels I Regulation. European Commentaries on Private International Law*. Sellier, 2007, 852 s.

MANKOWSKI, P.: Die Qualifikation der culpa in contrahendo – Nagelprobe für den Vertragsbegriff des europäischen IZPR un IPR. In: *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, 2/2003, s. 127 – 135.

MAZÁK, J.: *Základy občianskeho práva*. 4. Vydanie. Bratislava : Iura Edition, 2009, 897 s.

MELZER, F.: *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha : C.H.Beck, 2009, 304 s.

MELZER, F.: Základní východiska úpravy neplatnosti právního jednání v návrhu nového českého občanského zákonníku. In: Husár, J. (ed.): *Súčasnosť a perspektívy právnej regulácie obchodných zmlúv II*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2009, s. 122 – 132.

MISTELIS, L., A.: *Charakterisierungen und Qualifikation im internationalen Privatrecht*. Tübingen : Mohr Siebeck, 1999.

MOLNÁR, P.: [Uznávanie vykonateľnosti cudzích exekučných titulov v Slovenskej republike](#). In: *Bulletin slovenskej advokácie*, 1-2/2008, s. 8-12.

NEUMEYER, K.: [Die Gemeinrechtliche Entwicklung des internationalen Privat- und Strafrechts bis Bartolus](#). München : J.Schweitzer (Arthur Sellier), 1901, reprint: Bibliolife, 2010.

PAUKNEROVÁ, M.: *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha : C.H.Beck, 2008, 441 s.

PETCH, T.: The Rome II Regulation: An Update. In: *Journal of International Banking Law and Regulation*, 8/2006, s. 449 – 455

PFEIFFER, T.: Neues Internationales Vertragsrecht - Zur Rom I-Verordnung. In: *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 20/2008, s. 622 – 629.

POREDOŠ, F., ĎURIŠ, M., LYSINA, P.: *Základy medzinárodného práva súkromného*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2006, 244 s.

RINGE, W. G.: No Freedom of Emigration for Companies?. In: *European Business Law Review*, Vol. 16, 3/2005. Prístupné na SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1085544>

- ROZEHNALOVÁ, N., TÝČ, V.: *Evropský justičný prostor v civilných otázkach*. Masarykova univerzita Brno, 2003, 402 s.
- SAVIGNY, F. C.: *System des heutigen römischen Rechts*, Berlin, 1840.
- SCOLES, E. F., HAY, P., BORCHERS, P. J., SYMEONIDES, S. C.: *Conflict of Laws*. 4. vydanie. Thomson West, 2004, 1566 s.
- SCHACHERREITER, J.: *Leading Decisions zum Internationalen Privatrecht*. Wien : Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2008, 390 s.
- SCHINKELS, B.: *Normsatzstruktur des IPR*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2007, 272 s.
- SHEPHARD, J.W.: The Rôles d'Oléron - A Lex Mercatoria of the Sea?, in Piergiovanni, V. (ed.): *From Lex Mercatoria to commercial law*. Berlin : Duncker & Humblot, 2005, s. 207 – 253.
- STAUDINGER, A.: Das Konkurrenzverhältnis zwischen dem Haager Straßenverkehrsübereinkommen un der Rom II-VO. In: Beatge, D., von Hein, J., von Henden, M. (Hrsg.): *Die Richtige Ordnung. Festschrift für Jan Kropholler zum 70. Geburtstag*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 691 – 713.
- STAUDINGER, A.: Das Konkurrenzverhältnis zwischen dem Haager Straßenverkehrsübereinkommen un der Rom II-VO. In: Beatge, D., von Hein, J., von Henden, M. (Hrsg.): *Die Richtige Ordnung. Festschrift für Jan Kropholler zum 70. Geburtstag*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2008, s. 691 – 713.
- STONE, P.: *EU Private International Law*. Edward Elgar Publishing, 2006,
- STORY, J.: *Commentaries on the Conflict of Laws*, Boston, 1834.
- SYMEONIDES, S. C.: *The American Choice-of-Law Revolution: Past, Present and Future*. Leiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2006.
- SYMEONIDES, S.C.: Choice of Law for Products Liability: The 1990s and Beyond. In: *Tulane Law Review*, 2004, s. 1247 – 1349. Prístupné na: <http://ssrn.com/abstract=1167942>.
- SYMEONIDES, S.C.: Rome II and Tort Conflicts: A Missed Opportunity. In: *American Journal of Comparative Law*. Vol. 56, 2008, 173-222. Prístupné na: <http://ssrn.com/abstract=1031803>
- ŠIRICOVÁ, L.: Cezhraničné aspekty zodpovednostných vzťahov v práve obchodných spoločností. In: Suchoža, J., Husár, J. (eds.): *Obchodné právo a jeho širšie kontexty: zborník vedeckých prác*. Košice: UPJŠ, 2010, s. 250-256.
- ŠIRICOVÁ, L.: Nové nariadenie Rím I: Inovácie pri voľbe rozhodného práva pre zmluvné záväzky. In: Husár, J. (ed.): *Tradície a inovácie v súkromnom práve*. Košice: UPJŠ, 2009, s. 134 – 143.
- ŠIRICOVÁ, L.: Pretrvávanie vnútroštátnych predpisov na obraz priamo účinného komunitárneho práva: Alternatívy a inšpirácie. In: Pogáčová, J., Siman, M., Slašťan, M. (eds.): *Komunitárne právo na Slovensku - päť rokov „po“*. Bratislava: Slovenská asociácia európskeho práva, 2009, s. 157-165.
- ŠIRICOVÁ, L.: Špecifiká európskeho medzinárodného práva súkromného v rámci obchodných zodpovednostných vzťahov. In: Bejček, J., Ondrejová, D.: *Odpo-*

vědnostní princip (a nebo jeho mutace?) v obchodním právu: sborník příspěvků z konference : 2. jún 2010, Brno [elektronický zdroj]. Brno: Masarykova univerzita, 2010.

ŠTEFANKOVÁ, N.: Problém medzier v unifikovanej právnej úprave a úloha všeobecných zásad dohovoru OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru pri ich vyplňaní. In: Lantajová, D., Jankuv, J. (eds.): *Teória aplikácie medzinárodnej zmluvy ako nástroja právnej regulácie na národnej, medzinárodnej a komunitárnej úrovni*. Trnava : Trnavská univerzita, 2009. s. 129 – 151.

TANGL, A.: „Elektronische“ Geschäftsbedingungen („e-AGB“): Ein Blick auf einschlägige Rechtsgrundlagen und Entwicklungen in der EU (insbes. Österreich) und in den USA. In: *Prinzipien des Privatrechts und der Rechtsvereinheitlichung* (Jahrbuch Junger Zivilrechtswissenschaftler). Richard Boorberg Verlag, 2000

VAN DAM, C.: *European Tort Law*. Oxford University Press. 2007.

VOET, J.: *Commentarius ad Pandectas*. Den Haag, 1723.

[VONDRÁČEK, O.: Článek 4 Římské úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy: plodný či jalový kompromis?](#). In: *Právník*, 12/2007, s. 1314-1324.

WÄCHTER, C., G.: Ueber die Collision der Privatrechtsgesetze verschiedener Staaten. In: *Archiv für die Civilistische Praxis*, 1841, s. 230 – 311, pokračovania: 1842, s. 1 – 59, s. 161 – 202 a s. 361 – 419. Reprodukované v: Gödan, J., Ch. (ed.): *Klassiker des Internationalen Privatrechts* č. 5. Stackstadt : Keip Verlag, 2007, s. 225 – 473.

WEBER, H.: *Die Theorie der Qualifikation*. Tübingen : Mohr Siebeck, 1986, 310 s.

WINN, J. K., HAUBOLD, J.: Electronic Promises: Contract Law Reform and E-commerce in a Comparative Perspective, s. 4 a nasl. Prístupné na: <http://www.law.washington.edu/Directory/docs/Winn/Electronic Promises Revised.pdf>

YNTEMA, H.E.: The Historic Bases of Private International Law. In: *American Journal of Comparative Law*. Vol. 2 Nr. 3 (Summer, 1953), s. 297 – 317.

ZHANG, M.: Party autonomy and beyond: An international perspective in contractual choice of law. In: *Emory International Law Review*. Vol. 20, 2006, s. 511 – 561. <http://ssrn.com/abstract=1084331>.

ZWEIGERT, K.. Die Dritte Schule im internationalen Privatrecht. In: Ipsen (ed.): *Festschrift für Leo Raape*. Hamburg : Rechts- und Staatswissenschaftlicher Verlag, 1948, s. 35 a nasl.

Iné internetové zverejnenia

Max Planck Institute for Foreign Private and Private International Law: [Comments on the European Commission's Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation.](#)

[Green paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation.](#) COM (2002) 654, final.

[Návrh nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky \(Rím I\).](#) KOM (2005) 650 v konečnom znení.

[Návrh nariadenia o o súdnej príslušnosti, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a verejných listín v oblasti dedenia a o zavedení európskeho dedičského osvedčenia dedičských veciach.](#) KOM(2009) 154 v konečnom znení.

[Odporúčanie Komisie na obmedzenie zodpovednosti audítorov v oblasti práva obchodných spoločností za škodu.](#) SEC(2008), 1974

[Praktická príručka na uplatňovanie nariadenia o európskom exekučnom titule.](#) Zverejnenie Európskej komisie.

[Prehľad judikatúry Súdneho dvora EÚ k nariadeniu č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach](#) (11498/09).

[Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations \(„Rome II“\). Explanatory memorandum.](#) COM(2003) 427 final, 2003/0168 (COD), s. 25.

[Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano and Paul Lagarde.](#) Ú.v. C 282, 31.10.1980, s. 1 – 50.

[Správa Komisie o uplatňovaní nariadenia č.1206/2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach.](#) COM(2007) 769 final.

[Správa Komisie o uplatňovaní nariadenia Rady \(ES\) č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach.](#) KOM(2009) 174 v konečnom znení.

Spríevodná správa Komisie k prvému návrhu nariadenia Rím II: [Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations \(„Rome II“\). Explanatory memorandum.](#) COM(2003) 427 final, 2003/0168 (COD).

[Návrh Komisie na zmenu nariadenia Brusel I.](#) COM(2010) 748 final

Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného

Kristián Csach, Ľubica Širicová

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Odborné poradenstvo: Univerzitná knižnica UPJŠ v Košiciach

<http://www.upjs.sk/pracoviska/univerzitna-kniznica>

Rok vydania: 2011

Náklad: 100 ks

Rozsah strán: 222

Vydanie: prvé

Tlač: EQUILIBRIA, s. r. o.

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani jeho žiadnu časť nemožno reprodukoval, ukladať do informačných systémov alebo inak rozširovať bez súhlasu majiteľov práv.

Za odbornú a jazykovú stránku publikácie zodpovedajú autori.

ISBN 978-80-7097-880-1

ISBN 978-80-7097-880-1

9 788070 978801